

LATVIJAS REPUBLIKAS
FINANŠU MINISTRIJA

**Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018.,
2019. un 2020. gadam”**

PASKAIDROJUMI

1. Makroekonomiskās attīstības apraksts	3
1.1. Ārējā ekonomiskā vide	3
1.2. Latvijas tautsaimniecības attīstība	4
1.3. Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība ES	50
1.4. Makroekonomiskās attīstības scenārijs	56
1.5. Jūtīguma analīze	61
1.6. Iepriekšējo makroekonomisko prognožu izvērtējums	64
2. Fiskālā politika	67
2.1. Vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana	68
2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance	78
2.3. Valdības īstenotā politika iedzīvotāju dzīves kvalitātes pieauguma kāpināšanai	83
3. Kopbudžeta nodokļu un nenodokļu ieņēmumu prognozes	95
3.1. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi	95
3.2. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi	120
4. Valdības parāda vidējā termiņa attīstības tendences	123
Pielikumi	126

1. MAKROEKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS APRAKSTS¹

1.1. ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE

Pasaules ekonomikas izaugsme ir stabilizējusies, un nākamajos gados tiek sagaidīts mērens izaugsmes tempu kāpums. 2016.gadā pasaules iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP) pieaugums bija 3,0%, nedaudz mazāk nekā gadu iepriekš – 3,1%. 2017. un 2018.gadā pieaugums palielināsies attiecīgi līdz 3,4% un 3,6%. Izaugsme, atskaitot Eiropas Savienības (turpmāk – ES) valstis, pasaulē ir tikai par 0,2% punktiem augstāka, proti, 3,2% 2016.gadā, un prognozējot to 2017. un 2018.gadam attiecīgi - 3,7% un 3,9%. IKP pieaugums rada pieprasījumu pēc izejvielām, kas savukārt īpaši stimulē attīstības valstu, sevišķi “BRIC” (Brazīlija, Krievija, Indija un Ķīna) valstu ekonomikas izaugsmi. Otrā lielākā pasaules ekonomika Ķīna pērn pieauga par 6,7% un turpinās nostiprināt iekšzemes pieprasījumu, saglabājot IKP izaugsmi nākamajos gados virs 6%. Lielākā mūsu kaimiņvalsts Krievija pērn piedzīvoja mazāku IKP kritumu nekā tika paredzēts - tikai par 0,2%, savukārt, Starptautiskais Valūtas fonds (turpmāk - SVF) prognozē tai izaugsmi jau 2017. un 2018.gadam 1,4% apmērā ik gadu.

ES ekonomika pērn palielinājās vien par 1,9%, un tāda paša izaugsme ir gaidāma 2017. un 2018.gadā. Taču deviņpadsmit eirozonas valstīs izaugsme ir vēl mērenāka, 2015.gadā tā sasniedz 2,0%, kam seko neliels izaugsmes kritums – 2016.gadā eirozonas IKP palielinājās vien par 1,8%, 2017.gadā tiek prognozēts kāpums par 1,9%, bet 2018. gadā par 1,7%. Eiropas izaugsmi kavē aizvien zemais jaunu investīciju apjoms. Neskatoties uz to, ka Eiropas Centrālās bankas politikas rezultātā starpbanku aizdevumu likme Euribor ir negatīva, komercbankas vēl aizvien pārstrukturē savās bilancēs tos sliktos kredītus, kurus izsniedza pirms krīzes. Pašlaik Eiropas ekonomikas kāpumu balsta iekšzemes patēriņš, 2016.gadā sasniedzot straujāko palielinājumu pēdējo desmit gadu laikā. Līdz ar patēriņa kāpumu, kas rada lielāku pieprasījumu pēc precēm un pakalpojumiem, sagaidāms inflācijas pieaugums un bezdarba samazināšanās. Eirozonā inflācija no 0,2% 2016.gadā pakāpsies līdz 1,3% 2018.gadā, bet bezdarba līmenis attiecīgi saruks no 10,0% līdz 8,9%. Vēl viens eirozonas izaugsmes pīlārs, kuru faktiski nodrošina dažas valstis, proti, Vācija, Francija, Nīderlande, Dānija, ir eksports. To 2015.gadā sekmēja *euro* valūtas kursa kritums pret galveno pasaules valūtu ASV dolāru – 2015.gadā laikā tas saruka no 1,21 dolāra par *euro* līdz 1,09 dolāriem par *euro*. Pērn *euro* valūtas vērtība kritās tikai nedaudz, bet kopš šī gada sākuma tā pakāpeniski pieaug un šī gada 1.septembrī *euro* kurss jau bija sasniedzis 1,19 dolārus par *euro*, kas arī iespaido eirozonas eksportu un līdz ar to ražošanas apjomus.

Lai gan ASV Federālo Rezervju Sistēmas politikas rezultātā bāzes likme pēdējo divu gadu laikā tika palielināta no 0,5% līdz 1,25%, taču neskaidrības par turpmāko ASV politiku pēc jaunā prezidenta inaugurācijas ir kavējušas turpmāko attīstību, un tā rezultātā ASV IKP pieaugums no 2,6% 2015.gadā saruka līdz 1,6% pērn. SVF prognozes liecina, ka ASV tomēr spēs augt nedaudz straujāk gan šajā, gan nākamajā gadā, IKP abos gados palielinoties par 2,1%.

Pasaules lielāko ekonomiku attīstību sekmē arī zemais izejvielu cenu līmenis, proti, galveno izejvielu - naftas, lauksaimniecības izejvielu cenu indekss, izejvielu metālu cenu indekss ir sarukuši kopš 2011.gada jūlija. Saskaņā ar SVF datiem Izejvielu cenu indekss, kas ietver naftas, pārtikas, metālu un citu izejvielu cenas, pēdējo piecu gadu laikā ir sarucis par 42%. Izejvielu cenu kritums lielāko iespaidu atstāj uz attīstības valstīm, kuru ekonomiku pamatā ir galvenokārt izejvielu eksports, tostarp, tas attiecas uz Latvijas lielāko kaimiņvalsti Krieviju. Savukārt, Latvijas lielākajās partnervalstīs Lietuvā un Igaunijā ekonomikas izaugsme

¹ Datu avoti: Ja nav norādīts citādi - Centrālā Statistikas pārvalde (CSP) un Finanšu ministrijas prognozes

paātrināsies - Lietuvā no pērn sasniegtiem 2,3% līdz 2,9% 2017.gadā un 3,1% 2018.gadā, bet Igaunijā no pagājušā gada 1,6% līdz 2,3% 2017.gadā un 2,8% 2018.gadā.

1.1. tabula. Lielāko pasaules ekonomiku IKP pieauguma tempi un prognozes, % pret iepriekšējo gadu²

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pasaule	3,4	3,4	3,4	3,2	3,5	3,6
Attīstītās valstis	1,4	1,9	2,1	1,7	2,0	1,9
Eirozona	-0,4	0,9	2,0	1,8	1,7	1,8
ASV	2,2	2,4	2,6	1,6	2,1	2,1
Lielbritānija	1,7	3,1	2,2	1,8	1,7	1,5
Kanāda	2,0	2,5	0,9	1,5	2,5	1,9
Japāna	1,6	0,0	1,1	1,0	1,3	0,6
Attīstības valstis	5,0	4,6	4,3	4,3	4,6	4,8
Ķīna	7,7	7,3	6,9	6,7	6,7	6,4
Indija	6,9	7,2	8,0	7,1	7,2	7,7
Krievija	1,3	0,7	-2,8	-0,2	1,4	1,4

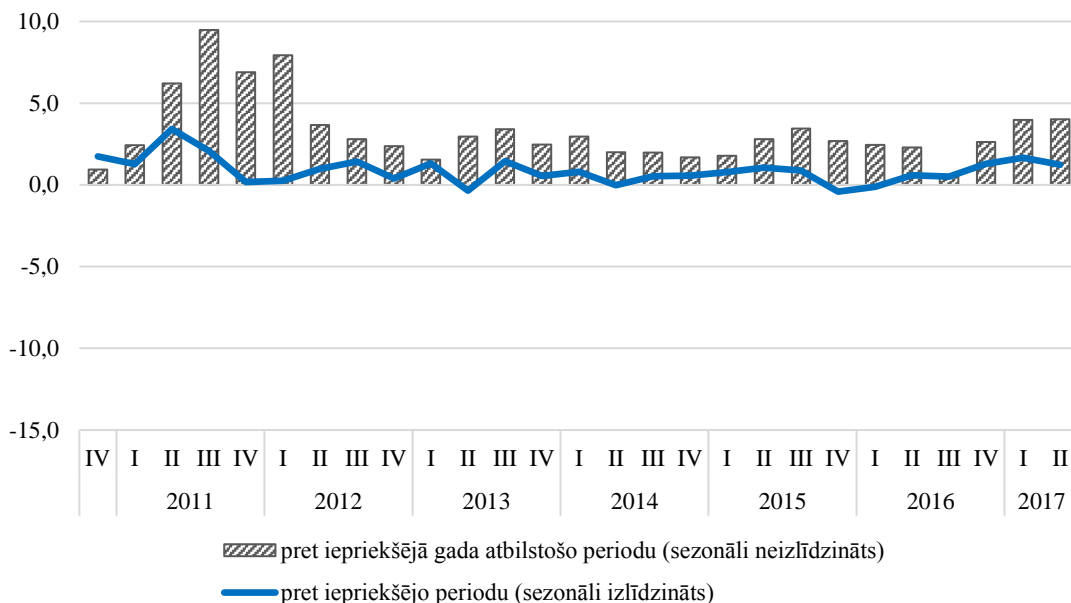
1.2. LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBA

1.2.1. Iekšzemes kopprodukts

Pirmajos gados pēc 2008-2010.gada ekonomiskās krīzes pārvarēšanas Latvijas ekonomika uzrādīja salīdzinoši strauju izaugsmi, iekšzemes kopproduktam (turpmāk – IKP) 2011. un 2012.gadā palielinoties vidēji par 5,2%. Nākamajos četros gados izaugsme ir bijusi samērā lēna, IKP pieauguma tempiem laikā no 2013. līdz 2016.gadam svārstoties 2 līdz 2,7 procentu robežās. Zemos izaugsmes tempus sākotnēji noteica galvenokārt ārējie faktori, tajā skaitā saspīlētā ģeopolitiskā situācija reģionā un eirozonas ekonomiskās izaugsmes lēnā atjaunošanās. Savukārt 2016.gadā, kad Latvijas ekonomikas izaugsme noslīdēja līdz 2,0%, to bez ārējiem faktoriem ietekmēja arī ES fondu investīciju plūsmas palēnināšanās, mainoties ES fondu plānošanas periodiem.

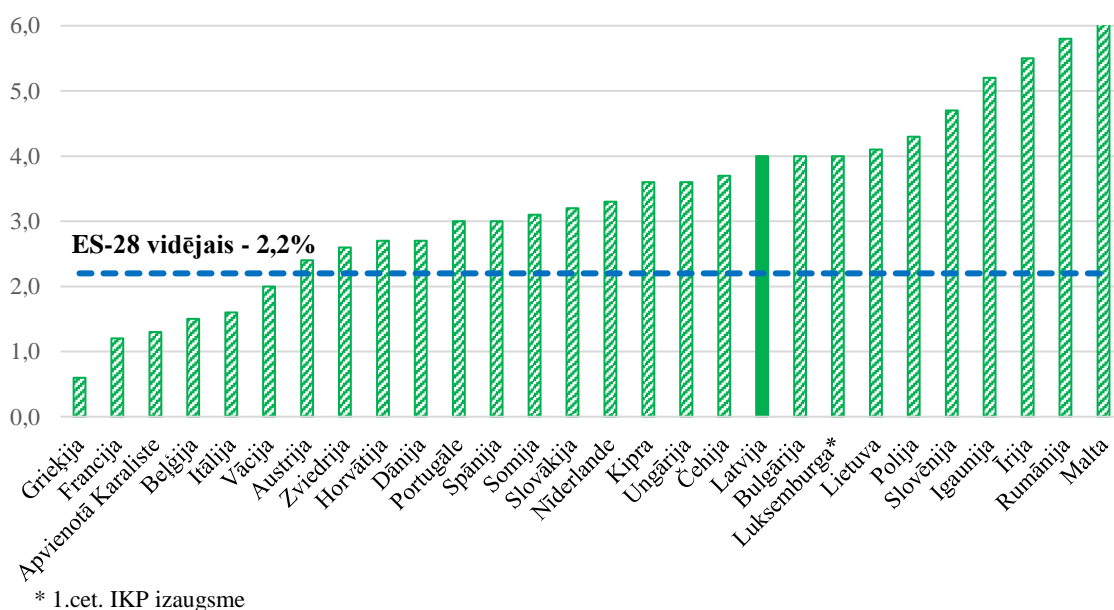
2017.gada pirmajā pusē Latvijas ekonomikas izaugsme ir būtiski paātrinājusies, ko noteica spēcīgi augošais pieprasījums ārējos tirgos, veicinot apstrādes rūpniecības kāpumu, un investīciju aktivitātes atjaunošanās Latvijā, palielinoties ES fondu līdzekļu plūsmai. 2017.gada pirmajā pusē IKP, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo periodu, palielinājās par 4,0%, tādu pašu 4,0% gada pieauguma tempu uzrādot gan pirmajā, gan otrajā ceturksnī (1.1.att.).

² Datu avots: SVF, *Pasaules ekonomikas apskats (World Economic Outlook Update)*, 2017.gada jūlijs.

1.1. att. IKP pieaugums pa ceturkšņiem, %

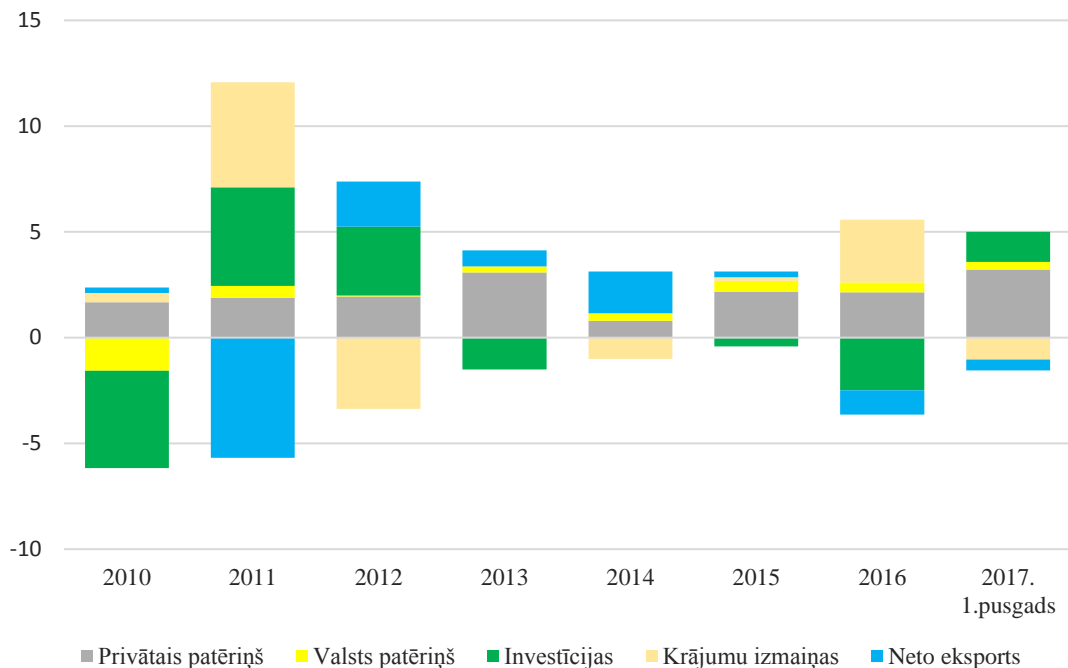
Ekonomiskās izaugsmes paātrināšanās Latvijā 2017.gadā ir cieši saistīta ar straujāku ekonomikas izaugsmi pasaulē kopumā, īpaši ES valstīs un Baltijas reģionā. Kopējā ekonomikas izaugsme ES šā gada pirmajā pusē ir paātrinājusies līdz 2,2%, salīdzinot ar 1,9% pagājušā gada pirmajā pusē, un visas Baltijas valstis atkal ir starp straujāk augošajām ES (1.2.att.). IKP pieaugums Lietuvā un Igaunijā 2017.gada pirmajā pusē sasniedzis attiecīgi 4,1% un 5,2%. Labi ekonomikas pieauguma tempi 2017.gada pirmajā pusē bijuši vēl vairākās Latvijas lielākajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs, tostarp Polijā, kur IKP audzis par 4,2%, un Zviedrijā – par 2,6%. 2017.gads arī ir pirmais gads pēc globālās ekonomiskās krīzes, kad ekonomikas izaugsme ir reģistrēta pilnīgi visās ES valstīs.

1.2. att. IKP gada izmaiņas ES valstīs 2017.gada pirmajā pusgadā, %³

³ Datu avots: ES statistikas birojs Eurostat

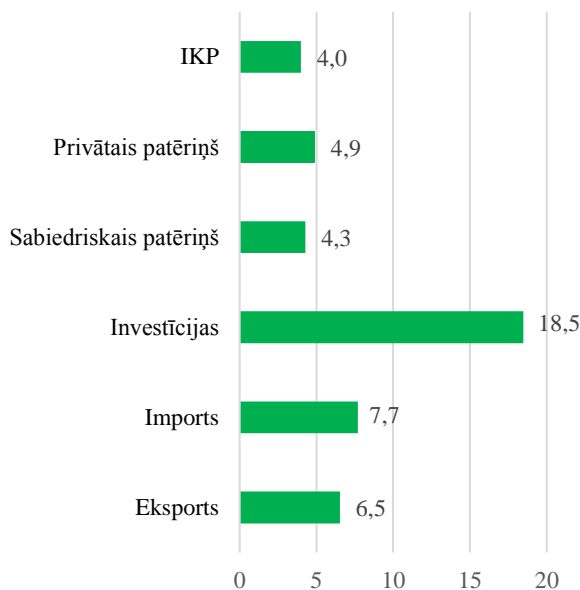
IKP analīze no izlietojuma puses (1.3.att.). parāda, ka ekonomikas izaugsme 2017.gadā ir kļuvusi sabalansētāka, un līdzās privātajam patēriņam būtisku devumu izaugsme šogad ir nodrošinājušas investīcijas. Tāpat lielāks pozitīvais devums ir bijis arī preču un pakalpojumu eksporta pieaugumam, tomēr straujāk palielinoties arī importam, neto eksporta devums joprojām bijis negatīvs.

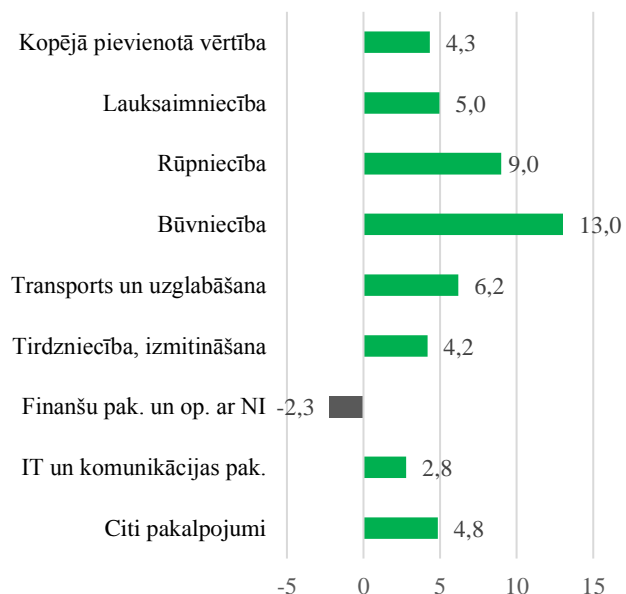
1.3. att. Izlietojuma puses komponentu devumi Latvijas ekonomikas izaugsme, procentpunkti

Privātais patēriņš 2017.gada pirmajā pusē, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo laika posmu, ir palielinājies par 4,9% (1.4.att.), joprojām nodrošinot nozīmīgāko devumu Latvijas ekonomiskās izaugsmes pieaugumā šā gada pirmajos divos ceturkšņos.

Nozīmīgs devums IKP pieaugumā šogad bijis arī investīcijām, kas pēc stagnācijas iepriekšējos gados un 11,7% krituma 2016.gadā, šā gada pirmajā pusē pieaugušas par 18,5%. Investīciju kāpumu veicinājusi gan ģeopolitiskās situācijas stabilizēšanās reģionā, gan straujāka ES fondu līdzekļu ieplūšana ekonomikā, kur valsts izdevumi investīcijām faktiskajās cenās šā gada pirmajā pusē palielinājušies par 48,7%. Sabiedriskais patēriņš 2017.gada pirmajā pusē, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo periodu, palielinājās par 4,3%, tāpat uzrādot nedaudz straujāku kāpumu nekā 2016.gadā, kad tas bija audzis par 2,7%.

1.4. att. IKP izmaiņas 2017.gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar 2016.gada attiecīgo laika periodu, %

1.5. att. Pievienotās vērtības izmaiņas tautsaimniecības nozarēs 2017.gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar 2016.gada attiecīgo laika periodu, %

Preču un pakalpojumu eksports 2017.gada pirmajā pusē salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo laika posmu palielinājies par 6,5%, kas tāpat ir būtiski straujāks kāpums nekā 2016.gadā, kad eksports bija palielinājies vien par 2,8%. 2017.gada pirmajā pusē nedaudz straujāk audzis preču eksports, tam faktiskajās cenās palielinoties par 10,1% līdz 5,4 miljardiem *euro*, kamēr pakalpojumu eksports audzis par 5,1% līdz 2,3 miljardiem *euro*. Preču eksporta pieaugumā visbūtiskākais devums šogad ir pārtikas un lauksaimniecības precēm, kā arī metālu un metālu izstrādājumu precēm, kamēr pakalpojumu eksportā visvairāk audzis transporta, būvniecības un telesakaru pakalpojumu eksports, bet finanšu pakalpojumu eksports ir samazinājies.

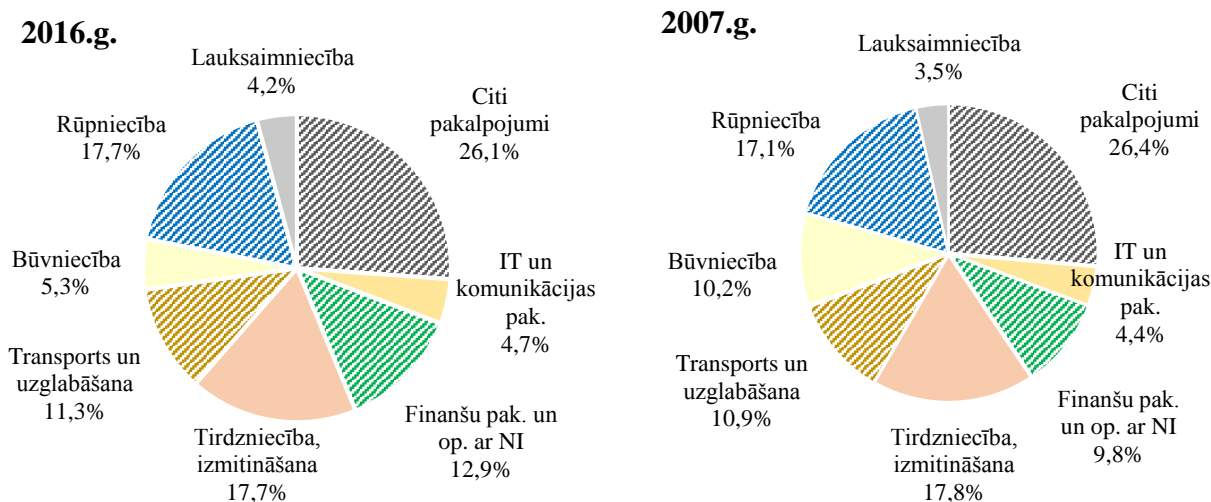
Vienlaikus ar straujāku eksporta pieaugumu, šogad straujāk ir audzis arī preču un pakalpojumu imports. Līdz ar straujāku ekonomikas izaugsmi Latvijā, kas palielinājusi pieprasījumu gan pēc patēriņa, gan investīciju precēm, preču un pakalpojumu imports 2017.gada pirmajā pusē bijis par 7,7% lielāks nekā atbilstošajā laika posmā pirms gada. Attiecīgi preču imports faktiskajās cenās gada pirmajā pusē palielinājies par 14,2%, bet pakalpojumu imports audzis par 7,1%. Importa apjomiem palielinoties straujāk nekā eksporta apjomiem, kopējais neto eksporta devums ekonomikas izaugsmē 2017.gada pirmajā pusē ir bijis negatīvs.

IKP izaugsmes analīze tautsaimniecības nozaru griezumā parāda, ka pievienotās vērtības pieaugums š.g. pirmajā pusē ir reģistrēts praktiski visās nozarēs, izņemot vienīgi finanšu pakalpojumus (1.5.att.). Pozitīvi, ka straujus izaugsmes tempus uzrāda visas lielākās tautsaimniecības nozares, un vislielāko devumu kopējā ekonomikas izaugsmē nodrošinājusi rūpniecības nozare, kas apvieno ieguves un apstrādes rūpniecību, un elektroenerģijas apgādes nozari, un salīdzinājumā ar pagājušā gada pirmo pusi palielinājusies par 9,0%.

Nākamie lielākie devumi ekonomikas izaugsmē 2017.gada pirmajā pusē bijuši transporta un uzglabāšanas nozarei, kas salīdzinājumā ar pagājušā gada pirmo pusi augusi par 6,2%, un tirdzniecības nozarei, kas palielinājusies par 4,0%. Ļoti strauju kāpumu pēc 2016.gadā piedzīvotā krituma šogad uzrādījusi būvniecības nozare, kas salīdzinājumā ar 2016.gada pirmo pusi palielinājusies par 13,0%. Lēnāk nekā pagājušajā gadā šogad attīstījusies informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozare, kuras pievienotā vērtība salīdzinājumā ar 2016.gada pirmo

pusi palielinājusies tikai par 2,8%, bet finanšu un apdrošināšanas pakalpojumu nozarē šogad kā vienīgajā fiksēts kritums par 9,7%.

Dažādām nozarēm laikā pēc ekonomikas krīzes uzrādot atšķirīgus izaugsmes tempus, ekonomikas struktūra nozaru griezumā pēdējo desmit gadu laikā ir nedaudz mainījies, tajā skaitā samazinoties būvniecības nozares īpatsvaram, kas pirmskrīzes laikā bija sasniedzis neilgtspējīgus apmērus. Savukārt rūpniecības nozares īpatsvars šajā laikā ir pieaudzis, ko vēl papildus veicināja rūpniecības nozares sekmīgā attīstība 2016.gada laikā.

1.6. att. Pievienotās vērtības struktūras salīdzinājums pa nozaru grupām 2016. un 2007.gadā, % (2010.g. salīdzināmajās cenās)

Kopumā, Latvijas ekonomikas izaugsme 2017.gada pirmajā pusē ir bijusi spēcīgākā kopš 2012.gada sākuma, un, saglabājoties faktoriem, kas nodrošinājuši izaugsmi, tajā skaitā spēcīgam pieprasījumam ārējos tirgos un ES fondu investīciju ieplūdei, arī turpmākajos ceturkšņos un 2018.gadā ir sagaidāmi salīdzinoši augsti ekonomikas izaugsmes tempi. 2019. un 2020.gadā, kad ekonomikas izaugsmes tempi pasaulē būs stabilizējušies un ekonomiku mazāk skars ES fondu investīciju plūsmas svārstības, Latvijas ekonomikas izaugsme būs vairāk atkarīga no tās spējas palielināt produktivitāti, izmantojot pašreizējo labvēlīgo ārējo situāciju un iekšzēmē paredzētās strukturālās reformas, kā arī investīciju piesaistei labvēlīgās nodokļu izmaiņas.

1.2.2. Tautsaimniecības nozaru attīstība

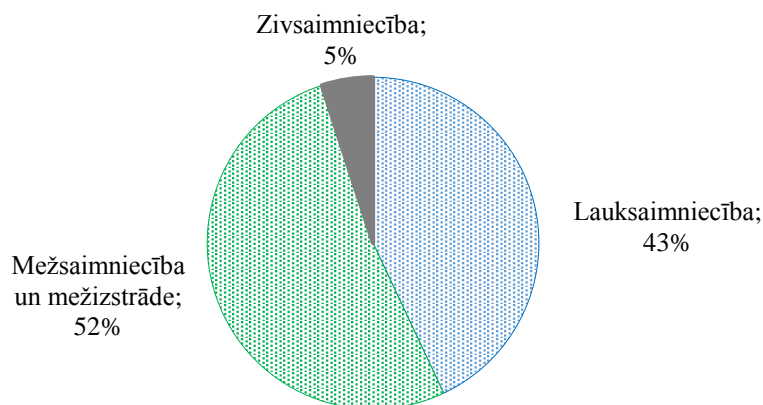
Lauksaimniecība

Latvijas tautsaimniecības nozaru struktūrā lauksaimniecība, apvienojot mežsaimniecības, lauksaimniecības (lopkopība, augkopība) un zivsaimniecības apakšnozares, pērn veidoja 4,2% no IKP pievienotās vērtības. Lauksaimniecības nozares īpatsvars IKP pievienotās vērtības struktūrā saglabājas praktiski nemainīgs jau kopš 2009.gada, pēdējo astoņu gadu laikā svārstoties 4,1% līdz 4,4% robežās.

Lauksaimniecības sektorā kopumā (ieskaitot mežsaimniecību un zivsaimniecību) nodarbināto iedzīvotāju skaita dinamika ir svārstīga, taču vispārējā tendence ir lejupejoša. Nodarbināto iedzīvotāju skaita sarukums nozarē tika fiksēts arī pērn, lauksaimniecībā strādājošo skaitam samazinoties līdz 68,7 tūkstošiem cilvēku, tādējādi veidojot 7,7% no kopējā nodarbināto iedzīvotāju skaita valstī. Un tā kā nozares pievienotās vērtības izmaiņas ir

augšupejošas, lauksaimniecības produktivitāte pakāpeniski pieaug – 2016.gadu salīdzinot ar 2008.gada līmeni, pievienotā vērtība nozarē uz nodarbināto palielinājusies uz pusi.

2016.gadā lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība kopumā uzrādīja mērenu izaugsmi, nozares pievienotajai vērtībai augot par 1,5%, salīdzinot ar 2015.gadu. Savukārt š.g. pirmajā pusē nozarē tika reģistrēti ievērojami spēcīgāks pieaugums 5,0% apmērā.

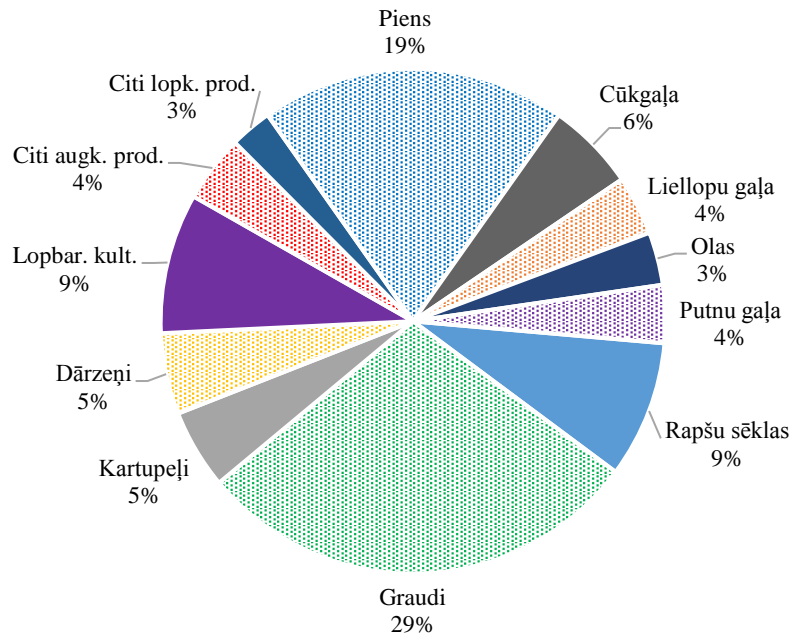

1.7. att. Lauksaimniecības nozares pievienotās vērtības struktūra 2016.gadā (%)

Lielākā lauksaimniecības apakšnozare - mežsaimniecība un mežizstrāde, kura jau kopš 2014.gada veido nedaudz vairāk kā pusi no lauksaimniecības sektora kopējās pievienotās vērtības, pērn uzrādīja pieaugumu par 2,9% salīdzinājumā ar 2015.gadu. Š.g. pirmajā pusē apakšnozares izaugsmes temps kļuva spēcīgāks, mežsaimniecības un mežizstrādes pievienotajai vērtībai gada griezumā palielinoties par 5,2%. Jāatzīmē, ka 2017.gada sākumā Latvijā bija vērojami labvēlīgi laika apstākļi mežsaimniecības darbu veikšanai, tādējādi veicinot apakšnozares izlaides apjomu pieaugumu. Tajā pašā laikā mežizstrādātājus negatīvi ietekmēja tas, ka teju visu veidu kokmateriālu vidējās iepirkuma cenas jau kopš 2015.gada samazinās, nelabvēlīgi ietekmējot nozares dalībnieku ienākumus.

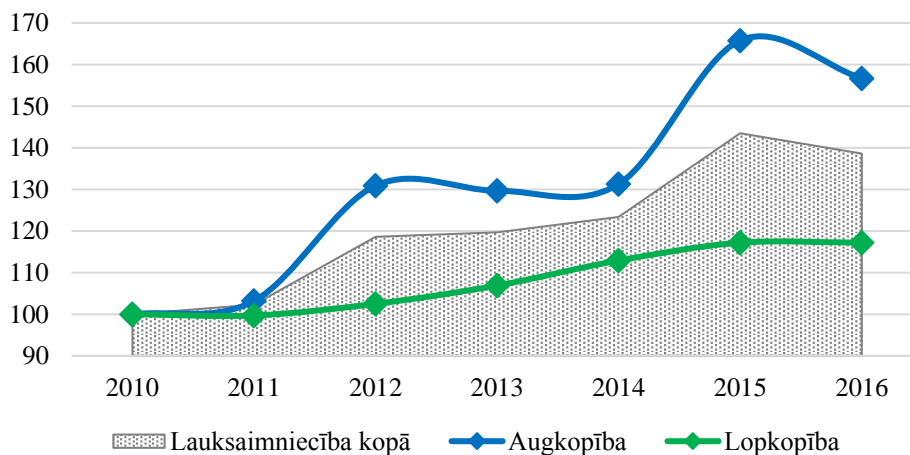
Savukārt lauksaimniecības apakšnozare, apvienojot augkopību un lopkopību, 2016.gadā uzrādīja kritumu par 3,3%, tādējādi tās īpatsvars kopējā pievienotās vērtības struktūrā samazinājās līdz 43% (viens no zemākajiem apakšnozares īpatsvaram laikā posmā no 2008. līdz 2016.gadam). Toties š.g. pirmā pusē apakšnozarei bijusi veiksmīga, uzrādot pieaugumu par 5,8% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu.

Lauksaimniecība tradicionāli tiek iedalīta augkopībā un lopkopībā, un pērn tās veidoja attiecīgi 61% un 39% no lauksaimniecības izlaides preču vērtības. 2016.gadā augkopības īpatsvars produkcijas struktūrā nedaudz samazinājās saistībā ar graudaugu kultūru kopražas sarukumu, salīdzinot ar 2015.gada graudu rekordražu. 1.8.attēlā apskatāma 2016.gadā lauksaimniecībā saražoto preču struktūra.

1.8. att. Lauksaimniecības (augkopība un lopkopība) preču galaprodukcijas struktūra 2016.gadā (bāzes cenās)⁴, %

Dati par lauksaimniecības ražošanas apjomiem rāda, ka periodā no 2011.gada līdz 2016.gadam apakšnozarē reģistrēta spēcīga izaugsme, kas skaidrojama ar augkopības izlaides straujo kāpumu 2012. un 2015.gadā. Neskatoties uz to, ka 2016.gadā lauksaimniecībā bijis kritums, ko noteica augkopības produkcijas apjumu samazināšanās, kopējais izlaides līmenis joprojām bija salīdzinoši augsts. Savukārt lopkopības izaugsme pēdējos gados uzrādījusi stabili mērenu pieaugumu (1.9.att).

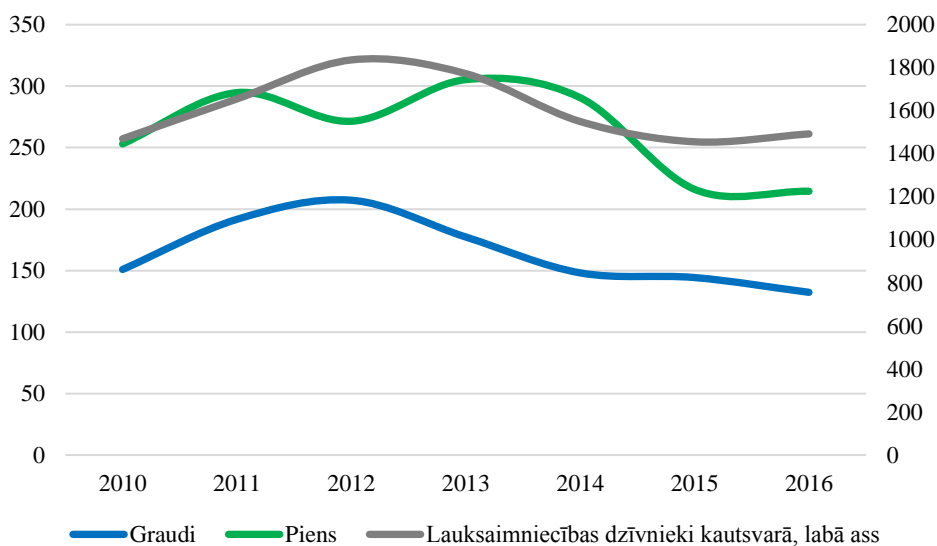
1.9. att. Lauksaimniecības produkcijas indeksi (salīdzināmajās cenās), 2010=100

Kopš 2006.gada Latvijā lauksaimniecībā izmantotās zemes platība nav būtiski mainījusies. 2016.gadā lauksaimniecības vajadzībām tika izmantoti 1,9 milj. ha zemes, t.sk. aramzeme, ilggadīgie stādījumi, kā arī pļavas un ganības. Tā kā pēdējos gados augkopība ir uzrādījusi spēcīgu pieaugumu, tas liecina par ražības pieaugumu nozarē. Taču pērn augkopībā tika reģistrēts kritums par 5,5%, ko noteica vairāku augkopības kultūru ražas samazināšanās. Lielāko negatīvo ietekmi radīja graudaugu kopražas sarukums, ja to salīdzina ar 2015.gada

⁴ Datu avots: Zemkopības ministrijas ziņojums "Latvijas lauksaimniecība 2017"

rekordaugsto ražas apjomu. Neskatoties uz to, graudu raža pērn bijusi otrajā vēsturiski augstākajā līmenī. Ražas samazināšanās pērn tika reģistrēta arī rapsim un kartupeļiem. Savukārt kopējie lopkopības ražošanas apjomi 2016.gadā saglabājās iepriekšējā gada līmenī.

Tā kā graudaugu kopražas samazināšanos 2016.gadā noteica arī ražas novākšanas sezonas stiprās lietavas, kas ne tikai kavēja un sadārdzināja ražas novākšanas procesu, bet arī negatīvi ietekmēja graudu kvalitāti, tad arī to cenas samazinājās. Pērn graudu iepirkuma cenas saruka par 8,3%, kas bija ceturtais graudu iepirkuma cenu samazināšanās gads pēc kārtas. Savukārt daudz mērenāks nekā iepriekš iepirkuma cenu kritums reģistrēts pienam – tā cena 2016.gadā bija tuva 2015.gada līmenim, samazinoties vien par 0,7%. Jāatzīmē, ka pērn piena vidējās iepirkuma cenas joprojām bijušas ievērojami zemākas nekā pirms diviem gadiem un zemākās kopš 2009.gada, ko noteica ES vērojamā piena pārprodukcija, taču būtiska tendenču maiņa notiek šogad. Toties lauksaimniecības dzīvnieku produkcijas jeb gaļas iepirkuma cena pērn pēc trīs gadu pārtraukuma uzrādījusi nelielu kāpumu, salīdzinājumā ar 2015.gadu palielinoties par 2,5%.

1.10. att. Lauksaimniecības produkcijas iepirkuma cenas, euro par 1 tonnu

Pieejamie dati par lauksaimniecības darbības rezultātiem 2017.gada pirmajā pusgadā liecina par atšķirīgām tendencēm nekā tika novērotas iepriekšējā gadā. Piemēram, ja pērn pirmajā pusgadā iepirkto graudu apjoms bija būtiski palielinājies, ko noteica 2015.gada augstā graudaugu raža, (jāatzīmē, ka 2016.gadā kopumā graudu iepirkums samazinājās par 8,3%), š.g. pirmajā pusē tas ir sarucis par 41,2% 2016.gada zemākas graudaugu ražas dēļ. Turpretī graudu iepirkuma cenas beidzot ir pieaugušas – 2017.gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu pērn, par 13,4%. Tajā pašā laikā prognozes par graudaugu kultūru ražas iekūlumu šogad nav pozitīvas, ko noteica stiprās un ilgstošās lietavas augusta mēnesī valsts austrumu daļā, kā rezultāta aplūda lielas lauksaimniecības zemju platības un 29 novados tika izsludināts ārkārtas stāvoklis saistībā ar plūdu radītajā sekām lauksaimniecības sektorā. Šo nepieredzēti intensīvo lietavu radītajos plūdus ir bojātas plašas lauksaimniecības augu sējumu teritorijas, kā dēļ būtiski samazināsies kopējais graudu un citu lauksaimniecības produktu raža, kā arī ražas kvalitāte. Turklāt, tā kā ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija septembra sākumā paaugstināja šā gada pasaules graudu ražas prognozi, sagaidāms, ka graudu iepirkuma cenas gada otrajā pusē saruks, tādējādi negatīvi ietekmējot lauksaimnieku ienākumus šogad.

Kas attiecas uz lopkopības darbības rezultātiem š.g. pirmajā pusē, gan saražotā, gan iepirkta piena apjoms salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusē ir samazinājies par 0,6%. Tajā pašā laikā piena vidējā iepirkuma cena kopš 2016.gada septembra ir sākusi paaugstināties un

š.g. pirmajā pusgadā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada pirmo pusgadu ir pieaugusi pat par 48,5%, pietuvojoties cenu līmenim, kāds tika novērots pirms Krievijas piemērotā importa aizlieguma atsevišķām lauksaimniecības precēm, t.sk. piena produktiem. Cenu pieaugumu noteica piena iepircēju no Lietuvas un Polijas aktivizēšanās, kā arī ražošanai nelabvēlīgie laikapstākļi, piemēram, Austrālijā un Jaunzēlandē, un pieprasījuma atjaunošanās no Ķīnas. Tādējādi pēc dažu gadu pauzes piena lopkopjiem Latvijā ir iespēja uzlabot finansiālos rādītājus un plānot turpmāko attīstību. Savukārt gaļas lopkopībā produkcijas ražošana š.g. pirmajā pusgadā ir nedaudz palielinājusies – par 1,4%, kamēr gaļas produkcijas iepirkuma cena pieaugusi straujāk – par 5,5%, kas norāda, ka arī šajā nozarē nākotnes attīstības perspektīvas ir labas.

Tajā pašā laikā zivsaimniecība, kas veido 5% no kopējās lauksaimniecības nozares, pērn uzrādīja spēcīgu pievienotās vērtības pieaugumu par 38,9%, tādējādi kāpinot savu īpatsvaru kopējā nozares struktūrā par procentpunktu. Šie dati sakrīt ar datiem par zivju nozveju, kuri uzrāda, ka 2016.gadā zivju nozvejas apjoms Latvijā palielinājās par 40%. Taču 2017.gada pirmajā pusē ir vērojamas pretējas zivsaimniecības attīstības tendences, zivju nozvejas apjomiem gada griezumā nedaudz samazinoties, zivsaimniecības radītā pievienotā vērtība š.g. pirmajā pusē bija par 3,1% zemāka nekā pērnā gada pirmajā pusē.

Kopumā šis gads lauksaimniecībā ir atšķirīga pa apakšnozarēm. Augkopību šogad negatīvi ietekmēs graudu ražas kvalitātes un apjomu kritums, kā arī diezgan būtiska kviešu cenu samazināšanās. Piena un gaļas lopkopībā savukārt šis gads varētu būt veiksmīgāks, ko noteiks augošās produkcijas iepirkuma cenas. Tāpat sagaidāms, ka arī mežsaimniecībā un mežizstrādē šis gads varētu noslēgties ar pieaugumu, jo pieprasījums pēc mežizstrādes produktiem saglabājas stabils. Tāpēc kopumā lauksaimniecība 2017.gadā varētu uzrādīt mērenu pievienotās vērtības pieaugumu.

Rūpniecība

Jau vairākus gadus rūpniecība ir Latvijas tautsaimniecības lielākā nozare, IKP pievienotās vērtības struktūrā 2016.gadā veidojot 17,7%. Pērn rūpniecības īpatsvars pieauga par 0,7 procentpunktiem, ko noteica apstrādes rūpniecības spēcīgā izaugsme. Apstrādes rūpniecība veido 3/4 no rūpniecībā saražotās pievienotās vērtības, savukārt pārējo rada ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, elektroenerģijas un gāzes apgāde, kā arī ūdens apgāde⁵.

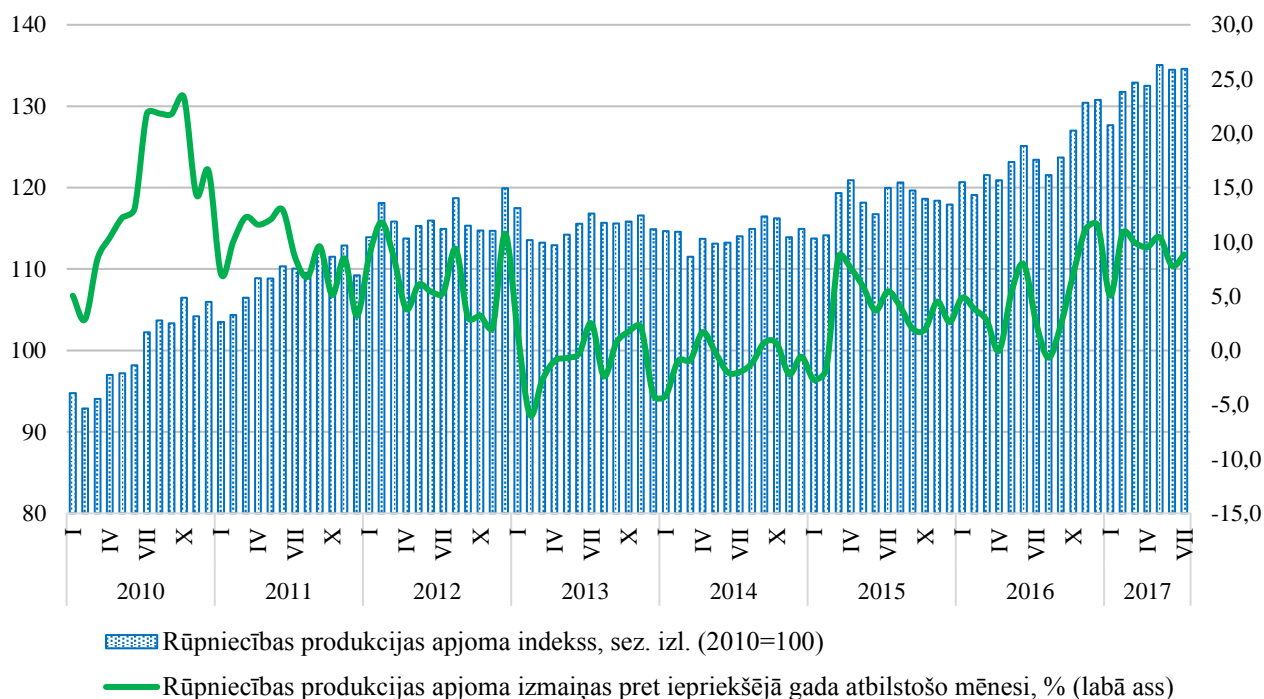
Rūpniecībai ir svarīga nozīme darba tirgū, 2016.gadā nodrošinot darba vietas 140,9 tūkst. cilvēkiem, no kuriem izteikti lielākā daļa jeb 123,5 tūkst. bija nodarbināti tieši apstrādes rūpniecībā. Kopš 2009.gada rūpniecībā nodarbināto skaits būtiski nav mainījies un ir svārstījies no 128 līdz 140 tūkst. iedzīvotāju. Pagājušajā gadā, salīdzinot ar 2015.gadu, rūpniecībā nodarbināto personu skaits pieauga par 6,1%, tādējādi nozarē pērn bija nodarbināti 15,8% no visu nodarbināto iedzīvotāju skaita valsts tautsaimniecībā. Arī rūpniecībā radītā pievienotā vērtība uz vienu nodarbināto pieaug - 2016.gadu salīdzinot ar 2008.gada līmeni, pievienotā vērtība nozarē uz nodarbināto palielinājusies par 28%.

2016.gadā rūpniecība uzrādīja spēcīgāko izaugsmi pēdējo četru gadu laikā, tās izlaides apjomiem palielinoties par 4,9%. Šādu izlaides pieaugumu noteica pērnā gada izaugsme apstrādes rūpniecībā, kā arī elektroenerģijas un gāzes apgādē, kamēr izlaides apjoms ieguves rūpniecībā bija tuvs iepriekšējā gada līmenim. 2016.gadā apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas apjoms bija par 5,0% augstāks nekā pirms gada, ko veicināja izaugsme vairākās apakšnozarēs, taču lielāko pozitīvo devumu nodrošināja kokrūpniecības pieaugums par 7,5%. Straujus izaugsmes tempus pērn uzrādīja arī mašīnbūve un metālapstrāde, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana, kā arī datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana. Savukārt

⁵ Statistikas datu nepieejamības dēļ turpmāk analizē nav iekļauta ūdens apgāde, kura IKP pievienotās vērtības struktūrā veido 0,9%.

elektroenerģija un gāzes apgāde, kas veido aptuveni piektdaļu no kopējās rūpniecības izlaides, pērn salīdzinājumā ar 2015.gadu pieauga par 6,4%, uzrādot pirmo nozares izaugsmi pēc četrpadsmit gadu krituma perioda, ko būtiski sekmēja augstais saražotās elektroenerģijas apjoms hidroelektrostacijās.

Šogad rūpniecībā turpinās stabilas un spēcīgas izaugsmes periods, ko pamatā veicina augošais ārējais pieprasījums. 1.11.attēls parāda, ka 2017.gadā rūpniecībā tiek sasniegti vēsturiski augstākie mēneša izlaides apjomi, un š.g. septiņos mēnešos kopumā nozare sasniegusi 8,9% lielu izaugsmi.

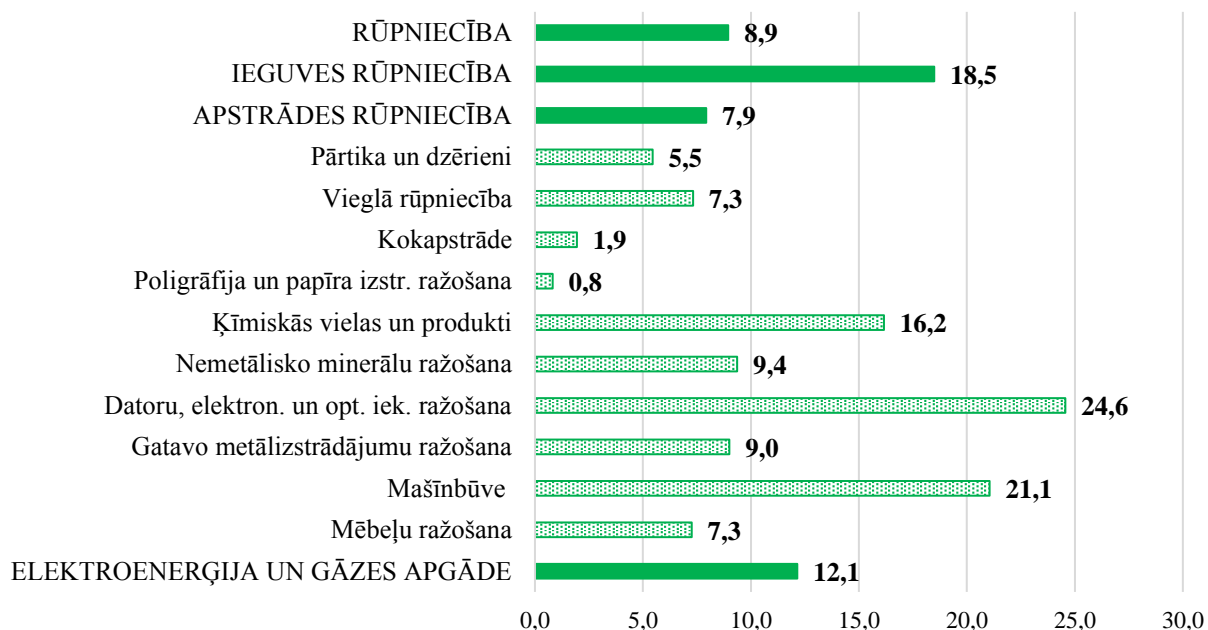

1.11. att. Rūpniecības produkcijas apjoma indekss (sezonāli izlīdzināti dati) un tā pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Rūpniecības nozaru daļījumā analīze parāda, ka š.g. septiņos mēnešos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde ir sasniegusi apjomu pieaugumu par 18,5%. Šo nozari lielā mērā veicina būvniecības sektora aktivitāte Latvijā un no tā izrietošais pieprasījuma pieaugums pēc celtniecības materiālu izejvielām, ko iegūst karjeros.

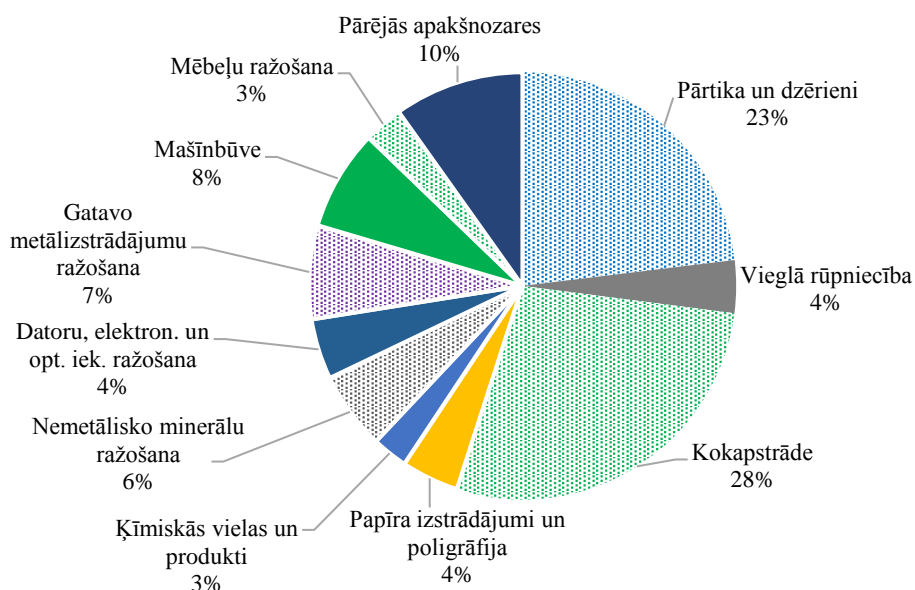
Elektroenerģijas un gāzes apgādes sektors š.g. pirmajos septiņos mēnešos pieaudzis par 12,1%. Jāatzīmē, ka elektroenerģijas ražošana lielā mērā atkarīga no laikapstākļiem, kurus nav iespējams ietekmēt, bet kas attiecīgi būtiski ietekmē ražošanas apjomu pieaugumu vai kritumu. Dati par elektroenerģijas ražošanu Latvijā rāda, ka š.g. septiņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo pērnā gada periodu, būtiski ir audzis saražotās elektroenerģijas apjoms hidroelektrostacijās (+53,6%), kamēr koģenerācijas stacijās enerģijas ražošanas apjomi saruka par 4,1%. Savukārt vēja elektrostaciju ražošanas apjomi, kuri veido tikai 2% no kopējās saražotās elektroenerģijas Latvijā, palielinājās par 32,8%. Vairāk nekā puse Latvijā saražotās elektroenerģijas tiek eksportēta, un 2017.gada septiņos mēnešos eksportētās elektroenerģijas apjoms salīdzinājumā ar 2016.gada septiņiem mēnešiem ir sarucis par 36,7%. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka šogad pēc vairāku gadu pārtraukuma Latvijas elektroenerģijas eksports pārsniedz importa apjomus.

Savukārt lielākā rūpniecības nozare, apstrādes rūpniecība, š.g. septiņos mēnešos uzrādījusi 7,9% lielu izaugsmi, izlaides apjomus salīdzinot ar 2016.gada janvāra-jūlija periodu. Apstrādes rūpniecībā strauja izaugsme ir vērojama jau kopš pērnā gada septembra, ko galvenokārt nosaka labvēlīgie ārējās vides apstākļi.

1.12. att. Rūpniecības nozaru izlaides apjoma izmaiņas 2017.g. septiņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu 2016.gadā (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Apstrādes rūpniecības izlaides struktūra (1.13.att.) parāda, ka lielākā apakšnozare 2016.gadā joprojām bijusi kokrūpniecība, kas, pateicoties spēcīgajai 2016.gada izaugsmei, pērn palielinājusi savu īpatsvaru par 1 procentpunktu, bet salīdzinājumā ar 2008.gadu apakšnozares īpatsvars ir pieaudzis par 11 procentpunktiem. Otra lielākā apakšnozare bija pārtikas produktu un dzērienu ražošana, no kā izteikti lielāko daļu jeb 20% veidoja pārtika, kas otro gadu pēc kārtas piedzīvojuši īpatsvara sarukumu, pērn - par 0,5 procentpunktiem, lai arī apakšnozares izlaides apjomi nedaudz pieauga. Citas salīdzinoši lielas apstrādes rūpniecības apakšnozares ir gatavo metālizstrādājumu un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana. Pozitīvi, ka savu īpatsvaru ik gadu kāpina augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas apakšnozare – datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana, ko veicina augošais ārējais pieprasījums.

1.13. att. Apstrādes rūpniecības nozaru izlaides struktūra 2016.gadā (faktiskajās cenās, %)

Šogad apstrādes rūpniecības izaugsme ir visaptveroša un š.g. septiņos mēnešos apjomu pieaugums ir reģistrēts gandrīz visās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs. Tomēr lielāko devumu apstrādes rūpniecības kopējā izaugsme pirmo reizi ir nodrošinājusi augsto tehnoloģiju apakšnozare - datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana, kuras izlaide š.g. septiņos mēnešos ir pieaugusi par 24,6%. Šajā apakšnozarē strauja izaugsme ir reģistrēta jau sākot ar 2010.gadu, un kopš tā laika datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanas apjomi ir gandrīz seškārsējušies. Tas liecina par ievērojamu apakšnozares īpatsvara kāpumu (no 2% 2010.gadā līdz 4,6% 2016.gadā) un būtisko nozīmi apstrādes rūpniecības izaugsmes veicināšanā. Šis fakts ir vērtējams ļoti pozitīvi, jo datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana ir augstās tehnoloģijās un augsti kvalificētā darbaspēkā balstīta apakšnozare, kuras produktivitāte un konkurētspēja ir augstāka nekā citās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs. Turklāt praktiski visa apakšnozares izlaide tiek eksportēta.

Savukārt otru lielāko devumu apstrādes rūpniecības izaugsme 2017.gada septiņos mēnešos sniedza 27,2% liels pieaugums elektrisko iekārtu ražošanā. Turklāt arī citas mašīnbūvi veidojošās apakšnozares šogad attīstās ļoti labi, Tā, piemēram, automobiļu un piekabju ražošanas apjomi š.g. pirmajos septiņos mēnešos, salīdzinot ar identisku laika periodu iepriekšējā gadā, pieauguši par 17,0% un iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanas apjomi – par 18,0%. Tāpat spēcīgu izaugsmi šogad uzrāda un nozīmīgu devumu nozares kopējā izaugsme veido metālapstrāde, gatavo metālizstrādājumu ražošanas apjomu š.g. janvārī-jūlijā pieaugot par 9,0%. Apmēram 80 līdz 90% no mašīnbūvē un metālapstrādē saražotās produkcijas nonāk eksportā, tādējādi arī šīs apakšnozares pozitīvi ietekmē ārējās ekonomiskās vides uzlabojumi, turklāt to apgrozījuma vērtība vietējā tirgū arī uzrāda strauju pieaugumu.

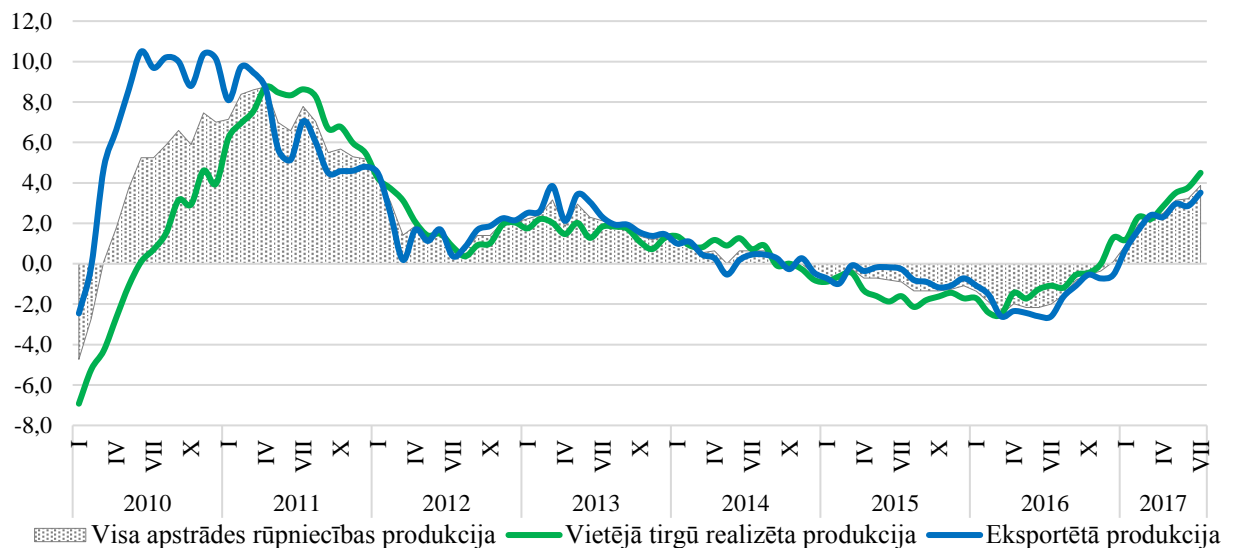
Šogad daudz spēcīgāku nekā pērn izaugsmi uzrāda pārtikas produktu ražošana. Īpaši augsti pieauguma tempi ir vērojami kopš aprīļa, tādējādi š.g. septiņos mēnešos kopumā apakšnozares izlaide bija par 4,4% augstāka nekā pirms gada. Tas liecina, ka apakšnozare ir atguvusies no iepriekšējo trīs gadu grūtībām, ko izraisīja Krievijas noteiktais importa embargo atsevišķiem lauksaimniecības un pārtikas produktiem un tā radītās sekas pārtikas produktu realizācijai citās valstīs. Tomēr, piena produktu ražošana Latvijā joprojām ir svārstīga, un kopumā septiņos mēnešos tās izlaides apjomi saruka par 2,1%. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka Latvijā ražoto piena produktu kopējais apgrozījums septiņos mēnešos ir pieaudzis par 17,4%, ko noteicis būtiskais cenu pieaugums šai produkcijai. Pārējās pārtikas produktu grupās ir reģistrēti ražošanas apjomu pieaugumi, kā arī mērenāki apgrozījuma kāpumi.

Labu pieauguma tempu š.g. septiņos mēnešos spējušas uzrādīt arī tādas apstrādes rūpniecības apakšnozares kā dzērienu ražošana, apģērbu ražošana, ķīmisko vielu un produktu ražošana, nemetālisko minerālu izstrādājumu jeb būvmateriālu ražošana, kā arī mēbeļu ražošana.

Savukārt kokrūpniecība, kuras izaugsme iepriekšējos trīs gadus bija 7-7,5% robežās, šogad uzrāda mērenāku pieaugumu. 2017.gada septiņos mēnešos kokrūpniecības izlaides apjomi bija par 1,9% augstāki nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Izaugsmes tempu palēnināšanās kokapstrādē jau bija sagaidāma, jo iepriekšējos gados šī apakšnozare, uzrādot spēcīgus pieaugumus, bija sasniegusi ļoti augstu izlaides līmeni, ko šobrīd būtiski pārsniegt ir sarežģīti. Tā kā $\frac{3}{4}$ apakšnozarē saražotās produkcijas tiek eksportēta, kokrūpniecības izaugsmei svarīgs ir ārējais pieprasījums. Š.g. septiņos mēnešos kopējā koka un koka izstrādājumu eksporta vērtība palielinājās par 4,5%, ko veicināja būtisks produkcijas eksporta pieaugums uz Zviedriju, Vāciju, kā arī citām valstīm, tādējādi kompensējot koka un koka izstrādājumu eksporta kritumu uz Apvienoto Karalisti. Jāatzīmē, ka, lai arī vietējā tirgus nozīme kokapstrādes produktu realizācijā ir daudz mazāka, apakšnozares apgrozījums Latvijā š.g. septiņos mēnešos arī ir pieaudzis. Tāpat, pozitīvi vērtējams tas, ka, pateicoties iepriekšējos gados apakšnozarē veiktajām investīcijām, aizvien pieaug dziļākās pārstrādes kokrūpniecības izstrādājumu ražošana.

Ražošanas apjomu kritums 2017.gada pirmajos septiņos mēnešos reģistrēts tikai divās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs. No tām viena ir papīra un papīra izstrādājumu ražošana, kas ir salīdzinoši neliela apakšnozare un kuras izlaides apjomi septiņos mēnešos samazinājušies par 2,6%. Tāpat, 2,0% liels izlaides kritums š.g. septiņos mēnešos reģistrēts iekārtu un ierīču remonta un uzstādīšanas apakšnozarē. Šajā apakšnozarē izaugsme nav bijusi jau kopš 2013.gada, taču jāatzīmē, ka iekārtu un ierīču remonta darbības rezultāti ir ļoti svārstīgi pa mēnešiem, jo apakšnozares izlaide lielā mērā ir atkarīga no lieliem, vienreizējiem pasūtījumiem. Tā, piemēram, 2017.gada februārī, martā un jūlijā iekārtu un ierīču remonta un uzstādīšanas apjomi uzrādīja spēcīgu pieauguma tempu, taču citos š.g. mēnešos izlaides apjomi samazinājušies.

Pēc divu gadu ilga ražotāju cenu samazinājuma šogad ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā sākušas pieaugt, un septiņu mēnešu laikā, salīdzinot ar identisku laika periodu pērnajā gadā, ir palielinājušās par 2,6% (1.14.att). Vietējā tirgū realizētās apstrādes rūpniecības produkcijas ražotāju cenu pieaugums bija spēcīgāks nekā eksportētajai produkcijai. Ražotāju cenu pieaugums nozīmē, ka apstrādes rūpniecības ražošanas process ir kļuvis dārgāks, attiecīgi, tas ražotājiem liek paaugstināt galaproduktu cenu, kas šogad Latvijā izpaužas atsevišķu preču cenu pieaugumā.

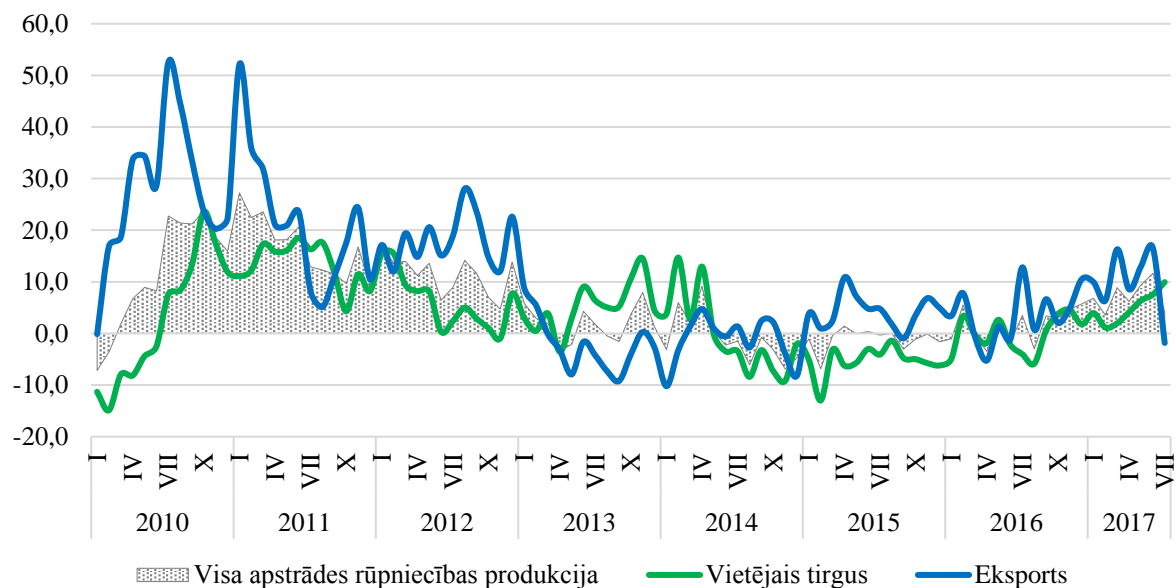
1.14. att. Apstrādes rūpniecības ražotāju cenu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi, %

Apakšnozaru griezumā lielākie ražotāju cenu pieaugumi š.g. septiņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu, reģistrēti metālu ražošanā (+9,8%), pārtikas produktu ražošanā (+6,7%), poligrāfijā un ierakstu reproducēšanā (+4,8%), kā arī ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanā (+4,6%). Savukārt ražotāju cenas samazinājušās tādu produktu ražošanā kā datori, elektroniskās un optiskās iekārtas (-3,0%), dzērieni (-1,7%).

Savukārt visas apstrādes rūpniecības apakšnozares sadalot pēc tajās saražotās produkcijas izmantošanas mērķa un ilguma, lielākais cenu kāpums fiksēts īslaicīgā patēriņa preču ražošanā, 2017.gada janvāra-jūlija periodā to cenām pieaugot par 5,6%, savukārt starppatēriņa preču cenu kāpums veidoja 1,5%. Tīkmēr pārējās produkcijas cenu pārmaiņas bija maznozīmīgas.

Apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījuma dinamika ir pieaugoša jau kopš pērnā gada nogales, izaugsmei šogad kļūstot vēl spēcīgākai (1.15.att.). Š.g. septiņos mēnešos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu kopumā apstrādes rūpniecības produkcijas realizācija pieauga par 7,3%. Jāatzīmē, ka apgrozījuma pieaugums nepārsniedz kopējo apstrādes rūpniecības izlaides apjomu kāpumu, tādējādi norādot, ka atsevišķās apstrādes

rūpniecības apakšnozarēs galaprodukcijas cenas ir pat samazinājušās. Vietējā tirgū realizētā produkcija 2017.gada septiņos mēnešos palielinājās par 5,2%, tikmēr eksporta apgrozījums uzrādīja straujāku kāpumu – par 9,8%. Tas apliecina, ka ārējam pieprasījumam šogad ir noteicošā loma Latvijas apstrādes rūpniecības izaugsmes veicināšanā.

1.15. att. Apstrādes rūpniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Šis gads apstrādes rūpniecībai ir ļoti labvēlīgs, ko apstiprina arī apstrādes rūpniecības uzņēmumu aptauju rezultāti. Tā, piemēram, būtiski samazinājies ir uzņēmēju īpatsvars, kuriem ražošanas attīstībai traucē pieprasījuma trūkums, kas vēsturiski ir galvenais uzņēmējdarbības veikšanu ierobežojošais faktors (no 44,1% 2016.gada trešajā ceturksnī līdz 36,8% š.g. trešajā ceturksnī). Tajā pašā laikā samazinājies ir to apstrādes rūpnieku īpatsvars, kuri nesaskata ierobežojumus, veicot uzņēmējdarbību. Š.g. trešajā ceturksnī 34,5% aptaujāto apstrādes rūpniecības uzņēmumu norādīja, ka biznesa procesā nesaskaras ne ar kādām grūtībām. Taču divkārt ir pieaugusi to apstrādes rūpnieku daļa, kas norāda uz darbaspēka pieejamības problēmu (15,9% š.g. trešajā ceturksnī; salīdzinājumam - pērnā gada sākumā šis rādītājs bija 7,4%). Palielinājies arī to rūpnieku īpatsvars, kuri norāda uz materiālu un/vai atbilstošo iekārtu trūkumu (12,3% - augstākais līmenis kopš 2011.gada pirmās puses). Tas liecina par ražošanas procesa modernizācijas problēmu, ko var risināt investējot jaunās iekārtās un darba mašīnās. Tam savukārt ir nepieciešami finanšu līdzekļi, ko kā uzņēmējdarbību ierobežojošo faktoru min neliels ražotāju īpatsvars – š.g. trešajā ceturksnī vien 3,5%.

Kopumā Latvijas apstrādes rūpniecības nozares uzņēmēju noskaņojums šogad uzrāda straujus uzlabojumus, konfidences indikatoram š.g. jūlijā sasniedzot augstāko līmeni laikā pēc krīzes. Turklāt ražotāju novērtējumu par pasūtījumiem, t.sk. eksportam, un par gaidāmajiem produkcijas ražošanas apjomiem turpmākajos mēnešos raksturo augšupejoša tendence. Pozitīvi, ka gan ES kopumā, gan Latvijas nozīmīgāko tirdzniecības partnervalstu patērētāju un uzņēmēju konfidence šogad būtiski uzlabojas, kas norāda uz turpmāko ārējā pieprasījuma spēcīnāšanos. Tajā pašā laikā jāsaprot, ka izlaides apjomu kāpināšanai nepieciešama papildus ražošanas jaudas, izveidojot jaunas vai paplašinot esošās ražošanas telpas, modernizējot ražošanas procesus u.tml. Tas nozīmē, ka apstrādes rūpniecības turpmākai attīstībai svarīgas ir investīcijas, taču š.g. pirmajā pusē ieguldītās nefinanšu investīcijas bija par 19,5% zemākas nekā 2016.gada pirmajā pusē. Turklāt arī pērn investīcijas apstrādes rūpniecībā saruka, tādējādi apdraudot nozares izaugsmes ilgtspēju. Tāpēc ražotājiem jārod iespējas aktīvāk investēt, piemēram, izmantojot ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas periodā pieejamo finansējumu

ieguldījumiem ražošanā. Apstiprinātās nodokļu izmaiņas ir labvēlīgas komersantiem, jo tās paredz uzņēmumu ienākuma nodokļa atcelšanu reinvestētajai peļņai, kas mudinās uzņēmējus vairāk investēt.

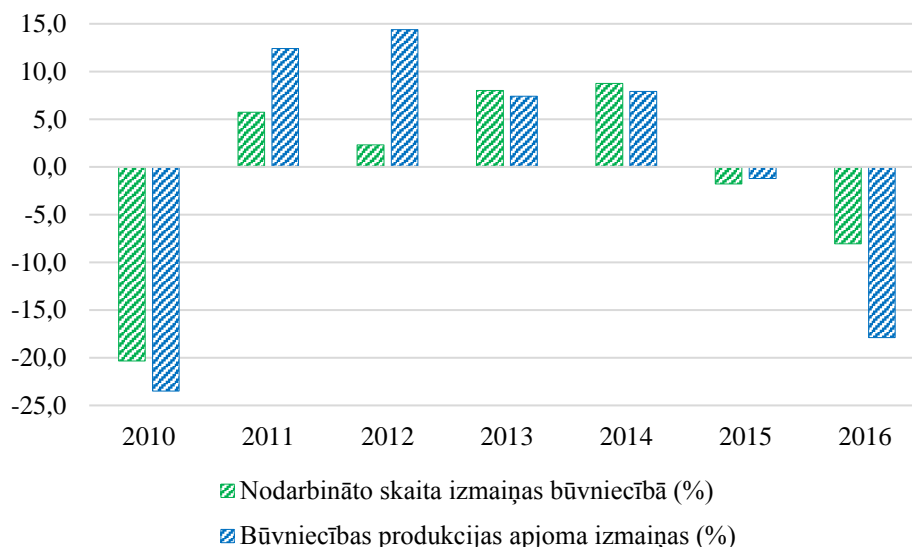
Jāsecina, ka šis gads Latvijas rūpniecībā kopumā ir ļoti veiksmīgs, ko apliecina augstie ražošanas apjomi un panākumi eksportā. Turklāt ir pamats uzskatīt, ka arī gada otrā puse būs tikpat sekmīga, par ko liecina labvēlīgā situācija ārējā vidē un Latvijas apstrādes rūpnieku noskaņojuma rādītāji. Tādējādi apstrādes rūpniecība ierindosies kā viena no vadošajām Latvijas tautsaimniecības izaugsmes veicinātājām šajā gadā.

Būvniecība

Laika posmā no 2011.gada līdz 2014.gadam, kad atsākās straujš būvniecības sektora pieaugums, nozares īpatsvars kopējās IKP pievienotās vērtības struktūrā pakāpeniski palielinājās, taču tas joprojām būtiski atpalika no pirmskrīzes periodā sasniegtā īpatsvara (10,5% 2007.gadā). Tomēr aizvadītajos divos gados, kad būvniecība uzrādīja kritumu, sektora īpatsvars atkal samazinājās, tādējādi 2016.gadā veidojot 5,3% no Latvijas IKP pievienotās vērtības.

Pērn, līdz ar būvniecības sektora izlaides nozīmīgo kritumu, samazinājās arī sektorā nodarbināto iedzīvotāju skaits. 2016.gadā būvniecībā strādāja par 8,1% mazāk personu nekā gadu iepriekš, kopumā veidojot 7,4% no tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju kopskaita jeb 66,1 tūkst. cilvēku. Laika posmā no 2009.gada līdz 2016.gadam būvniecības sektorā nodarbināto iedzīvotāju skaits svārstās no 60 līdz 70 tūkstošiem, veidojot 7-8% no nodarbināto kopskaita tautsaimniecībā. Šie skaitļi būtiski atpaliek no 2007.gadā reģistrētajiem, kad būvniecībā strādāja 124 tūkst. iedzīvotāju, veidojot 11,8% īpatsvaru.

Būvniecības nozarē pastāv cieša sakarība starp nodarbināto skaita pieaugumu un nozares izaugsmi (1.16.attēls). Tas nozīmē, ka būvniecība ir darbaspēka ietilpīga nozare, kuras attīstības tendences ātri vien atspoguļojas sektora darba tirgū.

1.16. att. Nodarbināto iedzīvotāju skaita un būvniecības izlaides izmaiņas pret iepriekšējo gadu (%)

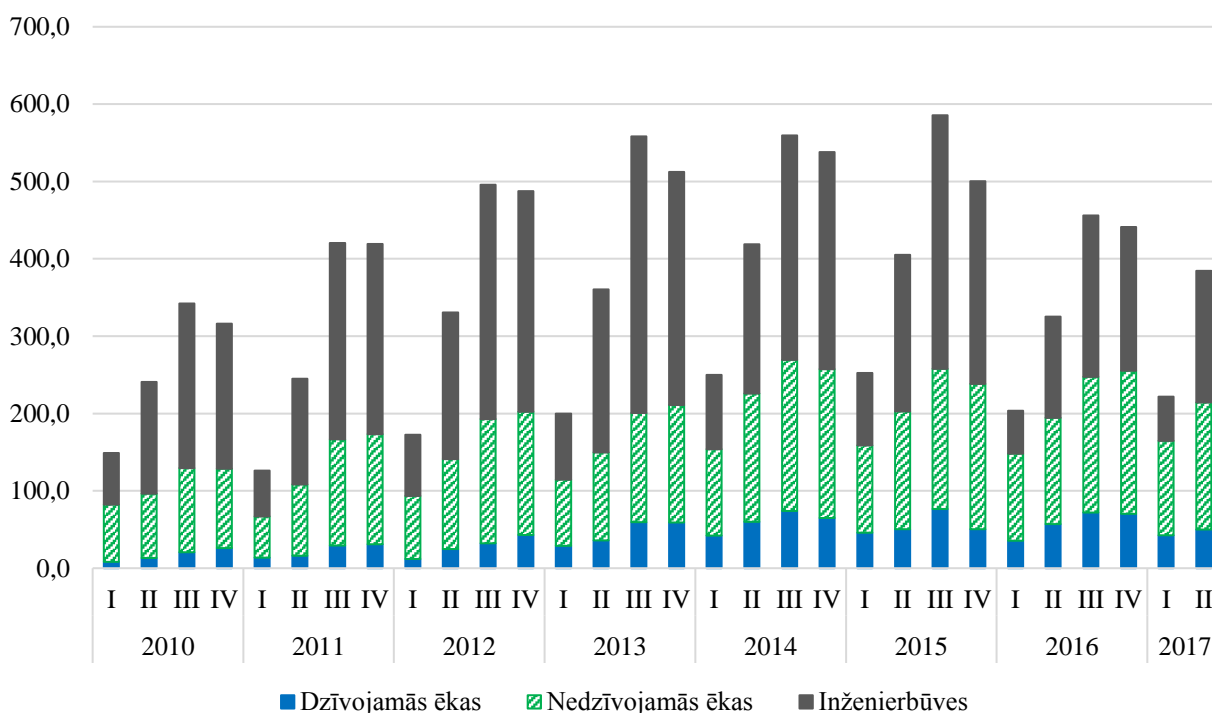
Pērn, salīdzinot ar 2015.gadu, būvniecība uzrādīja sarukumu 17,9% apmērā (salīdzināmajās cenās), ko galvenokārt noteica būtisks inženierbūvju celtniecības apjomu kritums. Tīkmēr nedzīvojamo ēku celtniecība uzrādīja daudz mērenāku samazinājumu, savukārt dzīvojamo ēku būvniecības apjomi palielinājās. Būvniecības sektora kritums 2016.gadā skaidrojams ar kavēšanos ar ES fondu investīcijām, sākoties jaunajam ES fondu

2014.-2020.gada plānošanas periodam. Lielākais būvniecības apjomu kritums bija vērojams tieši inženierbūvju celtniecībā, jo ES fondu līdzekļi būvniecībā pamatā tiek novirzīti šajā segmentā.

Savukārt šogad, atjaunojoties ES fondu līdzekļu plūsmai, būvniecības attīstības tendences ir būtiski uzlabojušās, nozares izaugsmei gada izteiksmē sasniedzot 8,4% pirmajā ceturksnī un 15,9% otrajā ceturksnī. Ja pirmajā ceturksnī nozares izaugsmi noteica nedzīvojamo ēku celtniecības apjomu kāpums, tad otrajā ceturksnī straujāko pieaugumu uzrādīja un lielāko devumu nozares izaugsmei sniedza inženierbūvju segments. 2017.gada pirmajā pusgadā kopumā būvniecības apjomi salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusi pieauga par 13,0%.

Š.g. pirmajā pusē inženierbūvju apjomi gada griezumā pieauga par 21%. 2017.gada divos ceturkšņos augstākie pieauguma tempi inženierbūvju celtniecībā tika reģistrēti sekojošos būvju veidos – ostas un dambji, vietējie cauruļvadi un kabeļu līnijas, kā arī ceļi, ielas un lidlauki. Celtniecības kritumu uzrādīja tikai rūpnieciskās ražošanas uzņēmumu komplekso būvju apjomi.

Tradicionāli inženierbūvju celtniecības apjomi ir veidojuši aptuveni pusi no kopējās būvniecības izlaides (1.17.attēls). Taču pērn, līdz ar inženierbūvju celtniecības apjomu straujo sarukumu, šīs kategorijas īpatsvars kopējā nozares izlaidē bija samazinājies, veidojot 41% no būvniecības izlaides faktiskajās cenās. Arī š.g. pirmajā pusē, neskatoties uz augstajiem izaugsmes tempiem, inženierbūvju īpatsvars vēl nav sasniedzis iepriekšējos līmeņus, taču pēc gada otrajā pusē un nākamajā gadā prognozētā kāpuma tie atkal tiks sasniegti.

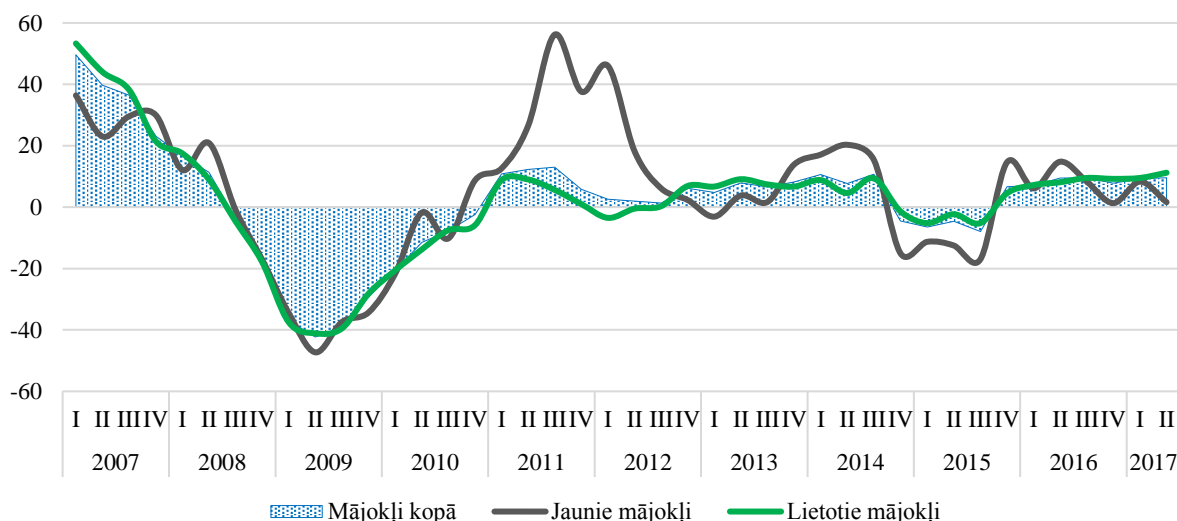
1.17. att. Būvniecības nozares izlaides apjoms un struktūra faktiskajās cenās pa ceturkšņiem, milj. euro

2017.gada pirmajā pusē nedzīvojamo ēku celtniecība bija par 12,6% augstāka nekā pirms gada. Arī šī segmenta pieaugumā zināma nozīme ir ES fondu finansējumam, jo daļa nedzīvojamo ēku ir publisko investīciju objekti. Pirmajā pusgadā kopumā starp nedzīvojamo ēku veidiem straujākie celtniecības apjomu pieaugumi fiksēti plašizklaides pasākumu ēku, lauku saimniecību nedzīvojamo ēku, rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu, skolu, universitāšu un zinātniskās pētniecības ēku, kā arī tirdzniecības ēku būvniecībā. Savukārt

muzeju un bibliotēku, viesnīcu un tām līdzīga lietojuma ēku, kā arī satiksmes un sakaru ēku celtniecības apjomi gada pirmajā pusē salīdzinājumā ar 2016.gada pirmo pusgadu samazinājās.

Dzīvojamo ēku celtniecība š.g. pirmajā ceturksnī vēl uzrādīja strauju pieaugumu, kam sekoja diezgan liels kritums, kas noteica dzīvojamo ēku celtniecības apjomu samazinājumu pusgadā kopumā. Tādējādi 2017.gada pirmajā pusē, salīdzinot ar attiecīgo periodu gadu iepriekš, dzīvojamo ēku būvniecība samazinājās par 1,8%. Dzīvojamo ēku būvniecības kritumu noteica triju un vairāku dzīvokļu māju celtniecības apjomu sarukums, tikmēr viena un divu dzīvokļu māju celtniecības apjomi pieauga.

Neskatoties uz dzīvojamo ēku būvniecības kritumu gada pirmajā pusē, kopumā šajā segmentā ir vērojams aktivitātes pieaugums. Segments pakāpeniski pārorientējas uz vietējo pieprasījumu, ko apstiprina dati par hipotekāro kredītu izsniegšanu – š.g. pirmajā pusē kredīti mājokļa iegādei un remontam turpināja pieaugt un bija par 18,3% augstāki nekā pirms gada. Šī tendence savukārt izskaidro pieaugošo mājokļu cenu izmaiņu dinamiku (1.18.att.). Jāatzīmē, ka kopš pērnā gada otrās puses lietoto mājokļu cenu pieaugums ir straujāks par jauno mājokļu cenu kāpumu. Tādējādi š.g. pirmajā pusgadā vidējais cenu pieaugums jaunajiem un lietotajiem mājokļiem kopā veidoja 9,4%, salīdzinot ar pērnā gada pirmā pusgada cenām. Jāatzīmē, ka šis mājokļa cenu pieaugums ir ievērojami mērenāks nekā bija vērojams pirmskrīzes laikā, kad 2007.gadā Latvijā veidojās nekustamo īpašumu tirgus pārkaršana.

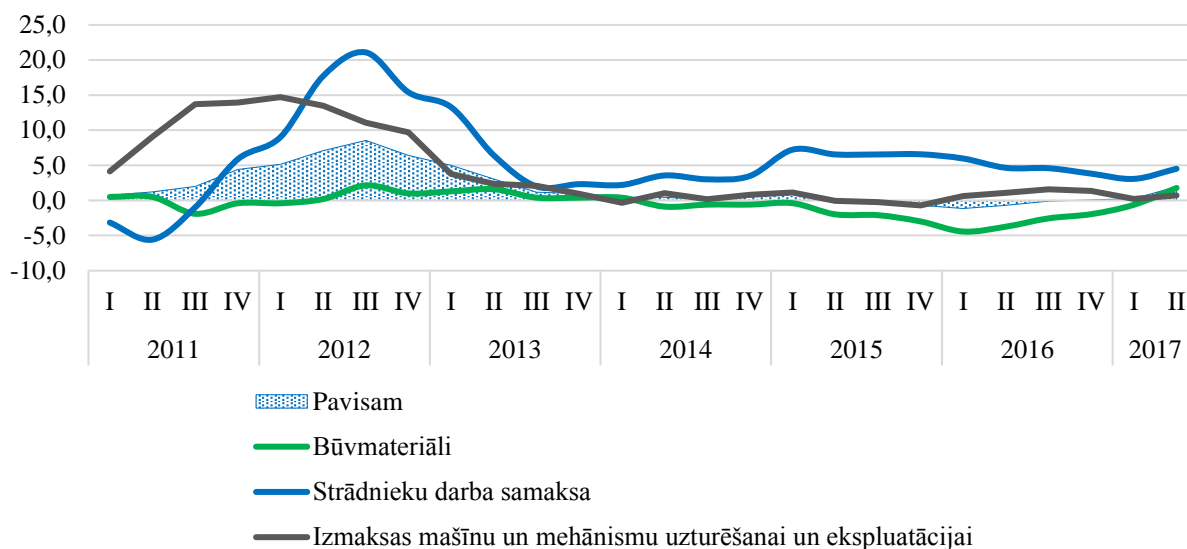

1.18. att. Mājokļu cenu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Mājokļu cenu pieaugums liecina arī par pieprasījuma kāpumu pēc dzīvojamām platībām, kas drīzumā varētu izraisīt arī piedāvājuma jeb dzīvojamo ēku būvniecības ātrāku pieaugumu. Tā, piemēram, 2017.gada pirmajā pusgadā viena dzīvokļa māju celtniecībai tika izsniegtas 1103 būvatļaujas, kas ir par 238 būvatļaujām vairāk nekā pagājušā gada attiecīgajā laika periodā.

Savukārt būvniecības izmaksas, kas ietver būvmateriālu izmaksas, strādnieku darba algu, kā arī darba mašīnu un iekārtu uzturēšanas izmaksas, kopš 2014.gada pieaugušas ļoti lēni vai atsevišķos ceturkšņos ir pat samazinājušās. Š.g. pirmajā pusgadā būvniecības izmaksas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada pirmo pusi nedaudz palielinājās, pieaugumam veidojot 1,1%. Straujāku būvniecības izmaksu pieaugumu ierobežo lēnais būvmateriālu, kā arī darba mašīnu un iekārtu uzturēšanas izmaksu kāpums, taču strādnieku darba samaksa uzrāda spēcīgāku pieaugumu. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka dara samaksas pieaugums būvniecībā gada pirmajā pusē bija uz pusi lēnāks nekā vidējās bruto darba algas kāpums tautsaimniecībā kopumā. Interesanti, ka dzīvojamo un nedzīvojamo ēku celtniecībā izmaksas pieaug straujāk – š.g.

pirmajā pusē par aptuveni 1,7%, kamēr inženierbūvju celtniecībā, kas uzrāda straujāko apjomu pieaugumu, izmaksas palielinājušās tikai par 0,5%.

1.19. att. Būvniecības izmaksu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Savukārt būvniecības konfidences rādītājs, kurš raksturo nozares pārstāvju vispārējo noskaņojumu sektorā un attīstības tendences, kopš pērnā gada otrās puses uzrāda uzlabojumus, š.g. vidū jau sasniedzot augstāko līmeni pēdējo piecu gadu laikā. Tas atspoguļo gan līdzšinējo nozares izaugsmi, gan norāda uz turpmākās attīstības perspektīvām. Tādējādi būvniecība, līdz ar apstrādes rūpniecību, šogad būs viena no noteicošajām valsts ekonomiskās izaugsmes virzītājām.

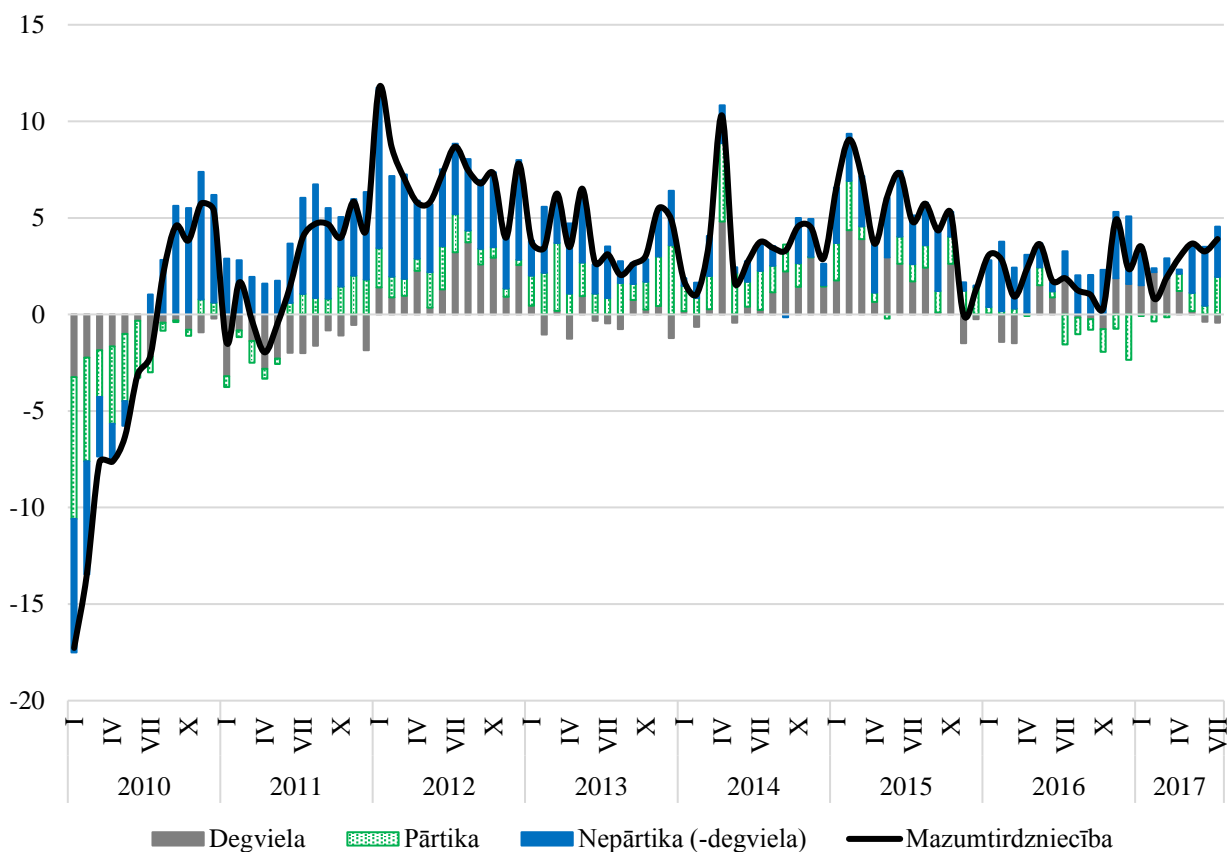
Tirdzniecība

Tirdzniecība, apvienojot mazum- un vairumtirdzniecību, kā arī automobiļu un motociklu remontu, ir viena no lielākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. 2016.gadā tās daļa Latvijas IKP pievienotās vērtības struktūrā veidoja 15,6%, kas ir augstākais nozares īpatsvars kopš 2010.gada. Pērn nozarē radītā pievienotā vērtība palielinājās par 3,3%, uzrādot izaugsmi sesto gadu pēc kārtas, kas izskaidro tirdzniecības īpatsvara kāpumu Latvijas ekonomikā.

Tirdzniecības nozarē nodarbināto iedzīvotāju skaitam ir tendence samazināties, taču tas joprojām ir augsts. Ja 2008.gadā nozarē strādāja 168,6 tūkst. iedzīvotāji, tad 2016.gadā šis skaits veidoja 124,2 tūkst. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, tirdzniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits pērn saruka par 3,6%, veidojot 13,9% no kopumā tautsaimniecībā nodarbinātajiem cilvēkiem, un strādājošo skaita samazinājumu lielā mērā noteikusi darba procesu automatizācija tirdzniecības vietās.

Mazumtirdzniecības apgrozījums uzrāda pieaugumu jau kopš 2011.gada. Pērn izaugsme bija mērena, uzrādot pieaugumu par 2,5%. Straujāku mazumtirdzniecības kāpumu ierobežoja tirdzniecības apjomu sarukums pārtikas veikalos, tikmēr mazumtirdzniecība nepārtikas veikalos, t.sk. auto degvielas mazumtirdzniecība, palielinājās (1.20.att). Savukārt šogad, īpaši sākot ar aprīļa mēnesi, kad kopējie mazumtirdzniecības pieauguma tempi bija augstāki par 3%, nozarē vērojams pakāpenisks aktivitātes pieaugums. Tādējādi š.g. pirmajos septiņos mēnešos kopā, salīdzinot ar 2016.gada attiecīgo laika posmu, mazumtirdzniecības apgrozījuma apjoms ir pieaudzis par 2,9%. Turklāt aprīlī atsākās mazumtirdzniecības kāpums pārtikas veikalos,

septiņos mēnešos kopā izaugsmei joprojām esot lēnai un veidojot 1,3%. Tajā pašā laikā degvielas mazumtirdzniecība, gada sākumā uzrādot augstus izaugsmes tempus, pēdējos mēnešos sarūk. Tā rezultātā š.g. pirmajos septiņos mēnešos degvielas apgrozījums mazumtirdzniecībā bija par 4,4% augstāks nekā pirms gada, pārsniedzot kopējo mazumtirdzniecības pieauguma tempu. Savukārt pārējo nepārtikas preču, izņemot degvielu, mazumtirdzniecība š.g. pirmajos septiņos mēnešos gada griezumā pieauga par 4,0%. Tādējādi nepārtikas preču mazumtirdzniecība nodrošinājusi kopējo mazumtirdzniecības izaugsmi 2017.gada janvāra-jūlija periodā.

1.20. att. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi, %

Sagaidāms, ka turpmākajos 2017.gada mēnešos mazumtirdzniecības kāpums varētu kļūt spēcīgāks, ko noteiks apgrozījuma pieaugums pārtikas veikalos un citu nepārtikas preču, izņemot degvielu, tirdzniecības apjomu kāpums. Tikmēr auto degvielas mazumtirdzniecība varētu pieaugt mēreni vai atsevišķos mēnešos pat samazināties.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2017.gadā mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugumu pozitīvi ietekmē labvēlīgā situācija darba tirgū, t.sk., darba samaksas kāpums, lai arī šogad vērojamā inflācija samazina iedzīvotāju rīcībā esošos ienākumus. Tāpat privātā patēriņa pieaugumu šogad veicina bezdarba līmeņa straujāka samazināšanās. Turklāt patērētāju konfidences rādītājs, uzrādot būtiskus uzlabojumus salīdzinājumā ar gada sākumu, šobrīd atrodas augstā līmenī. Savukārt mazumtirgotāju noskaņojums pēdējos mēnešos ir stabils, paredzot uzņēmējdarbības aktivitātes pieaugumu turpmākajos mēnešos.

Vairumtirdzniecība, izņemot automobiļu un motociklu tirdzniecību, 2016.gadā salīdzinājumā ar 2015.gadu uzrādījusi izaugsmi 4,6% apmērā⁶. Starp vairumtirdzniecības

⁶ Atšķirībā no mazumtirdzniecības, par kuru pieauguma tempi norādīti salīdzināmajās cenās, statistika par vairumtirdzniecību pieejama tikai faktiskajās cenās.

kategorijām pērn straujākos pieaugumus uzrādīja vairumtirdzniecība uz līguma pamata vai par atlīdzību, kā arī lauksaimniecības izejvielu un dzīvju lopu vairumtirdzniecība. Š.g. pirmajā pusgadā salīdzinājumā ar 2016.gada pirmo pusgadu vairumtirdzniecības apjomi ir pieauguši straujāk par – 12,9%. Tā, piemēram, mašīnu, iekārtu un to piederumu vairumtirdzniecība 2017.gada pirmajā pusē bija par 19,8% augstāka nekā attiecīgajā laika posmā gadu iepriekš, savukārt pārtikas, dzērienu un tabakas izstrādājumu vairumtirdzniecība gada laikā palielinājās par 7,8%. Toties samazinājās lauksaimniecības izejvielu un dzīvju lopu vairumtirdzniecība – par 6,3%.

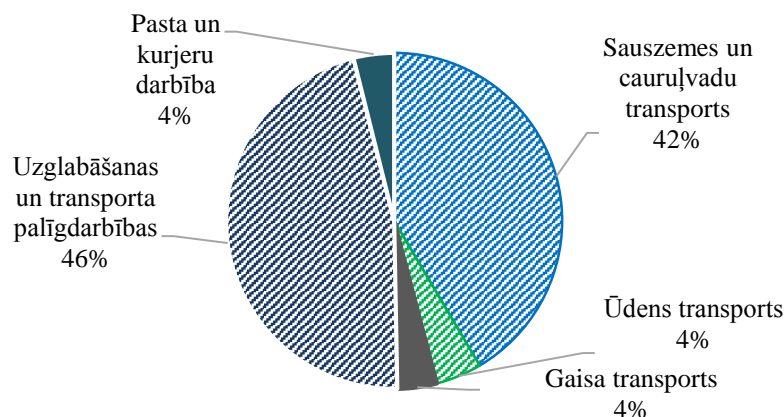
Automobiļu un motociklu tirdzniecības apjomi (gan mazumtirdzniecībā, gan vairumtirdzniecībā, gan to remonts) pieaug kopš 2010.gada. Pērn šis apjoms bija par 3,3% augstāks nekā gadu iepriekš. Savukārt 2017.gada pirmajā pusē izaugsmes temps bija straujāks, kopējiem auto un motociklu tirdzniecības apjomiem un to remontam palielinoties par 13,4%.

Nemot vērā tirdzniecības lielo īpatsvaru Latvijas IKP pievienotās vērtības struktūrā, šis sektors, uzrādot pieaugumu, sniedz būtisku devumu valsts ekonomiskajā izaugsmē. Ir sagaidāms, ka arī turpmākajos š.g. ceturkšņos tirdzniecības sektors palielināsies, ko turpinās veicināt uzlabojumi darba tirgū un pozitīvais ekonomiskais fons valstī.

Transports

Pateicoties izdevīgajam ģeogrāfiskajam stāvoklim un labi attīstītajai tranzīta infrastruktūrai, transporta un uzglabāšanas nozarei ir būtiska loma Latvijas ekonomikā un tās īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā ir viens no augstākajiem starp ES valstīm. 2016.gadā transporta nozare veidoja 11,3% no kopējās pievienotās vērtības un ir trešā lielākā Latvijas tautsaimniecības nozare pēc tirdzniecības un apstrādes rūpniecības. Pēdējo gadu laikā transporta nozares īpatsvars tautsaimniecībā nav būtiski mainījies, un 2016.gadā tajā strādāja 83,3 tūkstoši cilvēku jeb 9,3% no visiem ekonomikā nodarbinātajiem.

Nozares struktūrā lielāko daļu veido sauszemes transports un cauruļvadu transports, kur būtiska daļa ir kravu dzelzceļa un autopārvadājumiem, kā arī uzglabāšanas un transporta palīgdarbības, tajā skaitā tranzīta kravu pārkraušana ostās (1.21.att.):

1.21. att. Transporta un uzglabāšanas nozares struktūra, 2014.gads, faktiskajās cenās (%)

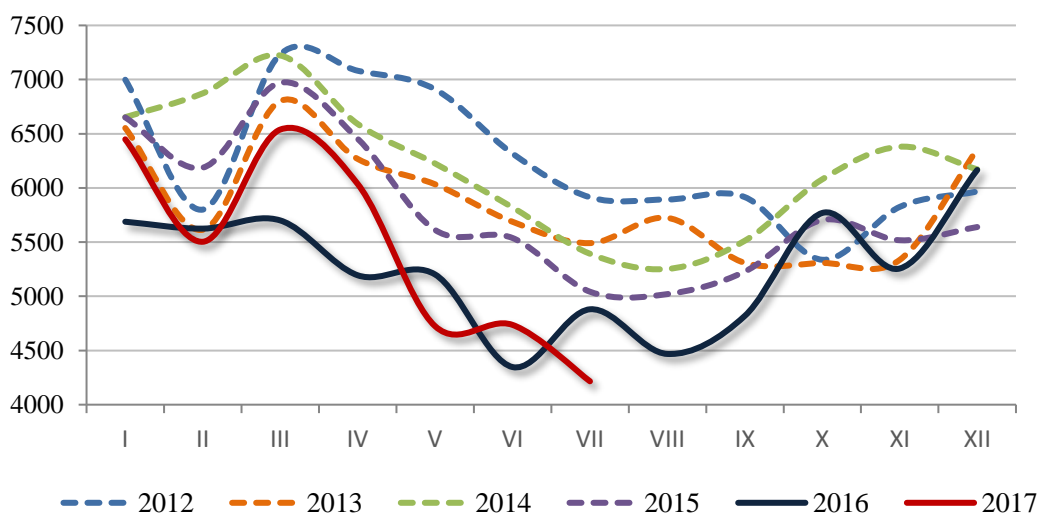
Neskatoties uz būtisko tranzītkravu pārvadājumu kritumu caur Latvijas ostām, 2016.gadā transporta nozarei kopumā izdevās sasniegt nelielu 0,5% pieaugumu, kur kravu apjomu kritumu ostās un dzelzceļā attiecīgi par 9,3% un 14,1% kompensēja pieaugums kravu autopārvadājumos, kā arī augošais pasažieru skaits lidostā "Rīga" un jūras pārvadājumos. Pārvadāto kravu apjoms autotransportā 2016.gadā palielinājās par 1,3%, bet pasažieru skaits lidostā "Rīga" un jūras pārvadājumos pieauga attiecīgi par 4,6% un 9,0%.

2017.gadā, uz laiku būtiski pieaugot ogļu kravu tranzītam caur Latviju, kā arī turpinoties autopārvadājumu pieaugumam, un palielinoties pasažieru skaitam lidostā un jūras ostās, transporta nozare kopumā uzrādījusi daudz spēcīgākus pieauguma tempus nekā 2016.gadā. 2017.gada pirmajā pusē nozares kopējā pievienotā vērtība, salīdzinot ar attiecīgo periodu pirms gada, palielinājusies par 6,2%. Tomēr jāatzīmē, ka gada laikā izaugsmes tempi kļūst lēnāki, ko nosaka pakāpeniska ogļu un naftas produktu tranzīta samazināšanās caur Latviju, un nozares pieauguma tempi samazinājušies no 9,4% pirmajā ceturksnī līdz 3,0% otrajā ceturksnī.

Latvijas ostās 2017.gada pirmajos septiņos mēnešos pārkrauti 38,2 miljoni tonnu kravu, kas ir par 4,3% vairāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā laika posmā. Pārkrauto ogļu kravu apjoms palielinājies par 30,8% sasniedzot 11,6 miljonus tonnu, savukārt otra lielākā kravu grupa – naftas produkti – piedzīvojusi pārkraušanas apjomu kritumu, samazinoties par 14,1% līdz 10,7 miljoniem tonnu. Tajā pašā laikā spēcīgs pieaugums ir augstākas vērtības kravu – ģenerālkraavu, īpaši konteinerkraavu pārkraušanā, kur kravu apjomi salīdzinājumā ar 2016.gada septiņiem mēnešiem palielinājušies attiecīgi par 8,3% un 15,2%.

Skatoties pa atsevišķām ostām, Ventspils ostā kravu apgrozījums septiņos mēnešos palielinājies par 18,4% un Liepājas ostā – par 21,5%, bet Rīgas ostā samazinājies par 5,8%. Atšķirības ostu sniegunā saistītas galvenokārt ar dažādiem ogļu pārkraušanas apjomiem, kur Rīgas ostā mazāks ogļu kravu pieaugums nav spējis kompensēt krītošās naftas produktu kravas.

Lai gan kravu apgrozījuma pieaugums ostās 2017.gada septiņos mēnešos kopā bijis samērā spēcīgs, pieauguma tempi, ogļu kravu plūsmai pakāpeniski izsīkstot, mēnesi no mēneša ir samazinājušies, un jūlijā jau fiksēts 13,6% kritums salīdzinājumā ar 2016.gada attiecīgo mēnesi (1.22.att). Ņemot vērā Krievijas kravu pārorientācijas plānus uz savām Baltijas jūras ostām, būtiskus pieaugumus Latvijas ostās nākamo mēnešu un gadu laikā nebūtu reāli sagaidīt.

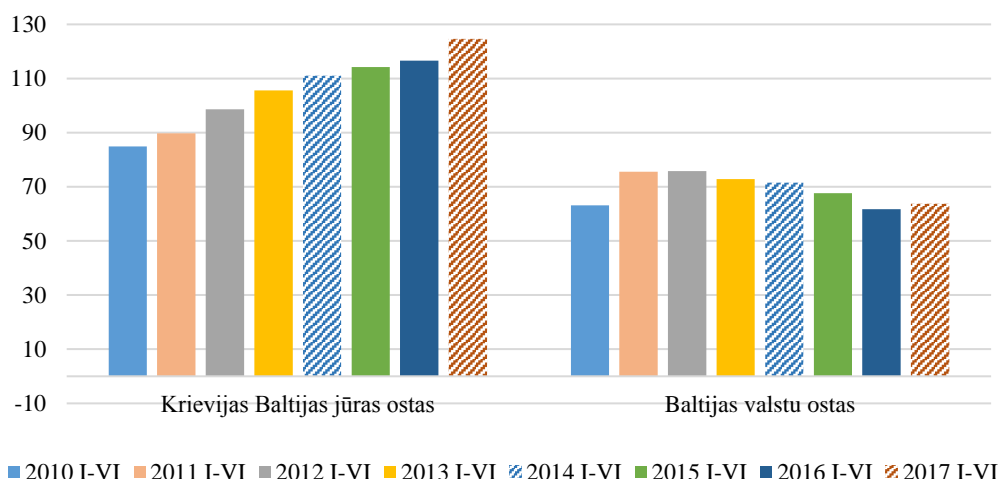
1.22. att. Kravu apgrozījums Latvijas ostās (tūkst. tonnu), pa mēnešiem

Kopumā dati par kravu apgrozījuma izmaiņām visās Baltijas jūras austrumkrasta ostās apstiprina, ka Krievija arī 2017.gadā ir turpinājusi pārorientēt kravu plūsmu uz savām Baltijas jūras ostām. Lai arī Primorskas ostā kravu apgrozījums šogad ir nedaudz samazinājies, to ar uzviju kompensējis pieaugums Ustjugas un Sanktpēterburgas ostās. Visās Krievijas Baltijas jūras austrumkrasta ostās kopā kravu apgrozījums 2017.gada sešos mēnešos bijis par 8,1 miljonu tonnu jeb 6,9% lielāks nekā pirms gada, kamēr Baltijas valstu ostās pieaugums bijis ievērojami mazāks – par 2,0 miljoniem tonnu jeb 3,3%.

1.2. tabula. Kravu apgrozījums Baltijas jūras austrumkrasta ostās, tūkst. t⁷

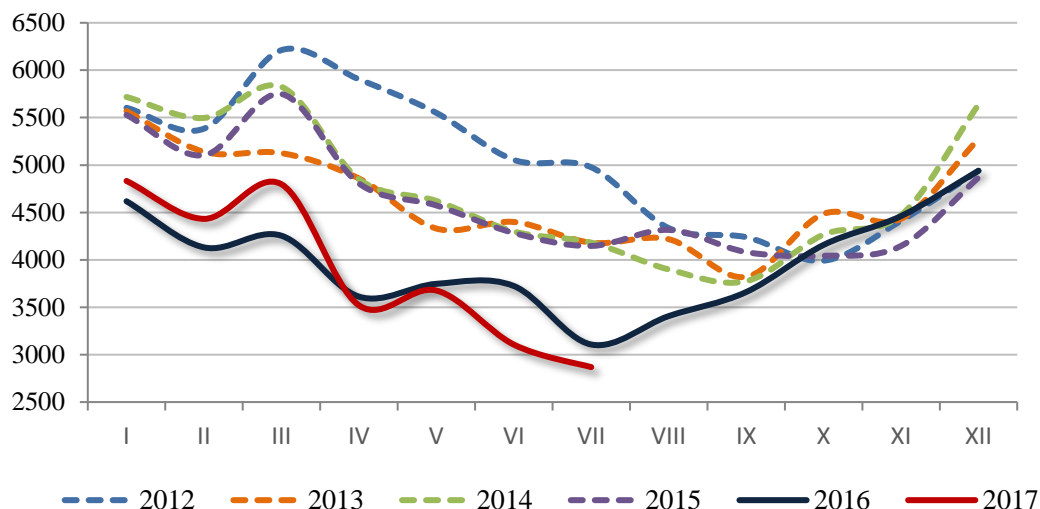
Osta	2016.gada 6 mēneši	2017.gada 6 mēneši	Izmaiņas, %
Ustjuga	44 864,3	50 941,1	+13,5
Primorska	32 503,2	31 346,5	-3,6
Sanktpēterburga	24 217,9	26 024,6	+7,5
Klaipēda	20 012,1	20 596,7	+2,9
Rīga	18 265,1	17 512,2	-4,1
Ventspils	10 025,0	12 373,0	+23,4
Tallina	10 704,2	9 948,1	-7,1
Visocka	8 304,6	9 130,2	+9,9
Kaļiņingrada	6 110,6	6 601,5	+8,0
Būtiņģe	4 403,1	4 396,7	-0,1
Liepāja	2 686,0	3 272,9	+21,9
Viborga	588,2	608,1	+3,4

Kopumā pēdējo gadu laikā kopējais Krievijas Baltijas jūras ostu apgrozījums ir pastāvīgi pieaudzis, savukārt Baltijas valstu ostās kopā tas ir stabili samazinājies (1.23.att). Kopš 2011.gada kravu apgrozījums Krievijas ostās ir palielinājies kopumā par 34,9 miljoniem tonnu jeb 38,%, kamēr Baltijas valstu ostās tas ir krities par 11,9 miljoniem tonnu jeb 15,7%.

1.23. att. Kravu apgrozījums Krievijas Baltijas jūras ostās un Latvijas ostās gada pirmajos sešos mēnešos (milj. tonnu)

Dzelzceļa kravu pārvadājumos situācija šogad ir līdzīga kā ostās. Kopējais pārvadāto kravu apjoms septiņos mēnešos bijis par 0,1% lielāks nekā pirms gada, veidojot 27,2 miljonus tonnu, taču pieauguma tempi pa mēnešiem pakāpeniski samazinājušies un pēdējos mēnešos jau bijuši zemāki nekā attiecīgajos mēnešos pirms gada (1.24.att). Naftas produktu transportēšana uz Ventspili pa maģistrālo naftas produktu vadu gada pirmajā pusē samazinājusies par 5,6% līdz 2,3 miljoniem tonnu.

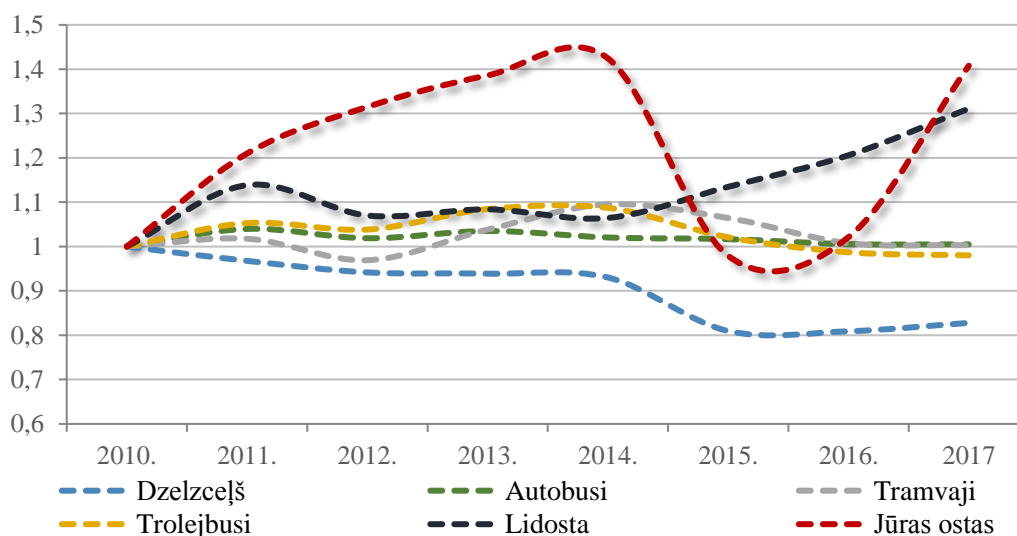
⁷ Datu avots: Klaipēdas ostas mājas lapa, www.portofklaipeda.lt

1.24. att. Pa dzelzeļu pārvadātās kravas (tūkst. tonnu), pa mēnešiem

Kravu pārvadājumos ar autotransportu šogad sasniegts pieaugums, pārvadāto kravu apjomam pirmajos divos ceturkšņos, salīdzinājumā ar 2016.gada attiecīgo periodu palielinoties par 10,3% līdz 30,9 miljoniem tonnu un kravu apgrozībai tonnkilometros – par 0,3%. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, būtiskākais kravu pārvadājumu pieaugums bijis iekšzemes satiksmē, kamēr starptautiskajos pārvadājumos kravu apjomi šogad mazliet samazinājušies.

Pasažieru pārvadājumi ar sauszemes transportu Latvijā, samazinoties iedzīvotāju skaitam, pēdējo gadu laikā lēnām, bet pastāvīgi samazinās (skat. indeksu 1.25.att). 2016.gadā kopējais ar autobusiem, dzelzeļu un pilsētas elektrotransportu pārvadāto pasažieru skaits bija par 1,8% mazāks nekā 2015.gadā. Pasažieru skaits pagājušajā gadā bija samazinājies gan autobusu satiksmē, gan pilsētas elektrotransportā un neliels pieaugums bija sasniegts vienīgi dzelzeļā, kur pārvadāto pasažieru skaits bija par 0,9% lielāks nekā pirms gada. Līdzīga situācija saglabājas arī 2017.gadā, kad gada pirmajos sešos mēnešos kopējais pasažieru skaits sauszemes transportā samazinājies par 0,1%, un vienīgi dzelzeļa pārvadājumos fiksēts pasažieru skaita pieaugums par 2,3%. Ar autobusiem pārvadāto pasažieru skaits 2017.gada pirmajos sešos mēnešos saglabājies 2016.gada līmenī, bet tramvaju un trolejbusu pasažieru skaits samazinājies attiecīgi par 0,5% un 0,7%.

1.25. att. Pasažieru skaita indekss galvenajos transporta veidos (2010.gada 1.pusgads=1)

Ja pasažieru skaits iekšzemē turpina samazināties, starptautiskajos aviopārvadājumos un jūras satiksmē pēdējos divos gados sasniegts būtisks pasažieru skaita pieaugums, ko veicinājis augošais tūristu skaits. Lidosta „Rīga” šā gada pirmajos sešos mēnešos apkalpojusi 2,7 milj. pasažieru, kas ir par 8,7% vairāk nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Savukārt pasažieru skaits Latvijas ostās 2017.gada pirmajos sešos mēnešos palielinājies par 37,9% līdz 471,9 tūkstošiem. Pasažieru skaits lidostā stabili palielinās jau kopš 2015.gada, bet jūras pārvadājumos pieaugums sākās 2016.gadā, pēc tam, kad 2015.gadā pasažieru skaita kritumu bija izraisījusi prāmju skaita samazināšana maršrutā Rīga-Stokholma.

Nemot vērā ģeopolitisko situāciju un pašreizējās kravu un pasažieru pārvadājumu tendences, 2017.gadā kopā kravu tranzīta plūsma caur Latvijas ostām varētu būt nedaudz samazinājusies, taču transporta nozare kopumā varētu sasniegt nelielu pieaugumu, ko nodrošinātu augošie autopārvadājumi un aktīvā pasažieru satiksme lidostā un jūras ostās. Līdzīga situācija ar mērenu transporta nozares pieaugumu gaidāma arī 2018.gadā.

1.2.3. Inflācija

2016.gadā vidējā gada inflācija Latvijā saglabājās zema, veidojot 0,1%. Šī gada pirmajā pusē bija vērojams cenu kritums, bet līdz ar jūliju cenu kāpums atjaunojās, inflācijas līmenim pakāpeniski paaugstinoties un decembrī gada vidējai inflācijai sasniedzot jau 2,2%. Cenu kāpums turpinājās arī 2017.gadā, gada pirmajos astoņos mēnešos gada vidējā inflācija bija 3,1%.

Inflācijas dinamiku gan 2016.gadā, gan 2017.gada pirmajos astoņos mēnešos visbūtiskāk ietekmēja cenu svārstības pasaules izejvielu tirgos. Straujš naftas produktu cenu kritums pērnā gada sākumā būtiski samazināja degvielas, siltumenerģijas un gāzes cenu Latvijā. Taču tikpat straujš pārtikas cenu kāpums gada nogalē nedaudz kompensēja minēto ar energoresursiem saistīto preču un pakalpojumu cenu kritumu. Pārtikas un degvielas cenu kāpums turpināja paaugstināt inflācijas līmeni arī 2017.gada pirmajā pusē.

2016.gadā kopā lielāko inflāciju samazinošo ietekmi atstāja degvielas, siltumenerģijas un gāzes cenu kritums attiecīgi par 7,7%, 11,4% un 11,0%, samazinot gada vidējo inflāciju kopumā par 1,1 procentpunktu. Šo ar energoresursiem saistīto preču un pakalpojumu cenu kritumu nedaudz kompensēja straujais pārtikas cenu kāpums gada nogalē, it īpaši zivīm, pienam, eļļas produktiem, dārzeņiem un cukuram, kas bija saistīts ar pārtikas piedāvājuma un pieprasījuma apjomu līdzsvarošanas pasaules tirgos. Pārtikas preces veido lielāko īpatsvaru patēriņa grozā, proti, nedaudz vairāk par piekto daļu, tādējādi šo preču cenu kāpums nodrošināja 0,3 procentpunktu devumu patēriņa cenu kopējā pieaugumā, lai arī pārtikas cenas 2016.gadā kopumā bija tikai par 1,2% augstākas nekā iepriekšējā gadā. Līdzīgu devumu patēriņa cenu pieaugumā pērn nodrošināja alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu cenu kāpums par 3,3%.

Papildus tam 2016.gadā inflāciju būtiski ietekmēja cenu pieaugums ūdensapgādes un citiem ar mājokli saistītiem pakalpojumiem, kopumā par 4,7%. Cenu kāpumu ietekmēja mājokļa apsaimniekošanas pakalpojumu sadārdzināšanās saistībā ar 21% PVN likmes piemērošanu namu apsaimniekotājiem no 2016.gada 1.jūlija. Kopumā 2016.gadā preču cenas samazinājās par 0,7%, savukārt pakalpojumu cenas bija par 2,2% augstākas nekā 2015.gadā.

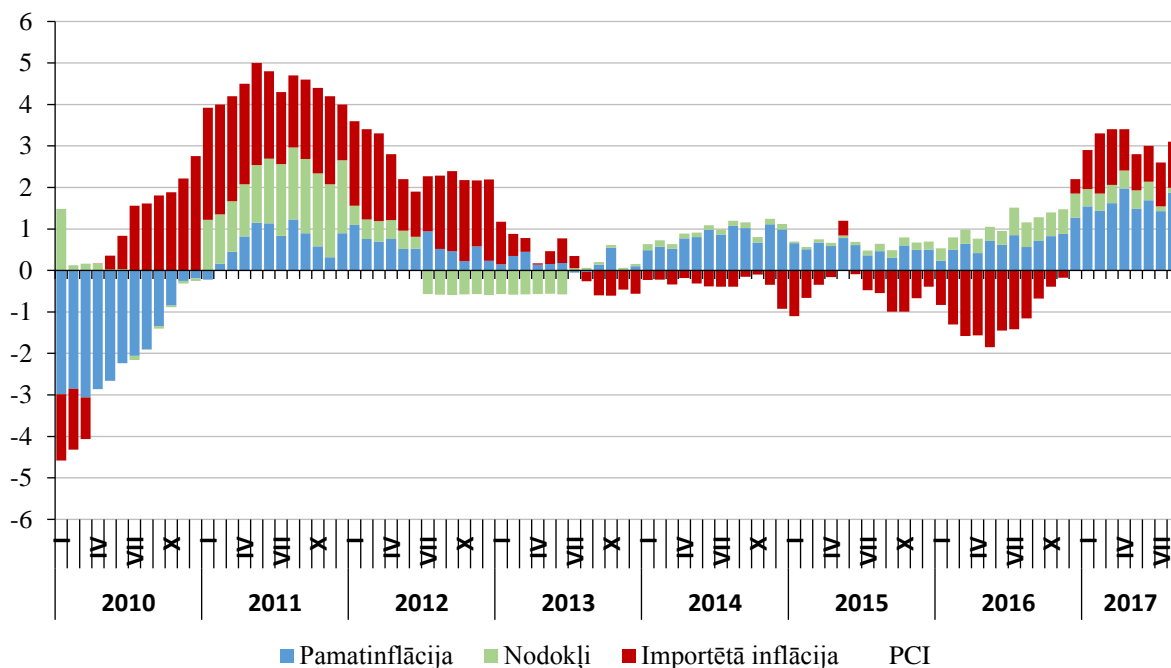
2017.gada pirmajos astoņos mēnešos patēriņa cenas vidēji pieauga par 3,1% salīdzinājumā ar 2016.gada attiecīgo laika periodu. Samērā straujais cenu kāpums ir saistīts galvenokārt ar pārtikas un degvielas cenu pieaugumu. Pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenas gada pirmajos astoņos mēnešos bija vidēji par 6,0% augstākas nekā pirms gada, kopējo inflācijas līmeni paaugstinot par 1,4 procentpunktiem. Savukārt degvielas cenu kāpums par 9,7% inflāciju paaugstināja par 0,5 procentpunktiem. Pērn energoresursu cenu kritums pasaules tirgos visu gadu ietekmēja vidējo inflācijas līmeni pazeminošā virzienā. Savukārt, šogad vērojama pretēja situācija – naftas cenu kāpums ietekmē inflāciju jau paaugstinošā virzienā. Tā,

degvielas cenas Latvijā š.g. pirmajā ceturksnī vidēji bija par 17,3% augstākas nekā pērn attiecīgajā periodā. Jēlnaftas cenai stabilizējoties, svārstību amplitūdai esot vien 46 - 55 ASV dolāru par barelu robežās, kas ir tuvu vidējai naftas cenai kopš 2016.gada maija, degvielas cenu pieaugums š.g. otrajā ceturksnī, kā arī jūlijā un augustā bija jau mazāks nekā gada sākumā. 2017.gada otrajā ceturksnī degviela bija par 7,5% dārgāka nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā, bet jūlijā un augustā kopumā degviela bija vien par 2,2% dārgāka nekā pirms gada. Lai arī naftas eksportētājvalstu organizācija OPEC š.g. maijā pagarināja lēmumu par naftas ieguves apjomu samazināšanu līdz 2018.gada martam, tas praktiski neietekmēja naftas piedāvājuma apjomu pasaules biržās, jo tajā pašā laikā ASV palielinājusi slānekļa naftas ieguves apjomu un paudusi gatavību to kāpināt vēl vairāk. Pateicoties tehnoloģiskai attīstībai, slānekļa naftas ieguves izmaksas krītas un tās ieguve ir izdevīga pat pie naftas cenas 50 ASV dolāri par barelu. Tādējādi, nav pamata uzskatīt, ka vidējā termiņā naftas cena varētu būtiski pieaugt un radīt spiedienu uz energoresursu cenām Latvijā.

Analizējot pārtikas cenu dinamiku, izmantojot ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas datus, neapstrādātās pārtikas cenu indekss pasaulē kopš šī gada sākuma nav būtiski mainījies. Taču, salīdzinot cenu indeksu ar pērnā gada attiecīgo periodu, pārtikas cenas uzrāda visai strauju kāpumu, ko galvenokārt nosaka piena produktu cenu kāpums. Tā piena produktu cenu indekss pasaulē š.g. pirmajos astoņos mēnešos pieauga par 44,3%, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu. Tik spēcīgs kāpums ir saistīts ar sviesta un sausā piena iekšējā pieprasījuma kāpumu Eiropā un Ziemeļamerikā, tādējādi mazinot šo produktu eksporta apjomus un kopējo piedāvājumu pasaules tirgū, kas ietekmē cenu paaugstinošā virzienā. Līdzīga situācija gan ar piena produktiem, gan ar pārtikas cenām kopumā vērojama arī Latvijā. Augustā pārtikas cenas, salīdzinot ar iepriekšējo mēnesi, samazinājās par 1,6% un, salīdzinot ar š.g. janvāri, praktiski nemainījās. Taču, salīdzinot ar pērnā gada augustu, pārtikas produktu cenas ir pieaugušas par 7,3%. Sagaidāms, ka sākot ar rudeni, pārtikas cenu pieaugums kļūs mērenāks, ko galvenokārt noteiks bāzes efekti, jo tieši pērnā gada rudenī pēc ilgstoša perioda atsācies pārtikas produktu cenu pieaugums.

2017.gadā pirmajos astoņos mēnešos starp inflāciju paaugstinošiem faktoriem bija arī būtisks atsevišķu pakalpojumu cenu kāpums. Tā, sakaru pakalpojumu cenas astoņos mēnešos palielinājās par 5,4% un apdrošināšanas pakalpojumu cenas – par 14,7%. Sakaru pakalpojumu cenu pieaugumu noteica atsevišķu mobilo sakaru operatoru tarifu pārskatīšana saistībā ar viesabonēšanas piemaksu atcelšanu ES, izlīdzinot mobilo pakalpojumu cenas starp operatoriem visā Eiropā. Savukārt, apdrošināšanas pakalpojumu cenu kāpums ir saistīts ar transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas (OCTA) cenu pieaugumu, kas tika pamatots ar apdrošināšanas polišu izmaksu straujāku pieaugumu nekā pieauga prēmiju ieņēmumi.

Tajā pašā laikā būtiskāko inflāciju pazeminošo ietekmi š.g. astoņos mēnešos atstāja apģērbu un apavu cenu kritums par 2,4%, samazinot kopējo inflācijas līmeni par 0,1 procentpunktiem. Kopumā preču cenas 2017.gada pirmajos astoņos mēnešos palielinājās par 3,0% un pakalpojumu cenas – par 3,3%.

1.26. att. Gada inflācija pēc izcelsmes avota, %

Jāatzīmē, kā līdzīga patēriņa cenu izmaiņu dinamika vērojama arī pārējās Baltijas valstīs un š.g. pirmajos astoņos mēnešos inflācija Latvijā bija 3,1%, Igaunijā 3,2% un Lietuvā 3,4%, kas pašlaik ir straujākais cenu kāpums starp visām ES dalībvalstīm. Lai arī patēriņa cenu kāpums Latvijā šogad ir viens no straujākajiem ES, tomēr, ja izslēgtu ārējos faktorus un novērtētu pamatinflāciju, kas galvenokārt izskaidro iekšējā tirgus ekonomiskos procesus, tad inflācijas līmenis astoņos mēnešos būtu 1,6%. Salīdzinot šī gada pamatinflācijas līmeni ar pagājušo gadu, tā ir par 1 procentpunktu augstāka. Pamatinflācijas kāpumu noteica gan straujāks darba samaksas kāpums nekā pērn, gan bezdarba līmeņa samazinājums, gan arī ekonomikas pieauguma tempu paātrinājums kopumā, jo IKP š.g. pirmajā pusgadā bija par 4,0% augstāks nekā pērnā gada attiecīgajā periodā.

Spriežot pēc Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) datiem, atsevišķi patērētāju noskaņojuma rādītāji š.g. pirmajā pusgadā būtiski uzlabojās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kā piemēram, ģimenes materiālā (finanšu) stāvokļa novērtējums, kā arī tautsaimniecības ekonomiskās situācijas kopējais vērtējums. Tajā pašā laikā, šogad ievērojami pieauga arī inflācijas gaidas, un pēdējie dati par augustu liecina, ka tā turpina palielināties. Visticamāk, patēriņu cenu gaidu kāpumu pēdējos mēnešos var izskaidrot ar mājsaimniecības reakciju uz būtiski augošām sviesta cenām, kas tiek ļoti plaši atspoguļots sabiedriskajos plašsaziņas medijos. Papildus tam, jūlijā bija palielināti pārskatītie gāzes tarifi un pirmie rēķini ar jaunajiem tarifiem bija saņemti tieši augustā. Taču gāzes cenu kāpums mājsaimniecībām bija paredzams saistībā ar tarifu pārskatīšanu. Ja degvielas cenu straujais kāpums bija novērots š.g. sākumā, tad gāzes cena pirmajā pusgadā bija vēl par 4,8% zemāka, salīdzinot ar pērnā gada pirmo pusē. Ņemot vērā, ka gāzes tarifi tiek pārskatīti divas reizes gadā, proti, janvārī un jūlijā, un ir atkarīgi no iepriekšējo deviņu mēnešu mazuta un dīzeļdegvielas kotācijām pasaules biržās, tāpēc ir likumsakarīgi, ka gāzes cena mājsaimniecībām no š.g. jūlija ir par 6,8% dārgāka, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgā perioda cenu. Lai arī starp reālām patēriņa cenu izmaiņām un inflācijas gaidām ir augsta korelācija, tomēr nav pamata uzskatīt, ka turpmākajos mēnešos inflācija būtiski pārsniegs 3% līmeni.

2017.gadā kopā un nākamajos trīs gados, mazinoties pasaules izejvielu cenu svārstību ietekmei, sagaidāms, ka inflācijas dinamiku vairāk noteiks iekšējie procesi un pamatinflācija, kā arī 2018.gadā plānotie nodokļu paaugstinājumi. Mazinoties pasaules cenu svārstību

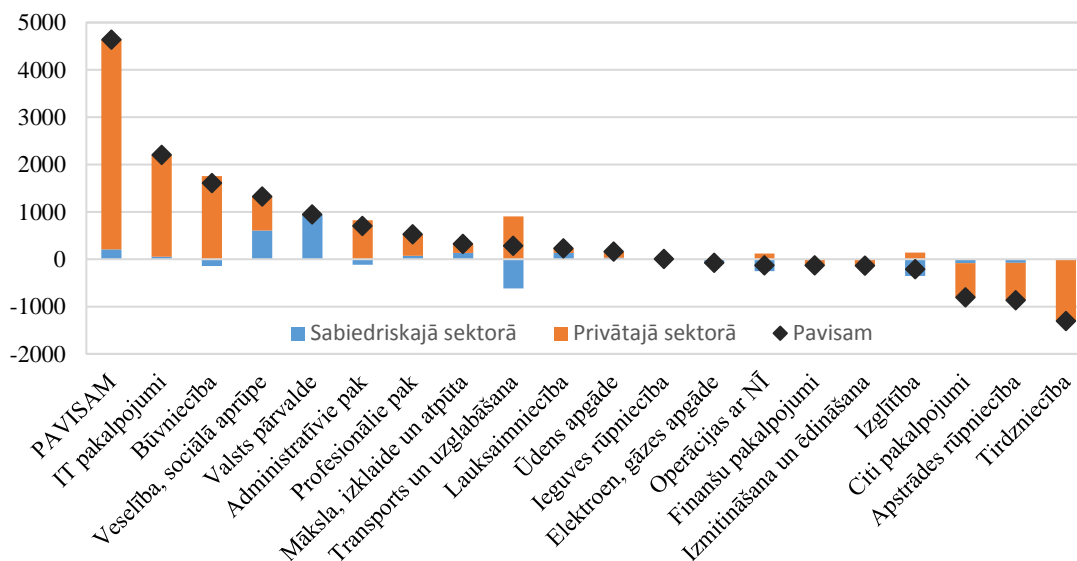
ietekmei, šī gada pēdējos mēnešos inflācija pietuvosies 2% (šī gada mēnesis pret attiecīgo mēnesi pērn). Savukārt, 2017.gada vidējā inflācija būs 2,8%.

1.2.4. Nodarbinātība un bezdarbs

Līdzīgi kā iepriekš, 2016.gadā un 2017.gada pirmajā pusē situācija darba tirgū turpināja uzlaboties. Bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma 2016.gadā samazinājās par 0,3 procentpunktiem līdz 9,6% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. 2017.gadā bezdarba samazināšanās ir kļuvusi vēl nedaudz straujāka – 2017.gada pirmajā pusē bezdarba līmenis samazinājies līdz 9,2%, kas ir par 0,7 procentpunktiem mazāk nekā 2016.gada pirmajā pusē. Vēl straujākā tempā šogad samazinās reģistrētā bezdarba līmenis, augusta beigās šim rādītājam noslīdot līdz 6,9%, kas ir par 1,2 procentpunktiem mazāk nekā 2016.gada augusta beigās. Gan bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma, gan reģistrētā bezdarba līmenis šogad ir zemākais kopš 2008.gada.

Kopējais tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits, pēc darbaspēka apsekojuma datiem, 2016.gadā un 2017.gada pirmajā pusē gan ir nedaudz samazinājies, kas saistīts ar darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos. 2016.gadā nodarbināto iedzīvotāju skaits samazinājās par 0,3% līdz 893 tūkstošiem un nodarbināto skaita kritums – par 0,8% – vērojams arī 2017.gada pirmajā pusē. Tajā pašā laikā bezdarbnieku skaita kritums ir būtiski straujāks – attiecīgi par 2,9% 2016.gadā un 9,3% 2017.gada pirmajā pusē, kas arī nodrošinājis bezdarba līmeņa kritumu. Vienlaicīgi ir palielinājies iedzīvotāju nodarbinātības līmenis – nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars starp visiem 15-74 gadus vecajiem iedzīvotājiem 2017.gada pirmajā pusē sasniedzis 62,1%, kas ir par 0,7 procentpunktiem vairāk nekā pirms gada.

Atšķirībā no darbaspēka apsekojuma, kas balstās uz iedzīvotāju aptauju datiem un ietver visus nodarbinātības veidus, tajā skaitā darba ņēmējus, darba devējus, pašnodarbinātos iedzīvotājus, uzņēmumu dati par aizņemtajām darba vietām šogad uzrāda nelielu darba vietu skaita pieaugumu. 2017.gada pirmā ceturkšņa beigās aizņemto darba vietu skaits bijis par 0,5% lielāks nekā pirms gada, un lielākais darba vietu skaita pieaugums bijis privātajā sektorā – par 0,8% līdz 591,5 tūkstošiem, kamēr sabiedriskajā sektorā aizņemto darba vietu skaits palielinājies par 0,1% līdz 288,7 tūkstošiem (skat. 1.27.att.).

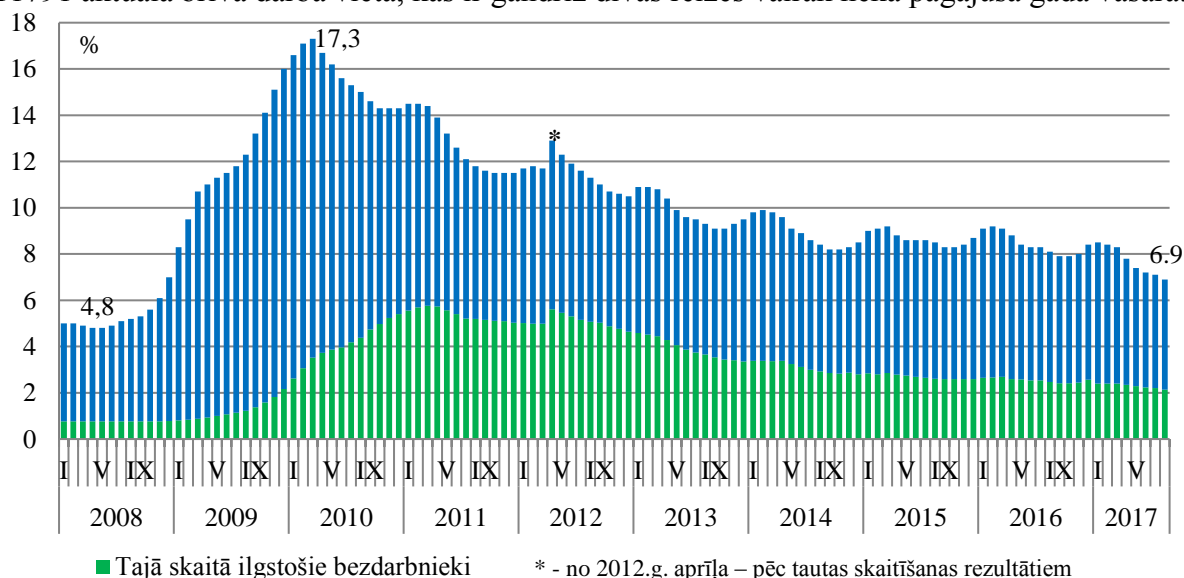

1.27. att. Aizņemto darba vietu skaita izmaiņas gada laikā, 2017.gada 1.ceturkšņa beigās/2016.gada 1.ceturkšņa beigās

Skatoties pa atsevišķām nozarēm, visstraujāk strādājošo skaits pēdējā gada laikā audzis informācijas un komunikācijas pakalpojumu jomā, kur aizņemto darba vietu skaits 2016.gadā vidēji palielinājies par 9,6% un 2017.gada pirmā ceturkšņa beigās bijis par 7,5% lielāks nekā pirms gada. Būvniecības nozarē, kur īslaicīgi sarūkot ES fondu līdzekļu plūsmām, aizņemto darba vietu skaits 2016.gadā bija samazinājies par 7,8%, 2017.gadā darba vietu skaits atkal sācis pieaugt un pirmā ceturkšņa beigās bija par 3,2% lielāks nekā attiecīgā ceturkšņa beigās pirms gada. Aizņemto darba vietu skaits 2017.gadā palielinās arī veselības un sociālās aprūpes, valsts pārvaldes, administratīvo un profesionālo pakalpojumu nozarēs. Savukārt neliels darba vietu skaita samazinājums šogad vērojams tirdzniecībā, kur aizņemto darba vietu skaits pirmā ceturkšņa beigās bijis par 0,9% mazāks nekā pirms gada.

Tāpat kā nozaru griezumā, neviendabīga nodarbinātības dinamika ir vērojama arī Latvijas reģionos. Lai gan kopējais aizņemto darba vietu skaits Latvijā laikā kopš krīzes ir pieaudzis, tas noticis, jaunām darba vietām veidojoties galvenokārt Rīgā un Pierīgas reģionā, kamēr pārējos reģionos strādājošo skaits palielinājies tikai nebūtiski un Latgales reģionā tas ir pat zemāks nekā pirms sešiem gadiem. Šā gada pirmā ceturkšņa beigās aizņemto darba vietu skaits Latvijā kopā bija par 12,4% lielāks nekā 2011.gada pirmā ceturkšņa beigās. Rīgā un Pierīgā darba vietu skaits pēdējo sešu gadu laikā palielinājies par 17,7%, pārējos reģionos pieaugums nepārsniedz 8%, bet Latgalē darba vietu skaits šajā laikā ir samazinājies par 5,4%. Arī pēdējā gada laikā aizņemto darba vietu skaits Rīgas reģionā turpināja palielināties, salīdzinājumā ar pagājušā gada pirmā ceturkšņa beigām pieaugot par 0,5%, kamēr Kurzemē un Latgalē darba vietu skaits sarucis attiecīgi par 0,1% un 0,7%.

Pēc Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) datiem, reģistrētā bezdarba līmenis šogad samazinās vēl straujāk nekā bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma datiem. 2017.gada augusta beigās Latvijā bija 63,7 tūkstoši reģistrēto bezdarbnieku – par 15,8% mazāk nekā pirms gada. Attiecīgi reģistrētā bezdarba līmenis gada laikā ir samazinājies par 1,2 procentpunktiem – līdz 6,9% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem (skat. 1.28.att.). Reģistrētā bezdarba samazināšanos vienlaikus ar straujāku ekonomikas izaugsmi veicinājušas arī izmaiņas likumdošanā, pagarinot bezdarbnieka pabalsta saņemšanai nepieciešamo sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas perioda ilgumu no deviņiem līdz 12 mēnešiem. Neskatoties uz likumdošanas izmaiņu ietekmi, pieprasījuma pieaugumu pēc strādājošajiem un bezdarba mazināšanos apstiprina arī citi NVA apkopotie dati, tajā skaitā arī straujš NVA reģistrēto vakanču skaita pieaugums. Šā gada augusta beigās NVA reģistrēto vakanču datu bāzē bija 11791 aktuālā brīvā darba vieta, kas ir gandrīz divas reizes vairāk nekā pagājušā gada vasarā.

**1.28. att. Reģistrētā bezdarba līmenis
(% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem) perioda beigās**

Līdz ar kopējo bezdarba līmeņa samazināšanos pēdējo gadu laikā vērojamas arī izmaiņas bezdarba ilguma un vecuma struktūrā. Ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars starp visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem, kas pirmajos gados pēc krīzes pārsniedza 40%, ir samazinājies, pēdējā gada laikā stabilizējoties ap 31% līmenī. Būtiski samazinājies arī jauniešu bezdarba līmenis. Pēc darbaspēka apsekojuma datiem, bezdarba līmenis 15-24 gadu jauniešu vecuma grupā 2017.gada otrajā ceturksnī bija 16,5% no ekonomiski aktīvajiem šīs vecuma grupas jauniešiem, salīdzinot ar 36,3% attiecīgajā ceturksnī ekonomiskās krīzes augstākajā punktā 2010.gadā. Pēdējā gada laikā jauniešu bezdarba līmenis ir samazinājies par 2,4 procentpunktiem. Vienlaikus citā problēmu grupā - vecumā no 55-74 gadiem - bezdarba līmeņa samazināšanās notiek lēnāk, un bezdarba līmenis šajā vecuma grupā pēdējā gada laikā samazinājies tikai par 0,3 procentpunktiem – līdz 8,1%.

Reģionālā skatījumā bezdarba situācija pēdējos gados ir saglabājusies stabila un augstākais bezdarba līmenis joprojām ir Latgales reģionā, kur reģistrētais bezdarbs 2017.gada augusta beigās bija 16,0%, kamēr Rīgas reģionā reģistrētie bezdarbnieki bija tikai 4,6% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Arī bezdarba līmeņa samazināšanās pēc pārvarētās ekonomiskās krīzes Latgalē ir bijusi ievērojami lēnāka nekā pārējā Latvijā, un reģistrētais bezdarba līmenis no krīzes laika augstākā līmeņa šajā reģionā ir samazinājies par 7,1 procentpunktu, kamēr Zemgalē tas krities par 13,5 procentpunktiem un Vidzemē par 12,1 procentpunktu.

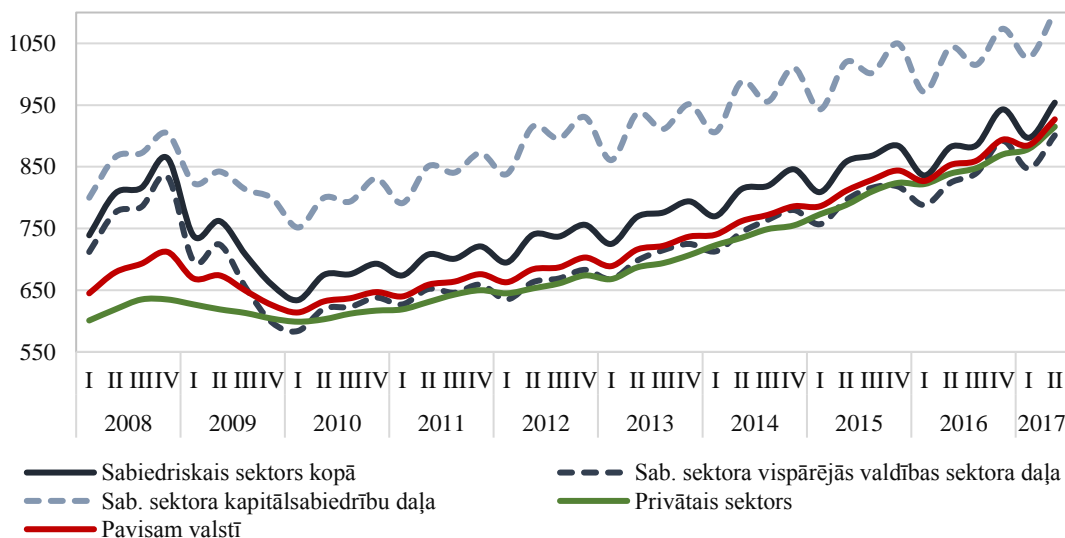
Kopumā pēdējā gada darba tirgus dati, kas vienlaikus ar spēcīgu bezdarba līmeņa samazināšanos uzrāda strauju vakanču skaita pieaugumu, kamēr būtisks strādājošo skaita pieaugums nav vērojams, apstiprina, ka nodarbinātības pieauguma iespējas Latvijā jau praktiski ir izsmeltas un ekonomikas izaugsme balstīsies uz produktivitātes, nevis strādājošo skaita pieaugumu.

1.2.5. Iedzīvotāju ienākumi

Pēc krīzes sasniegtā ekonomikas izaugsme ir atspoguļojusies pēdējo gadu salīdzinoši spēcīgajā darba samaksas kāpumā, un iepriekšējos gados tieši iedzīvotāju tēriņi jeb privātais patēriņš ir bijis galvenais ekonomiskās attīstības virzītājspēks. Mēneša vidējā bruto darba samaksa pakāpeniski palielinās jau kopš 2010.gada otrā ceturkšņa, bet no 2012.gada otrās puses vērojams arī spēcīgs strādājošo reālās darba samaksas pieaugums, un šāda situācija ir saglabājusies arī pēdējā gada laikā. 2016.gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 5,0%, sasniedzot 859 *euro*. Algas pieaugums pērn bija nedaudz lēnāks nekā iepriekšējos divos gados, kad vidējās algas līmeni vēl papildus paaugstināja būtiskais minimālās algas paaugstinājums, un vidējā alga valstī kopumā bija palielinājusies par 6,8%. Straujākais algas pieaugums, līdzīgi kā iepriekšējos gados, 2016.gadā bija privātajā sektorā, kur vidējā alga palielinājās par 5,8% līdz 845 *euro*, bet sabiedriskajā sektorā vidējā alga pieauga par 3,7% līdz 886 *euro*.

2017.gadā, paātrinoties ekonomikas izaugsmei un augot pieprasījumam pēc strādājošajiem, vidējās algas pieaugums atkal ir kļuvis straujāks. Šā gada pirmajā pusē vidējā bruto darba samaksa sasniedza 906 *euro* un bija par 7,9% lielāka nekā pagājušā gada attiecīgajā periodā. Tajā skaitā vidējā alga privātajā sektorā palielinājās par 8,1% līdz 897 *euro*, bet sabiedriskajā sektorā tā auga par 7,8% līdz 926 *euro*. Augstāko darba samaksas līmeni sabiedriskajā sektorā turpina noteikt augstās algas valsts un pašvaldību uzņēmumos, kur 2017.gada pirmajā pusē vidējā bruto darba samaksa sasniedza 1064 *euro*. Savukārt vispārējās valdības sektorā vidējā darba samaksa kopš 2010.gada ir bijusi privātā sektora līmenī, un šā gada pirmajā pusē veidoja 874 *euro*, jau kopš 2016.gada jau atpaliekot no privātā sektora vidējās darba samaksas.

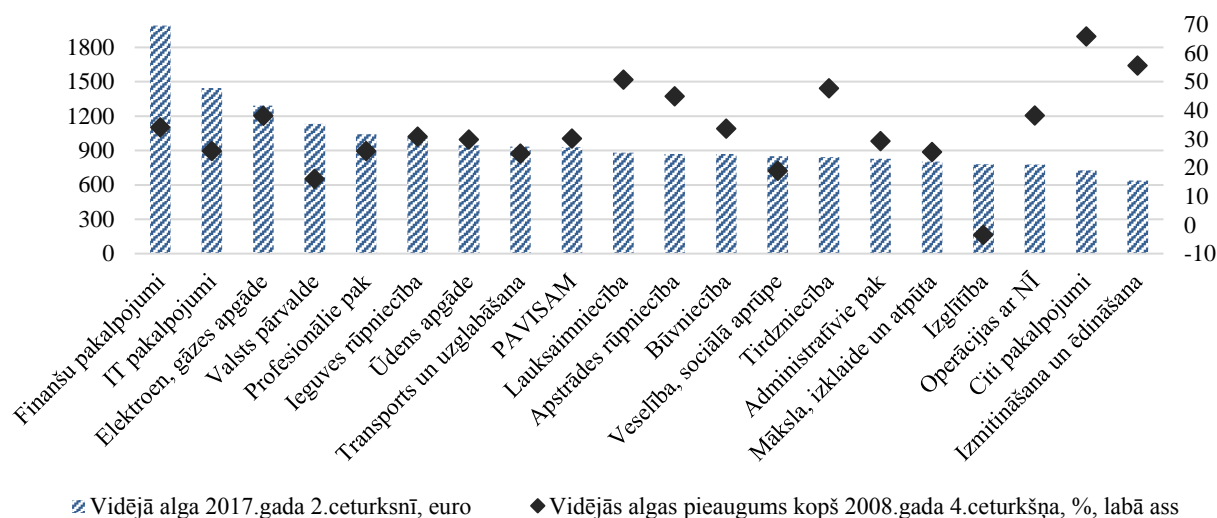
Līdz ar straujo pieaugumu pēdējā gada laikā vidējā bruto darba samaksa Latvijā šā gada otrajā ceturksnī jau par 30,% pārsniedz pirmskrīzes augstāko līmeni, kas bija fiksēts 2008.gada ceturtajā ceturksnī. Taču situācija privātajā un sabiedriskajā sektorā atšķiras – ja privātajā sektorā pirmskrīzes augstākais līmenis ir pārsniegts jau par 44,1%, sabiedriskajā sektorā kopā darba samaksa šajā laikā palielinājusies tikai par 10,4%, tajā skaitā vispārējās valdības sektorā par 8,0%. Šādas atšķirības saistītas ar norisēm krīzes laikā, kad sabiedriskajā sektorā tika veikti lielāki algu samazinājumi, kamēr privātā sektora uzņēmēji vairāk samazināja strādājošo skaitu, būtiski nemainot atalgojuma līmeni. Savukārt pēdējo gadu straujāko algu pieaugumu privātajā sektorā noteikusi minimālās algas pacelšana, kas vairāk skārusi tieši privātajā sektorā strādājošos. Algu dinamika pa sektoriem laikā kopš 2008.gada skatāma 1.29. attēlā.

1.29. att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa sektoriem, euro

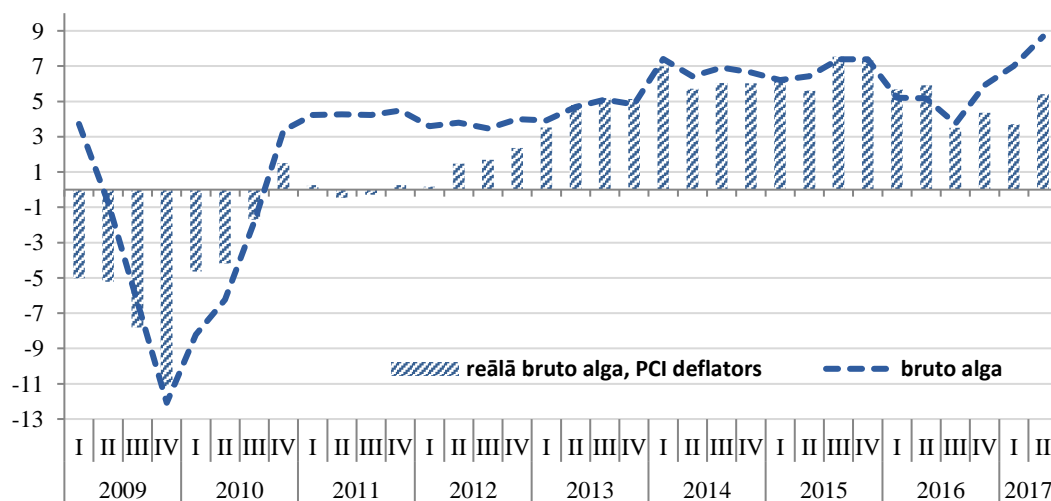
Skatoties pa atsevišķām nozarēm, augstākā mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijā ir finanšu un apdrošināšanas nozarē, kur tā 2017.gada otrajā ceturksnī sasniedza 1989 *euro*, salīdzinājumā ar 2016.gada attiecīgo ceturksni palielinoties par 5,2%. Savukārt zemākā bruto darba samaksa ir izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē – 638 *euro*. Lielākais darba samaksas pieaugums šogad fiksēts profesionālo pakalpojumu nozarē – par 13,5% un izglītības nozarē – par 13,0%, salīdzinot ar pagājušā gada otro ceturksni. Arī elektroenerģijas, gāzes un siltumapgādes nozarē, lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, un tirdzniecībā algu pieaugums šogad pārsniedzis 10%, savukārt mazākais algu pieaugums bijis nekustamā īpašuma nozarē, kur vidējā darba samaksa otrajā ceturksnī, salīdzinot ar pagājušā gada otro ceturksni palielinājusies tikai par 0,1 procentu.

Salīdzinot pašreizējo darba samaksas līmeni ar pirmskrīzes laika augstāko līmeni 2008.gada 4.ceturksnī, kopumā straujākais vidējās algas pieaugums pēdējo gadu laikā bijis tieši nozarēs ar zemāko algas līmeni, kur izmitināšanas un ēdināšanas nozarē vidējā alga palielinājusies par 55,6% un citu pakalpojumu nozarē – par 65,8%. Kā izņēmums šeit ir izglītības nozare, kur vidējā alga, neskaitoties uz straujo pieaugumu pēdējā gada laikā, joprojām bija par 3,5% mazāka salīdzinājumā ar pirmskrīzes augstāko punktu (skat. 1.30.att.).

1.30. att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa nozarēm, euro

Ja mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijā pakāpeniski palielinās jau kopš 2010.gada, reālā darba samaksa, kurā ņemtas vērā patēriņa cenu izmaiņas, vērā ņemamu kāpumu sāka uzrādīt ievērojami vēlāk – sākot no 2012.gada otrās puses (1.31.att.). Pēc niecīga pieauguma pirmajos gados pēc krīzes 2014.gadā strādājošo iedzīvotāju reālie ienākumi pieauga jau par 8,0%, 2015.gadā – par 7,4% un 2016.gadā – par 4,6%. Reālo ienākumu būtisko pieaugumu pēdējos gados noteicis gan bruto algas straujš kāpums, gan zemā inflācija, gan algas nodokļu pazemināšana. 2017.gadā, neskatoties uz straujāku bruto darba samaksas kāpumu, reālo ienākumu pieaugums kļuvis nedaudz lēnāks, ko noteikusi augstākā inflācija un izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) neapliekamā minimuma piemērošanā. 2017.gada pirmajā ceturksnī, salīdzinājumā ar 2016.gada pirmo ceturksni, strādājošo iedzīvotāju pirktspēja palielinājās par 2,8%, bet otrajā ceturksnī tā auga par 4,6 procentiem.

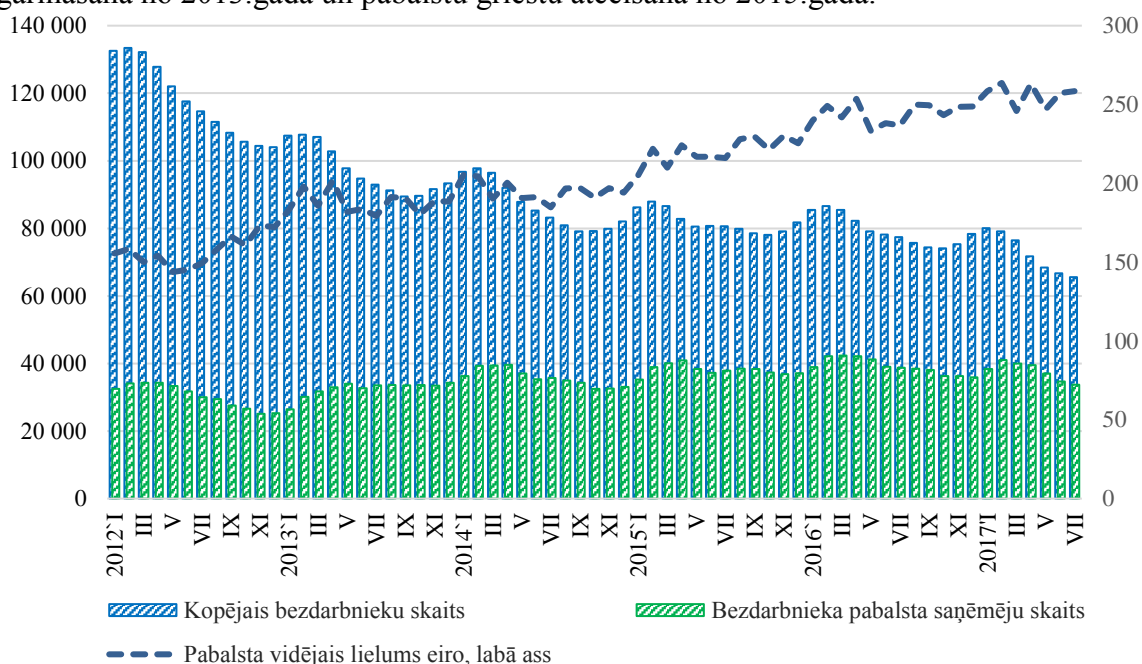

1.31. att. Strādājošo reālās un bruto darba samaksas izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Līdzās darba samaksai, kas ir galvenais ienākumu avots ap 40% iedzīvotāju, nozīmīgai iedzīvotāju daļai galveno ienākumu daļu veido pensija. 2017.gada otrajā ceturksnī valstī bija 557,5 tūkstoši pensionāru (28,7% no visiem iedzīvotājiem), un, salīdzinot ar 2016.gada otro ceturksni, pensionāru skaits ir samazinājies par 0,9%. Vidējais vecuma pensijas apmērs šā gada

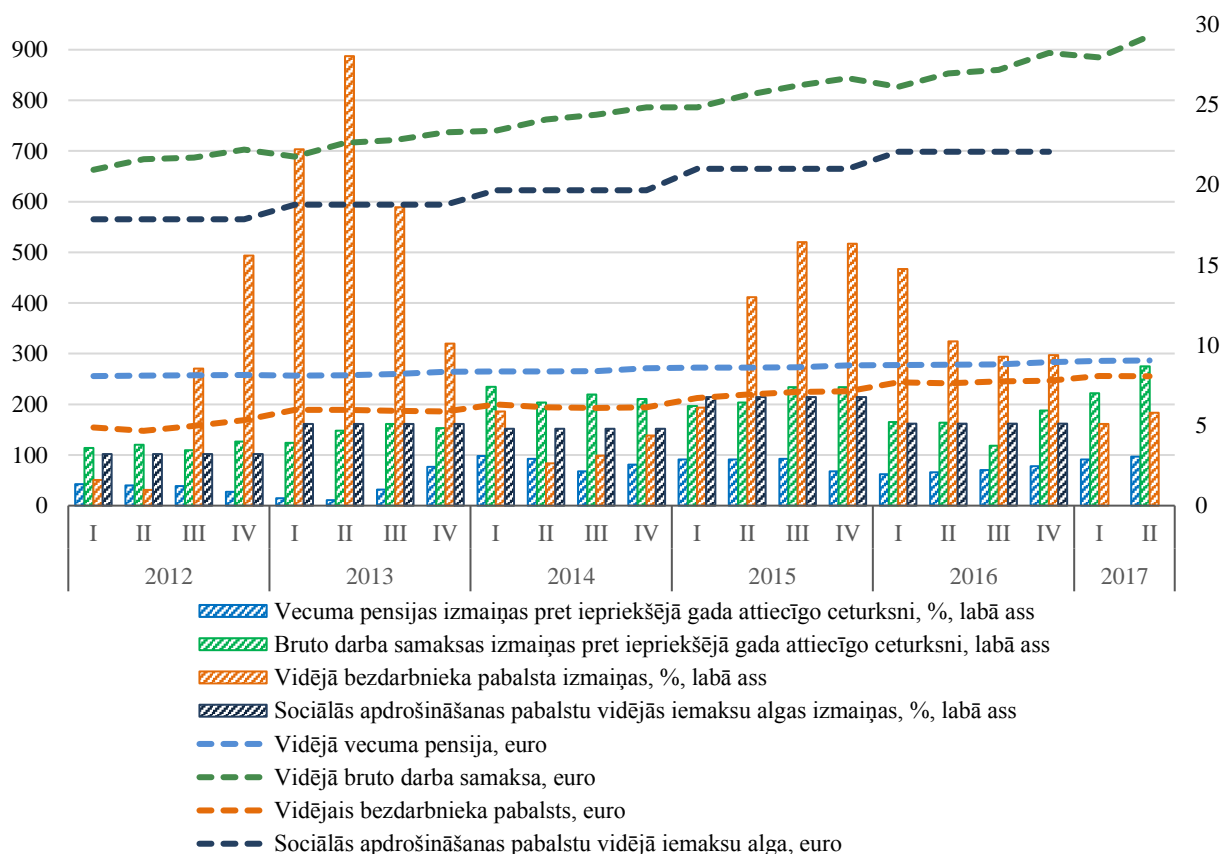
otrajā ceturksnī bija 286,58 *euro*, un pēdējā gada laikā tas ir palielinājies par 3,0%. Ekonomiskās krīzes laikā pensiju indeksācija bija apturēta, bet atšķirībā no citiem iedzīvotāju ienākumu veidiem pensiju ieņēmumi arī nepiedzīvoja būtisku kritumu. No 2013.gada septembra atsākās pensiju indeksācija, paaugstinot mazās pensijas, kuru lielums nepārsniedza 285 *euro*. Pensiju indeksācija turpinājās arī nākamajos gados, un kopumā vidējā vecuma pensija laikā kopš 2008.gada beigām ir palielinājusies par 24,7%, kamēr strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa tajā pašā periodā ir pieaugusi par 30,2 procentiem. No 2017.gada oktobra pensiju indeksācija tiks veikta, palielinot sociālās apdrošināšanas iemaksu algas pieauguma īpatsvaru indeksā līdz 50%, kas nodrošinās straujāku pensiju indeksāciju nekā iepriekšējos gados, kad indeksā lielāks īpatsvars bija patēriņa cenu pieaugumam.

Bezdarbnieka pabalstus 2017.gada otrajā ceturksnī saņēma 37,0 tūkstoši cilvēku (1,9% no visiem iedzīvotājiem), un salīdzinājumā ar 2016.gada otro ceturksni bezdarbnieka pabalstu saņēmēju skaits ir samazinājies par 9,2%. Pabalstu saņēmēju skaita samazināšanās saistīta galvenokārt ar straujo kopējo reģistrētā bezdarba līmeņa samazināšanos pēdējā gada laikā, un pabalstu saņēmēju īpatsvars starp visiem bezdarbniekiem ir saglabājies salīdzinoši stabils, no 51,1% pagājušā gada otrajā ceturksnī nedaudz palielinoties līdz 53,7% šā gada otrajā ceturksnī. Līdz ar to ir apstājusies dažos iepriekšējos gados vērojamā tendence, kad pabalstu saņēmēju skaits palielinājās, neskatoties uz krītošo bezdarbnieku skaitu, ko lielā mērā bija noteikuši labvēlīgāki pabalstu saņemšanas nosacījumi, tajā skaitā pabalstu saņemšanas laika pagarināšana no 2013.gada un pabalstu griestu atcelšana no 2015.gada.

1.32. att. Bezdarbnieku pabalsta saņēmēju skaits un vidējais pabalsta lielums

Vidējais bezdarbnieka pabalsta apmērs pēdējā gada laikā ir palielinājies par 5,8% līdz 255,71 *euro* 2017.gada otrajā ceturksnī. Iedzīvotāju ienākumu galveno veidu – vidējās algas, pensiju, bezdarbnieku pabalstu salīdzinošā dinamika parādīta 1.33.attēlā.

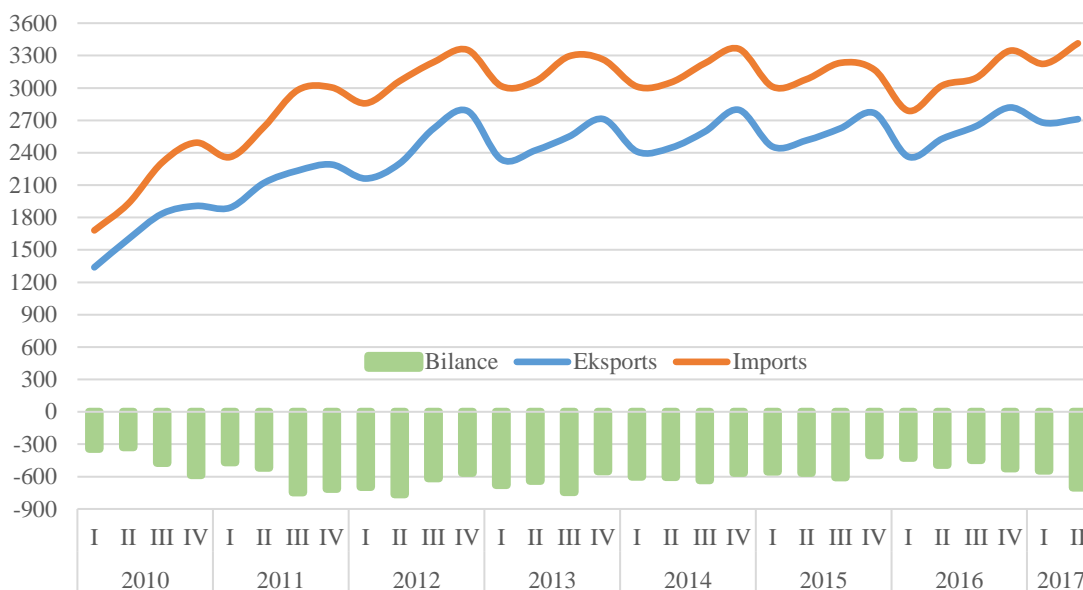
1.33. att. Vidējā neto darba samaksa, vidējā vecuma pensija, vidējais bezdarbnieka pabalsts un sociālās apdrošināšanas vidējā iemaksu alga, euro un izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Uzlabojoties iedzīvotāju ienākumiem un spēcīgi augot vidējai darba samaksai, pēdējos gados straujāk palielinājušies arī iedzīvotāju uzkrājumi. 2017.gada jūnija beigās Latvijas iedzīvotāju noguldījumi komercbankās bija sasnieguši 6,0 miljardus *euro*, pēdējā gada laikā palielinoties par 7,5%. Būtisks noguldījumu pieaugums turpinās jau kopš 2013.gada ceturktā ceturkšņa, kad to ietekmēja gaidāmā Latvijas pievienošanās eirozonai, savukārt kopš 2015.gada uzkrājumu pieaugumu pamatā nosaka augošie iedzīvotāju ienākumi.

Sagaidāms, ka ekonomiskās izaugsmes paātrināšanās un ierobežotie darbaspēka resursi arī 2017.gadā kopumā un vidējā termiņā turpinās nodrošināt salīdzinoši spēcīgu darba samaksas pieaugumu, tam pārsniedzot 6% gadā. 2018.gadā vidējās bruto darba samaksas kāpumu vēl papildus veicinās minimālās algas paaugstināšana, bet visu strādājošo iedzīvotāju reālos ienākumus palielinās arī nodokļu reformas paketē ietvertā IIN pazemināšana.

1.2.6. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance

2016.gadā **preču eksporta** vērtība bija 10 357,7 milj. *euro*, kas ir vien par 0,1% mazāk, salīdzinot ar 2015.gada līmeni. Tādējādi tas bija vājākais preču eksporta sniegums pēdējos septiņos gados. Pērnais gads Latvijas eksportētājiem bijis izaicinājumu pilns, ņemot vērā izejvielu cenu kritumu, straujo Krievijas rubļa un Lielbritānijas sterliņu mārciņas vērtības samazinājumu, kā arī atsevišķu ar reeksportu saistīto preču kategoriju eksporta kritumu. Augstākminētie faktori 2016.gadā ierobežoja Latvijas preču eksporta attīstību. Taču, ja no kopējā preču eksporta izslēdz ar reeksportu saistītās preču kategorijas, kur ticis fiksēts lielākais eksporta kritums, respektīvi, minerālproduktus un elektroiekārtas, tad preču eksporta vērtība 2016.gadā būtu bijusi par 4,2% augstāka nekā 2015.gadā.

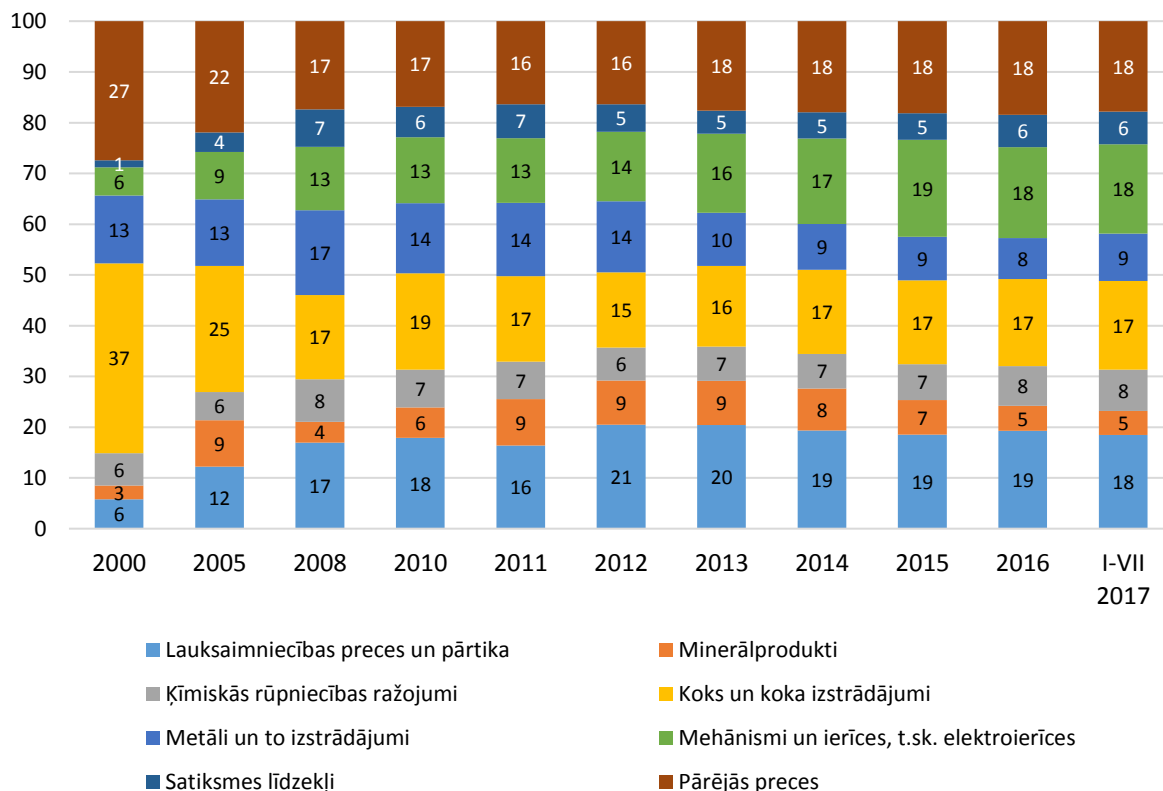
1.34. att. Latvijas preču ārējās tirdzniecības bilance, faktiskajās cenās pa ceturkšņiem, milj. euro

Palielinoties ārējām pieprasījuma gan no ES dalībvalstīm, gan no Krievijas, 2017. gada sākumā Latvijas preču eksports būtiski palielinājās. Ārējā pieprasījuma atjaunošanās atspoguļojas arī Latvijas apstrādes rūpniecības datos, jo Latvijā saražoto preču apgrozījums eksportā š.g. septiņos mēnešos palielinājās par 9,8% pēc kalendāri izlīdzinātiem datiem, salīdzinot ar attiecīgo periodu pagājušajā gadā. Tādējādi preču eksporta vērtība faktiskajās cenās š.g. septiņos mēnešos bija par 9,7% augstāka nekā pērnā gada attiecīgajā periodā un veidoja 6246 milj. euro.

Zīmīgi, ka preču eksporta izaugsme bija visaptveroša un fiksēta visās lielākajās preču kategorijās. Taču galvenais eksporta virzītājspēks šogad ir lauksaimniecības un pārtikas preces, nodrošinot vairāk nekā trešdaļu no kopējā preču eksporta kāpuma. Šīs kategorijas eksporta struktūra ir daudzveidīga un eksporta kāpums fiksēts gaļai, zivīm, eļļām un citiem pārtikas produktiem. Taču divas kategorijas jāizceļ īpaši - piena produktu un alkoholisko dzērienu eksports š.g. septiņos mēnešos palielinājās attiecīgi par 46,0% un 53,6%, ko galvenokārt ietekmēja situācijas uzlabošanās ārējos tirgos. Kopš 2014. gada vidus, divu gadu garumā, piena produktu eksports pastāvīgi samazinājies, ko pastiprināja Krievijas noteiktās sankcijas atsevišķiem lauksaimniecības un pārtikas produktiem, piena ražošanas kvotu atcelšana ES un vājais pieprasījums attīstības valstīs. Kopš pērnā gada vidus piena pieprasījuma un piedāvājuma apjoms pasaules tirgos stabilizējās, tādējādi sekmējot gan piena cenu kāpumu, gan eksporta vērtības pieaugumu. Piena produktu eksports uzrāda stabilu kāpumu kopš 2016. gada augusta. Savukārt, ar 2017. gada sākumu piena produktu eksporta pieaugums tikai paātrinājies.

Visstraujāk piena produktu eksports š.g. septiņos mēnešos pieauga uz Lietuvu un Poliju. Savukārt alkoholisko dzērienu straujo eksporta kāpumu nodrošināja eksporta pieaugums uz Krieviju, kas galvenokārt ir saistīts ar labvēlīgo Krievijas rubļa un euro kursu š.g. sākumā. Taču jāatzīmē, ka ievērojama daļa no šī straujā kāpuma ir reeksports, jo tikpat straujš pieaugums tika fiksēts arī importa datos. Cita nozīmīga pārtikas preču eksporta kategorija, kas nedaudz samazināja kopējo lauksaimniecības un pārtikas preču eksporta pieaugumu, ir graudaugu produkti, to eksporta vērtībai samazinoties par 4,4%, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu. Tradicionāli graudaugu eksporta maksimums tiek sasniegts rudens mēnešos, un viena mēneša eksporta vērtība rudenī varētu vairākas reizes pārsniegt vidējo vērtību citos mēnešos. Uz doto brīdi vēl nav zināmi šī gada graudaugu ražas rezultāti un, ņemot vērā ilgstošās lietavas augusta mēnesī valsts austrumu daļā, iespējams, šī gada raža būs salīdzinoši vāja, tādējādi negatīvi

ietekmējot arī graudaugu eksporta apjomus. Graudaugu eksporta vērtībā būtiska nozīme ir arī graudaugu cenai pasaules biržās, kura vidējā termiņā labākajā gadījumā paliks nemainīga, jo graudaugu piedāvājums ievērojami pārsniedz pieprasījumu. Ņemot vērā augstākminētos faktorus, kā arī samērā augsto graudaugu eksporta vērtību pagājušajā gadā kopumā un it īpaši rudens mēnešos, sagaidāms, kā graudaugu eksporta vērtība kopumā šogad būs mazāka, salīdzinot ar pērnā gadu.

1.35. att. Preču eksporta struktūra pa kategorijām, īpatsvars kopējā preču eksportā, %

Kārtējo eksporta rekordu sasniedza koka un koka izstrādājumu eksporta vērtība, septiņos mēnešos sasniedzot 1090,8 milj. *euro*, tādējādi no kopējā preču eksporta veidojot 17,5%. Kopumā koka un koka izstrādājumu eksporta vērtība š.g. septiņos mēnešos bija par 4,5% augstāka nekā pērnā gada attiecīgajā periodā. Lai arī šīs kategorijas eksports ir palielinājies, koksnes eksporta dinamika šogad ir svārstīga. Svārstīgumu koka un koka izstrādājumu eksportā rada sarežģījumi galvenajā šo preču noieta tirgū Lielbritānijā, kur koksnes eksports samazinājās visa š.g. pirmā pusgada garumā un pirmajos septiņos mēnešos kopumā kritās par 7,9%. Savukārt jūlijā koksnes eksports uz Lielbritāniju jau palielinājies par 6,9%. Tieši jūlijā aprit viens gads kopš Lielbritānija paziņoja par izstāšanos no ES, kā rezultātā būtiski samazinājās sterliņu mārciņas vērtība, tādējādi ietekmējot arī Latvijas eksporta apjomus uz šo valsti. No vienas puses, koksnes eksporta kāpumu uz Lielbritāniju jūlijā var izskaidrot ar bāzes efektu, tomēr no otras puses, sterliņu mārciņas kurss joprojām ir nestabils un īstermiņā varētu mainīties abos virzienos. Tādējādi turpmāko koksnes eksporta kāpumu uz šo valsti jāvērtē piesardzīgi. Zīmīgi, ka sterliņu mārciņas vērtības kritums atspoguļojies tikai koksnes eksporta kritumā, kamēr pārējo preču eksports uz Lielbritāniju pieauga par 17,7%, tādējādi pilnībā kompensējot koksnes eksporta kritumu un palielinot kopējā preču eksporta vērtību uz Lielbritāniju par 0,5% š.g. pirmajos septiņos mēnešos. Visstraujāk uz Lielbritāniju pieauga

graudaugu eksports, kā arī metālu izstrādājumu un speciālo mehānisko transportlīdzekļu eksports.

Koka un koka izstrādājumu eksporta kritumu uz Lielbritāniju šogad pilnībā kompensēja būtisks koka un koka izstrādājumu eksporta kāpums uz Zviedriju un Vāciju, attiecīgi par 14,9% un 37,2%. Ievērojams koksnes eksporta kāpums uz šīm valstīm fiksēts kopš pērnā gada vidus, kas galvenokārt ir saistīts ar augsto būvniecības intensitāti. Zviedrija un Vācija attiecīgi ar 11,7% un 10,7% īpatsvaru koksnes eksporta struktūrā ierindojas otrajā un trešajā vietā aiz Lielbritānijas, kas joprojām ir lielākais koksnes noieta tirgus ar 18,8% īpatsvaru.

Arī citu ar kokrūpniecību cieši saistīto nozaru – poligrāfijas izstrādājumu un mēbeļu eksports uzrādīja vērā ņemamu kāpumu š.g. septiņos mēnešos, eksporta vērtībai palielinoties attiecīgi par 12,5% un 13,3%. Detalizēta preču eksporta pieauguma struktūra pa preču kategorijām ir atspoguļota tabulā 1.3.

1.3. tabula. Preču eksporta pieaugums pa preču kategorijām

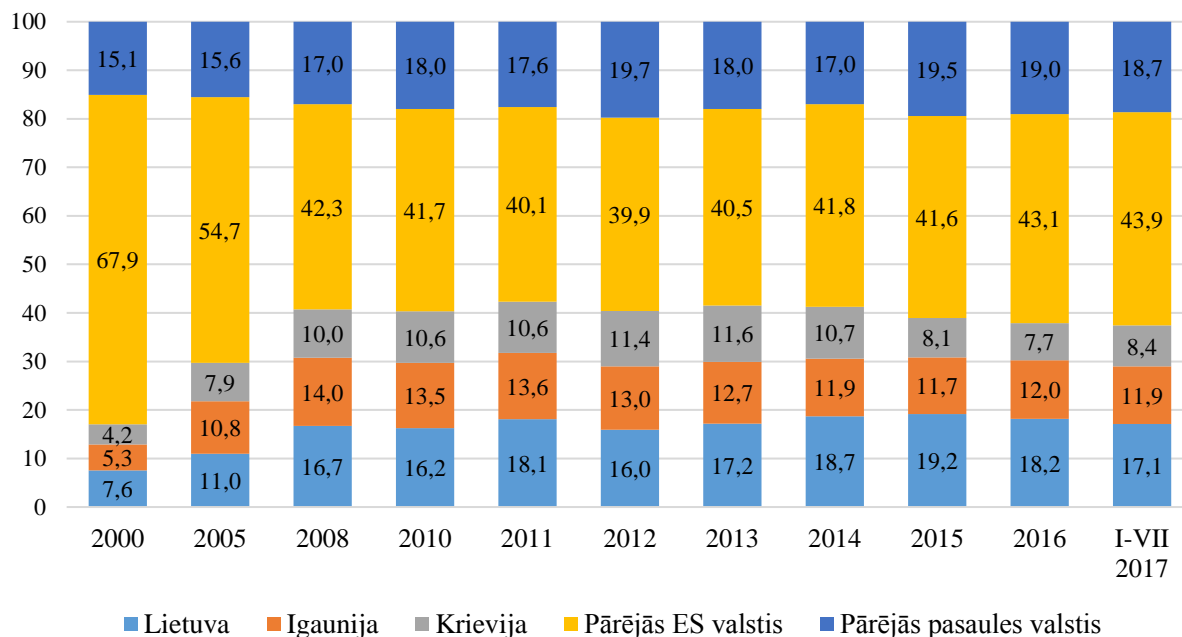
Preču kategorija	2016 I-VII, milj. euro	2017 I-VII, milj. euro	Pieaugums, milj. euro	Pieaugums, %
Lauksaimniecības preces un pārtika	941	1154	213	22,7%
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	1037	1099	62	6,0%
Koks un koka izstrādājumi	1044	1091	47	4,5%
Metāli un to izstrādājumi	482	584	102	21,2%
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	463	508	45	9,7%
Satiksmes līdzekļi	390	401	11	2,8%
Minerālprodukti	297	297	0	-0,1%
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	187	208	21	11,3%
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	179	201	23	12,6%
Būvniecības izstrādājumi	170	169	-1	-0,4%
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	126	142	16	12,5%
Pārējās preces	381	394	13	3,4%
Kopējā preču eksporta vērtība	5695	6246	551	9,7%

Būtisks eksporta kāpums par 9,7% septiņos mēnešos fiksēts ķīmiskās rūpniecības ražojumiem, ko galvenokārt nodrošināja farmaceitisko produktu un jaukto ķīmisko produktu eksporta pieaugums. Ja farmaceitisko produktu eksporta izaugsme saistīta ar reeksporta apjomu pieaugumu, importējot medikamentus galvenokārt no Rietumeiropas valstīm un eksportējot tālāk uz NVS valstīm, jaukto ķīmisko produktu eksporta kāpumu nodrošināja galvenokārt Latvijā ražotā produkcija.

Pēdējos gados vērojama labvēlīga konjunktūra būvniecības nozarē ES dalībvalstīs, kas pozitīvi atspoguļojas arī Latvijas būvniecības un metālu eksporta datos. Pagājušajā gadā būvniecības izstrādājumu (cements, keramika, stikls) eksports pieauga par 25,6%, būtiski palielinoties it īpaši cementa eksportam. Šogad cementa eksporta vērtība septiņos mēnešos samazinājusies par 14,8%, taču keramikas un stikla izstrādājumu eksports turpina pieaugt, attiecīgi par 19,0% un 7,9%, tādējādi pilnībā kompensējot cementa eksporta kritumu. Savukārt metālu un metālu izstrādājumu eksports šogad uzrāda vienu no straujākajiem eksporta pieaugumiem visu preču kategoriju griezumā. Būtiski palielinoties dzelzs un tērauda velmējumu eksportam uz Vāciju un Poliju, kā arī dzelzs lūžņu eksportam uz Turciju, metālu un to izstrādājumu eksports pieauga par 21,2%, salīdzinot ar pērnā gada pirmajiem septiņiem mēnešiem.

Ieviešot pievienotās vērtības nodokļa apgrieztās maksāšanas kārtību elektrotehnikas, datortehnikas un mobilo telefonu piegādēm 2016.gada 1.aprīlī, būtiski samazinājies fiktīvu

darījumu apjoms šajā nozarē. Tas atspoguļojies arī eksporta datos, elektroierīču eksporta vērtībai 2016.gadā samazinoties par 11,8%. Izzūdot bāzes efektiem, elektroierīču eksports šogad atjaunojies, eksportētajai vērtībai palielinoties par 9,7%, visstraujāk palielinoties mobilo telefonu reeksportam.

1.36. att. Valstu struktūra Latvijas preču eksportā, %

Eksporta tirgu struktūra 2017. gada septiņos mēnešos kopumā saglabājās praktiski nemainīga salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. Lielāka daļa jeb 72,9% preču tika eksportēts uz ES valstīm, bet eksports uz NVS valstīm veidoja 10,2% no kopēja preču eksporta š.g. pirmajos septiņos mēnešos. Arī lielāko noieta tirgu sarakstā nav nekādu izmaiņu. Lietuva un Igaunija, attiecīgi ar 17,1% un 11,9% īpatsvaru kopējā preču eksportā ir lielākie noieta tirgi Latvijas precēm šogad. Savukārt, Krievijas īpatsvars kopējā preču eksportā pēc būtiska samazinājuma 2015.gadā, šogad pakāpeniski palielinās un septiņos mēnešos veido 8,4%. Vācija un Zviedrija ierindojas ceturtajā un piektajā vietā lielāko eksporta tirgu sarakstā, kopējam preču eksporta īpatsvaram veidojot attiecīgi 7,5% un 6,5%.

Lielākais preču eksporta kāpums starp visām valstīm fiksēts uz Krieviju, pieaugums š.g. septiņos mēnešos ir 34,2% jeb 133,7 milj. *euro* salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu. Krievijas ekonomika lēni atgūstas no krīzes. Mēreni palielinoties privātam patēriņam un investīcijām, pieprasījums pēc ārvalstu precēm arī pieaug. Visstraujāk uz Krieviju pieauga alkoholisko dzērienu, farmācijas produktu un mehānisko ierīču eksports. Sagaidāms, kā Latvijas preču eksports uz šo valsti pieaugs arī turpmāk. Eksporta kāpums varētu būt vēl straujāks, taču to ierobežo zemā rubļa vērtība. Lai arī rubļa un *euro* valūtas kurss šogad ir labvēlīgāks ārējai tirdzniecībai nekā pērnajā gadā, rubļa vērtība joprojām ir zema, kas ierobežo Krievijas iespēju importēt no eirozonas valstīm. Otrais lielākais eksporta kāpums fiksēts uz Vāciju, preču eksporta vērtībai palielinoties par 19,0% jeb 74,2 milj. *euro*. Preču kategoriju griezumā uz Vāciju visstraujāk palielinājies koka un elektroierīču eksports, kā arī dzelzs un tērauda izstrādājumu eksports. Būtisks eksporta kāpums fiksēts arī uz Zviedriju, ASV, Igauniju un Dāniju.

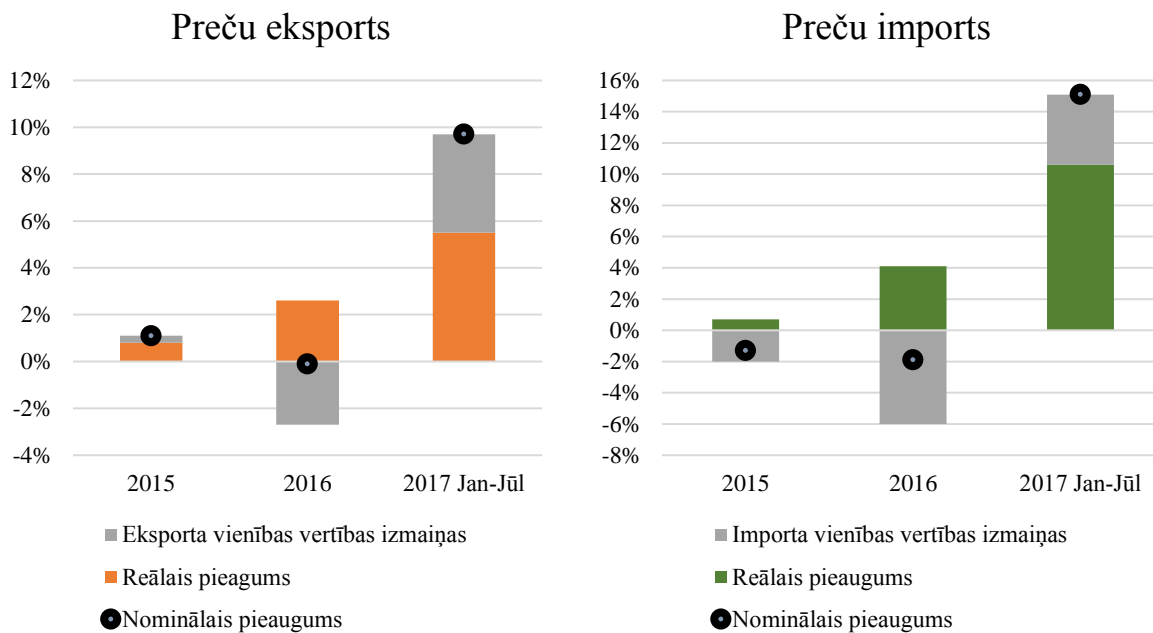
Preču importa vērtība Latvijā š.g. septiņos mēnešos pieauga par 15,1%, kas ir būtiski straujāk par eksporta kāpumu. Tādējādi preču ārējās tirdzniecības bilance pasliktinājusies, š.g. pirmajos septiņos mēnešos deficītam palielinoties par 475,8 milj. *euro* līdz 1570,9 milj. *euro*. Importa kāpumu gan patēriņa un starppatēriņa, gan kapitālpreču kategorijās pamatā izskaidro trīs faktori. Pirmkārt, importa vērtības kāpumu noteica būtisks cenu kāpums, īpaši pārtikas un

naftas produktiem. Ja *Brent* markas jēlnaftas vidējā cena 2016.gada pirmajos septiņos mēnešos bija 41,8 dolāri par barelu, tad 2017.gada attiecīgajā periodā vidējā cena jau bija 52,3 dolāri par barelu, tādējādi jēlnaftas cenu kāpums šajā laikā periodā sastāda 25,1%. Savukārt, kā liecina ANO Lauksaimniecības un pārtikas organizācijas dati par neapstrādātās pārtikas cenu dinamiku pasaulē, septiņos mēnešos tās cenas bija par 12,2% augstākas nekā pērnā gada attiecīgajā periodā. Ņemot vērā, ka lauksaimniecības un pārtikas preces, kā arī naftas produkti kopā veido ceturto daļu no visa preču importa, izejvielu cenu kāpums būtiski ietekmēja gan šo preču importa vērtību, gan kopējo importa vērtību. Kopējais importa vienības vērtības indekss š.g. septiņos mēnešos palielinājies par 4,5%, tādējādi, ja no importa preču vērtības kāpuma izslēgtu cenu pieauguma ietekmi, reālais importa pieaugums būtu mazāks. Otrais faktors, kas izskaidro samērā straujo importa pieaugumu, ir investīciju aktivitātes palielinājums Latvijā un būtiski straujāka ekonomikas izaugsme nekā pērnajā gadā kopumā. Līdz ar straujāku ekonomisko izaugsmi, nepieciešamība pēc starppatēriņa un kapitāla precēm būtiski palielinājusies, tādējādi palielinot arī importa vērtību. Treškārt, nacionālās aviokompānijas jauno lidmašīnu piegāde, kas izskaidro aptuveni 3,2 procentpunktus no kopējā importa pieauguma pirmajos septiņos mēnešos. Detalizēta preču importa pieauguma struktūra pa preču kategorijām ir atspoguļota tabulā 1.4.

1.4. tabula. Preču importa pieaugums pa preču kategorijām

Preču kategorija	2016 I-VII, milj. euro	2017 I-VII, milj. euro	Pieaugums, milj. euro	Pieaugums, %
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	1453	1583	130	8,9%
Lauksaimniecības preces un pārtika	1099	1297	197	18,0%
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	762	849	87	11,4%
Minerālprodukti	607	729	122	20,1%
Satiksmes līdzekļi	710	687	-23	-3,2%
Metāli un to izstrādājumi	508	640	132	26,0%
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	388	457	68	17,6%
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	262	290	27	10,5%
Koks un koka izstrādājumi	232	263	32	13,6%
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	159	174	15	9,6%
Būvniecības izstrādājumi	134	146	12	9,1%
Pārējās preces	476	703	227	47,8%
Kopējā preču importa vērtība	6790	7817	1027	15,1%

Kopumā jāsecina, ka izņemot satiksmes līdzekļus, preču importa vērtība palielinājās visās lielākajās preču kategorijās. Savukārt lauksaimniecības un pārtikas produktu imports nodrošināja lielāko devumu importa izaugsmē, tā vērtībai palielinoties par 18,0% salīdzinājumā ar pērnā gada pirmajiem septiņiem mēnešiem. Papildus tam, ievērojams importa kāpums fiksēts arī mehānismiem un elektroierīcēm, kā arī minerālproduktiem un metāliem.

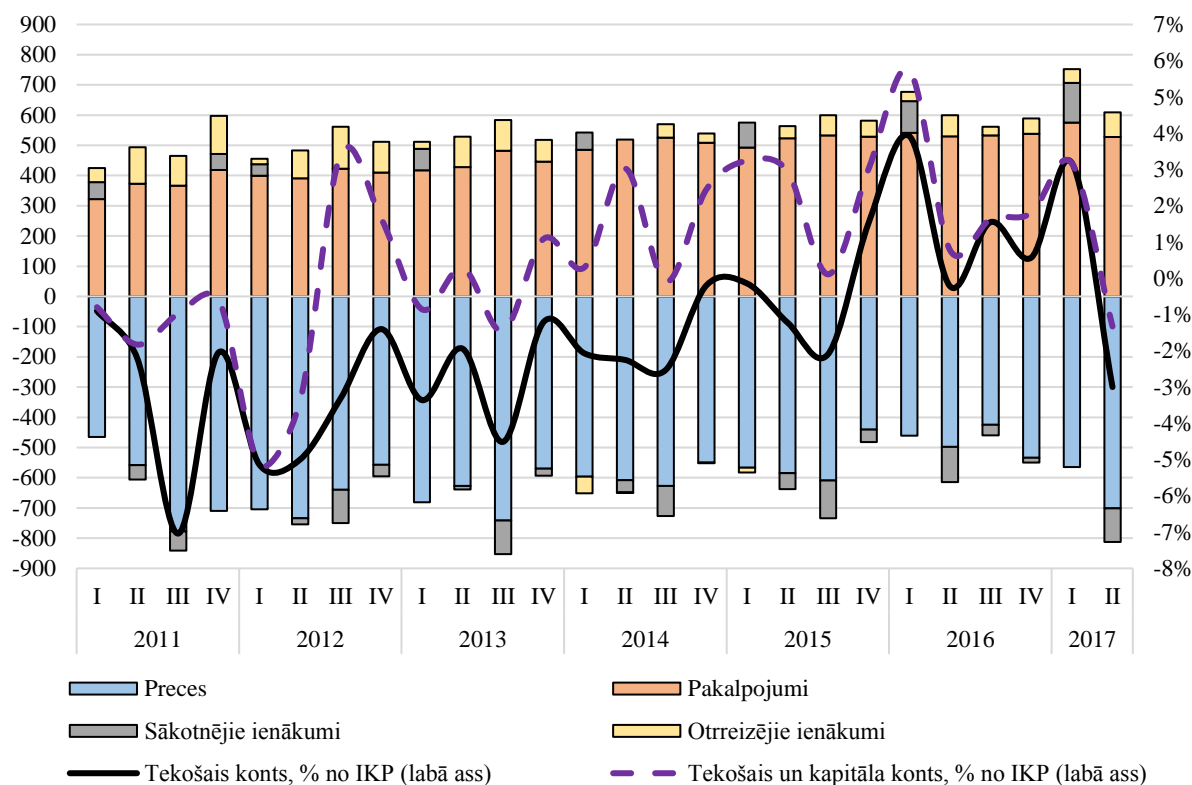

1.37. att. Eksporta un importa vienību vērtības izmaiņas, kā arī preču eksporta un importa nominālais un reālais pieaugums, %⁸

Izejvielu cenu izmaiņas tiešā veidā atspoguļojas gala preču izmaksās, tādējādi preču eksporta un importa vērtību ietekmē ne tikai faktiskais preču apjoms, bet arī cenu izmaiņas. Kopš 2014.gada vidus divu gadu garumā pasaules biržās pastāvīgi samazinājās neapstrādātās pārtikas un energoresursu cenas, ko ietekmēja preču ražošanas izmaksu samazinājums. Tādējādi, 1.37.attēlā var redzēt, ka 2016.gadā, ņemot vērā cenu izmaiņu ietekmi, reālā preču eksporta un importa vērtība palielinājās attiecīgi par 2,6% un 4,1%. Stabilizējoties izejvielu pieprasījumam un piedāvājumam pasaules tirgos, gan pārtikas, gan energoresursu cenas 2017.gadā būtiski pieauga, tādējādi ietekmējot arī ārējās tirdzniecības datus nominālajā izteiksmē. Ja no preču eksporta un importa vērtības izslēgtu cenu izmaiņu ietekmi, preču eksporta kāpums š.g. pirmajos septiņos mēnešos būtu gandrīz uz pusi mazāks. Savukārt importa izaugums būtu aptuveni trešo daļu mazāka.

Pagājušā gadā būtiski samazinoties preču importam, preču ārējās tirdzniecības deficīts saruka par 284 milj. *euro* līdz 1918 milj. *euro*, kas ir mazākais preču konta deficīts kopš 2011.gada. Tādējādi, izmaiņas preču kontā izskaidro gandrīz divas trešdaļas no maksājumu bilances tekošā konta pārpalikuma, kas 2016.gadā bija 342 milj. *euro* jeb 1,4% no IKP apmērā. Arī pakalpojumu konta pārpalikuma kāpums deva savu artavu tekošā konta bilances uzlabošanā. Pateicoties būvniecības pakalpojumu, kā arī telesakaru un datorpakalpojumu eksportam, pakalpojumu konta pārpalikums pieauga par 63 milj. *euro*. Papildus tam, lielāka finanšu plūsma no Eiropas Sociālā fonda un lauksaimniecības fondiem noteica sākotnējo un otrreizējo ienākumu kontu bilances uzlabojumu. Kopumā, jāatzīmē, ka pozitīva tekošā konta bilance pirms 2016.gadā bija fiksēta tikai 2010.gadā un pēdējo trīs gadu vidējais līmenis (-0,3% no IKP) nepārsniedz ES agrās brīdināšanas mehānismā noteikto sliekšni (-4% no IKP) un ir vērtējams kā ilgtspējīgs. Maksājumu bilances konta dinamika ir atspoguļota 1.38.attēlā.

⁸ Datu avots: CSB, Finanšu ministrijas aprēķini

1.38. att. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes (milj. euro) un tekošais un kapitāla konti procentos no IKP⁹

2017.gada pirmajā pusē Latvijas maksājumu bilances tekošais konts ir sabalansēts, jo deficīta apmērs sastāda vien 0,1% no IKP vai 17 milj. euro. Taču, analizējot tekošā konta bilanci pa mēnešiem, jāsecina, ka pirmā ceturkšņa pārpalikumu pilnībā kompensēja otrā ceturkšņa deficīts un aktuālākie pieejamie dati par jūliju liecina, ka pirmajos septiņos mēnešos tekošā konta deficīts veido jau 162 milj. euro. Ekonomikas attīstības tempu paātrinājums, kas aizsākās pagājušā gada beigās gan Latvijā, gan Latvijas nozīmīgākajās partnervalstīs, veicinājis strauju ārējās tirdzniecības pieaugumu. Lai arī preču eksporta vērtība pirmajos septiņos mēnešos palielinājās gandrīz par 10%, importa kāpums bija vēl straujāks, tādējādi palielinot preču konta deficītu un tekošā konta bilanci kopumā. Preču konta deficīts pirmajos septiņos mēnešos pieauga par 460 milj. euro un veido 1594 milj. euro.

Arī pakalpojumu ārējā tirdzniecība šogad ir augšupejoša, tomēr atšķirībā no preču tirdzniecības dinamikas, pakalpojumu eksporta pieaugums ir straujāks par importa pieaugumu. Pirmajos septiņos mēnešos **pakalpojumu eksporta** vērtība palielinājās par 4,9%. To visbūtiskāk veicināja ieņēmumu kāpums no transporta pakalpojumiem. Pagājušajā gadā būtiski samazinājies jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumu eksports, galvenokārt sīvās konkurences transporta nozarē Baltijas jūras reģionā dēļ. Tas atspoguļojās gan tranzīta plūsmas kritumā, gan ārvalstniekiem sniegto transporta atbalsta pakalpojumu samazinājumā. Tā pārkrauto kravu apjoms Latvijas ostās 2016.gadā samazinājies par 9,3%, salīdzinot ar 2015.gadu. Savukārt, pārvadāto kravu apjoms dzelzceļā attiecīgajā laika periodā krities par 14,1%. Kritumu gandrīz pilnībā kompensēja nerezidentiem sniegto autotransporta un gaisa transporta pakalpojumu eksporta pieaugums. Savukārt šogad ārvalstniekiem sniegto transporta pakalpojumu vērtība pieauga visos transporta veidos, izņemot dzelzceļa pakalpojumus, to vērtībai paliekot pērnā gada septiņu mēnešu apmērā. Visstraujāk palielinājās tieši jūras

⁹ Datu avots: Latvijas Banka

transporta pakalpojumu eksports, kamēr kopējie ieņēmumi no transporta pakalpojumu eksporta septiņos mēnešos palielinājās par 7,2%.

Lai arī nedaudz lēnāk nekā pagājušajā gadā, 2017.gadā pirmajā pusē turpina palielināties arī citu pakalpojumu eksporta vērtība, piemēram, pieauga informācijas un datorpakalpojumu, kā arī būvniecības pakalpojumu eksports, attiecīgi par 19,7% un 47,3%. Vienlaikus ārvalstu viesu tēriņi Latvijā š.g. septiņos mēnešos samazinājušies par 3,2%, neskatoties uz to, ka iebraukušo viesu skaits Latvijā ir pieaudzis un palielinājies arī to uzturēšanās ilgums. Kopējo tēriņu samazinājumu noteica tieši personisko braucienų tēriņu samazinājums, kamēr biznesa braucienų tēriņi praktiski nav mainījušies.

Pakalpojumu eksporta attīstības dinamika pēdējos piecos gados bija stabili augoša un salīdzinot ar preču eksportu, vidējais pieaugums bija nedaudz straujāks. Zīmīgi, ka pakāpeniski mainās pakalpojumu eksporta struktūra, to īpatsvarā palielinoties pakalpojumiem ar augstu pievienoto vērtību. Ja 2000. gadā finanšu, telesakaru, informācijas un datorpakalpojumu īpatsvars kopējā pakalpojumu eksportā veidoja 9,4%, tad 2016.gadā jau 21,4%, palielinot savu daļu galvenokārt uz transporta pakalpojumu rēķina. Arī salīdzinot ar atsevišķām preču eksporta kategorijām, pakalpojumu eksporta cipari ir visai iespaidīgi. Tā, 2016.gadā finanšu pakalpojumu eksporta vērtība pārsniedza farmaceitisko produktu eksportu. Telesakaru pakalpojumu eksports bija ekvivalents saplākšņa eksportam, bet informācijas tehnoloģiju pakalpojumu eksports bija nedaudz lielāks par tekstilmateriālu un tekstilizstrādājumu eksportu.

Pozitīva attīstības dinamika vērojama arī **pakalpojumu importā**, š.g. septiņos mēnešos tā vērtībai palielinoties par 6,8%. Lai arī pakalpojumu importa vērtība augusi straujāk nekā eksporta vērtība, pakalpojumu konta pārpalikums tomēr palielinājies, jo naudas izteiksmē pakalpojumu eksporta vērtība palielinājās vairāk, tādējādi nedaudz kompensējot preču konta deficītu. Pakalpojumu importa pieaugumu galvenokārt noteica jūras un autotransporta pakalpojumu kāpums, kā arī finanšu pakalpojumu pieaugums.

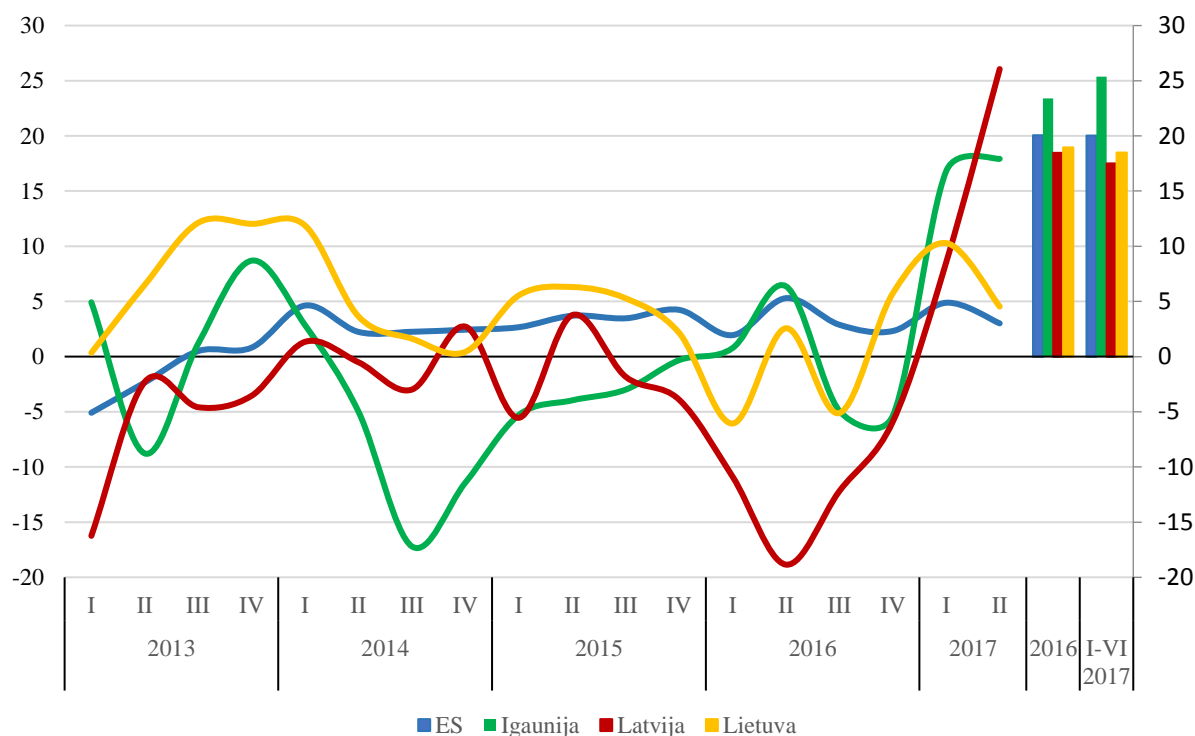
Sākotnējo ienākumu konta bilance uzlabojusies par 27 milj. *euro*, tādējādi š.g. septiņos mēnešos kontā fiksēts 2 milj. *euro* pārpalikums. To galvenokārt ietekmēja ES lauksaimniecības fondu līdzekļu ieplūde. Savukārt otrreizējo ienākumu konta bilances izmaiņas kredīta pusē noteica lielāka finanšu plūsma no Eiropas sociālā fonda un zivsaimniecības fonda, kamēr izmaiņas bilances debeta pusē ir saistītas ar nedaudz mazākām iemaksām ES budžetā. Tādējādi otrreizējo ienākumu konta pārpalikums palielinājās par 38 milj. *euro* līdz 144 milj. *euro*.

1.2.7. Investīcijas

2016.gadā bruto pamatkapitāla veidošana piedzīvoja strauju kritumu salīdzinājumā ar 2015.gadu samazinoties par 11,7%, ko pamatā iespaidoja mazāka ES fondu līdzekļu plūsma un būvniecības apjomu kritums. Vājo investīciju aktivitāti pēdējo gadu laikā bija noteikusi arī saspringtā ģeopolitiskā situācija reģionā, un kopumā laikā kopš 2012.gada bruto pamatkapitāla veidošana nebija uzrādījusi pieaugumu. 2017.gadā, atsākoties aktīvākai ES fondu līdzekļu ieplūdei ekonomikā, kā arī mazinoties ģeopolitiskajai spriedzei, investīciju pieaugums ir sācis atjaunoties, bruto pamatkapitāla veidošanai pirmajā pusgadā, salīdzinot ar 2016.gada pirmo pusi, palielinoties par 18,5%. Jāatzīmē, ka otrajā ceturksnī kāpums paātrinājies un veidoja 26,1%, kamēr pieaugums pirmajā ceturksnī bija 8,6%, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu.

Līdzīga, augšupvērsta investīciju dinamika 2017.gadā vērojama arī pārējās Baltijas valstīs. Taču Latvijā fiksētais investīciju kāpums š.g. otrajā ceturksnī (+26,1%) bija straujākais starp visām ES dalībvalstīm. Mājsaimniecību un uzņēmēju augošā konfidence, lielākas ES fondu investīcijas, kā arī augošs ārējais pieprasījums labvēlīgi ietekmē iedzīvotāju un uzņēmēju lēmumu par investīciju veikšanu Baltijas valstīs. Lai arī investīciju kāpums Latvijā šogad ir straujš, tomēr investīciju īpatsvars iekšzemes kopproduktā turpina samazināties un pirmajā pusgadā veidoja 17,5%, kas ir zemākais līmenis starp Baltijas valstīm un zemāk nekā vidēji ES.

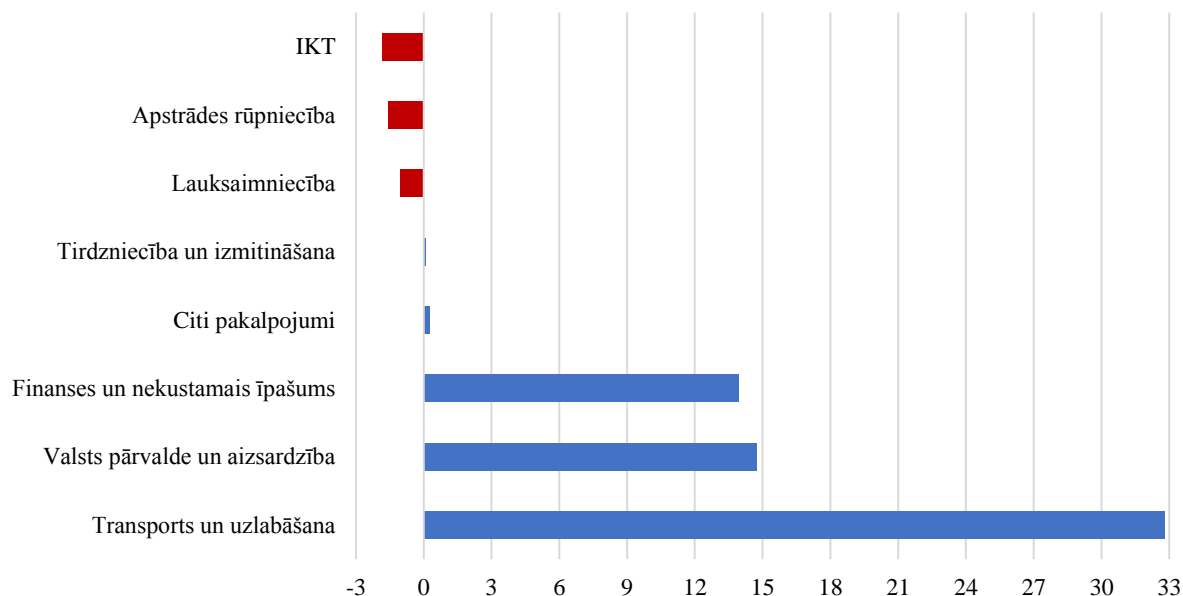
Investīciju īpatsvars š.g. pirmajā pusē nepalielinājās, tāpēc ka citas IKP komponentes (privātais patēriņš, eksports) uzrādīja vēl lielāku pieaugumu. Augsts investīciju īpatsvars iekšzemes kopproduktā palielina akumulēto kapitālu tautsaimniecībā, tādējādi pozitīvi ietekmējot potenciālo ekonomikas izaugsmi ilgtermiņā. Lai arī investīciju kāpums 2017.gadā ir samērā straujš, tomēr tas nav pietiekošs, lai nopietni ietekmētu valsts potenciālo izaugsmi vidējā termiņā.

1.39. att. Bruto pamatkapitāla veidošanas pieaugums Baltijas valstīs un Eiropas Savienībā, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni, un īpatsvars IKP 2016.gadā un 2017.gadā pirmajā pusgadā, 2010.gada salīdzināmās cenās, %¹⁰

2017.gada pirmajā pusgadā lielāko daļu jeb 43% no kopējiem ieguldījumiem bruto pamatkapitālā veidoja nefinanšu investīcijas un š.g. sešos mēnešos to apjoms faktiskajās cenās palielinājies par 18,5%, sastādot 924,3 milj. euro. Lielākais nefinanšu investīciju īpatsvars reģistrēts šādās nozarēs - transports un uzglabāšana (20,6% no kopējām nefinanšu investīcijām 2017.gadā pirmajā pusē), valsts pārvalde un aizsardzība (14,4%), apstrādes rūpniecība (11,3%) un tirdzniecība (8,4%). No uzskaitītajām nozarēm lielākais pieaugums fiksēts transporta un uzglabāšanas nozarē, par 80,0% salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu, ko galvenokārt noteica nacionālās aviokompānijas flotes atjaunošana. Nefinanšu investīcijas valsts pārvaldē un aizsardzībā palielinājās par 52,6%, kamēr tirdzniecības nozarē tās pieauga par 7,5%. Būtisks investīciju kāpums fiksēts arī operāciju ar nekustamo īpašumu nozarē - vairāk nekā divas reizes.

¹⁰ Datu avots: ES statistikas birojs Eurostat, Finanšu ministrijas aprēķini

1.40. att. Nefinanšu investīcijas, devums pieaugumā pa nozarēm 2017.gada pirmajā pusgadā pret 2016.gada pirmo pusgadu, procentpunkti

Analizējot investīcijas, svarīga ir ne tikai kopējā investīciju dinamika, bet arī tas, kādos aktīvos tiek investēti. Zīmīgi, ka lielāko devumu nefinanšu investīciju pieaugumā nodrošināja investīciju kāpums pārējos pamatlīdzekļos par 59,5% jeb 135,7 milj. *euro*, ko lielā mērā noteica investīciju kāpums tikai vienā nozarē – transportā un uzglabāšanā, būtiski palielinoties investīcijām satiksmes līdzekļos. Otro lielāko pieaugumu nodrošināja investīciju kāpums dzīvojamās mājās un citās būvēs, kopumā par 22,6%. Lielākie investīciju kāpumi ir fiksēti tādās nozarēs kā operācijas ar nekustamo īpašumu un valsts pārvalde. Lielākas ES fondu investīcijas šogad labvēlīgi ietekmē būvniecības nozari, jo pieprasījums pēc būvniecības pakalpojumiem aug gan no uzņēmēju, gan no valsts pārvaldes puses. Būvniecības produkcijas apjoms š.g. pirmajā pusgadā palielinājies par 13,1% salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu. Tādējādi ir likumsakarīgi, ka investīcijas ceļu, kā arī ēku būvniecībā un renovācijā palielinās. Ņemot vērā, ka datus vēl neparādās lieli, jau iesākie investīciju projekti izglītības un tirdzniecības nozarēs, kas saistīti ar Latvijas Universitātes Zinātnes mājas būvniecību un tirdzniecības centru būvniecību Rīgā un Rīgas rajonā, sagaidāms, ka investīciju kāpums ēkās un būvēs turpināsies arī nākamajos gados.

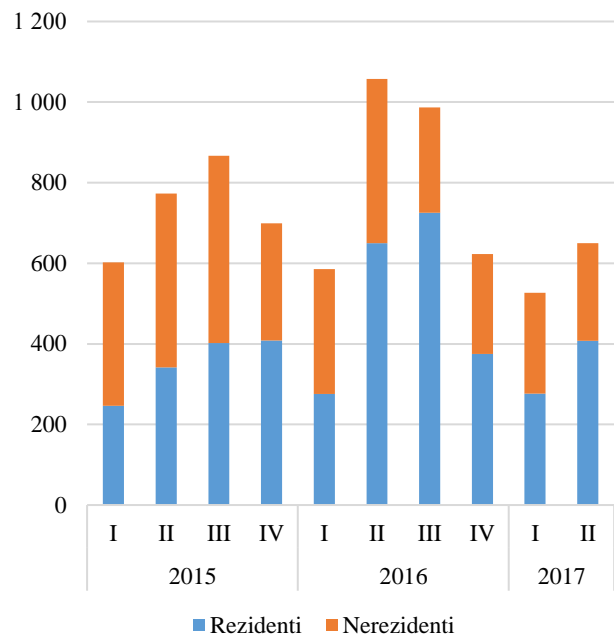
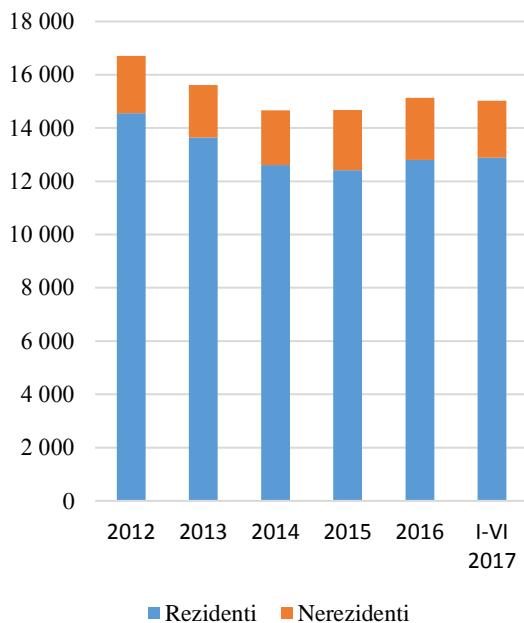
Tajā pašā laikā, investīcijas iekārtās un mašīnās turpina samazināties kopš 2016.gada un š.g. pirmajā pusgadā ieguldījumu apjoms samazinājies vēl par 23,4%, salīdzinot ar pērnā gada pirmo pusē. Tādējādi tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās, kuras pamatā tiek izmantotas rūpniecības nozarē, pirmajos sešos mēnešos tika ieguldīts 195,5 milj. *euro*. Lai arī rūpniecības produkcijas apjoms šogad uzrāda spēcīgu pieaugumu, - pirmajos septiņos mēnešos fiksēts kāpums par 8,9% pēc kalendāri izlīdzinātiem datiem, šāds investīciju apjoms rada bažas par iespēju kāpināt rūpniecības produkcijas izlaidi turpmāk. Investīciju apjoms iekārtās un mašīnās š.g. pirmajā pusgadā ir mazāks, pat salīdzinot ar pasaules ekonomikas krīzes periodā fiksēto investīciju apjomu šajos pamatlīdzekļos, kad 2010.gadā pirmajā pusgadā bija investēti 231,7 milj. *euro*. Ņemot vērā, ka jaudu noslodze apstrādes rūpniecībā atrodas savā vēsturiskajā maksimumā, zemas investīcijas iekārtās kopā ar ierobežoto darbaspēka potenciālu iekšējā tirgū, var mazināt tautsaimniecības potenciālo izaugsmi vidējā termiņā. Viens no iemesliem joprojām krītošām investīcijām iekārtās un mašīnās, kamēr ieguldījumi pārējos pamatlīdzekļos šogad uzrāda būtisku kāpumu, var būt saistīts ar plānoto nodokļu reformu, kura paredz, ka sākot no 2018.gada uzņēmumi būs atbrīvoti no ienākuma nodokļa nomaksas, ja investīcijas tiks veiktas uzņēmuma attīstībā. Tādējādi, uzņēmumiem, kuri nekvalificējas uzņēmuma ienākumu nodokļa

(turpmāk – UIN) atlaides saņemšanai par veiktajiem sākotnējiem ilgtermiņa ieguldījumiem vai uzņēmumi, kuri nedarbojas speciālajās ekonomiskajās zonās, savā veidā ir nogaidoša pozīcija attiecībā par investīcijām šogad.

Tiek prognozēts, ka investīcijas salīdzināmās cenās 2017.gadā palielināsies par 11,4%, salīdzinot ar pērnā gadu, tādējādi investīciju īpatsvars IKP sasniegs 19,8% jeb 4482 milj. *euro*. Neskatoties uz būtisko pieaugumu, bruto pamatkapitāla veidošana šogad vēl nebūs atgriezusies līmenī, kādā tā bija pirms 2016.gadā piedzīvotā spēcīgā krituma, kad kopējās investīcijas tautsaimniecībā bija 4023 milj. *euro* un to īpatsvars IKP bija 18,5%. 2015.gadā kopējais investīciju apjoms Latvijas tautsaimniecībā bija 4554 milj. *euro* salīdzināmajās cenās un veidoja 21,3% no IKP. Taču ES fondu investīciju pieejamība, zemas kredītprocentu likmes, kā arī UIN reforma uzturēs augstu investīciju kāpumu arī 2018.gadā. Tādējādi, kopējās investīcijas tautsaimniecībā 2018.gadā būs 4857 milj. *euro*, kas ir augstākais līmenis kopš 2013.gada.

Līdzās straujākai ES fondu līdzekļu apguvei investīciju pieaugumu šogad veicina arī kreditēšanas aktivitātes atjaunošanās. Jau kopš 2016.gada vidus ir atsācies kopējā rezidentiem izsniegto kredītu portfeļa pieaugums, un šā gada otrā ceturkšņa beigās rezidentiem izsniegto kredītu apjoms bija par 1,2% lielāks nekā pirms gada un veidoja 12,9 mljrd. *euro*. Kopējo rezidentu kredītportfeļa pieaugumu nodrošināja centrālās un vietējās valdības, kā arī finanšu institūciju kredītportfeļa palielinājums, kamēr uzņēmumu un mājsaimniecību kredītportfelis samazinājies. Ārvalstu klientu jeb nerezidentu kredītportfelis š.g. otrā ceturkšņa beigās bija par 6,9% mazāks, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, kas galvenokārt ir skaidrojams ar atsevišķu lielu kredītu dzēšanu. Papildus tam, nerezidentu kredītportfeli ietekmēja valūtas svārstības, jo izslēdzot ASV dolāra valūtas kursa samazināšanās efektu attiecībā pret *euro*, kritums būtu mazāks. Ņemot vērā nerezidentu kredītportfeļa kritumu, kopējais kredītportfelis 2017.gadā otra ceturkšņa beigās palika nemainīgs, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu, un veidoja 15,0 mljrd. *euro*.

Turpināja uzlaboties komercbanku kopējā portfeļa kvalitāte, un ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars banku kredītportfelī samazinājies no 5,1% 2016. gada otrā ceturkšņa beigās līdz 4,4% 2017.gadā otrā ceturkšņa beigās. Pozitīvas tendences bija vērojamas gan rezidentu mājsaimniecību, gan uzņēmumu portfelī, kur virs 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars uz 2017.gada otrā ceturkšņa beigām veidoja attiecīgi 1,6% un 1,2%, tikmēr nerezidentu virs 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars pieauga no 1,2% līdz 1,6%.

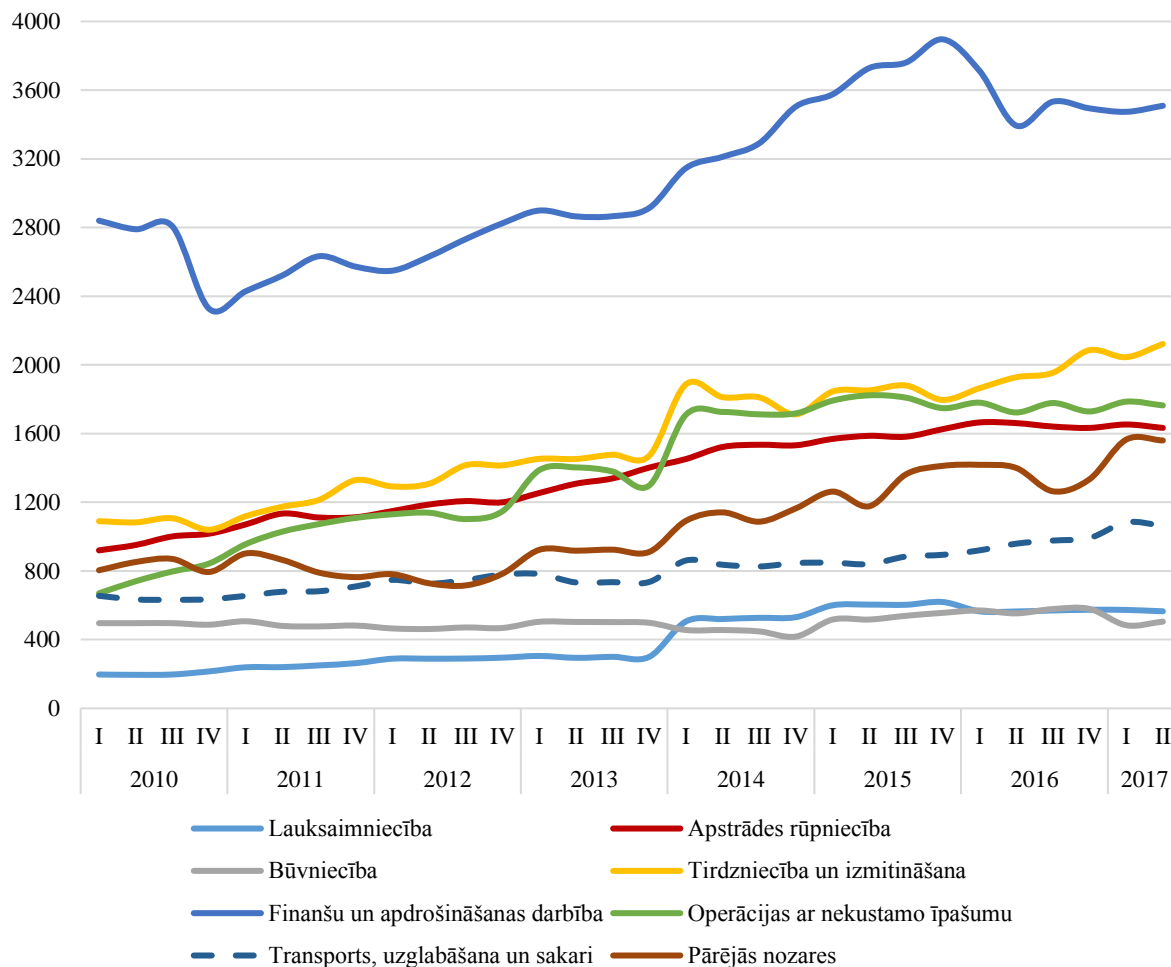
1.41. att. Latvijas komercbanku kredītportfelis, milj. euro

1.42. att. No jauna izsniegto kredītu apjoms, milj. euro¹¹

Šā gada pirmajos sešos mēnešos no jauna izsniegto kredītu apjoms veidoja 1,2 mljrd. *euro*, kas ir samazinājums par 28,4%, salīdzinot ar 2016.gada attiecīgo periodu, apjomam samazinoties gan rezidentiem, gan ārvalstu klientiem. Rezidentu uzņēmumiem jaunizsniegto kredītu apjoms š.g. pirmajā pusgadā nokrities par 43,6%, visvairāk samazinoties kredītiem apstrādes rūpniecības, elektroenerģijas un siltumapgādes, transporta un tirdzniecības nozarēs. Savukārt, mājsaimniecībām no jauna izsniegto kredītu apjoms palielinājies par 13,6%, īpaši pieaugot kredītiem mājokļa iegādei un remontam. Jāatzīmē, ka no jauna izsniegto kredītu apjoms mājsaimniecībām palielinās jau vairākus gadus pēc kārtas un ir visi priekšnosacījumi, lai šī augošā tendence saglabātos arī turpmāk. Par to liecina Latvijas iedzīvotāju noguldījumu apjoms komercbankās, kas š.g. otrā ceturksņa beigās pietuvojies 6 mljrd. *euro* atzīmei un, salīdzinot ar pērnā gada otro ceturksni, palielinājies par 7,5%. Tādējādi, mājsaimniecībām kopumā ir resursi, kuri var tikt izmantoti kredīta līdzfinansējumam, piemēram, mājokļa iegādei.

Ārvalstu tiešo investīciju apjoms Latvijā 2016.gadā bijis 134 milj. *euro* apjomā, pretstatā 640 milj. *euro* lielām investīcijām iepriekšējā gadā, ko noteica vienreizējs faktors – būtisks pašu kapitāla samazinājums *Swedbank AS*. Līdz ar to ienākošo ĀTI apjoms pagājušā gada pirmajā pusē bija pat negatīvs. Negatīva ĀTI plūsma veidojas, kad meitas uzņēmuma saistības pret mātes uzņēmumu pārsniedz prasības jeb kad meitas uzņēmums samazina pamatkapitālu vai atmaksā kredītu mātes uzņēmumam. Ienākošo ĀTI plūsmas samazinājumu 2016.gada pirmajā pusē noteica investīciju kritums pašu kapitālā par 577 milj. *euro*. Galvenais faktors, kas noteica pašu kapitāla samazinājumu, bija komercbankas *Swedbank AS* lēmums par kapitāla struktūras optimizēšanu, samazinot pamatkapitālu. Pamatkapitāla samazinājums uzņēmumā ar ārvalstu kapitālu nozīmē ārvalstu tiešo investīciju aizplūdi no valsts. To apliecina arī uzkrāto ĀTI atlikumu apjoms finanšu un apdrošināšanas darbības nozarē, kas 2016.gadā samazinājās. Savukārt 2016.gada otrajā pusgadā ĀTI plūsma pašu kapitālā bija pozitīva un tas kopā ar reinvestētās peļņas pieaugumu pilnībā kompensēja ĀTI kritumu gada sākumā. Atskaitot *Swedbank AS* darījumu, ko var uzskatīt par vienreizēju faktoru, ĀTI plūsma 2016.gadā bija stabila.

¹¹ Datu avots: FKTK

1.43. att. Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā, milj. euro¹²

2017.gadā pirmajā pusgadā ienākošo ĀTI apjoms Latvijā veidoja 317 milj. *euro*, tautsaimniecībā ieplūstot galvenokārt parāda instrumentu veidā. Investīcijas parāda instrumentu veidā var ieplūst dažādi, proti tirdzniecības kredīta un aizdevuma veidā, kā arī, ja notiek tiešo investoru un tiešo investīciju uzņēmumu emitēto parāda vērtspapīru savstarpēja pirkšana. Š.g. pirmajā pusē investīcijas parāda instrumentos noteica tirdzniecības kredīta izsniegšana meitas uzņēmumiem Latvijā no mātes uzņēmumiem ārvalstīs, kopumā 186 milj. *euro* apmērā. Kredīta izsniegšanas brīdī gan ienākošo, gan uzkrāto ĀTI apjoms palielinājās. Taču atmaksājot kredītu, ĀTI apjoms atkal samazināsies. Tomēr no ekonomikas viedokļa tas vērtējams pozitīvi, jo šajā gadījumā uzņēmums, visticamāk, veic darbības paplašināšanu vai modernizāciju. Zīmīgi, ka investīcijas pašu kapitālā arī palielinās un š.g. pirmajā pusē uzņēmumu pašu kapitālā ieplūda 133 milj. *euro*. Tajā pašā laikā, jāatzīmē, ka ārvalstu rezidentiem izmaksāto dividenžu apjoms š.g. pirmajā pusē bija par 2 milj. *euro* lielāks nekā ārvalstu investoru reinvestētas peļņas apjoms, tādējādi nedaudz samazinot ienākošo ĀTI plūsmu. Lielākie investori no ES dalībvalstīm 2017.gadā pirmajos sešos mēnešos bija no Igaunijas, Lietuvas un Luksemburgas. Savukārt no ārpus ES valstīm tie bija Krievija un Šveice.

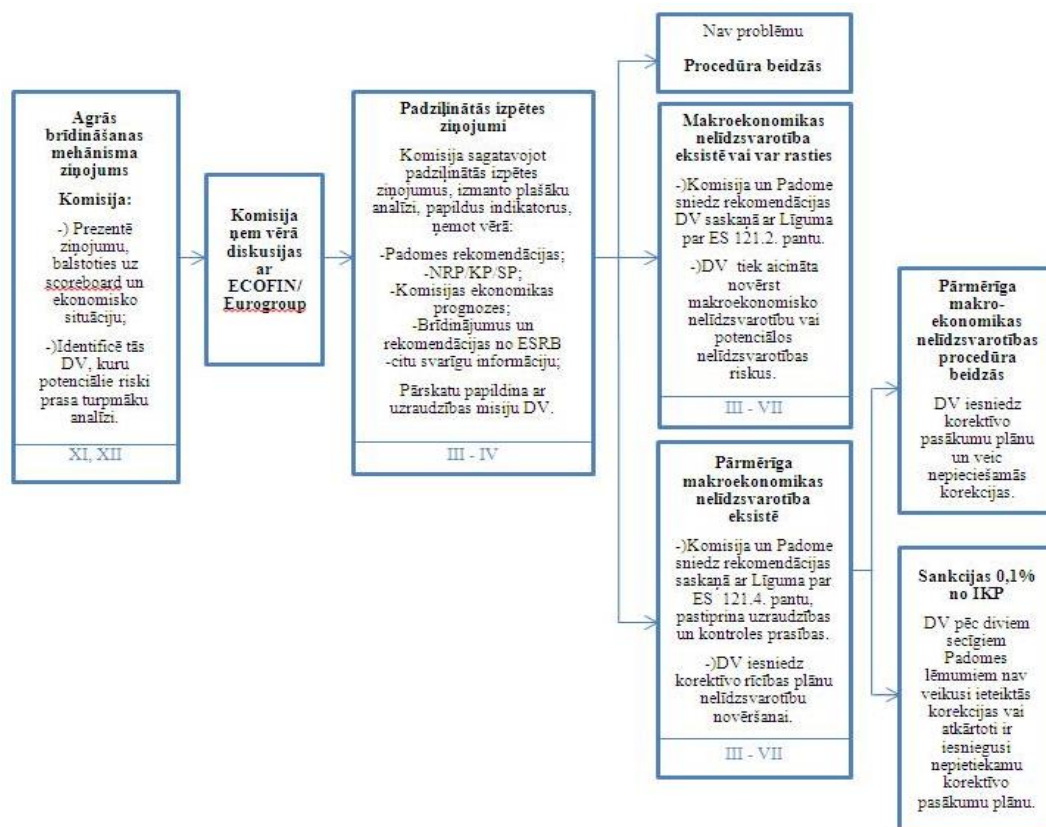
Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā 2017.gadā jūnijā beigās veidoja 14,0 mljrd. *euro*, kas ir par 6,4% jeb 842 milj. *euro* vairāk nekā pērnā gada jūnija beigās. Nozaru griezumā, lielākās ĀTI atlikumu izmaiņas ir fiksētas elektroenerģijas un siltumapgādes nozarē, kā arī tirdzniecības un finanšu nozarēs. Lai arī finanšu un apdrošināšanas darbības nozares īpatsvars kopējās uzkrātajās ĀTI samazinājies, ko noteica *Swedbank AS* pamatkapitāla samazinājums

¹² Datu avots: Latvijas Banka

pērnajā gadā, ĀTI nozaru struktūra nav būtiski mainījies. Joprojām finanšu un apdrošināšanas nozarē ir koncentrēti visvairāk ĀTI jeb 25,0% no kopējā uzkrātā ĀTI apjoma. Savukārt vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā, kā arī operācijās ar nekustamo īpašumu ir koncentrēti attiecīgi 14,3% un 12,6%. Apstrādes rūpniecība, kas tiek uzskatīta par Latvijas prioritāro nozari ārvalstu tiešo investīciju piesaistīšanai, pēc uzkrāto ĀTI apjoma pašlaik ierindojas ceturtajā vietā ar 11,6% īpatsvaru. Uzkrāto ĀTI apjoms šajā nozarē salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusgadu samazinājies par 1,7%.

1.3. MAKROEKONOMISKO NELĪDZSVAROTĪBU UZRAUDZĪBA ES

Viens no ES pamatmērķiem ir dalībvalstu ilgspējīgas ekonomiskās izaugsmes veicināšana. Lai nodrošinātu savlaicīgu makroekonomisko risku identificēšanu un pārvaldi 2011.gada 16.novembrī Eiropas Parlaments un Eiropas Padome pieņēma divas regulas – par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību (regula Nr.1176/2011), un regulu par izpildes pasākumiem pārmērīgas makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšanai eirozonā (Nr.1174/2011).¹³

1.44. att. Makroekonomiskās nelīdzsvarotības procedūras posmi¹⁴

Procedūras izstrādes mērķis bija ne tikai stiprināt Stabilitātes un izaugsmes pakta (turpmāk – SIP) funkcionēšanu, bet papildus budžeta uzraudzībai, paplašināt fiskālo un makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzību un īstenot to efektīvu vadību ES dalībvalstīs.

¹³ <http://eur-lex.europa.eu>: Jaunās regulas veido arī par Eiropas Semestra pamatu. Eiropas Semestris ir ES ekonomikas un budžeta politikas saskaņošanas ikgadējais cikls, kura ietvaros ES dalībvalstis saņem EK ieteikumus - ieteikumi tiek sniegti SIP un makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūras kontekstā.

¹⁴ Scoreboard- rādītāji, kuri apkopoti pamata un palīg rādītāju tabulās kalpo par pamatu makroekonomiskās nesabalansētības procedūras analīzes veikšanā

Regulu ietvaros tika atrunāta jaunā makroekonomikas uzraudzības un nesabalansētību identificēšanas kārtība, kā arī iespējamo finanšu sankciju kārtība, kas varētu tikt piemērota dalībvalstīm, kurās makroekonomiskā disciplīna netiek ievērota.

Finanšu sankcijas paredz noteiktu ikgadēju soda naudu vai procentus nesošu depozītu, kas ir 0,1% no attiecīgās dalībvalsts iepriekšējā gada IKP. Neraugoties uz to, ka makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros ir atrunātas iespējamās finanšu sankcijas, praksē nevienai no dalībvalstīm tās līdz šim netika piemērotas.

1.3.1. Makroekonomikas nesabalansētību identificēšanas un pārvaldes posmi

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums tiek publicēts tekošā gada novembrī, kas ir arī sākums jaunam makroekonomiskās nesabalansētības uzraudzības ciklam. Tādējādi, sagatavojot 2017.gada budžeta paskaidrojumus, tiek izmantots “Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums 2017” (AMR2017), kurš tika publicēts 2016.gada 16.novembrī. Svarīgi būtu norādīt, ka ziņojumu izstrādē tiek lietoti statistikas dati ar divu gadu nobīdi, attiecīgi 2017.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums balstās uz 2015.gada statistikas datiem.

Ziņojuma pamatā ir divas rādītāju grupas – 14 pamata rādītāji un 28 papildinoši rādītāji. Pamata rādītājiem ir definēti mērķlīmeņi jeb pieļaujamās robežas, kuru pārsniegšana var iniciēt Padziļinātās izpētes ziņojuma (IDR) izstrādi par attiecīgo dalībvalsti. Lēmums par attiecīgās valsts ekonomikas padziļinātās izpētes procedūras uzsākšanu var tikt pieņemts, pamatojoties uz izvērstu, fundamentālu ekonomiskās situācijas un saistīto risku analīzi, kā arī ņemot vērā rādītāju sagaidāmo dinamiku. Automātiska padziļinātās izpētes procedūras uzsākšana, pamatojoties vienīgi uz tehnisku dažu rādītāju noteikto robežvērtību pārsniegšanu, netiek praktizēta. Pamata rādītāju tabula (*scoreboard*) ietver šādus rādītājus:

1. Tekošā konta bilance, % no IKP, 3 gadu vidējais rādītājs
2. Neto starptautisko investīciju pozīcija, % no IKP
3. Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflators), 3 gadu % izmaiņas
4. Eksporta tirgus daļa, % no pasaules eksporta, 5 gadu % izmaiņas
5. Nominālā darbaspēka vienības izmaksu indekss, 3 gadu % izmaiņas, (2010=100)
6. Mājokļu cenu indekss (2010=100), gada % izmaiņas
7. Privātā sektora konsolidētā kredītplūsma, % no IKP
8. Privātā sektora konsolidētais parāds, % no IKP
9. Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP
10. Bezdarba līmenis, 3 gadu vidējais
11. Finanšu sektora nekonsolidētās saistības, 1 gada % izmaiņas
12. Iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem
13. Ilgtermiņa bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem
14. Jauniešu bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem

Līdzīgi kā pamata rādītāju tehniskā neievērošana, arī jaunieviesto sociālo rādītāju robežvērtību tehniska neievērošana nevar kalpot par makroekonomiskās nesabalansētības fakta atzīšanu kādā no dalībvalstīm – šāds lēmums vienmēr tiek balstīts uz padziļinātu, vispārēju situācijas analīzi, ņemot vērā rādītāju dinamiku un attīstības perspektīvas.

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros 28 papildinošiem rādītājiem ir informatīvs raksturs un to galvenais uzdevums ir veicināt ekonomikās situācijas daudzpusēju un pilnvērtīgu analīzi. Svarīgi ir norādīt, ka astoņi no divdesmit astoņiem papildus rādītājiem ir

tieši sociālie rādītāji, kuri līdzās darba tirgus rādītājiem raksturo dinamiku atsevišķās nodarbināto, bezdarbnieku un sociāliem riskiem īpaši pakļauto iedzīvotāju grupās.

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultāti var kļūt par iemeslu Padziļinātās izpētes ziņojuma (*In-depth review*) izstrādei kādai no dalībvalstīm. Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma, kā arī nākamā posma – Padziļināto izpētes ziņojuma – izstrādes galvenais uzdevums ir, pamatojoties uz pilnvērtīgu ekonomiskās situācijas un saistošo nesabalansētību analīzi, identificēt tās dalībvalstis, kurās konstatētā makroekonomiskā nesabalansētība var negatīvi ietekmēt ne tikai attiecīgās valsts ekonomisko stabilitāti un izaugsmi, bet negatīvi ietekmēt arī citas ES dalībvalstis.

Līdzās tam, Eiropas Semestra ietvaros visām ES dalībvalstīm neatkarīgi no Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā aktualizētiem riskiem un tālākās procedūras uzsākšanas, tiek sniegtas EK valsts specifiskās rekomendācijas (*Country Specific Recommendations*). Rekomendāciju mērķis ir, ņemot vērā apzinātos riskus un makroekonomiskās nesabalansētības rādītājus, nodrošināt savlaicīgu iespējamās negatīvās ietekmes vadību un veicināt nacionālās ekonomikas attīstību. 2017.gada 22.maijā Eiropas Semestra cikla ietvaros EK formulēja un Eiropas Padome apstiprināja šādas rekomendācijas Latvijai, kas jāīsteno 2017. un 2018.gadā:

1. Īstenot savu fiskālo politiku atbilstoši SIP preventīvās daļas prasībām, kas nozīmē 2018. gadā sasniegt savu vidējā termiņa budžeta mērķi, ņemot vērā pielaišanas saistībā ar sistēmiskās pensiju reformas un strukturālo reformu īstenošanu, attiecībā uz kurām ir piešķirtas pagaidu novirzes. Samazināt nodokļus zema atalgojuma saņēmējiem, novirzot nodokļus uz citiem avotiem, kas ir mazāk kaitējoši izaugsmei, un uzlabojot nodokļu saistību izpildi.
2. Uzlabot sociālās drošības tīkla adekvātumu un paaugstināt darbaspēka prasmes, paātrinot profesionālās izglītības mācību programmas reformu. Palielināt veselības aprūpes izmaksu efektivitāti un piekļuvi tai, tostarp samazinot tiešos maksājumus un ilgo gaidīšanas laiku.
3. Palielināt publiskā sektora efektivitāti un pārskatatbildību, jo īpaši, vienkāršojot administratīvās procedūras un nostiprinot interešu konfliktu novēršanas sistēmu, tostarp maksātspējas administratoriem.

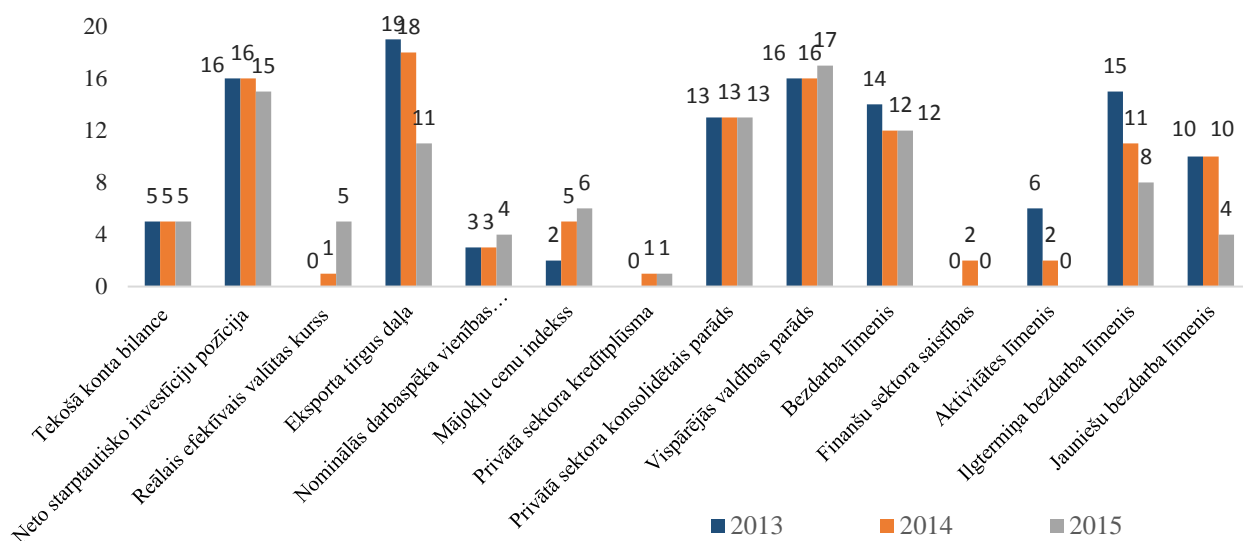
1.3.2. Pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība un Padziļināto izpētes ziņojumu izstrāde

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums tiek publicēts jau sesto gadu. 2017.gada Agrās Brīdināšanas mehānisma ziņojumā ietvertas trīspadsmit valstis, kas ir par sešām valstīm mazāk nekā pērn. Padziļināta izpētes ziņojuma izstrāde procedūras ietvaros noritēja Bulgārijai, Horvātijai, Kiprai, Somijai, Francijai, Vācijai, Īrijai, Itālijai, Nīderlandei, Portugālei, Slovēnijai, Spānijai un Zviedrijai. Līdzās tam ir dalībvalstis, piemēram, Horvātija un Itālija, kuras pārmērīgas makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros tiek padziļināti vērtētas jau ceturto gadu pēc kārtas, attiecīgi kopš 2014.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma. Latvijai līdz šim netika veikta padziļinātās izpētes procedūra.

1.5. tabula. 2017.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultāts¹⁵

Netika iniciēta Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde	Austrija, Beļģija, Igaunija, Ungārija, Rumānija, Apvienotā Karaliste Čehija, Dānija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Slovākija, Polija
Kopā, no 28 ES dalībvalstīm Padziļinātās izpētes ziņojumi izstrādāti	13 dalībvalstīs
Nesabalansētības netika konstatētas	Somija
Pastāv makroekonomiskās nesabalansētības	Vācija, Īrija, Spānija, Nīderlande, Slovēnija un Zviedrija
Pastāv pārmērīgas makroekonomiskās nesabalansētības	Bulgārija, Francija, Horvātija, Itālija, Portugāle un Kipra
Atrodas finansiālās atbalsta programmas ietvaros	Grieķija

Līdz šim ziņojumā to valstu skaits, kurām veica padziļināto izpēti, katru gadu pieaug. Pārmaiņu pamatā ir novērotais progress nesabalansētības mazināšanā. Tostarp, uzlabošanās it īpaši tika novērota darba tirgū un tekošā konta bilancē. Lai gan, EK atzīmē, ka izmaiņas norit lēni, kas, savukārt, nozīmē, ka daudzās dalībvalstīs nesabalansētības riska līmenis būtiski nav sarucis, bet joprojām saglabājas. Pērn Igaunija kļuva par pirmo Baltijas dalībvalsti, kurā tika veikta padziļinātā izpēte, bet makroekonomiska nesabalansētība ziņojumā netika konstatēta. Tālab, neskatoties uz to, ka šī gada ziņojumā Igaunijai ir trīs brīdinošie rādītāji, kas pārkāpj noteikto sliekšni, Igaunija vairs neatrodas starp tām trīspadsmit dalībvalstīm, kurās tika veikta padziļinātā izpēte.

1.45. att. Agrās brīdināšanas rādītāju skaits, kas pārsniedz noteikto sliekšni, dinamika pa valstīm

EK pievērš īpašu uzmanību eirozonas valstu tekošā konta pārpalikumam, proti, gada griezumā tekošā konta pārpalikums 2015.gadā palielinājās par 0,1% punktu, sasniedzot 3,3% 2016.gadā. Tas norāda uz nepietiekamu iekšzemes pieprasījumu, ko vājina zema inflācija, it īpaši tas attiecas uz Vāciju, Dāniju un Nīderlandi, kur ir lielākais tekošā konta pārpalikums. Šajās valstīs attiecīgi ir arī lielākās neto starptautisko investīciju pozīcijas. Līdz ar to pastāv iespēja, ka šajās atsevišķajās ļoti attīstītajās Eiropas valstīs, joprojām palielināsies uzkrājumu

¹⁵ <http://ec.europa.eu/>

līmenis. Taču citās eirozonas valstīs situācija ir pretēja, proti, neto starptautiskā investīciju pozīcija ir negatīva. Un līdz ar to, ja, it sevišķi, Vācijā, Nīderlandē un Dānijā netiek samazinātas neto starptautisko investīciju pozīcijas, tas var radīt asimetrisku stāvokli starp vienotās valūtas zonas tautsaimniecībām.

1.3.3. Latvijas ekonomiskās situācijas novērtējums 2017.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā

Lai arī Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde Latvijai līdz šim netika ierosināta, tomēr Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultāti norāda uz atsevišķu rādītāju mērķlīmeņu neievērošanu.

Latvija, saskaņā ar 2017.gada Agrās brīdināšanas mehānisma pamata rādītāju datiem, pārsniedza trīs nesabalansētības rādītājus – tie ir tādi paši kā 2016. gada ziņojumā. No tiem ir divi ārējie, un viens iekšzemes nesabalansētības rādītājs. Starp ārējiem nesabalansētības rādītājiem ir neto starptautisko investīciju pozīcija un nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss. Savukārt, iekšējās nesabalansētības rādītājs, kas joprojām tiek pārsniegts, ir bezdarba līmenis, kuru rēķina kā vidējo trīs gadu vidējo rādītāju, t.i., no 2013. – 2015.gadam ieskaitot.

1.6. tabula. Agrārās brīdināšanas mehānisma rādītāju dinamika Latvijā¹⁶

			Robežvērtības	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Arējās nelīdzsvarotības un konkurētspēja	Tekošā konta bilance (% no IKP)	3 gadu vidējais rādītājs	-67%	-8.4	-0.8	2.2	-1.6	-3.2	-2.8	-1.8	-0.4
	Neto starptautisko investīciju pozīcija (% no IKP)		-35%	-82.7	-81.9	-74.4	67.4	-66.4	-64.3	-62.5	-58.2
	Reālais efektīvais valūtas kurss - 42 tirdzniecības partneri, SPCI deflators	procentuālās izmaiņas 3 gadu laikā	±5 %	23,4	6,7	-2,5	-8,6	-1,7	0,2	3,1	5,3
	Eksporta tirgus daļa - % no pasaules eksporta	procentuālās izmaiņas 5 gadu laikā	-6%	52.8	22.0	27,1	8,7	6,6	9,4	10,5	6,3
	Nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss (2010=100)	procentuālās izmaiņas 3 gadu laikā	9%	37.3	-2.3	-19,6	-6,9	7,8	15,6	16,0	15,9
Iekšējās nelīdzsvarotības	Mājokļu cenu indekss (2010=100), gada izmaiņas procentos		6%	-34.9	-8.7	4,1	-0,4	6,6	4,2	-2,7	7,5
	Privātā sektora kredītplūsmas, % no IKP, konsolidēta		0.1	-8.6	2.5	-2,0	-2,1	0,9	-11,8	0,7	-
	Privātā sektora konsolidētais pārāds, % no IKP		1.3	125.4	134,0	115,6	98,1	92,7	96,3	88,8	-
	Vispārējās valdības pārāds, % no IKP		60%	36.6	47.4	42,8	41,3	39,1	40,7	36,3	40,1
	Bezdarba līmenis	3 gadu vidējais rādītājs	10%	10,4	14,9	17,7	16,9	14,4	12,6	10,9	10,1
	Finanšu sektora saistības kopā (% izmaiņas gadā)		16,5 %	-9,2	-0,3	-4,1	5,2	5,2	10,4	12,2	-
	Jaunievieštie nodarbinātības rādītāji	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars — procentos no visiem iedzīvotājiem, vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem	(3 gadu izmaiņas procentu punktos)	-0,2 %	2,5	0,4	-1,4	0,9	1,0	1,8	1,3
Ilgtermiņa bezdarba līmenis — procentos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem		(3 gadu izmaiņas procentu punktos)	0,5 %	2,1	7,2	6,9	3,3	-3,0	-4,1	-3,3	-1,7
Jauniešu bezdarba līmenis — procentos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem		(3 gadu izmaiņas procentu punktos)	2%	19,7	25,6	17,4	-4,8	-13,0	-11,4	-12,2	-5,9

ar "-" apzīmēti dati, kas vēl nav pieejami

Kā viens no svarīgākajiem rādītājiem arī citu Eiropas valstu kontekstā, kura robežvērtību Latvija sistemātiski neievēro, ir neto starptautiskā investīciju pozīcija. Jāatzīmē, ka rādītāja robežvērtības pārsniegšana iepriekšējos periodos nekļuva par iemeslu Latvijas iekļaušanai padziļinātās izpētes procedūrā, galvenokārt pateicoties rādītāja pozitīvai dinamikai (pakāpenisku tuvošanos noteiktajam mērķa rādītājam). Pie tam, ļoti liela daļa no negatīva starptautiskās investīciju bilance veidojas, pateicoties tiešām ārvalstu investīcijām mūsu tautsaimniecībā.

Otrs rādītājs, kura noteikto robežvērtību Latvija pārsniedza 2016.gada Agrārās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros, bija nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss. 2013.–2015.gadā nominālās vienības darbaspēka izmaksas Latvijā pakāpeniski pieauga, pārsniedzot makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūrā noteikto indikatīvo robežvērtību. Neraugoties uz to, ka 2017.gada ziņojuma ietvaros nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss Latvijā sasniedza 16,0% atzīmi, izvērsta situācijas analīze, kā arī tas, ka Latvijas darbaspēka izmaksu izmaiņas kopumā atbilst izmaiņām

¹⁶ 2017. gada ziņojums par valsti – Latvija, indikatīvi tabula tiek papildināta ar 2016.gada datiem, lai aplūkotu iespējamās izmaiņas nākošā gada ziņojumā

galvenajās tirdzniecības partnervalstīs, proti, Lietuvā un Igaunijā, padziļinātās izpētes ziņojuma izstrāde netika uzsākta. Aktuālākie Eurostat dati liecina, ka nominālā darbaspēka vienības izmaksu indeksa pieaugumu var sagaidīt arī nākamā ziņojuma ietvaros, taču ar zemāku pieauguma tempu.

Trešais rādītājs, kura robežvērtību Latvija pārsniedza iepriekšējos periodos, ir trīs gadu vidējais bezdarba līmenis. Procedūras ietvaros attiecīgajam rādītājam ir noteikts 10% sliekšnis. Aktuālākā ziņojuma dati liecina par pozitīvu rādītāja dinamiku – trīs gadu vidējais bezdarba līmenis turpina samazināties jau piekto gadu pēc kārtas, un 2017.gada ziņojuma ietvaros tas ir sarucis līdz 10,9%.

Taču agrās Brīdināšanas mehānisma ietvaros 2018.gadā tiks analizēti dati arī par 2016.gadu. Aktuālie dati liecina, ka Latvija pārkāps noteiktos sliekšņus piecos rādītājos: trīs iepriekš minētos, un pirmo reizi nominālā darbaspēka vienības izmaksu indeksa un mājokļu cenu indeksa rādītājus.

Reālo efektīvo valūtas kursu ietekmēt dalībvalsts ar tai pieejamiem instrumentiem nevar, bet visdrīzāk to var ietekmēt Eiropas Centrālā banka, lemjot par nepieciešamām *euro* valūtas kursa korekcijām, lai eirozonas valstīm uzlabot eksporta nosacījumus.

Toties mājokļu cenu indekss, kas 2016.gadā pieauga par 7,5% pretstatā kritumam -2,8% gadu iepriekš, pārsniegs pieļaujamo sliekšni. Tam par iemeslu ir zemā bāze, pamatojoties uz kuras indekss tiek rēķināts. Proti, 2009.gadā mājokļu cenu indekss samazinājās par 34,9%, bet nākamajā gadā vēl par 8,7%. Kopš 2010.gada indeksa pieaugums tikai daļēji ir kompensējis kritumu.

Jāatzīmē, ka EK, lemjot par padziļinātās izpētes veikšanu, cita starpā ņēma vērā rādītāja izmaiņas Latvijas galvenajās tirdzniecības partnervalstīs – Lietuvā un Igaunijā. Abās kaimiņvalstīs mājokļu cenu indeksa pieaugumam tendence ir samazināties: 2016.gadā Lietuvā tā bija 4,4%, bet gadu iepriekš 4,6% un attiecīgi Igaunijā - 3,9% un 6,9% 2015.gadā

EK pieņem lēmumu par Padziļinātās izpētes ziņojuma izstrādi balstoties uz rādītāju analīzi, vērtējot to iemeslus, struktūru un tendences. Tomēr, pamatojoties uz aktuālo makroekonomikas nesabalansētību rādītāju prognozi, ir jāpieļauj, ka 2018.gadā var tik lemts par Padziļinātās izpētes ziņojuma izstrādi.

1.4. MAKROEKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJS

Vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs 2017.-2020.gadam izstrādāts 2017.gada jūlijā, ņemot vērā 2017.gada 1.ceturkšņa IKP datus un līdz 2017.gada jūlijam pieejamos īstermiņa makroekonomiskos rādītājus. Izstrādātās makroekonomisko rādītāju prognozes ir saskaņotas ar Latvijas Banku un Ekonomikas ministriju, parakstot vienošanās protokolu, un tās 4.augustā ir apstiprinājusi Fiskālās disciplīnas padome. Izstrādājot prognozes, Finanšu ministrija ir konsultējusies ar SVF un EK ekspertiem.

Salīdzinājumā ar Stabilitātes programmu 2017. – 2020.gadam, kas tika izstrādāta š.g. februārī, Latvijas IKP izaugsmes prognozes ir paaugstinātas, galvenokārt straujāka nekā gaidīts investīciju pieauguma dēļ. Arī inflācijas prognozes ir nedaudz koriģētas uz augšu, pieaugot iekšējo faktoru nozīmei. Savukārt nodarbinātības pieauguma prognozes ir saglabātas nemainīgas. Citu rādītāju prognozes ir precizētas, ņemot vērā aktuālos statistikas datus.

1.7. tabula. Makroekonomisko prognožu kopsavilkums

	2016	2017	2018	2019	2020
	<i>fakts</i>	<i>prognoze</i>	<i>prognoze</i>	<i>prognoze</i>	<i>prognoze</i>
IKP, milj. euro	25021	26676	28359	29977	31663
pieaugums faktiskajās cenās, %	2,7	6,6	6,3	5,7	5,6
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,0	3,7	3,4	3,2	3,2
IKP deflators (gads pret gadu), %	0,7	2,8	2,8	2,4	2,3
Patēriņu cenu indeksa pieaugums, %	0,1	2,8	2,8	2,4	2,1
Tautsaimniecībā nodarbināto mēneša vidējā bruto darba samaksa, euro	859	915	970	1021	1072
pieaugums faktiskajās cenās, %	5,0	6,5	6,0	5,3	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,9	3,6	3,3	2,9	2,9
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	893	893	893	893	893
pieaugums, %	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīvotājiem	9,6	8,9	8,2	7,7	7,2

Makroekonomiskās attīstības scenārijs balstās uz EK 2017.gada pavasara prognožu tehniskajiem pieņēmumiem par naftas cenu attīstību un Latvijas tirdzniecības partnervalstu ekonomisko attīstību. Atbilstoši EK scenārijam, ekonomiskā izaugsme 2017.gadā un 2018.gadā pirmo reizi ir gaidāma visās ES valstīs un tiek prognozēts, ka šajos gados ES IKP kopumā pieaugs par 1,9%. ES labos rādītājus arī veicinās ekonomiskā aktivitāte pārējā pasaulē, kā arī iekšzemes pieprasījuma pieaugums. Pēc EK prognozēm, izaugsme pārējā pasaulē paātrināsies no 3,7% 2017.gadā līdz 3,9% 2018.gadā, tajā skaitā ASV ekonomika 2017. un 2018.gadā augs attiecīgi par 2,2% un 2,3%, Ķīnas ekonomika - par 6,6% un 6,3%, un Krievijas ekonomika – par 1,2% un 1,4%.

Pasaules pieprasījuma un piedāvājuma dinamikai ir labvēlīgas arī stabilas izejvielu cenas un zemas procentu likmes, kas veicinās globālās tirdzniecības attīstību. EK savās prognozēs pieņēma, ka 2017.gadā vidējā naftas cena būs 55,5 dolāri par *Brent* jēlnaftas barelu un 2018.gadā tā palielināsies līdz 55,9 dolāriem, savukārt EUR/USD kurss 2017. un 2018.gadā saglabāsies stabils un būs 1,06. Turklāt procentu likmes tiek prognozētas stabilas un zemas, īstermiņa likmēm saglabājoties negatīvām -0,3% un -0,2% attiecīgi 2017.gadā un 2018.gadā.

1.4.1. Iekšzemes kopprodukts

Atbilstoši Finanšu ministrijas prognozēm, Latvijas IKP salīdzināmās cenās 2017.gadā palielināsies par 3,7%, pateicoties straujai izaugsmei gada pirmajā pusē, ko lielā mērā noteica straujāka nekā gaidīts privātā patēriņa izaugsme (prognoze palielināta par 1,7 procentpunktiem līdz 4,8%), kā arī investīciju pieaugums (prognoze palielināta par 6,2 procentpunktiem līdz 11,4%). Sagaidāms, ka arī otrajā pusgadā turpināsies investīciju pieaugums, kas ir saistīts ar ES fondu apguves aktivitātes atjaunošanos. Paredzams, ka nākamajos gados izaugsme būs mērenāka, jo nav gaidāms tik straujš investīciju pieaugums, kāds sekoja pēc krasā investīciju krituma 2016.gadā. Tāpēc IKP 2018.gadā palielināsies par 3,4% un tad 2019. un 2020.gadā pieaugums nostabilizēsies 3,2% līmenī, kas ir tuvu ekonomikas izaugsmes potenciālam. Salīdzinot ar Latvijas Stabilitātes programmu 2017. – 2020.gadam, IKP pieauguma prognozes

2017.gadam ir palielinātas par 0,5 procentpunktiem, bet nākamajiem gadiem ir atstātas bez nozīmīgām izmaiņām.

**1.8. tabula. IKP izlietojums
(pieauguma tempi 2010.gada cenās, % pret iepriekšējo periodu)**

	2016	2017p	2018p	2019p	2020p
IKP	2,0	3,7	3,4	3,2	3,2
Privātais patēriņš	3,4	4,8	3,1	3,1	2,7
Sabiedriskais patēriņš	2,7	3,1	4,2	3,2	3,4
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-11,7	11,4	8,4	7,1	6,7
Preču un pakalpojumu eksports	2,8	6,1	3,7	4,1	4,1
Preču un pakalpojumu imports	4,6	5,4	5,0	3,9	4,7

IKP izaugsmi lielā mērā balstīs privātais patēriņš, jo vidējās darba samaksas pieaugums vidējā termiņā būs relatīvi augsts – virs 5% gadā, 2017. un 2018. gadā pat sasniedzot attiecīgi 6,5% un 6% pieaugumu. To noteiks gan gaidāmās minimālās algas pieaugums no 380 līdz 430 *euro*, gan ekonomikas izaugsme kopumā. Vidējās algas pieaugums pēdējos gados ir pārsniedzis produktivitātes kāpumu, tomēr līdz ar straujāku ekonomikas izaugsmi tas nākamgad būs tuvs produktivitātes pieaugumam, bet vidējā termiņā augs nedaudz lēnāk nekā produktivitāte.

Investīcijas pēc 2016.gada 11,7% krituma (salīdzināmajās cenās) būs ar pozitīvu pieaugumu, lielā mērā pateicoties straujākai ES fondu projektu realizācijai nekā iepriekšējā gadā. Sākot ar 2017.gadu, jūtama būs arī uzņēmumu kredītēšanas attīstība, kas dos papildus stimulu investīciju pieaugumā. 2017.gadā investīciju pieaugums tiek prognozēts 11,4% apmērā, 2018.gadā - 8,4%, 2019.gadā 7,1% un 2020.gadā - 6,7% apmērā.

Arī eksports pēc Krievijas sankciju ieviešanas noteiktām pārtikas precēm un pasaules izejvielu cenu krituma būs stabilizējies un uzrādīs jūtamu pieaugumu, 2017.gadā palielinoties par 6,1%, bet nākamajos gados eksporta pieauguma temps mazināsies, atgriežoties pie mērenākiem tempiem ap 4% vidējā termiņā. Savukārt importu veicinās iekšzemes pieprasījuma pieaugums, tai skaitā vienreizēji lieli iepirkumi, kā piemēram *AirBaltic* lidmašīnas, un sākot ar 2018.gadu nedaudz pasliktināsies tekošā konta bilance, tomēr tekošā konta deficīts nepārsniegs 3% no IKP.

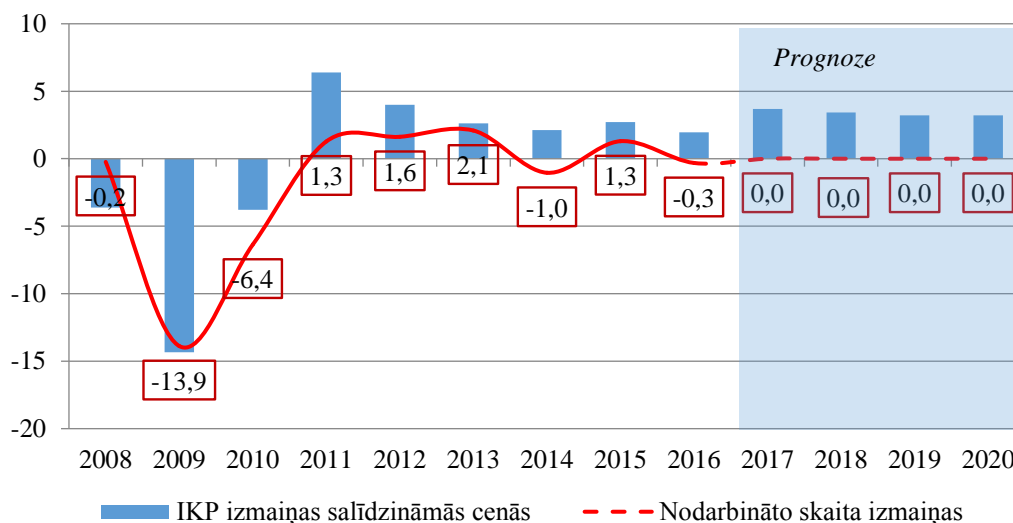
1.4.2. Nodarbinātība un bezdarbs

Pēc ekonomiskās krīzes pārvarēšanas un izaugsmes atjaunošanās, situācija Latvijas darba tirgū ir būtiski uzlabojusies. Kopš krīzes darba tirgū augstākā punkta 2010.gadā ekonomikā nodarbināto iedzīvotāju skaits laikā līdz 2016.gadam ir paaugstinājies par 5,0%, tomēr pēdējos gados nodarbinātības pieauguma tempi kļuvuši ievērojami lēnāki un pēdējos gados pat apstājušies.

Nodarbinātības pieauguma mazināšanās un nelielais nodarbināto skaita samazinājums tieši pēdējos divos gados ir saistīts gan ar ekonomiskās izaugsmes bremzēšanos 2016.gadā, gan sarūkošo darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaitu. Laikā kopš 2010.gada iedzīvotāju skaits 15-74 gadu vecumā ir samazinājies kopumā par 11,3% jeb vidēji par 2% gadā un turpina samazināties. Attiecīgi arī vidējā termiņā stāvokli Latvijas darba tirgū būtiski ietekmēs demogrāfiskā situācija un atbilstošas kvalifikācijas vai atalgojuma līmeņa darbinieku nepietiekamais piedāvājums.

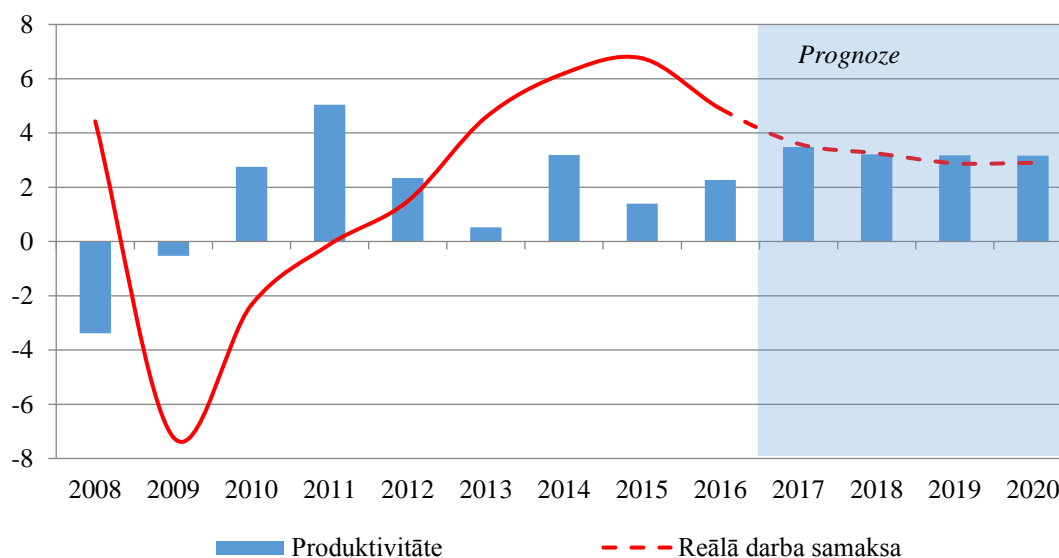
Dzimstības samazināšanās pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados nozīmē to, ka tuvākajos gados darba tirgū ienāks mazāk cilvēku nekā to atstās. Papildus tam, pēdējos gados bezdarba līmenis salīdzinājumā ar krīzes augstāko punktu ir būtiski samazinājies un darba tirgū

pieprasītākie darba meklētāji jau ir atraduši darbu, līdz ar to nodarbināto skaita pieauguma iespējas jau praktiski ir izsmeltas.

1.46. att. Nodarbināto skaita un IKP izmaiņas, % pret iepriekšējo periodu

Šo faktoru ietekmē izaugsmi tuvākajos gados noteiks produktivitātes un kapitāla pieaugums, bet nodarbinātības pieauguma ietekme netiek prognozēta. Atbilstoši Finanšu ministrijas prognozēm, nodarbināto skaits tautsaimniecībā vidējā termiņā saglabāsies stabils, nodarbināto cilvēku skaitam veidojot aptuveni 893 tūkstošus. Neskatoties uz stagnējošo nodarbināto skaitu, bezdarba līmenis turpinās pakāpeniski samazināties, tam noslīdot no 8,9% 2017.gadā līdz 7,2% 2020.gadā. Vēl tālāku bezdarba līmeņa samazināšanos ierobežos iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugums, kad darbu meklēs vai strādās arvien lielāka daļa no 15-74 gadus vecajiem iedzīvotājiem.

1.47. att. Produktivitātes un reālās darba samaksas izmaiņas, % pret iepriekšējo periodu

Kopš 2013.gada reālās darba samaksas kāpums ir ievērojami pārsniedzis produktivitātes pieaugumu. Šāda situācija bija saistīta ar tautsaimniecības straujo izaugsmi pirmajos gados pēc krīzes, kad uzlabojās uzņēmumu finanšu rādītāji un radās resursi algu paaugstināšanai nākamajos gados, minimālās darba algas straujo paaugstināšanu 2014. un 2015.gadā, kā arī ļoti

zemo inflāciju, kas vēl papildus veicināja reālās darba samaksas straujāku pieaugumu. 2017.gada pirmajā pusē, neskatoties uz darba samaksas pieauguma paātrināšanos, reālās algas pieaugums jau ir bijis vairs tikai nenozīmīgi augstāks par produktivitātes pieaugumu, un sagaidāms, ka arī vidējā termiņā šie pieauguma tempi būs sabalansēti, darba samaksas pieaugumu nosakot ekonomikas izaugsmei un produktivitātes kāpumam.

1.4.3. Inflācija

Salīdzinājumā ar Stabilitātes programmu 2017. – 2020.gadam tiek prognozēts, ka vidējā gada inflācija gan 2017., gan 2018.gadam ir 2,8%, kas ir attiecīgi par 0,5 un 0,8 procentpunktiem vairāk nekā tika prognozēts iepriekš. Viens no galvenajiem faktoriem patēriņa cenu prognožu pārskatīšanai 2017.gadā bija saistīts ar būtiski straujāku pārtikas produktu cenu kāpumu. Lai arī bija sagaidāms, kā pārtikas cenas 2017.gadā pieaugs, tomēr piena produktu un dārzeņu cenu kāpums š.g pirmajā pusgadā bija ievērojami straujāks nekā iepriekš prognozēts, izskaidrojot pusi no pārtikas cenu pieauguma, kas š.g. pirmajos astoņos mēnešos sasniedza 6,3%. Savukārt, patēriņa cenu prognožu pārskatīšana 2018.gadā un turpmākajos gados ir saistīta ar plānoto akcīzes nodokļa palielinājumu degvielai, cigaretēm un alkoholiskajiem dzērieniem. Izstrādājot makroekonomisko rādītāju prognozes š.g. februārī, bija zināms par akcīzes nodokļa likmju celšanu cigaretēm un alkoholiskajiem dzērieniem 2018.gadā. Taču nodokļu politikas reformas ietvaros tika palielinātas iepriekš prognozētās akcīzes nodokļu likmes cigaretēm un alkoholam. Papildus tam, tika palielinātas akcīzes nodokļa likmes arī naftas produktiem 2018. un 2020.gadam, kamēr Stabilitātes programmā 2017. – 2020.gadam paaugstināt akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem nebija paredzēts.

Kopumā, jāsecina, ka no 2017.gada ir atsācies patēriņa cenu pieaugums, jo **inflāciju** atšķirībā no iepriekšējiem gadiem vairs neietekmēs sarūkošās energoresursu cenas. Nākamajos gados cenu dinamiku galvenokārt noteiks iekšējie ekonomiskie procesi. Proti, augošā darba samaksa un nodarbināto skaita pieaugums veicinās patēriņa pieaugumu, kas, savukārt, veidos pakalpojumu cenu kāpumu. Vidējā gada inflācija 2017. un 2018.gadā tiek prognozēta 2,8% līmenī, bet nākamajos gados tā pakāpeniski samazināsies līdz 2,4% 2019.gadā un 2,1% 2020.gadā.

1.4.5. Makroekonomiskā scenārija riski

Makroekonomiskās attīstības vidējā termiņa scenārija pamatā ir konservatīvi pieņēmumi par ārējā un iekšējā pieprasījuma pieaugumu, un īstermiņa periodam izaugsmes riski ir vairāk augšupvērsti. Tajā pašā laikā vidējā termiņā pozitīvie un negatīvie riski ir sabalansēti.

Starp pozitīvajiem riskiem var minēt uzņēmējdarbības kreditēšanas atvēršanos. Pēc 2007.-2009.gada krīzes Latvijas ekonomikas izaugsmes atjaunošanās notika, kreditēšanai saglabājoties zemā līmenī. Jau 2016.gadā rezidentu uzņēmumiem izsniegto kredītu kopējais apjoms sāka palielināties un šī tendence turpināsies nākamajos gados. Tas veicinātu investīcijas, kas papildus straujākai ES fondu ieplūdei dos papildus stimulus ekonomikai. Arī straujāka, nekā prognozēts, ekonomiskās situācijas uzlabošanās ES un Latvijas tirdzniecības partnervalstīs var veicināt straujāku eksporta pieaugumu. Stabils izejvielu cenas, aktīvāka starptautiskā tirdzniecība rada labas iespējas Latvijas eksportētājiem nostiprināties esošajos tirgos un atrast jaunus.

Savukārt negatīvie riski vairāk ir mazāk izteikti nekā pozitīvie, tomēr realizējoties var būtiski ietekmēt Latvijas attīstību vidējā termiņā. Nozīmīgākais ir ilgstoši zems investīciju līmenis, kas kopā ar lēnāku nekā plānots ES fondu apguvi var mazināt ekonomikas potenciālo

izaugsmi, radot strukturālas problēmas nākotnē. Turklāt produktivitātes pieaugumam neatbilstošs algu kāpums var ietekmēt Latvijas uzņēmumu konkurētspēju.

Arī ģeopolitiskā nenoteiktība reģionā saglabājas liela, kas saistīts gan ar Lielbritānijas izstāšanos no ES, gan Krievijas ekonomikas izaugsmes bremsēšanos, ES un ASV pagarinot Krievijai noteikto sankciju darbību. Kopumā negatīvie riski ir zemāki un to ietekme pagaidām arī ir vērtējama kā mazāka. Tomēr tie var būtiski samazināt gan vietējās, gan ārvalstu investīcijas reģionā, vājinot Latvijas ekonomikas izaugsmi gan īstermiņā, gan mazinot izaugsmes potenciālu vidējā termiņā un ilgtermiņā.

1.5. JŪTĪGUMA ANALĪZE

Ņemot vērā iespējamus pozitīvos un negatīvos riskus ekonomikas izaugsmei, Finanšu ministrija ir izstrādājusi divus alternatīvus ekonomikas attīstības scenārijus 2017.-2020.gadiem, kad realizētos viens vai vairāki no iepriekšminētajiem riskiem. Šajos scenārijos ir modelēta šo risku realizēšanās ietekme uz dažādiem makroekonomiskajiem rādītājiem un budžeta ieņēmumiem.

1.5.1. Optimistiskais scenārijs

Optimistiskais scenārijs paredz straujāku IKP izaugsmi jau 2017.gadā, kam pamatā ir šā gada pirmajā pusgadā novērotā labā IKP izaugsme, pateicoties spēcīgi augošajam ārējam pieprasījumam, kā arī straujākam investīciju pieaugumam. Līdz ar to tas var dot labu bāzi tālākai ekonomiskajai attīstībai, tai skaitā kreditēšanai. Pieaugot izsniegto kredītu apjomam, tas kopā ar straujāku ES fondu apguvi veicinās straujāku investīciju pieaugumu (vidēji par 2,2 procentpunktiem straujāk nekā bāzes scenārijā). Šis scenārijs paredz arī straujāku privātā patēriņa pieaugumu nekā bāzes scenārijā (par aptuveni 0,7 procentpunktiem), pamatojoties uz ilgstoši augstiem algu pieaugumiem, kas rada iedzīvotājiem stabilitātes sajūtu un vēlmi tērēt. Scenārijs paredz, ka Latvijas eksportētāji nostiprināsies esošajos tirgos un spēs atrast jaunus, kam pamatā būs labāka ekonomiskā attīstība Latvijas tirdzniecības partnervalstīs, kā arī izdevīgāks *euro* kurss, pateicoties ASV stingrākai monetārajai politikai. Atbilstoši optimistiskajam scenārijam IKP izaugsme 2018.gadā būtu par 0,6 procentpunktiem augstāka un sasniegtu 4%, vēlāk IKP pieaugtu par 3,7% 2019.gadā un 3,4% 2020.gadā.

1.9. tabula. Optimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. <i>euro</i>	26931	28920	30754	32650	254	561	777	987
pieaugums faktiskajās cenās,%	7,6	7,4	6,3	6,2	1,0	1,1	0,6	0,5
pieaugums salīdzināmās cenās,%	4,0	4,0	3,7	3,4	0,3	0,6	0,5	0,2
PCI (gads pret gadu),%	3,0	3,3	2,6	2,3	0,2	0,6	0,2	0,2
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, <i>euro</i>	928	997	1060	1113	13	28	39	41
pieaugums faktiskajās cenās,%	8,0	7,5	6,3	5,0	1,5	1,5	1,0	0,0
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumam)	893	894	895	896	0	1	2	3
pieaugums,%	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Bezdarba līmenis (gada vidējais),% no ekon. aktīviem iedzīv.	8,9	8,0	7,6	7,1	0,0	-0,2	-0,1	-0,1
Preču un pakalpojuma eksporta pieaugums faktiskajās cenās,%	9,7	7,2	7,7	7,7	0,5	0,4	0,5	0,5
Preču un pakalpojuma importa pieaugums faktiskajās cenās,%	6,5	4,1	4,6	4,6	0,4	0,4	0,4	0,4

Ietekme uz budžetu un parāda apkalpošanu. Īstenojoties optimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi palielinātos par 168,9 milj. *euro* jeb 0,6% no IKP 2018.gadā salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2019. un 2020.gadā tie būtu attiecīgi par 228,4 milj. *euro* jeb 0,7% no IKP un 289,0 milj. *euro* jeb 0,9% no IKP augstāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties optimistiskajam scenārijam, vairāk kā puse no kopbudžeta nodokļu ieņēmuma pieauguma būtu attiecināma uz valsts pamatbudžetu. Attiecīgi valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumi, salīdzinot ar bāzes scenāriju, palielinātos par 82,5 milj. *euro* jeb 0,3% no IKP 2018.gadā, 114 milj. *euro* jeb 0,4% no IKP 2019.gadā un 150,2 milj. *euro* jeb 0,5% no IKP 2020.gadā.

Īstenojoties ekonomiskās attīstības optimistiskajam scenārijam un pieaugot nodokļu ieņēmumiem, uzlabotos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā samazinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Mazāks aizņemšanās apjoms izraisītu ietaupījumu valsts parāda apkalpošanas (procentu) izdevumos. Optimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2018.gadā būtu par 0,2 milj. *euro* jeb 0,001% no IKP mazāki, 2019.gadā par 4,5 milj. *euro* jeb 0,015% no IKP un 2020.gadā attiecīgi par 11,5 milj. *euro* jeb 0,035% no IKP mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.5.1. Pesimistiskais scenārijs

Pesimistiskais scenārijs paredz pesimistiskākus pieņēmumus par ārējās ekonomiskās vides attīstību un lēnāku ES fondu apguves tempu. Lai arī 2017.gads ir sācies ļoti labi, tomēr ES fondu apguves līmenis ir relatīvi zems. Tāpēc scenārijs paredz, ka sākot no 2018.gada līdz 2020.gadam fondu apguve ir par 20% mazāka nekā paredzēts pamata scenārijā. Turklāt investīcijas varētu bremsēt arī ārējie ekonomiskie un politiskie notikumi, kas negatīvi iespaidotu investoru noskaņojumu. Arī būvniecības nozares infrastruktūra un darbaspēka resursi var izrādīties nepietiekami, tādējādi kavējot investīcijas un straujāku ekonomisko attīstību.

Scenārijs paredz, ka var mazināties Latvijas eksportspēja, eksporta pieaugumam samazinoties par vidēji 1,2 procentpunktiem. To ietekmētu nelabvēlīgs *euro* kurss, kur *euro* vērtības pieaugums mazinātu pieprasījumu pēc Latvijas eksporta. Eksporta apjomu mazinās arī straujāka Krievijas kravu novirzīšana no Latvijas ostām uz Krievijas Baltijas jūras austrumkrasta ostām.

Atbilstoši pesimistiskajam scenārijam, bremsējoties ekonomiskajai izaugsmei un mazinoties ienākumiem no eksporta salīdzinājumā ar pamata scenāriju, arī nodarbināto darba samaksas pieaugums būtu par aptuveni 1 procentpunktu mazāks. Turklāt samazinātos arī nodarbināto skaits par aptuveni 0,5% gadā. Līdz ar to arī privātā patēriņa pieaugums visā prognožu periodā būtu par 0,5 procentpunktiem lēnāks nekā paredzēts pamata scenārijā.

Tādējādi jau 2018.gada sākumā IKP izaugsme sāktu bremsēties un izaugsme prognožu periodā būtu par 0,4 – 1,0 procentpunktiem zemāka nekā bāzes scenārijā, t.i., 2018.gadā IKP pieaugtu par 3% un 2020.gadā izaugsme samazinātos līdz 2%.

1.10. tabula. Pesimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	Pesimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. <i>euro</i>	26676	28206	29506	30811	0	-154	-471	-852
pieaugums faktiskajās cenās,%	6,6	5,7	4,6	4,4	0,0	-0,6	-1,1	-1,2
pieaugums salīdzināmās cenās,%	3,7	3,0	2,3	2,2	0,0	-0,4	-0,9	-1,0
PCI (gads pret gadu),%	2,8	2,8	2,3	2,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, <i>euro</i>	915	961	1001	1041	0	-9	-19	-30
pieaugums faktiskajās cenās,%	6,5	5,0	4,3	4,0	0,0	-1,0	-1,0	-1,0
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumam)	893	889	884	880	0	-4	-9	-13
pieaugums,%	0,0	-0,5	-0,5	-0,5	0,0	-0,5	-0,5	-0,5
Bezdarba līmenis (gada vidējais),% no ekon. aktīviem iedzīv.	8,9	8,8	8,8	8,7	0,0	0,6	1,1	1,6
Preču un pakalpojuma eksporta pieaugums faktiskajās cenās,%	9,3	6,0	5,9	5,6	0,0	-0,8	-1,3	-1,6
Preču un pakalpojuma importa pieaugums faktiskajās cenās,%	6,1	2,9	2,8	2,6	0,0	-0,8	-1,3	-1,6

Ietekme uz budžetu un parāda apkalpošanu. Īstenojoties pesimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi samazinātos par 46,3 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP 2018.gadā salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2019. un 2020.gadā tie būtu attiecīgi par 138,3 milj. *euro* jeb 0,5% no IKP un 250,2 milj. *euro* jeb 0,8% no IKP zemāki nekā bāzes scenārijā.

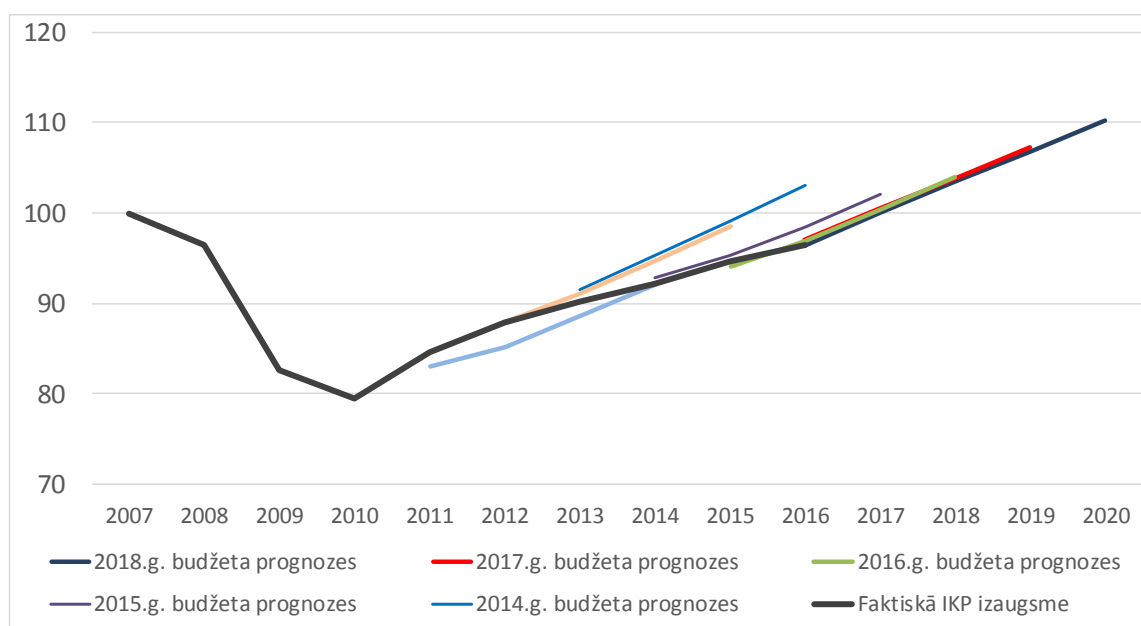
Izpildoties pesimistiskajam scenārijam, vairāk kā puse no kopbudžeta nodokļu ieņēmuma samazinājuma būtu attiecināma uz valsts pamatbudžetu. Attiecīgi valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumi, salīdzinot ar bāzes scenāriju, samazinātos par 22,6 milj. *euro* jeb 0,1% no IKP 2018.gadā, 69,0 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP 2019.gadā un 129,6 milj. *euro* jeb 0,4% no IKP 2020.gadā.

Īstenojoties ekonomiskās attīstības pesimistiskajam scenārijam un samazinoties nodokļu ieņēmumiem, pieaugtu valsts budžeta deficīts, kā rezultātā palielinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Papildu aizņemšanās izraisītu valsts parāda apkalpošanas (procentu) izdevumu pieaugumu. Pesimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2019.gadā būtu par

1,2 milj. *euro* jeb 0,004% no IKP lielāki un 2020.gadā attiecīgi par 5,4 milj. *euro* jeb 0,017% no IKP lielāki nekā bāzes scenārijā.

1.6. IEPRIEKŠĒJO MAKROEKONOMISKO PROGNOŽU IZVĒRTĒJUMS

Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes budžeta vajadzībām tiek veidotas jūnijā, balstoties uz pēdējiem pieejamiem datiem, proti, 1.ceturkšņa IKP un citu rādītāju marta-aprīļa datiem. Prognozes tiek balstītas uz piesardzīgiem pieņēmumiem, ļaujot veidot arī piesardzīgu fiskālo politiku. Pēdējos trīs gadus Finanšu ministrijas prognozes kopumā ir atbildušas ekonomiskajam trendam.

1.48. att. IKP vidēja termiņa prognozes un faktiskā izpilde, salīdzināmās cenās, 2007=100

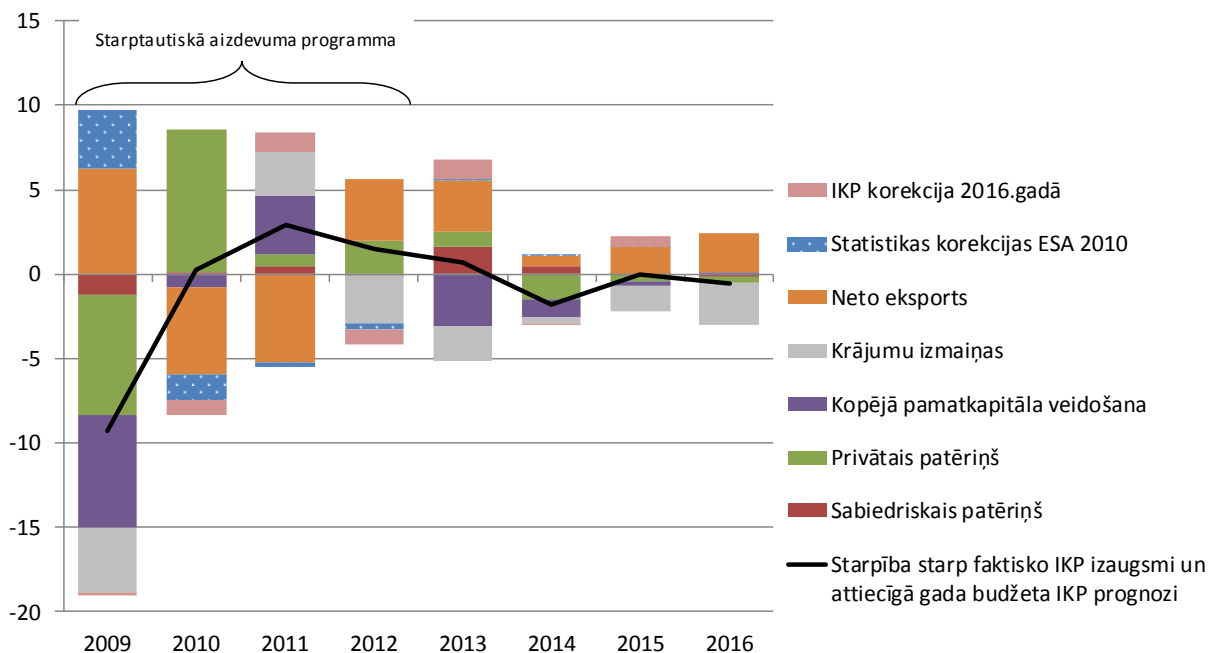
Izvērtējot gadskārtējo valsts budžeta likumā ietvertu vidēja termiņa IKP prognožu atbilstību faktiskajai IKP izaugsmei, var secināt, ka pēdējo divu gadu Finanšu ministrijas prognozes ir vidēji par 0,6 procentpunktiem zemākas nekā fakts. Kļūda galvenokārt ir saistīta ar nenoteiktību, ko uz Latvijas ekonomiku atstāja ģeopolitiskais saspīlējums starp ES un Krieviju, kā arī ar globālās ekonomikas lēnāku nekā gaidīts izaugsmi, kas bija saistīta ar pasaules tirgojamo preču cenu strauju kritumu, īpaši naftai.

Ļoti būtisks prognožu kļūdu cēlonis pēdējos divos gados ir krājumu izmaiņas, kas iekļauj ekonomiskajai darbībai nepieciešamos krājumus un arī statistisko kļūdu, kas rodas, Centrālajai statistikas pārvaldei (turpmāk – CSP) balansējot IKP kontus no ražošanas un izlietojuma puses. Tieši šī statistiskā novirze, kuras dinamika ir pilnīgi neprognozējama, pēdējos gados radīja lielākās prognožu kļūdas.

Vislielākās prognožu kļūdas bija laikā, kad 2009.g. Latvija un pasaule piedzīvoja ekonomisko un finanšu krīzi. Savukārt 2010.gada prognožu kļūda ir saistīta ar straujāku nekā prognozēts iekšējā patēriņa atkopšanos, kas sekojošos gados atgriezās pie normālā attīstība tempa.

Kļūdu neto eksporta prognozē radīja virkne notikumu ar neprognozējamām sekām uz starptautisko tirdzniecību: 2010.gadā saasinājās eirozonas parādu krīze, kad pastāvēja reāli atsevišķu eirozonas valstu maksātspējas draudi, tad kopš 2014.gada to papildus ietekmēja vēl nepieredzēta pasaules ekonomikas reakcija uz zemām izejvielu cenām un eksporta kritumu uz

Krieviju. Tomēr kopš 2012.gada ārējās tirdzniecības devums IKP izaugsmē bija pozitīvāks nekā sākotnēji prognozēts.

1.49. att. IKP salīdzināmās cenās faktiskā izaugsmes un attiecīgā gada gadskārtējā valsts budžeta likumā iekļautās IKP izaugsmes prognozes starpība pa IKP komponentēm, procentpunkti

Salīdzinājumā ar starptautisko institūciju prognozēm, jāsecina, ka Finanšu ministrijas prognožu tendences bija līdzīgas, piemēram, 2013. un 2014.gada IKP izaugsmes sabremzēšanos nenoprogozēja neviena institūcija. Kopumā Finanšu ministrijas prognozes kopumā bija piesardzīgākas, kā arī precīzākas par starptautisko institūciju prognozēm, īpaši skatoties uz 2015. un 2016.gadu. Šī pieeja sevi ir attaisnojusi, jo faktiskā izaugsme bija vēl nedaudz zemāka, nekā sākotnēji prognozēts.

1.11. tabula. Finanšu ministrijas un starptautisko finanšu institūciju IKP pieauguma salīdzināmās cenās (%) prognožu salīdzinājums¹⁷

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017p	2018p
Finanšu ministrija	-4,0	3,3	2,5	3,7	4,2	2,8	2,5	3,7	3,4
Eiropas Komisija	-4,0	3,3	2,5	3,6	4,0	2,9	2,8	3,2	3,5
Starptautiskais Valūtas fonds	-4,0	3,3	3,0	3,5	4,2	3,2	3,2	3,0	3,3
OECD						3,2	3,6	3,5	3,5
IKP izmaiņas, salīdzināmās cenās, faktiskie dati	-3,8	6,4	4,0	2,6	2,1	2,7	2,0		

Savukārt, sākot ar 2017.gadu Finanšu ministrijas prognozes ir augstākas, salīdzinot ar citām institūcijām, tomēr jāņem vērā, ka starptautisko institūciju prognozes tika veiktas stipri ātrāk nekā Finanšu ministrijas prognozes, balstoties uz IKP datiem par 2016.gadu un ātro

¹⁷ Tabulā ir atspoguļotas attiecīgā gada prognozes, kas izstrādātas vienu gadu iepriekš (T-1). Finanšu ministrijas prognozes ir attiecīgā gada budžeta prognozes, kas izstrādātas iepriekšējā gada jūnijā, izņemot 2011. un 2012., kā arī 2015. gada budžetus, kad iepriekšējā gada rudenī notika Saeimas vēlēšanas un prognozes tika sagatavotas vēlāk rudenī. OECD, SVF un EK prognozes ir abu institūciju iepriekšējā gadā publicētās ziemas/pavasara prognozes.

novērtējumu par 2017.gada 1.ceturksni. Salīdzinājumam, š.g. septembra Latvijas Bankas prognozes paredz, ka IKP pieaugs par 4,2% un 3,8% attiecīgi 2017. un 2018. gadā.

Salīdzinot Finanšu ministrijas prognožu kļūdu veidošanās iemeslus, ir jāsecina, ka prognožu kļūdas ir saistītas ar ārējiem faktoriem, kuru dinamiku ir grūti prognozēt. Otrs secinājums ir tas, ka prognozēm nav sistemātisku kļūdu, līdz ar to prognozēšanas process kopumā ir apmierinošs. No 2009.gada līdz 2012.gadam Latvija atradās starptautiskās aizdevumu programmas uzraudzībā un prognozes bija jāsaskaņo ar SVF un EK, līdz ar to prognozes neatšķīrās, bet pārējā laikā Finanšu ministrijas prognozes bija precīzākas.

Lai nodrošinātu augstu prognožu kvalitāti, Finanšu ministrija prognožu sagatavošanas procesā konsultējas ar Latvijas Bankas, Ekonomikas ministrijas, komercbanku, EK un SVF ekspertiem. Budžeta projekta sagatavošanai izstrādātās prognozes tiek saskaņotas ar Latvijas Banku un Ekonomikas ministriju, parakstot saskaņošanas protokolu. Papildus tam, Finanšu ministrija ir noslēgusi vienošanos ar Fiskālās disciplīnas padomi, atbilstoši kurai Finanšu ministrijas divreiz gadā sagatavotajām makroekonomisko rādītāju prognozēm ir nepieciešams saņemt Fiskālās disciplīnas padomes apstiprinājumu.

2. FISKĀLĀ POLITIKA

Latvijas fiskālās politikas īstenošanas rīks ir vidēja termiņa budžeta ietvars. Tas īsteno gan Latvijas fiskālās politikas vispārējo mērķi, gan specifiskos mērķus, jeb vidēja termiņa budžeta politikas prioritāros attīstības virzienus. Vidēja termiņa budžeta ietvara likums (turpmāk – VTBIL) tiek pieņemts katru gadu, bet attiecas uz 3 gadu periodu. Tas nozīmē, ka viena gada valsts budžets ietver 3 dažādu VTBIL īstenotos vispārējos mērķus un specifiskos mērķus un vispārīgā gadījumā tie var būt atšķirīgi. Praksē tas īstenojas tādā veidā, kā t gada fiskālo telpu aizpilda 3 piegājienos. Pirmo reizi fiskālo telpu sāk aizpildīt $t-3$. gadā (bet ne visu) atbilstoši vispārējam un specifiskajiem mērķiem, kas noteikti VTBIL ($t-2$; t) gadiem, otro reizi – mērķiem, kas noteikti VTBIL ($t-1$; $t+1$) gadiem un trešo reizi – mērķiem, kas noteikti VTBIL (t ; $t+2$) gadiem. Līdzīgi tas notiek ar politikas izmaiņām ieņēmumu daļā. Jāatzīmē tomēr, ka nebūtu pamata sagaidīt, ka fiskālās politikas vispārējais mērķis katru gada būtu citādāks. Arī fiskālās politikas specifiskajiem mērķiem īstermiņā būtu jābūt pamatā stabiliem. Atšķirībām vajadzētu atspoguļot attiecīgā gada notikumus, kas iepriekš nebija zināmi, bet kuru nozīmība prasa nekavējošu rīcību.

Latvijas fiskālās politikas **vispārējais mērķis** laika periodam no 2018. līdz 2020. gadam saglabājas tāds pats, kā laika periodam no 2017. līdz 2019. gadam un tas ir ilgtspējīgi kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Dzīves kvalitāte ietver gan iedzīvotāju labklājību, medicīnas pakalpojumu pieejamību, dabas vidi, attīstītu infrastruktūru un kultūru, gan pārmērīgas iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības novēršanu. Svarīgs aspekts ir tautsaimniecības struktūrai atbilstošas izglītības sistēmas nodrošināšana, jo kvalitatīva izglītība un iespējas pielietot iegūtās zināšanas darba tirgū turpmākajā perspektīvā būs pamatnosacījums dzīves kvalitātes uzlabošanai gan konkrētam iedzīvotājam, gan tautsaimniecības attīstības veicināšanai ilgtermiņā.

Būtiski ir nodrošināt, ka valstī ir apstākļi dzīves kvalitātes uzlabošanai ne tikai šobrīd, bet arī turpmāk. Tāpēc fiskālās politikas mērķī akcents ir likts uz ilgtspēju. Ilgtspējīga dzīves kvalitātes kāpināšana nozīmē, ka publiskie finanšu resursi tiek novirzīti ne tikai pašreizējiem dzīves kvalitātes uzlabošanas pasākumiem, bet publiskie resursi 2018.-2020. gadam tiek plānoti un sadalīti tā, lai tiktu nodrošināti apstākļi, ka valsts varēs dzīves kvalitāti kāpināt arī ilgtermiņā, piemēram, turpmākos 10 un 50 gadus. To var panākt, pirmkārt, atsakoties no pašreizējo izdevumu segšanas uz nākamo paaudžu rēķina, jeb atsakoties no pārmērīgas publisko izdevumu palielināšanas uz deficīta rēķina, otrkārt, novirzot publiskos resursus labvēlīgas vides veidošanai ekonomikas attīstībai.

Valsts ārējās drošības nodrošināšana joprojām ir būtisks jautājums Latvijas valdības dienas kārtībā, jo tas ir priekšnoteikums Latvijas valsts, kā tās iedzīvotāju dzīves kvalitātes nodrošinājuma ietvara, darbībai. Līdz ar to nākamā gada valsts budžets un vidēja termiņa budžeta ietvars arī turpmāk paredz saglabāt valsts aizsardzības izdevumus 2% no IKP līmenī.

Šajā VTBIL tiek izvirzīti šādi Latvijas fiskālās politikas **specifiskie mērķi**, jeb vidēja termiņa budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni:

- 1) valsts aizsardzības spēju palielināšana, nodrošinot valsts aizsardzības finansējumu pret IKP 2 procentu apmērā;
- 2) ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšana, ieviešot uzņēmumu ienākuma nodokļa 0 procentu likmi reinvestētai peļņai, samazinot darbaspēka nodokļa slogu un valsts budžeta iespēju robežās primāri nodrošinot finansējuma pieaugumu aizsardzībai, veselībai, demogrāfijai un autoceļu uzturēšanai;
- 3) iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana, palielinot minimālo algu, ieviešot progresīvo IIN neapliekamo minimumu un diferencējot IIN likmi;
- 4) nodokļu ieņēmumu apjoma pret IKP pakāpeniska palielināšana līdz 1/3 no IKP, pamatā uzlabojot nodokļu iekasējamību.

Latvijas fiskālās politikas specifiskie mērķi šajā VTBIL ir saglabāti nemainīgi: - tie ir valsts aizsardzības spēju palielināšana, ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšana, iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana un nodokļu ieņēmumu apjoma pret IKP pakāpeniska palielināšana līdz 1/3 no IKP. Tomēr ir precizēti politikas pasākumi šo mērķu īstenošanai. Pirmajam mērķim ir precizēts formulējums nosakot, ka 2% finansējums tiek nodrošināts visos VTBIL gados, otrajam un trešajam mērķim politikas pasākumi papildināti ar nodokļu reformas būtiskākajiem pasākumiem un otrajā mērķī ir uzskaitītas tās jomas, kurās ar šo VTBIL ir visbūtiskāk palielināts valsts budžeta finansējums.

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis un specifiskie mērķi ir tieši saistīti ar Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam (turpmāk – NAP 2014-2020), kas ir hierarhiski augstākais nacionāla līmeņa vidēja termiņa plānošanas dokuments, un rada nepieciešamos fiskālos apstākļus, lai īstenotu dzīvē NAP 2014-2020 redzējumu¹⁸:

„Latvijas valsts ir dibināta latviešu tautas pašnoteikšanās tiesību īstenošanai. Latvija ir atvērta un draudzīga visu tautību iedzīvotājiem, kas pieņem Latvijas pastāvēšanas jēgu – latviešu tautas, tās valodas un kultūras attīstību savā zemē. Latvija 2020.gadā būs latviska un pašapzinīga, droša un iedzīvotājiem draudzīga, zaļa un sakopta, pārtikusi, efektīva un konkurētspējīga valsts, kurā dzīvo čakli, izglītoti, radoši, veseli un laimīgi cilvēki.”

Tālāk šajā nodaļā tiks sniegts izvērsums gan par to kā no tehniskā aspekta tiek aprēķināti pieejamie papildus resursi valdības prioritāšu īstenošanai, gan arī par to, kādi ir valdības pieņemtie lēmumi fiskālās politikas vispārējā mērķa un specifisko mērķu sasniegšanai. Informācija tiks ietverta sekojošās apakšsadaļās:

- 1) Vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana;
- 2) Vispārējās valdības budžeta bilance;
- 3) Valdības pieņemtie lēmumi iedzīvotāju dzīves kvalitātes pieauguma kāpināšanai.

2.1. VIDĒJA TERMIŅA STRUKTURĀLĀS BILANCES MĒRĶU NOTEIKŠANA

2.1.1. Ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta nodrošināšana

Līdz ar Fiskālās disciplīnas likuma (turpmāk - FDL) apstiprināšanu 2013.gada sākumā valsts fiskālās politikas kurss turpmāk balstās uz koncepciju, kas paredz ekonomiskajā ciklā nodrošināt sabalansētu budžetu, ar to saprotot vispārējās valdības strukturālās budžeta bilances apmēru, kas nepārsniedz -0,5% no IKP. Aņņemšanās nodrošināt sabalansētu budžetu ekonomiskā cikla ietvaros ir nostiprināta arī pašreizējās valdības deklarācijā un starptautiskajā Līgumā par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību ekonomiskajā un monetārajā savienībā, ko Saeima ratificēja 2012.gada 31.maijā. Latvija strukturālo deficītu 0,5 % no IKP apmērā, kas ir arī Latvijas Vidēja termiņa budžeta mērķis (turpmāk – VTM) sasniedza 2012.gadā. Līdz ar to turpmāko gadu uzdevums vairs nav strukturālā deficīta samazināšana, bet gan noturēšana VTM līmenī, pieļaujot tikai tādas atkāpes un tādā apmērā, kas atbilst ES regulās noteiktajiem gadījumiem. Ekonomiskajā ciklā sabalansēts budžets ir vidēja termiņa budžeta ietvara 2018. - 2020.gadam politikas princips.

Būtiski ir atšķirt Latvijas kārtējā gada strukturālās bilances mērķi no VTM. Konkrētajā gadā strukturālās bilances mērķis var atšķirties no VTM. Tas var notikt vai nu tāpēc, ka valsts atrodas posmā, kad strukturālais deficīts tiek palielināts, vai nu tāpēc, ka valsts īsteno fiskāli nozīmīgas strukturālas reformas (piemēram, iemaksu atjaunošana 2.pensiju līmenī, veselības

¹⁸ NAP 2014-2020 [5].

reforma), vai nu strukturālais deficīta mērķis atšķiras no VTM tāpēc, ka FDL pieļauj novirzes no VTM, lai nodrošinātu FDL fiskālo nosacījumu izpildi.

2.1.2. FDL fiskālo nosacījumu ievērošana vidēja termiņa fiskālās politikas plānošanā

Likumprojekts „**Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam**” ir veidots atbilstoši FDL nosacījumiem un tajā tiek izmantota lejupvērstās plānošanas metode (*top-down*). Lejupvērstās plānošanas metodē vispirms tiek noteikts maksimālais pieļaujamais strukturālais deficīts un maksimālais vispārējās valdības izdevumu pieaugums pret iepriekšējo gadu un tad tiek aprēķināts, cik lielus izdevumus valsts budžetā katru gadu var plānot.

Strukturālās bilances mērķa noteikšanas metodoloģija ar atsevišķām korekcijām atbilst tai, kas tika pielietota gatavojot Latvijas Stabilitātes programmu 2017. – 2020.gadam.

Vidēja termiņa budžeta mērķis

Attiecībā uz VTM tiek saglabāta Stabilitātes programmā noteiktā pieeja nosakot divus atšķirīgus VTM: nacionālo VTM, kas saglabājas -0,5% no IKP un VTM SIP izpratnē, jeb VTM^{SIP} (VTM atbilstoši SIP nosacījumu izpratnei), kas tiek noteikts -1,0% no IKP līmenī.

2018., 2019. un 2020.gadu strukturālās bilances mērķi

Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu noteikšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode, kurai ir jānodrošina atbilstība gan nacionāla līmeņa nosacījumiem (bilances nosacījumam, izdevumu pieaugumu nosacījumam un izdevumu pārmantojamības nosacījumam), kas definēti FDL, gan arī EK pielietotajai strukturālās bilances mērķa aprēķina metodoloģijai.

Vispirms strukturālās bilances mērķi tiek aprēķināti, pārbaudot to atbilstību bilances nosacījumam, kas nodrošina atbilstību FDL 10.pantam un pārejas noteikumu pirmajam punktam. Bilances nosacījumu pārbaudei tiek veidoti divi scenāriji – viens ar nacionālo VTM un otrs ar VTM^{SIP}, kas kalpo kā atskaites punkts, kam vēlāk tiek piemērotas atkāpes, kuras izriet no iemaksu palielināšanas 2.pensiju līmenī un no veselības reformu īstenošanas.

Iemesls divu atšķirīgu scenāriju ieviešanā Latvijas fiskālajā politikā ir piesardzīgā pieeja, lai noteiktie vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi ir saskaņā ne tikai ar nacionālo pieeju, bet arī tiktu nodrošināta atbilstība SIP nosacījumiem. FDL paredz, ka bilances nosacījuma ievērošana nav vienīgais fiskālais nosacījums. Strukturālās bilances mērķu noteikšanā ir jāievēro arī **izdevumu pieauguma nosacījums**, ko nosaka Regula Nr. 1175/2011. Šis nosacījums vispārīgajā gadījumā var noteikt ambiciozākus vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķus un tas nodrošina atbilstību FDL 13. pantam. FDL arī paredz, ka centrālās valdības izdevumi tiek noteikti Ietvara likumā turpmākajiem 3 gadiem un tie ir juridiski saistoši (izdevumu pārmantojamības nosacījums – nodrošina atbilstību FDL 5.panta pirmās daļas nosacījumiem). Līdz ar to var izveidoties situācija, ka centrālās valdības izdevumu paturēšana iepriekšējā Ietvara likumā noteiktajā līmenī var mainīt vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi. Tomēr izmaiņas ierobežo FDL noteikums, ka, ja izdevumu novirzes ir lielākas par 0,1% no IKP, izdevumi netiek saglabāti, bet tiek aprēķināti no jauna saskaņā ar vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances un izdevumu pieauguma nosacījumiem.

Bilances mērķi atbilstoši bilances nosacījumam (SIP metodoloģijai)

Šajā sadaļā tiek noskaidrots, kāds var būt maksimāli pieļaujama vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis atbilstoši iepriekš minētajai SIP izpratnei. Kā jau iepriekš tika minēts, izejas pozīcija vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķa noteikšanai atbilstoši SIP izpratnei ir VTM -1% no IKP. Zemāk esošajā tabulā ir atspoguļotas turpmākās korekcijas.

2.1.tabula. Strukturālās bilances mērķis, atbilstoši SIP izpratnei

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
(1)	VTM	-1.0%	-1.0%	-1.0%	-1.0%	-1.0%	-1.0%	-1.0%	-1.0%
(2)	pensiju reforma	no 2% uz 4%	-0.5%	-0.5%	-0.5%	0.0%			
(3)		no 4% uz 5%			-0.3%	-0.3%	-0.3%	0.0%	
(4)		no 5% uz 6%				-0.3%	-0.3%	-0.3%	0.0%
(5)	veselības reformas						-0.1%	-0.4%	-0.5%
(6)=sum(1;2;3;4;5)	maksimālā strukturālā bilance (starprezultāts)						-1.7%	-1.5%	-1.0%
(7)	cikliskā komponente						0,6%	0,6%	0,6%
(8)=(6)+(7)	cikliski koriģētais						-1,1%	-0,9%	-0,4%
(9)	vienreizējie pasākumi		-0.3%						
(10)=(8)+(9)	nominālā bilance	-0.9%	-1.6%	-1.3%	0.0%	-1.0%	-1,08%	-0,89%	-0,39%

Attiecībā uz atkāpju modeli, kas izriet no iemaksu palielināšanas 2.pensiju līmenī tiek saglabāta tāda pati pieeja kā Stabilitātes programmā 2017. – 2020. gadam. Iemaksu palielinājums 2.pensiju līmenī joprojām tiek veikts 3 posmos: 2013.gadā palielinot iemaksas no 2 uz 4% (fiskālā ietekme 0,5% no IKP), 2015.gadā palielinot iemaksas no 4 uz 5% (fiskālā ietekme 0,3% no IKP) un 2016.gadā palielinot iemaksu no 5 uz 6% (fiskālā ietekme 0,3% no IKP). Atkāpju apmērs trīs gadu griezumā saglabājās nemainīgā apmērā, kāds tas bija pirmajā gadā un nobīde tiek atcelta pilnā apmērā ceturtajā gadā (t.i. 2019. gadā).

Piešķirtās atkāpes no VTM saistībā ar veselības reformas īstenošanu tiek saglabātas līdzšinējā apmērā, proti, 2017.gadā 0,1% no IKP, 2018.gadā 0,4% no IKP un 2019.gadā 0,5% no IKP.

Summējot VTM ar pieļaujamo atkāpju apmēru, tiek aprēķināts starprezultāts strukturālās vispārējās valdības budžeta bilances mērķim, kas attiecīgi ir -1,7% no IKP 2018.gadā, -1,5% no IKP 2019.gadā un -1,0% no IKP 2020.gadā.

Pēc tam, kad ir noskaidrota vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, tiek aprēķināts vispārējās valdības budžeta nominālās bilances apmērs, pieskaitot bilances ciklisko komponenti, kuru nosaka, izmantojot izlaižu starpības novērtējumu. Šī gada Stabilitātes programmā vispārējās valdības budžeta nominālās bilances aprēķināšanai tika izmantota atšķirīga pieeja salīdzinot ar līdzšinējo pieeju, proti, bilances mērķa noteikšanai, atbilstoši bilances nosacījumam pēc SIP metodoloģijas pielietojot jauno EK procedūru izlaižu starpību novērtēšanai – ticamības tests (*plausibility tool*) un argumentēto lēmumu procedūra (*constrain judgement*)¹⁹, kura var tikt pielietota gadījumos, kad kopējā EK metodoloģija izlaižu starpību

¹⁹ Līdztekus EK kopējo metodoloģijas pielietošanas rezultātā iegūtajiem izlaižu starpību aprēķiniem, jaunā EK procedūra paredz ES valstīm veikt alternatīvu izlaižu starpības novērtējumu, pielietojot ticamības testu (*plausibility tool*). Ticamības testa

novērtēšanā dod ekonomiski nepamatotu rezultātu. -Atbilstoši EK izvērtējumam no 2012. līdz 2016.gadam pastāv ekonomiska rakstura faktori (piemērām, pēc-krīzes efekti, investīciju kritums 2016.gadā), kas norāda uz to, ka izlaižu starpība ir mazāka par rezultātiem, ko sniedz EK kopējā metodoloģija. Tajā pašā laikā EK norāda uz to, ka attiecībā uz turpmākajiem gadiem ticamības testa rezultāti nav pieejami un mehāniski, jo uz 2016.gada rezultātiem balstīta ekstrapolācija, ir saistīta ar lielu nenoteiktību. Līdz ar to EK viedoklis ir, ka 2017. un 2018.gadā novirze no izlaižu starpības, kas aprēķināta pēc kopējās metodoloģijas var novest pie fiskālās politikas mazākas stingrības, kas nebūtu saskaņā ar piesardzīgu pieeju.

Nemot vērā augstāk minēto šajā VTBIĻ tiek pielietota līdzšinējā pieeja, izmantojot EK aprēķināto izlaižu starpību, kas ir noteikta pēc kopējās metodoloģijas.

Nemot vērā EK izlaižu starpības novērtējumu un piemērojot elastības koeficientu 0,38 tiek iegūta cikliskā komponente, kas ir 0.6% apmērā no potenciālā IKP 2018.gadam un tiek ekstrapolēta attiecīgajā līmenī arī tālākiem vidēja termiņa budžeta ietvara gadiem (t.i. 2019. un 2020.gadam).

Pielietojot iepriekš noteikto strukturālās bilances līmeni un novērtēto izlaižu starpību, tiek iegūta vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, kas 2018.gadā ir -1,08% no IKP, 2019.gadā ir -0,89% no IKP un 2020.gadā ir -0,39% no IKP.

Bilances mērķi atbilstoši nacionālajai metodoloģijai

Šajā sadaļā tiek noskaidrots, kāds var būt maksimāli pieļaujamais vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis atbilstoši nacionālajai metodoloģijai. Kā jau iepriekš tika minēts, izejas pozīcija vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķa noteikšanai, atbilstoši nacionālajai metodoloģijai ir VTM -0,5% no IKP. Zemāk esošajā tabulā ir atspoguļotas turpmākās korekcijas.

2.2.tabula. Strukturālās bilances mērķis, atbilstoši nacionālajai metodoloģijai

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
(1)	VTM	-0.5%	-0.5%	-0.5%	-0.5%	-0.5%	-0.5%	-0.5%	-0.5%
(2)	Pensiju reforma	no 2% uz 4%	-0.5%	-0.5%	-0.5%	0.0%			
(3)		no 4% uz 5%			-0.3%	-0.3%	-0.3%	0.0%	
(4)		no 5% uz 6%				-0.3%	-0.3%	-0.3%	0.0%
(5)	veselības reformas					-0.1%	-0.4%	-0.5%	0.0%
(6)=sum(1;2;3;4;5)	maksimālā strukturālā bilance (starp rezultāti)						-1.2%	-1.0%	-0.5%
(7)	cikliskā komponente						0,1%	0,2%	0,3%
(8)=(6)+(7)	cikliski korigētais						-1,1%	-0,8%	-0,2%
(9)	vienreizējie pasākumi		-0.3%				0,0%	-0,5%	-0,3%
(10)=(8)+(9)	nominālā bilance	-1.0%	-1.6%	-1.3%	0.0%	-0.4%	-1,06%	-1,33%	-0,51%

pielietojot rezultātā tiek noteikta izlaižu starpības ticamo vērtību intervāls un tā centrālā vērtība. Ja tiek secināts, ka ar kopējo metodoloģiju aprēķinātais izlaižu starpības lielums ir ārpus ticamo vērtību intervālā, kas noteikts pielietojot ticamības testu, EK, analizējot valsts makroekonomiskos rādītājus, valsts specifiskus faktorus un citu starptautisku institūciju (SVF, OECD) prognozes par izlaižu starpību, pieņem lēmumu par atbilstošāku izlaižu starpības vērtējumu. Vērtējums tiek veikts jauna intervāla robežās, kura augšējā robeža ir izlaižu starpības vērtība, kas iegūta pielietojot EK kopējo metodoloģiju, savukārt apakšējā robeža ir ar ticamības testu noteiktā izlaižu starpības ticamo vērtību intervāla centrālā vērtība.

Atkāpju modelis, kas izriet no iemaksu palielināšanas 2.pensiju līmenī, ir līdzīgs, kā veicot strukturālās vispārējās valdības budžeta bilances mērķa noteikšanu atbilstoši SIP metodoloģijai.

Summējot VTM ar attiecīgajām atkāpēm turpmāko aprēķinu vajadzībām iegūst maksimālo strukturālo bilanci, kas ir -1,2% no IKP 2018.gadā, -1,0 % no IKP 2019.gadā un - 0,5% no IKP 2020.gadā.

Pēc tam, kad ir noskaidrots vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances apmērs, kas izmantojams turpmākajos aprēķinos, tiek aprēķināts vispārējās valdības budžeta nominālās bilances apmērs, vispārējās valdības budžeta strukturālajai bilancei pieskaitot bilances ciklisko komponenti. Bilances cikliskā komponente, kas aprēķināta saskaņā ar Finanšu ministrijas izmantoto metodoloģiju, ir 0,1%, 0,2% un 0,3% attiecīgi 2018., 2019. un 2020.gadā.

Šajā scenārijā nodokļu reformas izsauktais īstermiņa ieņēmumu kritums: 2018.gadā - 0,01% no IKP, 2019.gadā -0,53% no IKP un 2020.gadā -0,30% no IKP tāpat kā Stabilitātes programmā tiek uzskatīts par vienreizējo pasākumu (*one –off measure*).

Jāatzīmē, ka FDL normu piemērošana un tulkošana ir Finanšu ministrijas kompetencē un Finanšu ministrija uztur viedokli, ka īstermiņa ieņēmumu kritums, ko izsauc nodokļu reforma pēc būtības ir vienreizējs pasākums – ieņēmumu kritumam nav paliekoša efekta un tāpēc tas nav jāiekļauj strukturālajā bilancē. Tāpat jāatzīmē, ka EK attiecībā uz vienreizējiem pasākumiem ietur daudz konservatīvāku politiku un ne visus pasākumus ar īstermiņa fiskālo efektu izslēdz no strukturālās bilances (skat. *Vade Mecum on the Stability and Growth Pact, Box 1.4: Calculating the structural balance*). Līdz ar to SIP kontekstā nodokļu reformas izsauktais ieņēmumu kritums netiks atzīts no EK puses par vienreizējo pasākumu un tāpēc 2.1.tabulā tas netiek iekļauts kā vienreizējs pasākums.

Tādējādi izmantojot iepriekš noteikto strukturālo bilanci, Finanšu ministrijas prognozes par izlaižu starpību un vienreizējos pasākumus, tiek iegūta nominālā bilance, kas 2018.gadā ir -1,06% no IKP, 2019.gadā ir -1,33% no IKP un 2020.gadā ir -0,51% no IKP.

Bilances mērķi atbilstoši bilances nosacījumam – strukturālo mērķu izvēle

Kad pēc abām bilances nosacījuma metodēm ir noteikti vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi un aprēķināta vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, iegūtie rezultāti nominālā izteiksmē tiek salīdzināti un tiek izvēlēta lielākā vispārējās valdības budžeta nominālās bilances vērtība, ar mērķi nodrošināt fiskālo nosacījumu atbilstību gan pēc nacionālās metodoloģijas, gan saskaņā ar SIP metodoloģiju. Pēc tam, kad ir noteikta lielākā vispārējās valdības budžeta nominālās bilances vērtība, tiek veikta pāreja uz bilanci strukturālā izteiksmē (izmantojot ciklisko komponenti atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem). Attiecīgi tiek iegūti strukturālās vispārējās valdības budžeta bilances mērķi, kas **2018.gadā ir -1,19% no IKP, 2018.gadā -0,57% no IKP un 2019.gadā -0,39% no IKP.**

Jāatzīmē, ka 2018. stingrāku nosacījumu nosaka nacionālā metodoloģija atbilstoši FDL nosacījumiem. Turpretim, 2019. un 2020.gadā strukturālās bilances mērķis tiek veidots, ņemot vērā nominālo bilanci saskaņā ar SIP nosacījumiem. Var teikt, ka vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis ir noteikts tā, lai pārrēķinot bilances ciklisko komponenti pēc EK vienotās metodoloģijas, strukturālā vispārējās valdības budžeta bilance atbilstu maksimāli pieļaujamam vispārējās valdības budžeta strukturālajam deficītam.

2.3.tabula. *Strukturālā mērķa izvēle*

		2018	2019	2020
(1)	1. Nominālā bilance (saskaņā ar SIP noteikumiem)	-1,08%	-0,89%	-0,39%
(2)	2. Nominālā bilance (saskaņā ar nacionālo metodoloģiju)	-1,06%	-1,33%	-0,51%
(3) = MAX (1;2)	Lielākā nominālās bilances vērtība MAX(1;2)	-1,06%	-0,89%	-0,39%
(4)	Cikliskā komponente (nacionālā metodoloģija)	0,12%	0,20%	0,29%
(5)	Vienreizējie pasākumi	0,01%	-0,53%	-0,30%
(6)=(3)-(4)-(5)	Strukturālās bilances mērķis	-1,19%	-0,57%	-0,39%

Bilances mērķi – tālāka pārbaude atbilstoši izdevumu pieauguma nosacījumam un izdevumu pārmantojamības nosacījumam

Tālāk iegūtie rezultāti tiek testēti, lai nodrošinātu arī **izdevumu pieauguma nosacījuma un izdevumu pārmantojamības nosacījumu** izpildi.

Jāatzīmē, ka veicot vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu pārbaudi atbilstoši izdevumu **pieauguma nosacījumam**, nominālo izdevumu korekcijām tiek piemērotas Finanšu ministrijas veiktās prognozes attiecībā uz valsts parāda apkalpošanas izdevumiem, investīciju izdevumiem, izdevumiem ārvalstu finanšu palīdzības projektiem, kas atbilst saņemtajiem ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumiem, diskrecionārajiem ieņēmumiem, kā arī IKP deflatoru. Savukārt pieļaujama izdevumu palielinājums tiek aprēķināts pielietojot kombinētu pieeju, proti, sākotnējais pieļaujama izdevumu palielinājums, kas atbilst 10 gadu vidējā potenciālā IKP pieaugumam atbilstoši Finanšu ministrijas prognozēm, pielietojot EK pieeju tiek papildus koriģēts ar iemaksu palielinājumu 2.pensiju līmenī, vienreizējo pasākumu ietekmi no nodokļu reformas un atkāpi no VTM sakarā ar īstenotajām reformām veselības nozarē. Šie apstākļi ir būtiski, lai izdevumu pieauguma nosacījums pareizi ņemtu vērā pieļaujamas atkāpes no VTM.

Atbilstoši izdevumu pieauguma nosacījumam (augstākminētā metodoloģija) tiek aprēķināti vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi. 2018. gadā stingrākos izdevumu griestus nosaka izdevumu pieauguma nosacījums. Iepriekš noteiktais vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis nosaka, ka reālie koriģētie izdevumi drīkst palielināties par 4,35%, bet izdevumu pieauguma nosacījums pieļauj izdevumu pieaugumu tikai 4,28% no IKP apmērā. Tādējādi ar bilances nosacījumu aprēķināto sākotnējo vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi nepieciešams koriģēt stingrāku, proti, no -1,19% uz -1,17% no IKP.

2019.gadā izdevumu pieaugums, ko pieļauj izdevumu pieauguma nosacījums ir 4,25%, savukārt reālais koriģēto izdevumu pieaugums, ko pieļauj iepriekš noteiktais vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis ir 0,37%. Līdz ar to 2019.gadā tiek saglabāts sākotnēji noteiktais vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis -0,57% no IKP.

2020.gadā atšķirība starp izdevumu pieauguma un bilances nosacījumu rezultātu sastāda 0,003% no IKP, jeb 278 756 tūks. *euro*, kur izdevumu pieauguma nosacījuma aprēķinātais izdevumu pieaugums ir 2,962% no IKP, bet bilances nosacījuma noteiktais izdevumu pieaugums ir 2,960% no IKP. Līdz ar to 2020.gadā tiek saglabāts sākotnēji noteiktais vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis -0,39% no IKP.

Veicot pārmantojamības nosacījuma pārbaudi, tika konstatēts, ka nevienā gadā nav nepieciešams mainīt sākotnēji noteikto vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi, kas tika iegūti pielietojot bilances un izdevumu pieauguma nosacījumu.

Līdz ar to ir noteikti kvantitatīvie fiskālie mērķi turpmākajiem trīs gadiem, t.i. nodrošināt vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci **2018.gadā ir -1,2% no IKP, 2019.gadā ir -0,6% no IKP un 2020.gadā ir -0,4% no IKP.**

Koriģēto maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu noteikšana

Likumprojektā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, atbilstoši FDL nosacījumiem, līdztekus citiem fiskālajiem rādītājiem, ir nepieciešams aprēķināt koriģētos maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus. Šī fiskālā rādītāja aprēķināšanas vispārējos principus nosaka FDL 15.pants, savukārt detalizēts aprēķināšanas algoritms ir izklāstīts zemāk.

Aprēķinu algoritms tiek uzsākts ar **minimāli plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa** definēšanu, kas saskaņā ar iepriekšējās sadaļas aprakstu 2018.gadā ir -1,2% no IKP, 2019.gadā ir -0,6% no IKP un 2020.gadā ir -0,4% no IKP apmērā.

Turpmākie algoritma soļi paredz aprēķināt vispārējās valdības budžeta bilances apmēru, kas atbilst minimāli plānojamam vispārējās valdības strukturālās bilances mērķim. To aprēķina pie minimāli plānojamā vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa pieskaitot vispārējās valdības budžeta bilances ciklisko komponenti un, ja tādi ir, vienreizējos un citus pagaidu pasākumus (*one-off and other temporary measures*). Līdz ar to tiek iegūta vispārējās valdības budžeta bilance monetārajā izteiksmē, kas 2018.gadā ir -293,6 milj. *euro*, 2019.gadā ir -267,5 mil. *euro* un 2020.gadā ir -124,3 milj. *euro*.

Tālāk ir nepieciešams veikt valsts budžeta bilances aprēķināšanu, ko iegūst no iepriekš aprēķinātās vispārējās valdības budžeta bilances atskaitot prognozēto pašvaldību budžeta bilanci, prognozēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeta bilanci, kā arī Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas (turpmāk – EKS)²⁰ korekciju apjomu. Veicot iepriekš minētās darbības, tiek iegūta valsts budžeta bilance katram gadam. Tās apmērs 2018.gadā ir -224,2 milj. *euro*, 2019.gadā ir -222,9 milj. *euro* un 2020.gadā ir -17,0 milj. *euro*.

Pēdējais solis, lai aprēķinātu maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus, ir atskaitīt no prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem iepriekš aprēķināto valsts budžeta bilanci. Tādejādi iegūstam FDL 15.pantā definētos **maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus**, kas 2018.gadā ir 8977,3 milj. *euro*, 2019.gadā ir 9355,7 milj. *euro* un 2020.gadā attiecīgi 9909,6 milj. *euro*.

Kad ir iegūti maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, FDL nosaka, ka no tiem ir nepieciešams izslēgt **izlīdzinātos izdevumus**, kuru aprēķināšanu nosaka FDL 18.pants. Atbilstoši FDL 18.panta otrajā daļā noteiktajam, izdevumu izlīdzināšana tiek piemērota:

- ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem;
- valsts budžeta izdevumiem, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst Valsts kases (turpmāk - VK) kompetencē.

Izdevumu izlīdzināšanas mērķis ir vidējā termiņā novērst augsti svārstīgu valsts budžeta izdevumu kategoriju ietekmi uz kopējo valsts budžeta izdevumu apmēru, tādejādi plānošanas fāzē nodrošinot izdevumu stabilitāti vidējā termiņā. Atbilstoši FDL pārejas noteikumiem, izdevumu izlīdzināšanu ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem sāk piemērot no 2016.gada, bet valsts budžeta izdevumiem, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst VK kompetencē – no 2017.gada.

Izdevumu izlīdzināšana ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem tiek veikta par pamatu izmantojot finansējuma apmēru 2014. – 2020.gada programmēšanas periodam, pielietojot FDL 18. panta nosacījumus.

Valsts parāda apkalpošanas izdevumu izlīdzināšana tiek veikta saskaņā ar 2014.gada 29.aprīļa MK noteikumiem Nr. 228 “Noteikumi par valsts parāda apkalpošanas izlīdzināto izdevumu aprēķināšanas metodoloģiju”, kas izdoti saskaņā ar FDL 18.panta septīto daļu. Šie

noteikumi paredz, ka izlīdzināti tiek VK kompetencē esošās valsts parāda daļas apkalpošanas izdevumi, kas noteikti Finanšu ministrijas valsts pamatbudžeta apakšprogrammā 31.02.00 "Valsts parāda vadība".

Pēc izlīdzināto izdevumu noteikšanas ir iespējams noteikt **koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus**, no maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem atskaitot izlīdzināto izdevumu apmēru. Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi 2018.gadā ir 7 582,1 milj. *euro*, 2019.gadā ir 7 895,2 milj. *euro* un 2020.gadā attiecīgi 8 327,9 milj. *euro*.

2.4.tabulā ir sniegts kopsavilkums par koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas galarezultātu un starprezultātiem.

Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi turpmākajiem trim gadiem tiek noteikti izstrādājot VTBL un tas ir maksimālais izdevumu sliekšnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā, neskaitot ES fondu izdevumus un valsts parāda apkalpošanas izdevumus.

Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL (maksimālais izdevumu sliekšnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā) tiek noteikts pie koriģētajiem maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem pieskaitot faktiskos ES fondu un faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus. Kā parādīts 2.4. tabulā, maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL 2018.gadā ir 8977,3 milj. *euro*, 2019.gadā ir 9355,7 milj. *euro* un 2020.gadā attiecīgi 9909,6 milj. *euro*.

Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi pēc izlīdzināšanas piemērošanas var būt gan mazāki, gan lielāki par izdevumiem bez izlīdzināšanas. Veicot izlīdzināto izdevumu aprēķināšanu, tika konstatēts, ka visos trijos gados tie ir lielāki. Ja tie ir lielāki, tad strukturālais deficīts attiecīgi pārsniegs vispārējās valdības strukturālā deficīta mērķi. Tā kā SIP neparedz izdevumu izlīdzināšanu, lai nodrošinātu atbilstību gan SIP, gan nacionālajiem nosacījumiem, šajā VTBL izlīdzināšana netiek piemērota. Tādējādi, izlīdzinātie izdevumi sakrīt ar attiecīgajā gadā prognozētajiem izdevumiem, kā tas ir atspoguļots 2.4. tabulā.

2.4.tabula. Fiskālie rādītāji, kas tiek izmantoti koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanai

	2018	2019	2020	
0	IKP, faktiskajās cenās, milj. <i>euro</i>	28359,4	29976,6	31663,0
1	Strukturālās bilances mērķis, % no IKP	-1,2	-0,6	-0,4
2	Cikliskā komponente, % no IKP	0,1	0,2	0,3
3	Vienreizējie un pagaidu pasākumi, % no IKP	0,01	-0,53	-0,30
4=1+2+3	Vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, % no IKP	-1,0	-0,9	-0,4
5=4*0	Vispārējās valdības nominālā bilance, milj. <i>euro</i>	-293,6	-267,5	-124,3
6	Pašvaldību budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	31,6	-21,1	-15,8
7	Atvasināto personu un budžeta nefinansētu iestāžu budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	0,6	-7,3	-10,3
8	EKS korekcijas, milj. <i>euro</i>	-101,6	-16,2	-81,1
9=5-6-7-8	Valsts budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	-224,2	-222,9	-17,0
10	Valsts budžeta ieņēmumi, milj. <i>euro</i>	8753,1	9132,8	9892,6
11=10-9	Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i>	8977,3	9355,7	9909,6
12=12.1+12.2	Izlīdzinātie izdevumi, milj. <i>euro</i>	1395,2	1460,5	1581,7
12.1	t.sk. izlīdzinātie ES fondu izdevumi, milj. <i>euro</i>	1161,1	1220,6	1306,8
12.1.1	t.sk. neatmaksājamā daļa	144,0	139,1	152,3
12.1.2	atmaksājamā daļa	1017,0	1081,6	1154,5
12.2	Izlīdzinātie valsts parāda apkalpošanas izdevumi	234,1	239,9	274,9
13=11-12	Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i>	7 582,1	7 895,2	8 327,9
14=15+16	Faktiskie izdevumi	1395,2	1460,5	1581,7
15	t.sk. ES fondu izdevumi - bottom-up	1161,1	1220,6	1306,8
15.1	t.sk. neatmaksājamā daļa	144,0	139,1	152,3
15.2	atmaksājamā daļa	1017,0	1081,6	1154,5
16	Valsts parāda apkalpošanas izdevumi	234,1	239,9	274,9
17=13+14	Valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i> - top-down	8977,3	9355,7	9909,6
18	Valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i> - bottom-up	8954,2	9322,9	9838,8

Nepieciešamā informācija koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu precizēšanai budžeta izpildes laikā

FDL 5.panta pirmās daļas 1.punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamajos valsts budžeta izdevumos precizē, ja rodas izmaiņas valsts pamatbudžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozēm. Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām, ir izstrādāts likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”. Līdz ar to šo paskaidrojumu:

- 1) 1.pielikumā ir sniegta informācija par no Militārpersonu pensiju fonda izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm;
- 2) 2.pielikumā ir sniegta informācija par no valsts pamatbudžeta izmaksājamo valsts sociālo pabalstu saņēmēju prognozēm;
- 3) 3.pielikumā ir sniegta informācija par no valsts pamatbudžeta izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm un par no valsts pamatbudžeta izmaksājamo piemaksu

pie vecuma un invaliditātes pensiju saņēmēju prognozēm, kā arī bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu pabalstu saņēmēju prognozēm.

FDL 5.panta pirmās daļas 2.punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts speciālā budžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozēm. Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām ir izstrādāts likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”. Šī informācija ir sniegta 4.pielikumā.

Uzkrāto bilanču starpības

FDL 11. pants paredz automātisko *ex-post* korekcijas mehānismu, t.i. minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances koriģēšanu, lai nodrošinātu to, ka iepriekšējo gadu faktiskās novirzes no bilances nosacījuma (FDL 10. pants) neietekmē budžeta sabalansētību. Ja budžeta izpildes gaitā tiek novērtēts, ka uzkrātā faktisko strukturālo bilanču novirze no plānoto bilanču apmēra ir pasliktinājusies par vismaz 0,5% no IKP, nākamā VTBIL trešajā gadā vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi nosaka par 0,5% no IKP lielāku. Lai novērtētu uzkrāto bilanču starpību, tika veikti aprēķini, kas attēloti 2.5. tabulā.

2.5. tabula. Uzkrāto bilanču starpības aprēķins

		2013	2014	2015	2016	2017
1.	IKP (faktiskajās cenās), milj. <i>euro</i>	22 831,5	23 681,5	24 353,1	24 926,7	26 676,2
2.	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-0,8	-0,9	-0,9	0,2	-0,9
3.(1.×2.)	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. <i>euro</i>	-172,1	-212,4	-231,2	45,1	-230,8
4.	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-1,3	-1,0	-1,0	-0,9	-1,0
5.(1.×4.)	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. <i>euro</i>	-296,8	-236,8	-243,5	-224,3	-266,8
6.(3.-5.)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, milj. <i>euro</i>	124,7	24,4	12,3	269,4	35,9
7.((6.:1.)×100)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, % no IKP	0,5	0,1	0,1	1,1	0,1
8.(Σ(6.))	Uzkrāto bilanču starpības summa, milj. <i>euro</i>	124,7	149,1	161,4	430,8	466,8
9.((8./1.)×100)	Uzkrāto bilanču starpības summa, % no IKP	0,5	0,6	0,7	1,7	1,7
10.	FDL 11. panta nosacījums, % no IKP	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
11.	Ir jākoriģē, ja 9.<10.	Nav jākoriģē	Nav jākoriģē	Nav jākoriģē	Nav jākoriģē	Nav jākoriģē

Saskaņā ar izpildes novērtējumu korekcija nav jāveic, jo uzkrātā faktisko vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanču novirze no plānotajiem bilances lielumiem ir būtiski virs pieļaujamā sliekšņa (-0,5% no IKP). Kopējā uzkrāto bilanču starpības summa uz 2017.gadu sasniedz 1,7% no IKP.

2.2. VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS BUDŽETA BILANCE

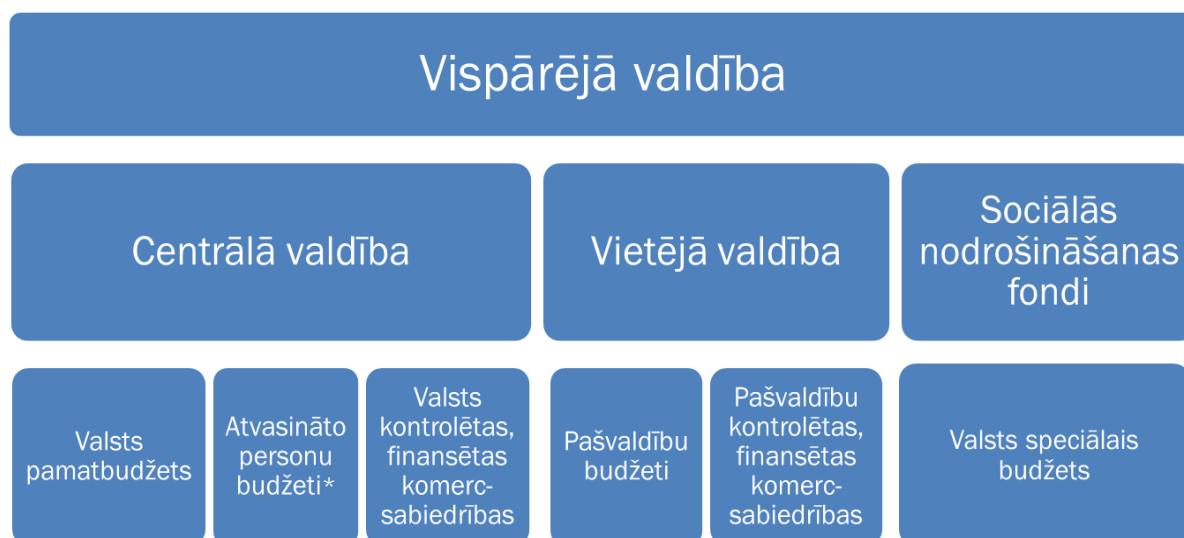
2.2.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra

ES dalībvalstīs makroekonomisko rādītāju un publisko finanšu statistiku uzskaita atbilstoši vienotai un harmonizētai metodoloģijai EKS. 2014.gada septembrī ES tika ieviesta pārskatītā un atjaunotā EKS 2010, savukārt līdz tam nacionālo kontu sistēmas aprēķinos lietoja EKS 95, kas balstījās uz ANO 1993.gadā pieņemtajām nacionālo kontu sistēmas metodoloģijas rekomendācijām.

EKS ir starptautiski atzīts gan vispārēju ekonomikas procesu, gan atsevišķu ekonomikas sektoru, piemēram, valdības finanšu uzskaites standarts. EKS piemēro Māstrihtas kritēriju uzraudzībai un tā ir ES fiskālās pārvaldības pamatā.

Ja Latvijā valsts finanšu vadībai izmanto naudas plūsmā balstītu nacionālo metodoloģiju, tad EKS mērķis ir, ievērojot detalizētus metodiskus nosacījumus, transformēt naudas plūsmas ieņēmumus un izdevumus uz EKS ieņēmumiem un izdevumiem. Tādējādi arī budžeta deficītu vai pārpalikumu var izteikt kā:

- konsolidētā kopbudžeta bilanci (nacionālā metodoloģija) vai
- vispārējās valdības budžeta bilanci (EKS metodoloģija).

*no valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeti

2.1.att. Vispārējās valdības budžeta struktūra

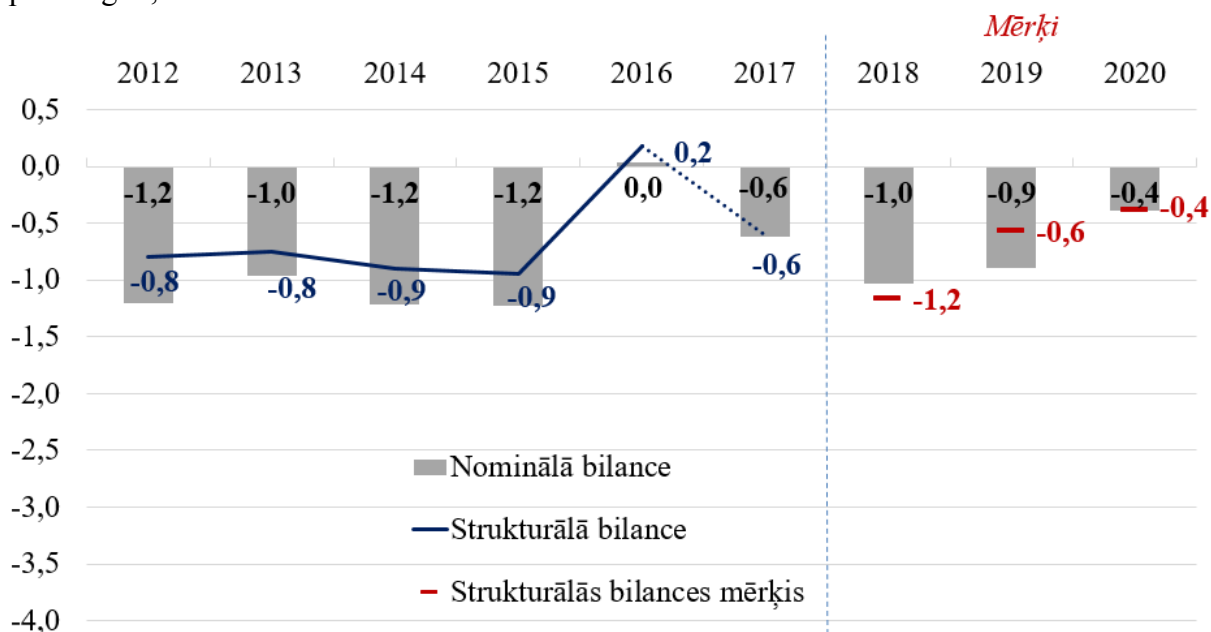
Lai nodrošinātu pāreju no nacionālās uzskaites kopbudžeta uz vienoto EKS standartu, konsolidētā kopbudžeta bilancei piemēro EKS korekcijas, kas sevī ietver uzskaites metodoloģijas atšķirības. Būtiskākās EKS publisko finanšu statistikas metodoloģijas atšķirības salīdzinājumā ar nacionālo metodoloģiju ir šādas:

- EKS uzskaites pamatā ir uzkrājuma princips, savukārt nacionālajā budžeta vadībā ievēro naudas plūsmas principu;
- Nacionālajā uzskaitē atsevišķu veidu finanšu darījumi (aizdevumi u.tml.) EKS izpratnē var būt nefinanšu darījumi, attiecīgi ietekmējot budžeta izdevumus;
- EKS ir plašāks sektorālais tvērums – tas ir attiecināms uz visu vispārējās valdības institucionālo sektoru, tajā skaitā uz valsts vai pašvaldību kontrolētām un finansētām komercsabiedrībām, taču nacionālā budžeta uzskaitē aptver vien tipiskās budžeta iestādes.

Valsts finanšu uzskaiti atbilstoši EKS metodoloģijai Latvijā veic CSP. Savukārt Finanšu ministrija izstrādā vispārējās valdības budžeta prognozes, ievērojot CSP izmantoto EKS metodiku, tādējādi nodrošinot prognozēto rādītāju metodoloģisku atbilstību vienotajiem EKS pamatprincipiem.

2.2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance

Latvijas fiskālās politika tiek virzīta uz ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes nodrošināšanu un atbildīgas fiskālās politikas īstenošanu, ievērojot fiskālās disciplīnas nosacījumus. Latvijas fiskālās politikas stratēģijas pamatā ir ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta nosacījums jeb nosacījums, ka strukturālais deficīts ilgtermiņā (VTM) nedrīkst pārsniegt 0,5% no IKP.

2.2.att. Vispārējās valdības budžeta nominālā un strukturālā bilance, strukturālās bilances mērķis, % no IKP

Latvija, jau sagatavojot Stabilitātes programmu 2017. – 2020. gadam, papildus pielietotajai atkāpei no VTM, kas izriet no iemaksu palielināšanas 2. pensiju līmenī, piemēroja arī atkāpi saistībā ar plānoto veselības aprūpes sistēmas reformu. Ņemot vērā pieļaujamās atkāpes par īstentajām reformām, **vispārējās valdības budžeta** strukturālā deficīta mērķis 2018.gadā tika noteikts 1,2% no IKP, 2019.gadā 0,6% no IKP un 2020.gadā 0,4% no IKP.

Balstoties uz noteikto strukturālās bilances mērķi, ņemot vērā budžeta bilances ciklisko komponenti un nodokļu reformas rezultātā izsaukto īstermiņa ietekmi uz budžeta bilanci, attiecīgi 2018.gadā 0,0% no IKP, 2019.gadā -0,5% no IKP un 2020.gadā -0,3% no IKP, tika aprēķināts pieļaujamais vispārējās valdības budžeta bilances līmenis. Turpmākajos trīs gados vispārējās valdības budžetā ir pieļaujams deficīts: 2018.gadā 1,0% no IKP, 2019.gadā 0,9% no IKP un 2020.gadā 0,4% no IKP.

Pamatojoties uz 2017. gada jūlijā aktualizēto makroekonomiskās attīstības scenāriju, ņemot vērā operatīvo budžeta izpildi 2017. gadā, vispārējās valdības budžeta deficīts saskaņā ar aktuālo FM novērtējumu būs 0,6% no IKP, kas ir zemāks, salīdzinot ar likumā “Par valsts budžetu 2017. gadam” noteikto deficīta līmeni. Zemāku deficītu pamatā nosaka augstāki nodokļu ieņēmumi, zemākās iemaksas ES budžetā un zemāki kā plānots izdevumi sociālajiem pabalstiem.

2018.gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tiek plānots 0,9% no IKP un tas ir nedaudz mazāks nekā pieļaujama budžeta deficīta apjoms, kas izriet no noteiktā strukturālās bilances mērķa, jo, plānojot, tika ņemta vērā fiskālā nodrošinājuma rezerve.

Savukārt **2019.gadā** vispārējās valdības budžetā tiek prognozēts deficīts 0,8% no IKP un tika pieņemts lēmums neveidot fiskālā nodrošinājuma rezervi, savukārt **2020.gadā** vispārējās valdības budžetā tiek prognozēts deficīts 0,2% no IKP. Bilances prognožu pamatā ir 2017.gada jūlija makroekonomiskās attīstības scenārijs, aktualizētie nodokļu ieņēmumu un izdevumu plāni, kā arī 2017.gadā nodokļu reformas ietvaros pieņemtie lēmumi. Tāpat tika ņemta vērā pašvaldību un citu atvasināto publisko personu budžetu iespējamā attīstība turpmākajos gados.

2.6. tabula. Vispārējās valdības budžeta un konsolidētā kopbudžeta bilance 2014.-2020.gadā, milj. euro un % no IKP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Fakts			Novērtējums	Prognoze		
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-1,2	-1,2	0,0	-0,6	-0,9	-0,8	-0,2
Vispārējās valdības budžeta bilance	-288,3	-298,0	9,5	-163,1	-265,3	-229,5	-48,3
EKS korekcijas	109,0	75,5	109,7	58,6	-101,6	-16,2	-81,1
KOPBUDŽETA BILANCE	-397,3	-373,5	-100,3	-221,7	-163,7	-213,3	32,8
Ieņēmumi	8 532,7	8 814,6	9 065,2	9 624,5	10 697,5	11 017,2	11 815,6
Nodokļu ieņēmumi	6 676,3	7 002,6	7 419,6	8 015,3	8 581,0	8 894,1	9 548,6
Ne-nodokļu ieņēmumi	485,0	498,4	564,5	534,4	548,0	566,4	554,3
Pašu ieņēmumi	292,0	303,0	325,9	338,2	340,9	335,5	338,7
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 070,7	1 005,7	750,7	729,1	1 225,1	1 218,7	1 371,6
Pārējie ieņēmumi	8,6	4,9	4,5	7,5	2,5	2,5	2,5
Izdevumi	8 930,0	9 188,1	9 165,5	9 846,2	10 861,2	11 230,5	11 783,0
Atlīdzība	1 858,9	1 987,5	2 095,8	2 288,4	2 456,5	2 506,9	2 589,9
Preces un pakalpojumi	1 128,1	1 177,7	1 201,1	1 314,2	1 538,2	1 587,2	1 690,7
Procentu izdevumi	350,6	435,6	308,6	297,0	278,0	283,2	316,5
Subsīdijas un dotācijas	1 940,0	1 794,9	1 903,5	1 901,7	2 253,0	2 345,2	2 458,2
Sociālie pabalsti	2 446,6	2 587,3	2 701,3	2 830,1	3 137,9	3 355,9	3 540,6
Kapitālie izdevumi	877,1	919,9	662,6	957,0	875,4	792,9	817,7
Pārējie izdevumi	328,8	285,3	292,5	257,7	322,2	359,2	369,4

Konsolidētais kopbudžets. Fiskālās situācijas attīstību vidējā termiņā pamatā noteiks nodokļu reformas ietvaros pieņemti lēmumi. Vidēja termiņa nodokļu reformas galvenie virzieni ir: UIN 0% likme nesadalītai peļņai un 20% nodokļa piemērošana pie dividenžu sadales, IIN samazināšana algota darba ienākumiem, citu ienākuma veidu nodokļu likmju vienādošana, kā arī minimālās darba algas apjoma paaugstināšana no 380 euro uz 430 euro 2018. gadā. Lai mazinātu reformas negatīvo fiskālo ietekmi, tika paaugstināta akcīzes nodokļa likme, azartspēļu nodokļa likmes spēļu galdiem un automātiem, noteikti ierobežojumi IIN attaisnotajiem izdevumiem, saglabāta līdzšinējā transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa maksāšanas kārtība, īstenoti ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumi (t.sk. PVN reversās maksāšanas kārtības piemērošanas paplašināšana, reģistrācijas VID PVN maksātāju reģistrā sliekšņa samazināšana), kā arī tiks īstenota nodokļu administrēšanas pasākumu, piedziņas procesu un sodu politiku pilnveidošana. Rezultātā nodokļu reformas ietvaros konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 2018. gadā pieaugs par 7,4%, 2019.gadā par 3,6% un 2020.gadā par 7,4%. 2019.gadā tiek prognozēts lēnāks nodokļu ieņēmumu pieauguma temps, jo 2019.gadā pret 2018.gadu samazinās IIN ieņēmumi par 5,6%, kas skaidrojams ar to, ka pakāpeniski tiks paaugstināti atvieglojumi par apgādībā esošo personu un neapliekamais minimums pensionāriem.

Valsts budžets. Ārvalstu finanšu palīdzības (ĀFP) ieņēmumi ir otra lielākā valsts budžeta ieņēmumu pozīcija. Pēc relatīvi zemāka ieņēmumu līmeņa 2016. un 2017.gadā, kas skaidrojams ar iepriekšējā 2007.-2013.gada ES fondu plānošanas perioda noslēgumu un jaunā 2014.-2020.gada plānošanas perioda sākumu, sagaidāms straujāks ĀFP ieņēmumu

palielinājums 2018.gadā. Plānošanas perioda sākumā izdevumi vēl nav tik augsti, kā rezultātā atmaksas no Eiropas Komisijas tiek sagaidītas mazākā apmērā, ietekmējot 2017.gadu. Tomēr jau 2018.gadā gaidāma intensīvāka atmaksu ieplūšana, pie kam sagaidāms arī noslēguma maksājums par 2007.-2013.gada ES fondu plānošanas perioda projektu īstenošanu, kopumā nodrošinot strauju ĀFP ieņēmumu kāpumu 2018.gadā. Vidējā termiņā ĀFP ieņēmumu apjoms tiek prognozēts vienmērīgs ar nelielu pieauguma tendenci.

Tiek prognozēts, ka valsts budžeta izdevumi vidējā termiņā turpinās palielināties. Augstāki izdevumi tiek prognozēti gandrīz visās pozīcijās. 2016.gadā bija novērojams būtisks kapitālo izdevumu kritums, taču sagaidāms, ka vidējā termiņā investīciju intensitāte pakāpeniski pieaugs. Jāņem vērā arī, ka, plānojot valsts budžetu, liela daļa investīcijām paredzētā finansējuma vēl nav iezīmēta konkrētiem projektiem un tiek plānota subsīdiju un dotāciju pozīcijā kā budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums.

Budžeta izdevumu prognozēs 2018.-2020.gadam ir iekļauts arī papildus finansējums prioritārajām nozarēm: veselības aprūpei, autoceļu sakārtošanai, demogrāfijas sekmēšanai, iekšējai drošībai – tostarp Austrumu robežas sakārtošanai. Papildu finansējums tiek plānots arī mājokļa programmas turpināšanai (atbalsts vienīgā mājokļa iegādei), kultūras jomas attīstībai, tajā skaitā Latvijas 100-gades pasākumiem un augstākās izglītības pedagogu atlīdzības paaugstināšanai. Veselības reformas finansēšanai ir paredzēti finanšu līdzekļi, izmantojot pieejamās deficīta atkāpes 2017.-2019.gadā, paredzot, ka 2018.gadā papildus finansējums ir 113,4 milj. *euro* un 2019.gadā 149,9 milj. *euro*, vienlaikus veselības finansēšanai tiks novirzīti ieņēmumi no VSAOI likmes paaugstināšanas par 1 procentpunktu, kas attiecīgi 2018.gadā ir 85,3 milj. *euro*, 2019.gadā 99,6 milj. *euro* un 2020.gadā 105,5 milj. *euro*. Izdevumi aizsardzībai sākot no 2018.gada un visā vidējā termiņā tiek plānoti 2,0% no IKP apmērā. Jāatzīmē, ka jau otro gadu pēc kārtas, 2017. gadā tika veikta izdevumu pārskatīšana, kuras rezultātā tika iegūti resursi jauno politikas iniciatīvu un citu prioritāro pasākumu īstenošanai, gan pārdalot resursus kopējām prioritātēm, gan pašiem resoriem, izmantojot iekšējos resursus savu prioritāšu finansēšanai.

Valsts speciālajā budžetā (atbilstoši naudas plūsmas metodoloģijai) tiek prognozēts pārpalikums, taču paredzams, ka vidējā termiņā tas turpinās samazināties, ko ietekmēs arvien pieaugošie izdevumi pensijām un pārējiem sociālajiem pabalstiem. Kopumā vidējā termiņā valsts speciālā budžeta ieņēmumi, ko pamatā veido sociālās apdrošināšanas iemaksas, uzrādīs pieaugumu. Tāpat arī izdevumos sagaidāms pieaugums, ņemot vērā prognozētās izmaiņas pensiju un pabalstu saņēmēju skaitā, kā arī izmaksāto pensiju un pabalstu vidējā apmērā.

Lai gan atbilstoši naudas plūsmai valsts speciālajā budžetā tiek plānots pārpalikums atbilstoši EKS sociālās nodrošināšanas fondu pārpalikums ir būtiski mazāks, jo daļa no nenodokļu ieņēmumiem, t.i., uzkrātā fondēto pensiju kapitāla iemaksas valsts speciālajā budžetā, netiek uzskatīta par kārtēja gada ieņēmumiem, bet gan nākotnes saistībām, kas budžetam jāsedz, izmaksājot pensijas ar uzkrāto fondēto pensiju kapitālu turpmākajos gados.

Līdz ar iedzīvotāju ienākumu kāpumu arī izdevumi sociālajiem pabalstiem turpinās palielināties. Jāatzīmē, ka sociālo pabalstu izdevumu plāns ir veidots, ņemot vērā valdības atbalstītās izmaiņas likumā “Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam” un likumā “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” - pagarinot kvalifikācijas periodu tiesību noteikšanai uz bezdarbnieka pabalstu no 9 mēnešiem 12 mēnešu periodā uz 12 mēnešiem 16 mēnešu periodā, ieviešot kvalifikācijas periodu tiesību noteikšanai uz slimības pabalstu, kā arī citas izmaiņas, lai ierobežotu bezdarbnieku un slimības pabalstu izmaksu kārtības sistemātisku negodprātīgu izmantošanu.

Jāatzīmē, ka pensiju izdevumi tiek plānoti, ņemot vērā jau 2016.gada budžeta plānošanas cikla ietvaros apstiprinātās izmaiņas likumdošanā, kas paredz gan pensiju kapitāla pārrēķināšanu saistībā ar negatīvajiem kapitāla indeksiem, gan jauno pensiju indeksācijas kārtību, ņemot vērā patēriņa cenu indeksu un 50% no apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma iepriekšējo 25% vietā, tādējādi palielinot pensijas vidējo apmēru. Tāpat no

2017.gada 1.janvāra personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir mazāks par 15 gadiem un kurām nav tiesību uz valsts vecuma pensiju, saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likumu, sasniedzot noteikto pensionēšanās vecumu, tiek piešķirts un no valsts pamatbudžeta līdzekļiem izmaksāts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts.

Tāpat, gatavojot sociālo izdevumu prognozes 2018.-2020.gadam, tika ņemtas vērā aktuālākās izmaiņas likumdošanā. 2017.gadā 22.jūnijā Saeima atbalstīja grozījumus likumā "Par valsts pensijām", kas vidējā termiņā radīs ievērojamu valsts speciālā budžeta izdevumu pieaugumu pensiju izmaksu nodrošināšanai. Kā paredz iepriekš minētie grozījumi, sākot ar š.g. 1.janvāri tika veikta vecuma pensiju pārskatīšana atkarībā no personas apdrošināšanas stāža, par kuru ir piešķirta (pārrēķināta) pensija, piemērojot nevis 50 procentus, bet gan šādus apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentus: 60 procentus — ja stāžs ir no 30 līdz 39 gadiem vai ja vecuma pensija piešķirta par darbu kaitīgos, smagos vai sevišķi kaitīgos, sevišķi smagos darba apstākļos, un 70 procentus — ja stāžs ir 40 gadi un vairāk. Vienlaikus atsevišķam pensiju saņēmēju lokam, likumā paredzētajā kārtībā, tiks piešķirtas piemaksas par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim un ņemts vērā, piešķirot (pārrēķinot) pensiju, ar 2018. gada 1.jūliju. Tāpat, palielinoties nodarbināto vidējam vecumam, vidējā termiņā būs vērojams slimības pabalsta saņēmēju skaita pieaugums, kas veicinās speciālā budžeta izdevumu pieaugumu slimības pabalstu izmaksām. Vienlaikus arī valsts vidējās darba samaksas kāpums radīs gan pensiju vidējā apmēra, gan slimības pabalsta vidējā apmēra kāpumu vidējā termiņā. Minimālās mēneša darba algas paaugstināšana par 50 euro līdz 430 euro ar 2018.gada 1.janvāri ietekmēs arī vispārējās valdības budžeta izdevumu pieaugumu.

2.7. tabula. Valsts konsolidētā budžeta bilance 2014.-2020.gadā, milj. euro

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Fakts			Novērtējums	Prognoze		
VALSTS BUDŽETA BILANCE	-312,3	-347,3	-157,6	-207,3	-195,2	-192,2	48,7
Ieņēmumi	7 049,5	7 290,3	7 425,2	7 840,2	8 881,1	9 265,6	10 031,0
Nodokļu ieņēmumi	5 359,9	5 639,8	5 950,6	6 418,2	6 937,7	7 316,1	7 937,6
Ne-nodokļu ieņēmumi	444,4	459,3	517,7	474,9	500,8	519	506,9
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 068,4	1 003,3	748,8	727,4	1 223,4	1 217,0	1 369,9
Pārējie ieņēmumi	176,7	187,9	208,1	219,8	219,1	213,5	216,5
Izdevumi	7 361,7	7 637,6	7 582,8	8 047,5	9 076,3	9 457,8	9 982,3
Uzturēšanas izdevumi	6 847,3	7 032,4	7 197,1	7 493,2	8 598,7	9 094,3	9 619,7
Kapitālie izdevumi	514,4	605,2	385,7	554,3	477,6	363,6	362,5
VALSTS PAMATBUDŽETA BILANCE	-406,0	-386,3	-239,0	-356,9	-321,7	-264,8	-9,6
Ieņēmumi	4 939,2	5 093,1	5 161,5	5 387,4	6 162,4	6 387,5	6 972,3
Nodokļu ieņēmumi	3 383,8	3 591,1	3 845,7	4 161,2	4 410,2	4 644,3	5 100,7
Ne-nodokļu ieņēmumi	416,3	424,1	474,0	418,8	438,5	445,7	423,6
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 059,2	991,7	743,1	711,3	1 214,4	1 207,0	1 358,9
Pārējie ieņēmumi	79,9	86,1	98,8	96,2	99,3	90,6	89,1
Izdevumi	5 345,3	5 479,4	5 400,5	5 744,3	6 484,2	6 652,3	6 981,9
Uzturēšanas izdevumi	4 860,1	4 949,3	5 020,3	5 204,4	6 043,2	6 331,4	6 671,9
Kapitālie izdevumi	485,2	530,1	380,2	540,0	441,0	321,0	310,0
VALSTS SPECIĀLĀ BUDŽETA BILANCE	100,4	91,1	47,8	113,8	125,9	79,9	68,6
Ieņēmumi	2 222,1	2 294,2	2 338,6	2 504,2	2 777,1	2 935,1	3 101,4
Nodokļu ieņēmumi	1 976,1	2 048,7	2 104,9	2 257,0	2 527,5	2 671,7	2 836,9
Pārējie ieņēmumi	246,0	245,5	233,7	247,2	249,6	263,4	264,4
Izdevumi	2 121,8	2 203,1	2 290,8	2 390,4	2 651,2	2 855,2	3 032,8
Uzturēšanas izdevumi	2 121,1	2 202,2	2 289,6	2 388,9	2 649,3	2 854,3	3 031,8
Kapitālie izdevumi	0,7	0,9	1,2	1,5	1,9	0,9	0,9
ATVAS. PUBL. PERS. BUDŽETA BILANCE	-8,4	-51,8	33,7	35,7	0,6	-7,3	-10,3
Ieņēmumi	318,2	330,7	315,5	365,9	363,5	372,4	384,2

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Fakts			Novērtējums	Prognoze		
Izdevumi	326,6	382,5	281,8	330,3	362,9	379,7	394,4

Pašvaldību budžets. 2017.gadā pašvaldību budžetā izveidojies deficīts 14,4 milj. eiro apmērā. 2017. gadā būtiski iezīmējas kapitālo izdevumu pieaugums, kas saistīts ar aktīvāku ES fondu investīciju projektu realizāciju. Izdevumi ES fondu investīcijām, salīdzinot ar 2016. gadu pieauguši par 115,4 milj. eiro jeb vairāk kā 10 reizes, taču jāatzīst ka izdevumu apjoms ES fondu investīciju projektiem 2016.gadā bija zemākais pēdējos gados.

2018.gadā tiek prognozēts, ka pašvaldību budžetā veidosies pārpalikums 0,1% no IKP apjomā, savukārt vidējā termiņā, palielinoties kapitālajiem izdevumiem, pašvaldību budžetā atbilstoši naudas plūsmai tiek prognozēts deficīts. Vienlaikus jāatzīmē, ka vietējās valdības bilance atbilstoši EKS būs pozitīvāka nekā atbilstoši naudas plūsmas metodoloģijai, jo vietējās valdības budžeta izdevumus turpinās atslogot maksājumi par Dienvidu tilta būvniecību, ņemot vērā, ka izdevumi tika atzīti iepriekšējos gados objekta būvniecības laikā.

Pašvaldību budžeta vidējā termiņā ievērojami mainīsies ieņēmumu struktūra. Nodokļu reformas rezultātā samazināsies IIN apjoms, bet lai saglabātu pašvaldību iespējas pildīt savas funkcijas, pašvaldībām tika noteikta kompensācija no valsts pamatbudžeta. Ņemot vērā šīs izmaiņas būtiski palielināsies centrālās valdības transfertu apjoms. Ņemot vērā izmaiņas, kas izriet no nodokļu reformas, un palielināto valdības transfertu apjomu, vidējā termiņā pašvaldību ieņēmumi pieaugs par 2,5%-5,1%.

2.8. tabula. Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance 2014.-2020.gadā, milj. euro

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Fakts			Novērtējums	Prognoze		
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	-85,0	-26,2	57,4	-14,4	31,6	-21,1	-15,8
Ieņēmumi	2 107,2	2 140,1	2 202,9	2 462,6	2 569,4	2 622,5	2 743,7
Nodokļu ieņēmumi	1 316,4	1 362,8	1 469,0	1 597,1	1 643,3	1 578,1	1 611,0
Transferts no valsts budžeta	609,0	603,5	555,6	673,9	749,7	868,1	956,0
Pārējie ieņēmumi	181,8	173,8	178,3	191,6	176,4	176,4	176,7
Izdevumi	2 192,3	2 166,3	2 145,6	2 477,0	2 537,9	2 643,6	2 759,5
Uzturēšanas izdevumi	1 707,1	1 771,6	1 835,9	1 965,9	2 094,8	2 172,7	2 264,5
Kapitālie izdevumi	485,1	394,7	309,6	511,2	443,1	470,9	495,0

Attiecīgi tiek prognozēts, ka vidējā termiņā pieaugs pašvaldību budžeta izdevumi atlīdzībai, precēm un pakalpojumiem, subsīdijām un dotācijām, savukārt izdevumos sociālajiem pabalstiem nav sagaidāmas būtiskas izmaiņas. Kapitālo izdevumu straujš pieaugums sagaidāms 2018. un 2019.gadā, kad tiek plānota intensīvāka ES fondu projektu apguve.

2.3. VALDĪBAS ĪSTENOTĀ POLITIKA IEDZĪVOTĀJU DZĪVES KVALITĀTES PIEAUGUMA KĀPINĀŠANAI

Šajā sadaļā tiek sniegta informācija par to kādi lēmumi ir pieņemti, lai nodrošinātu fiskālās politikas mērķu sasniegšanu un kādi ir turpmākie fiskālās politikas izaicinājumi.

2.3.1. Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni

Likumprojekta „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” vispārējo fiskālās politikas mērķi - ilgtspējīgi kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti – īsteno ar četriem vidēja termiņa budžeta politikas prioritāriem attīstības virzieniem:

- 1) valsts aizsardzības spēju palielināšana, nodrošinot valsts aizsardzības finansējumu pret IKP 2 procentu apmērā;
- 2) ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšana, ieviešot uzņēmumu ienākuma nodokļa 0 procentu likmi reinvestētai peļņai, samazinot darbaspēka nodokļa slogu un valsts budžeta iespēju robežās primāri nodrošinot finansējuma pieaugumu aizsardzībai, veselībai, demogrāfijai un autoceļu uzturēšanai;
- 3) iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana, palielinot minimālo algu, ieviešot progresīvo IIN neapliekamo minimumu un diferencējot IIN likmi;
- 4) nodokļu ieņēmumu apjoma pret IKP pakāpeniska palielināšana līdz 1/3 no IKP, pamatā uzlabojot nodokļu iekasējamību.

Pirmā prioritārā attīstības virziena īstenošana tika uzsākta jau 2014.gada 3.jūlijā, pieņemot jaunu Valsts aizsardzības finansēšanas likumu, kas nosaka pakāpenisku valsts aizsardzības finansējuma pret IKP palielinājumu līdz tas 2020.gadā sasniedz 2% no IKP. Ņemot vērā būtiskās izmaiņas ģeopolitiskajos riskos, Latvijas Stabilitātes programmā 2015. – 2018.gadam valdība paredzēja nodrošināt straujāku valsts aizsardzības spēju pieaugumu sasniedzot 2% mērķi jau 2018.gadā. Likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam” un likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2020.gadam” valdība apstiprināja tādu papildu pieaugumu aizsardzības izdevumiem, kas 2018.gadā nodrošinātu aizsardzības izdevumu pieaugumu, sasniedzot 2% no IKP. Aktuālais VTbil projekts paredz, ka aizsardzības finansējums ir 2% no IKP visos šī VTbil gados.

2.9. tabula. Valsts aizsardzības finansēšanas likumā noteiktais budžeta izdevumu apmērs aizsardzības nozares finansēšanai

Gads	Likumprojektā „Par valsts budžetu 2018.gadam” un likumprojektā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” paredzētais izdevumu apmērs aizsardzībai, % no IKP
2018	2,0
2019	2,0
2020	2,0

2018. gadā Aizsardzības ministrijai finansējums ir palielināts par 127 milj. *euro*.

Otrā prioritārā attīstības virziena īstenošanai, ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšanai, šogad papildu finansējums tiek piešķirts veselībai, demogrāfijai, kā arī autoceļu uzturēšanai, kas šajos apstākļos ir uzskatāms par priekšnoteikumu ekonomiskās attīstības veicināšanai.

Iedzīvotāju dzīves kvalitāti nosaka gan IKP uz vienu iedzīvotāju, gan ienākumu nevienlīdzība, gan arī citi faktori, tai skaitā sabiedrības **veselība**, iespējas iegūt atbilstošu izglītību un brīvā laika pavadīšana. Iepriekšējos VTbil šīm nozarēm tika piešķirts nozīmīgs valsts budžeta līdzekļu apjoms. Jāatzīmē, ka saskaņā ar valdības izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām (COFOG) valsts funkcijas „veselība” finansējums pret IKP atbilstoši 2015.gada *Eurostat* datiem Latvijā ir otrais zemākais starp ES valstīm. Arī EK valstu specifisko rekomendāciju izpildes analīzē ir secinājusi, ka zemais publiskai finansējums, kā arī augstie pacientu līdzmaksājumi būtiski kavē lielas daļas pacientu veselības vajadzību apmierināšanu. Ņemot vērā esošās problēmas valdība veselības aprūpes jomu ir izvirzījusi kā vienu no svarīgākajām prioritātēm. Finansējuma pieaugumu ir paredzēts risināt, palielinot valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmi par vienu procenta punktu un tā novirzīšana veselībai un izmantojot atļauju no EK izmantot SIP elastības mehānismu attiecībā uz strukturālajām reformām. 2018. gadā Veselības ministrijai finansējums ir palielināts par 202

milj. *euro*. Jāatzīmē, ka valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes palielināšana nodrošina stabilu papildus finansējumu veselības nozarei, bet strukturālo reformu atkāpe darbojas tikai līdz 2019. gadam. VTBIL paredz, ka 2020. gadā strukturālo reformu atkāpes finansējuma zudums tiek kompensēts pilnā apmērā, piešķirot no 2020. gada fiskālās telpas 144 milj. *euro* veselības nozarei. Tādējādi tiek nodrošināts stabils finansējuma pieaugums veselības nozarei.

Izstrādājot likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam” valdība lēma par papildu finansējuma piešķiršanu veselības nozarei, nodrošinot kompensējamo medikamentu apmaksu un līdzekļus valsts galvoto aizdevumu atmaksai slimnīcām. Arī likumprojekta „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam” izstrādē valdība vidējam termiņam piešķīra nozīmīgu papildu līdzekļu apjomu veselības nozarei, nodrošinot valsts finansējumu rindu mazināšanai uz speciālistu pakalpojumiem ambulatorajā un stacionārajā veselības aprūpē, kā arī ambulatoro un stacionāro veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu. Savukārt 2017.gadam piešķirto deficīta atkāpes finansējumu 34,3 milj. *euro* apmērā, Veselības ministrija atbilstoši 2016.gada nogalē un 2017.gada sākumā sagatavotajiem un MK apstiprinātajiem ziņojumiem par veselības reformas pasākumu īstenošanu 2017.gadā paredzēja izlietot, īstenojot sekojošus pasākumus veselības jomas uzlabošanā: (i) veicot reformas onkoloģijas jomā, (ii) mazinot rindas pie speciālistiem uz diagnostiskajiem izmeklējumiem, dienas stacionārā un ambulatorajā rehabilitācijā un (iii) īstenojot reformas valsts kompensējamo medikamentu nodrošinājumam VHC pacientiem F3-F4 stadijā.

Likumprojektā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” papildu piešķirtais finansējums no likmes palielināšanas valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām pamatā tiks novirzīts atalgojuma palielināšanai, bet deficīta atkāpes finansējumu paredzēts piešķirt pēc tam, kad tiks izstrādāti un MK apstiprināti no šī finansējuma īstenojamie pasākumi.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi virs 3% no IKP, nepieciešams nodrošināt trīs faktoros – bruto pamatkapitāla pieaugumu, produktivitātes pieaugumu un darbaspēka pieaugumu. Pirmais faktors ir lielā mērā stabils. Latvijā darbaspēka pieaugums arī nav prognozējams, jo pensionēšanās vecuma palielināšana vienīgi kompensē iedzīvotāju skaita samazināšanos. Tāpēc līdzās produktivitātes kāpināšanai, kas vidējā termiņā ir galvenais faktors potenciālā IKP izaugsmes nodrošināšanā, svarīgi ir arī īstenot politiku, kas nodrošinātu darbaspēka pieaugumu. Šajā ziņā būtiski ir radīt ekonomiski labvēlīgus apstākļus ģimeņu skaita ar trīs un vairāk bērniem pieaugumam. Tāpēc šī gada VTBIL ir piešķirts būtisks finansējuma pieaugums **demogrāfijas** pasākumiem – 2018. gadā piešķirts papildus finansējums 28 milj. *euro* ar bāzes efektu uz turpmākajiem gadiem un 2019. gadā tas vēl tika palielināts par 4 milj. *euro* ar bāzes efektu uz turpmākajiem gadiem. Pamatā papildu finansējumu plānots novirzīt pabalstu palielināšanai ģimenēm par trešo un nākamajiem bērniem.

Finansējums Latvijas **autoceļu** remontam un uzturēšanai ir bijis relatīvi zems, salīdzinot ar Baltijas kaimiņvalstīm, un būtiskāko finansējuma daļu veido ES struktūrfondu finansējums. Turpmākajos gados ES struktūrfondu finansējums būtiski samazināsies, jo ceļu nozare ir faktiski jau apguvusi ceļu nozarei piešķirto finansējumu. Šie apstākļi šogad jo īpaši asi ir aktualizējuši jautājumu par valsts budžeta finansējumu ceļu nozarei, liekot aktualizēt jautājumu par degvielas akcīzes nodokļa sasaistīšanu ar ceļu nozares finansējumu, kā arī likumā “Par autoceļiem” iestrādāt normas, kas nodrošinātu stabilu un prognozējamu valsts budžeta finansējuma pieaugumu. Pašlaik jautājums sistēmiski vēl nav atrisināts un turpmākajos gados plānotas diskusijas par optimālo mehānismu, tai skaitā potenciālo autoceļu fonda kā speciālā budžeta atjaunošanu. Kā vidēja termiņa risinājumu šis VTBIL paredz finansējuma pieaugumu autoceļu uzturēšanai par 26 milj. *euro* 2018. gadā ar bāzes efektu uz 2019. gadu un vēl par 11 milj. *euro* 2020. gadā. Tas ir nozīmīgākais finansējuma pieaugums šai nozarei pēdējo gadu laikā. Šis finansējuma pieaugums apjoma ziņā ir salīdzināms ar ieņēmumu pieaugumu no

nodokļu reformas paketē pieņemto akcīzes nodokļa degvielai palielināšanu un konceptuāli iezīmē saiti starp jauniem politikas pasākumiem degvielas akcīzei un izdevumu dinamiku ceļu nozarei. Kopā ar plānoto ES struktūrfondu 6% rezerves atbrīvošanu ceļu nozarei, tiek lēsts, ka šie pasākumi ļaus nodrošināt ceļu remontu un uzturēšanas darbu apjomus līdzšinējā apjomā.

Vērtējot **trešā prioritārā attīstības virziena** īstenošanu, no iedzīvotāju dzīves kvalitātes aspekta ir pamats analizēt vidējo iedzīvotāju dzīves kvalitāti un dzīves kvalitātes atšķirības iedzīvotājiem ar atšķirīgu ieņēmumu lielumu. Būtisks rādītājs, vērtējot vidējo dzīves kvalitāti ir IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju, kas Latvijai ir viens no zemākajiem ES (IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS (pirktpējas paritātes) 2016.gadā ir 1 900 *euro*), savukārt, Džini koeficients, kas raksturo ieņēmumu nevienlīdzību, Latvijā ir viens no augstākajiem ES (34,5%).

Iepriekšējos VTBIL tika iestrādātas vairākas būtiskas normas iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšanai, proti, IIN neapliekamā minimuma palielināšana, IIN atvieglojumu palielināšana par apgādībā esošajām personām, valsts sociālā atbalsta sistēmas pilnveidošana, atbalsta shēma mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, lai kompensētu izdevumu kāpumu elektroenerģijai sakarā ar starta tarifa atcelšanu elektroenerģijas tirgus atvēršanas dēļ, minimālās algas palielināšana, kā arī ieviests diferencētais neapliekamais minimums.

Aktuālais VTBIL paredz iesāktās valdības politikas turpināšanu, palielinot minimālo algu 2018.gadā no 380 līdz 430 *euro*, būtiski paaugstinot ar IIN neapliekamo diferencēto minimumu (atsakoties no diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanas rezumējošās kārtības, un katru mēnesi piemērojot to pilnā apmērā jau taksācijas gada laikā: 2018.gadā atkarībā no ienākuma līmeņa tas svārstīsies no 0 līdz 200 *euro* mēnesī, 2019.gadā – no 0 līdz 230 *euro* mēnesī un 2020.gadā - no 0 līdz 250 *euro* mēnesī), nodrošinot elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes samazināšanu, kā arī virkni pasākumu demogrāfijas problēmjaudājumu risināšanai. Tomēr nozīmīgākais politikas instruments ienākumu nevienlīdzības mazināšanai ir progresīvā IIN likmes ieviešana, samazinot IIN no 23% uz 20% gada ienākumiem līdz 20 000 *euro*.

Atbilstoši Finanšu ministrijas novērtējumam, kopumā darbaspēka nodokļu reformai būs pozitīva ietekme uz strādājošo ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, it sevišķi būtiski pieaugot zemāk atalgoto strādājošo ienākumiem (skat. 2.10. tabulu).

2.10. tabula Darbaspēka nodokļu reformas ietekme uz strādājošā (bez apgādībā esošām personām) darba algām, euro mēnesī

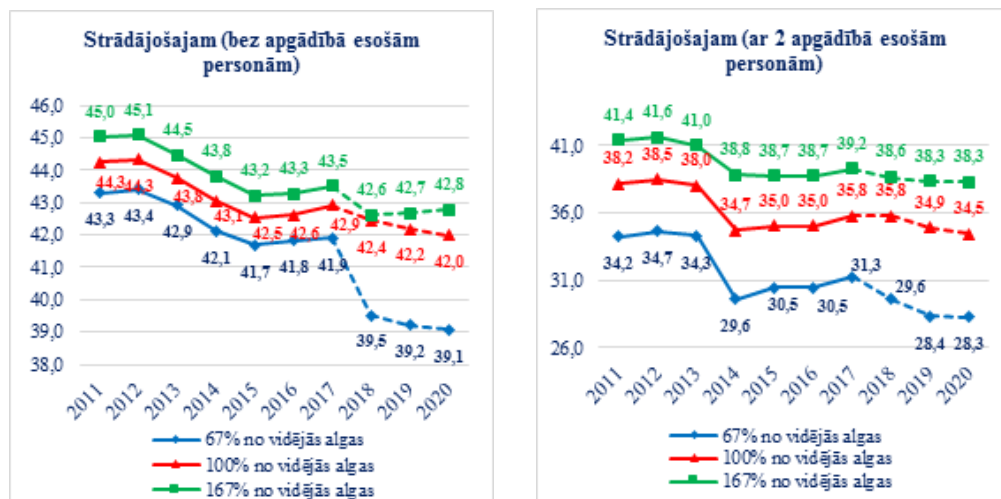
Bruto alga	Neto darba alga (kas paliek «uz rokas»), euro mēnesī						
	2017*	Nodokļu reforma			Starpība pret 2017.gadu		
		2018	2019	2020	2018	2019	2020
Minimālā alga**	288	346	352	356	58	64	68
600	436	456	462	467	19	26	30
800	571	584	591	596	13	20	25
1000	705	712	719	725	7	14	20
1200	841	854	854	854	14	14	14
1400	979	997	997	997	18	18	18
2000	1 392	1 414	1 414	1 414	22	22	22
4000	2 770	2 778	2 778	2 778	8	8	8
6000	4 149	4 142	4 142	4 142	-7	-7	-7
8000	5 527	5 506	5 506	5 506	-21	-21	-21
10000	6 905	6 870	6 870	6 870	-35	-35	-35

*Kopā ar papildus atgūstamo IIN, kas rodas, ja strādājošais, 2018.gadā iesniedz gada ienākuma deklarāciju.

**Minimālā alga: 2017.gadā 380 euro mēnesī; 2018.-2020.g. 430 euro mēnesī

***(Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini)

Pēc Finanšu ministrijas aprēķiniem, ieviešot plānotās darbaspēka nodokļu izmaiņas, darbaspēka nodokļa plaisas rādītājs strādājošajam bez apgādībā esošām personām, kas saņem 67% no vidējās darba algas Latvijā, samazināsies no 41,9% 2015.gadā (*Eurostat* dati) līdz pat 39,1% (pēc *Eurostat* datiem 2015.gadā Lietuvā tas bija 39,2%, bet Igaunijā – 38,0%).

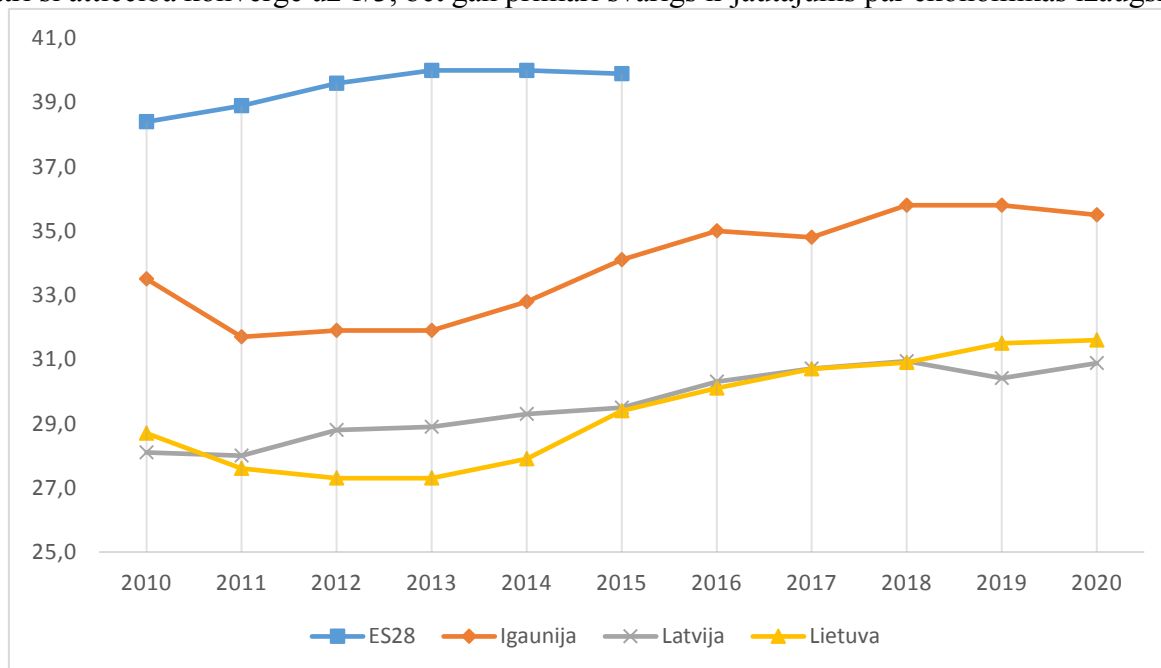

2.3.attēls. Nodokļu plaisas izmaiņas pēc nodokļu reformas

(Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini)

Attiecībā uz ceturto prioritāro attīstības virzienu Latvija tradicionāli ir valsts ar relatīvi zemu nodokļu slogu, kas ir arī viens no zemākajiem rādītājiem ES. Iepriekšējos VTbil kā prioritāte tika izvirzīta nodokļu ieņēmumu palielināšana ar mērķi sasniegt 1/3 no IKP. Arī šajā VTbil šis mērķis tiek saglabāts, tomēr akcenti šajā VTbil ir citādāki. Šogad tika pieņemta vērīnīga nodokļu reformas pakete, kuras mērķis ir nodrošināt ekonomikas izrāvienu un kas ietver pasākumus, kuru tiešais efekts ir ieņēmumu samazinājums vidējā termiņā – to nosaka

gan IIN likmes samazināšana, gan UIN avansa maksājumu atcelšana. Šie pasākumi bija nepieciešami, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi, samazinot darbaspēka izmaksas un sekmējot uzņēmumu bilanču uzlabošanu. Tādā nozīmē fiskālās politikas mērķis sekmēt izaugsmi un kāpināt nodokļu ieņēmumus pret IKP ir zināmā mērā pretrunīgi un šajā VTBIL ir atrasts politiski pieņemams balanss starp šiem mērķiem. Pieņemtā nodokļu reformas pakete šajā ziņā ir labvēlīgāka ieņēmumu pret IKP nodrošināšanā, nekā sākotnējā reformas versija, kas primāri izvirzīja ekonomikas stimulēšanas mērķi. Pašlaik vairāk kā iepriekšējos gados tiek atzīts, ka svarīgi ir nodrošināt reālo ieņēmumu pieaugumu, lai finansētu valsts vajadzības, nevis primāri koncentrēties uz ieņēmumu attiecību pret IKP. Ja valsts ar politikas pasākumiem nodrošina ilgtermiņā straujāku reālā IKP pieaugumu, kas veicina proporcionāli lielākus reālos ieņēmumus, tad ieņēmumu attiecība pret IKP nav primāri noteicošā. Līdz ar to ceturtais prioritārais attīstības virziens netiek atcelts, bet priekšplānā netiek izvirzīts jautājums par to, cik ātri šī attiecība konverģē uz 1/3, bet gan primāri svarīgs ir jautājums par ekonomikas izaugsmi.

2.4.attēls. Nodokļu ieņēmumu (D.2+D.5+D.61+D.91-D.995) attiecība pret IKP procentos, ESA2010

(Datu avots: Eurostat līdz 2015.gadam; Latvijai no 2016.-2020.gadam – Finanšu ministrijas aprēķins; Lietuvai dati 2016.-2020.gadam ņemti no Lietuvas Stabilitātes programmas 2017.-2020.gadam; Igaunijai dati 2017.-2020.gadam no Igaunijas Stabilitātes programmas 2017.-2020.gadam)

Būtiskās nodokļu izmaiņas pret IKP veidojas, jo 2018.gadā stāsies spēkā Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam apstiprinātie nodokļu reformas pasākumi. Nozīmīgākie nodokļu reformas pasākumi:

- Ražošanas un importa nodokļu palielinājums 2018.gadā skaidrojams ar būtisku akcīzes nodokļa likmju palielinājumu gan naftas produktiem, gan alkoholiskajiem dzērieniem un alum, kā arī tabakas izstrādājumiem. Palielinājumu arī ietekmē izmaiņas PVN regulējumā, piemēram, būtiskākās izmaiņas ir PVN apgrieztās maksāšanas kārtības paplašināšana, ieviešot reverso maksāšanas kārtību būvmateriālu un sadzīves tehnikas piegādēm. PVN ieņēmumus palielinās PVN apgrieztās maksāšanas kārtības ieviešana metālizstrādājumu piegādei un ar to saistītiem pakalpojumiem un PVN darījumu atšifrēšanas sliekšņa samazināšana.

- Ienākuma nodokļu samazinājums skaidrojams ar konceptuāli jaunu UIN maksāšanas režīma ieviešanu. Jaunais modelis paredz nodokļa maksāšanas brīdi atlikt līdz brīdim, kad peļņa tiek sadalīta vai citādā veidā novirzīta tādiem izdevumiem, kuri nenodrošina uzņēmuma turpmāku attīstību. Ienākuma nodokļu samazinājums skaidrojams arī ar darba spēka nodokļu reforma ieviešanu, kas paredz ieviest progresīvo IIN likmi, palielināt atvieglojumu par apgādībā esošu personu un diferencētā neapliekamā minimuma izmaiņām. Darba spēka nodokļu reforma paredz izmaiņas no 2018.gada līdz 2020.gadam.
- Sociālo iemaksu palielinājums skaidrojams ar to, ka ar 2018.gadu valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likme tiks paaugstināta par 1 procentpunktu veselības finansēšanai.

Nozīmīgs aspekts ieņēmumu palielināšanai ir ēnu ekonomikas apkarošana, kuras samazināšana ļaus nodrošināt godīgākus konkurences apstākļus, kā arī vairo valsts budžeta ieņēmumus.

Iepriekšējos VTbil valdība turpināja iepriekš uzsāktu ēnu ekonomikas mazināšanas kursu, nodrošinot informācijas apmaiņas procesa uzlabošanu starp finanšu iestādēm un VID, nodrošinot nepieciešamās izmaiņas normatīvajos aktos, kas kases sistēmām ievieša jaunas, stingrākas tehniskās prasības, ieviešot risku vadības sistēmas Uzņēmumu reģistrā, ieviešot solidāro atbildību ģenerāl-uzņēmumam vai apakšuzņēmumam būvniecības nozarē, ieviešot ātru, ērtu un efektīvu risinājumu piedziņas vēršanai uz naudas līdzekļiem parādnieku banku kontos, nodrošinot Valsts ieņēmumu dienesta un kredītiestāžu elektronisko datu apmaiņu u.c. pasākumi.

Nodokļu reformas ietvaros no 2018.gada tiks ieviesta virkne pasākumu, kas veicinās ēnu ekonomikas apkarošanu:

- fizisko personu nodokļu nomaksas uzraudzības pilnveidošana, nosakot pienākumu kredītiestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem sniegt informāciju par fizisku personu, ja tā konta apgrozījums iepriekšējā gadā pārsniedz 15 000 *euro*;
- informācijas atklātības un sabiedrības līdzdalības veicināšana, publicējot informāciju par nodokļu maksātājiem, kas nepilda nodokļu normatīvajos aktos paredzētās saistības;
- komercsabiedrību reģistrācijas posma pilnveidošana, ierobežojot fiktīvu subjektu reģistrāciju Uzņēmumu reģistrā;
- naudas soda apmēra palielināšana par iejaukšanos nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektronisko ierīču un iekārtu programmatūrā, kā arī atsevišķi izdalot atbildību par ierīču un iekārtu kontrollentu nesaglabāšanu;
- PVN apgrieztās jeb reversās maksāšanas kārtības ieviešana būvizstrādājumu, metālizstrādājumu, sadzīves elektronisko iekārtu un sadzīves elektriskās aparatūras un spēļu konsoļu piegādēm un šīs kārtības paplašināšana uz visiem būvniecības un ar metālizstrādājumu piegādi saistītajiem pakalpojumiem;
- PVN deklarācijas atšifrēšanas sliekšņa samazināšana no 1 430 *euro* uz 150 *euro*, to attiecinot tikai uz darījumiem ar reģistrētiem PVN maksātājiem;
- informācijas atklāšana par darba devējiem, kuri maksā vidējo atalgojumu, kas ir mazāks par valstī noteikto minimālo algo;
- informācijas atklāšana par darba devējiem, kuri tiek sodīti par «aplokšņu algu» maksāšanu;
- informācijas atklāšana par nodokļu maksātājiem, kuri laikus neiesniedz nodokļu deklarācijas;
- PVN reģistrācijas sliekšņa samazināšana no 50 000 *euro* līdz 40 000 *euro*.

Savukārt no 2019.gada ir paredzēti sekojoši pasākumi turpmākās cīņas ar ēnu ekonomiku sekmēšanai:

- informācijas atklātības un sabiedrības līdzdalības veicināšana, publicējot lēmuma par datu atbilstības pārbaudes vai nodokļu revīzijas (audita) rezumējošo daļu attiecībā uz juridiskajām personām;
- nodokļu kontroles procesa uzlabošana, izstrādājot normatīvo regulējumu digitalizācijas jomā attiecībā uz nodokļu nomaksas uzraudzību.

2.3.2. Pieejamais publisko resursu apjoms 2018.-2020.gadā vidēja termiņa budžeta prioritārajiem attīstības virzieniem.

Likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” ir veidots saskaņojot *lejupvērsto plānošanas* pieeju atbilstoši FDL, nosakot strukturālās bilances mērķus vidējam termiņam, un *augšupvērsto plānošanas* pieeju, kas balstīta vispārējās valdības sektora ieņēmumu un izdevumu prognozēs. Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, kas aprēķināti saskaņā ar strukturālās bilances mērķi, vispārīgā gadījumā atšķiras no valsts budžeta bāzes izdevumiem, kas nodrošina valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī. Ja starpība jeb fiskālā telpa ir pozitīva, to var izmantot jauno prioritāro pasākumu finansēšanai.

Saskaņā ar likumprojekta „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” un likumprojekta „Par valsts budžetu 2018.gadam” sagatavošanas grafiku, 2017.gada 22.augusta MK sēdē tika skatīts informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2018.-2020.gadā". Atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem, sākotnējais „Fiskālās telpas” apjoms vispārējās valdības budžetā 2018.gadā bija 63,2 milj. *euro* apmērā, 2019.gadā -42,0 milj. *euro* apmērā un 2020.gadā 107,3 milj. *euro* apmērā.

Nemot vērā, ka 2019.gadā fiskālā telpa sākotnēji tika noteikta negatīva, MK bija jāpieņem lēmumi, kas ne tikai likvidētu negatīvo fiskālo telpu 2019.gadā, bet arī nodrošinātu neatliekamo vajadzību finansēšanu. Līdz ar to vairākās secīgās valdības sēdēs tika pieņemti lēmumi par budžeta ieņēmumus un izdevumus koriģējošiem pasākumiem.

2.11.tabula. Ieņēmumu pasākumi (milj. *euro*)

Būtiskākie MK apstiprinātie priekšlikumi, milj. <i>euro</i>	2018	2019	2020
"Kompleksi pasākumi elektroenerģijas tirgus attīstībai" (AS Latvenergo dividendžu izmaiņas)	-27,5	3,4	127,1
Latvijas Bankas precizētie maksājumi valsts budžetā	7,6	7,6	7,6
Ieņēmumu izmaiņas no naudas sodiem, ko uzliek Valsts policija par pārkāpumiem ceļu satiksmē, kas fiksēti ar tehniskajiem līdzekļiem un citi pasākumi, kas saistīti ar ceļu satiksmes uzraudzības uzlabošanu	6,3	9,8	8,1
PVN samazinātās likmes ieviešana 5% apmērā Latvijai raksturīgiem augļiem, ogām un dārzeņiem	-6,0	-6,0	-6,0
Ieņēmumu izmaiņas no valsts kapitālsabiedrībām dividendēs izmaksājamās daļas (t.sk., izmaksājamās daļas palielināšana, peļņas prognozes precizēšana, papildus dividendes no AS Latvijas Valsts meži un AS Latvijas Lotto)	5,7	5,5	3,0
PVN ieņēmumu pieaugums saistībā ar dotāciju sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējiem ar braukšanas maksas atvieglojumiem saistīto zaudējumu segšanai	2,5	2,5	2,5
Pārējo pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumu prognozes palielināšana	2,1	4,2	4,7
<i>Ieņēmumu palielinājums no konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu un papildsoda – mantas konfiskācijas/realizācijas</i>	1,5	2,0	2,0
<i>Ieņēmumu palielinājums no valstij piekritisīgās mantas realizācijas pēc citu valsts institūciju pieņemtā lēmuma</i>	0,1	0,5	0,5

<i>Ieņēmumu palielinājums no valsts budžeta iestāžu un organizāciju saņemto un iepriekšējos gados neizlietoto budžeta līdzekļu atmaksāšanas</i>	0,5	1,7	1,2
<i>Ieņēmumu palielinājums no valsts (pašvaldības) īpašuma pārdošanas un nodokļu pamatparāda kapitalizācijas</i>	-	-	1,0
Valsts nodevas par reģistrācijas darbībām būvkomersantu reģistrā aprēķina metodes izmaiņas	1,0	1,0	1,0
Nodokļu ieņēmumu palielinājums saistībā ar plānoto čeku loteriju	0,0	3,3	3,3
Citi/pārējie nenodokļu pasākumi	1,4	1,5	1,4
Citi/pārējie nodokļu pasākumi	0,1	0,6	0,6

Valdības pieņemtie lēmumi par ieņēmumu palielinošiem pasākumiem attiecīgi ļāva palielināt nodokļu un nenodokļu ieņēmumus 2019.gadā par 0,11% no IKP un 2020.gadā par 0,48% no IKP.

Finansējuma palielinājums ir īstenots nozarēs, ko valdība ir definējusi kā vidēja termiņa prioritātes, kā arī citās nozīmīgās jomās (skat. 2.12. tabulu).

2.12.tabula. Jomas, kurām visbūtiskāk palielināts finansējuma (milj. euro) un būtiskākie izdevumus palielinoši pasākumi virs 1 milj. euro

Pasākuma nosaukums	2018.gads	2019.gads	2020.gads
01.Valsts prezidenta kanceleja kopā:	0,0	0,0	0,0
02.Saeima kopā:	0,1	0,1	0,1
03.Ministru kabinets kopā:	0,5	0,5	0,3
04.Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs kopā:	1,0	1,0	1,2
05. Tiesībsarga birojs kopā:	0,1	0,2	0,1
08. Sabiedrības integrācijas fonds kopā:	0,4	0,4	0,4
09. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija kopā:	0,5	0,5	0,5
10.Aizsardzības ministrija kopā:	9,0	0,9	0,9
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai), ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	8,1	0,0	0,0
11.Ārlietu ministrija kopā:	3,1	1,6	1,5
Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta stiprināšana Latvijas drošības un ekonomisko pamatinteresu aizstāvībai	1,7	1,7	1,7
12.Ekonomikas ministrija kopā:	10,1	-17,1	26,9
Valsts galvojumi bankas aizdevumiem mājokļu iegādei vai būvniecībai	4,0	4,0	4,0
Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. precizēts finansējums elektroenerģijas lietotāju atbalstam)	4,3	-22,8	21,4
13.Finanšu ministrija kopā:	-28,9	-16,6	43,0
Finanšu ministrijas iestāžu kapacitātes stiprināšana, t.sk. ēnu ekonomikas apkarošanai, Valsts ieņēmumu dienesta stratēģisko mērķu sasniegšanai (t.sk. muitnieku, inspektoru un finanšu policistu atalgojumam)	3,1	3,1	3,1
Valsts ieņēmumu dienesta administratīvās struktūras reformas turpināšana, tajā skaitā APA (iepriekšēja vienošanās par cenas noteikšanu) un transfertcenu kapacitātes stiprināšana	1,5	1,5	1,5
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai), ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	-12,2	3,4	0,7

Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. precizēti izdevumu valsts parāda apkalpošanai, iemaksām ES budžetā, papildu finansējums VNĪ projektu finansēšanai)	-22,8	-26,1	30,4
14.Iekšlietu ministrija kopā:	18,8	17,0	19,4
Latvijas Republikas valsts robežas ar Krievijas Federāciju un Baltkrievijas Republiku izbūve	3,7	4,0	8,0
Latvijas Republikas valsts robežas uzturēšana	1,7	3,0	1,8
Iekšlietu resora informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras drošības uzlabošana (informācija klasificēta)	1,5	1,5	1,5
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai, ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	3,2	1,5	0,8
Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. izdevumi fotoradaru darbības administrēšanai, Valsts robežsardzes darbībai)	4,2	4,8	4,1
15.Izglītības un zinātnes ministrija kopā:	19,1	9,9	13,1
IZM padotībā esošo augstākās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksas palielinājums	2,2	4,4	4,4
Fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu programmas darbības nodrošināšana	1,4	1,4	1,4
Valsts funkciju sporta nozarē izpildes nodrošināšana nemainīgā līmenī	2,4	2,4	2,4
Papildus investīcijas valsts nozīmes sporta infrastruktūras attīstības projektu īstenošanai	5,9	0,0	4,0
Paralimpiskā sporta centra izveide	1,2	0,0	0,0
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai), ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	5,0	1,9	0,4
16.Zemkopības ministrija kopā:	4,7	2,4	2,3
Valsts meža dienestam uguns-apsardzības specializētā autotransporta iegādei	2,5	0,0	0,0
Administratīvās kapacitātes palielināšanai uzraudzības, kontroles funkciju nodrošināšanai, dzīvnieku un augu infekcijas slimību apkarošanas un ES fondu administrēšanas jomā, kā arī Personas datu aizsardzības regulas daļējai prasību izpildei, datu drošības, pieejamības un leģitimitātes nodrošināšanai, un IKT sistēmu integrācijai un attīstībai.	1,5	1,5	1,5
17.Satiksmes ministrija kopā:	6,7	2,6	2,6
Dzelzceļa publiskā infrastruktūra	4,0	0,0	0,0
Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. dotācija sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējiem ar braukšanas maksas atvieglojumiem saistīto zaudējumu segšanai)	2,5	2,5	2,5
18.Labklājības ministrija kopā:	40,6	44,5	45,2
Ģimenes valsts pabalsta apmēra palielināšana	28,2	32,5	32,5
Sociāla rakstura institūcijām kapacitātes stiprināšanai un sociālām programmām bērnu tiesību aizsardzības jomās un ar šiem pasākumiem saistīto IT sistēmu pielāgošanai	2,6	1,3	1,3
Alternatīvo ģimenes aprūpes formu attīstība	3,0	3,0	3,0
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai), ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	-0,7	2,2	2,8
Citi MK pieņemtie lēmumi	3,2	2,8	2,8
19.Tieslietu ministrija kopā:	-15,5	-15,7	12,8

Satversmes aizsardzības biroja darbības nodrošināšana (Klasificēta informācija)	1,1	0,5	0,5
Uzņēmuma reģistra Publisko reģistru modernizācija	1,1	0,0	0,0
Ieslodzījuma vietu infrastruktūras remontdarbi un uzlabojumi	1,0	1,0	1,0
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai, ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	7,2	3,5	3,4
Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. samazināta dotācija no vispārējiem ieņēmumiem un izdevumi ilgtermiņa saistību pasākuma "Jauna cieta būvniecība Liepājā" īstenošanai)	-27,4	-21,7	6,8
19.Tieslietu ministrija (Zemesgrāmatu nodaļu, rajonu (pilsētu) tiesu, apgabaltiesas) kopā:	0,5	0,2	2,9
Tiesnešu atalgojuma palielinājums	0,0	0,0	2,7
21.Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija kopā:	13,1	2,3	-1,0
Vides uzraudzības stiprināšana (t. sk. algas inspektoriem)	1,5	1,5	1,5
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai), ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	8,9	0,8	-2,6
22.Kultūras ministrija kopā:	11,4	10,2	10,5
Sakrālā mantojuma saglabāšanas mērķprogramma -Rīgas Sv.Jēkaba Romas katoļu baznīcas katedrāle, Rīgas Doma baznīca, Aglonas Romas katoļu bazilika, Lestenes baznīca	2,0	0,0	0,5
Mērķprogramma vēsturisko un identitāti stiprinošo latviešu filmu ražošanai	0,0	0,5	1,0
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai), ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	1,9	1,0	-0,3
Citi MK pieņemtie lēmumi	2,8	4,8	4,4
24. Valsts kontrole kopā:	0,3	0,3	0,3
25. Pārresoru koordinācijas centrs kopā:	0,0	0,0	0,0
28. Augstākā tiesa kopā:	0,1	0,0	0,5
29.Veselības ministrija kopā:	17,3	11,9	11,7
Finansējums pedagogu darba samaksas reformas nodrošināšanai Rīgas Stradiņa universitātei	0,7	1,4	1,4
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai), ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	5,7	0,3	0,1
Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. izdevumi minimālās mēneša darba algas paaugstināšanai līdz 430 euro ar 2018.gada 1.janvāri)	10,2	10,2	10,2
30. Satversmes tiesa kopā:	0,2	0,4	0,4
32. Prokuratūra kopā:	0,9	-1,4	4,5
Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi	0,1	0,4	1,3
Prokuroru atalgojuma palielinājums	0,0	0,0	2,3
Citi MK pieņemtie lēmumi	0,2	-2,3	0,4
35. Centrālā vēlēšanu komisija kopā:	0,0	0,0	0,0
37. Centrālā zemes komisija kopā:	0,0	0,0	0,0
47. Radio un televīzija kopā:	1,0	0,8	0,8
62. Mērķdotācijas pašvaldībām kopā:	2,9	2,9	2,9
Citi MK pieņemtie lēmumi	2,9	2,9	2,9

64. Dotācija pašvaldībām kopā:	21,1	144,9	239,1
Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. kompensācija pašvaldībām, lai nodrošinātu pašvaldību budžetu nodokļu ieņēmumus kopā ar speciālo dotāciju 19,6% apmērā no kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem)	21,1	144,9	239,1
74. resors "Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums"	-18,1	-37,3	114,1
Veselības finansējuma nodrošināšana	0,0	0,0	144,0
Citi pasākumi (finansējuma pārdales (t.sk., ES fondu īstenošanai), ieņēmumu no maksas pakalpojumiem un citu pašu ieņēmumu palielinājums u.c.)	-16,5	-8,5	-4,0
Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. precizēts LNG apmērs, finansējuma samazinājums apropriācijas rezervei)	-1,5	-28,7	-25,9
Valsts speciālais budžets	-9,5	-12,3	-12,6
Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras administratīvās kapacitātes stiprināšana	1,6	1,6	1,6
Citi MK pieņemtie lēmumi (t.sk. fin. samazinājums vecuma pensijām, izdevumu samazinājums bezdarbnieka pabalstiem saistībā ar pabalsta saņēmēju skaita prognozēto samazinājumu)	-11,3	-14,0	-14,3
Korekcija - izslēgts finansējums minimālās algas paaugstināšanas līdz 430 <i>euro</i> nodrošināšanai un darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu palielinājuma nodrošināšanai, kas jau ir ietverts nemainīgas politikas scenārijā	-28,1	-28,0	-28,0

3. KOPBUDŽETA NODOKĻU²¹ UN NENODOKĻU IEŅĒMUMU PROGNOZES

3.1. KOPBUDŽETA NODOKĻU IEŅĒMUMI

Nodokļu ieņēmumu prognozes ir sagatavotas, pamatojoties uz atjaunotajām vidēja termiņa makroekonomiskajām prognozēm, ņemot vērā 2017.gada pirmā pusgada faktisko izpildi, kā arī iepriekšējo gadu un *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātajiem nodokļu reformas pasākumiem.

Bez tam, papildu ieņēmumi paredzami no pievienotās vērtības nodokļa apgrieztās maksāšanas kārtības ieviešanas pākšaugu piegādēm, izstrādātā risinājuma čeku loterijas organizēšanā, likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” nodokļa pretizvairīšanās normu kritēriju precizēšanas attiecībā uz autoratlīdzības saņēmējiem u.c. pasākumiem. Savukārt ieņēmumu samazinājumu radīs pievienotās vērtības nodokļa likmes noteikšana 5% apmērā Latvijai raksturīgajiem augļiem un dārzeņiem.

Kopējie kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 2017.gada astoņos mēnešos bija 5 235,1 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2017.gada 8 mēnešu plānu ir par 63,4 milj. *euro* jeb 1,2% vairāk. Nodokļu plāna pārpilde galvenokārt noteica IIN un sociālās apdrošināšanas iemaksu izpilde. Darbaspēka nodokļu pārpilde skaidrojama ar makroekonomisko rādītāju uzlabošanu, salīdzinot ar pagājušo gadu:

- darba ņēmēju skaita palielināšanos – 2017. gada jūnijā pie vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā strādājošiem darba devējiem bija nodarbināti 805 057 darba ņēmēji, kas ir par 0,5% vairāk nekā 2016. gada jūnijā;
- nodarbināto ienākumu palielināšanos – pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un IIN, 2016. gada decembrī un 2017. gada sešos mēnešos nodarbināto vidējie mēneša ienākumi valstī bija 890 *euro*, kas, salīdzinot ar 2016. gada attiecīgo periodu, ir palielinājušies par 7,6 procentiem.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam” 2018. gadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 8 582,8 milj. *euro*, 2019. gadā 8 895,9 milj. *euro* un 2020. gadā 9 550,3 milj. *euro* apmērā.

Likuma „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam” kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāna pamatā ir:

- prognozētā ekonomiskā izaugsme;
- *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātie nodokļu reformas pasākumi;
- MK apstiprinātie papildus pasākumi.
2018., 2019. un 2020. gada nodokļu ieņēmumu plānā ņemts vērā prognozētais:
- IKP pieaugums 2018. gadā +6,3%, 2019. gadā +5,7% un 2020. gadā +5,6%;
- darba samaksas fonda pieaugums 2018. gadā +6,0%, 2019. gadā +5,3% un 2020. gadā +5,0%;
- preču un pakalpojumu eksporta pieaugums 2018. gadā +6,8%, 2019. un 2020. gadā +7,2%;
- preču un pakalpojumu importa pieaugums 2018. gadā +9,7%, 2019. gadā +8,3% un 2020. gadā +8,9%;

²¹ Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā un 3. pensiju līmenī.

- inflācijas pieaugums 2018. gadā +2,8 procentpunkti, 2019. gadā +2,4 un 2020. gadā +2,1 procentpunkti.

3.1. tabula. *Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi*

	2017	2018	2019	2020
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu prognozes vidējam termiņam 2018., 2019. un 2020.gadam, milj. euro	7 991,7*	8 582,8	8 895,9	9 550,3
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. euro	7 888,6	8 367,5	8 798,0	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. euro	103,1	215,3	97,9	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, %	1,3	2,6	1,1	-
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu prognozes vidējam termiņam 2018., 2019. un 2020.gadam % no IKP	30,0	30,3	29,7	30,2

*Prognoze

Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi sadalījumā pa veidiem laika periodā no 2016. līdz 2020.gadam ir sniegti 3.2. tabulā.

3.2. tabula. *Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, milj. euro*

Nodokļa veids	2016*	2017**	2018**	2019**	2020**
Sociālās apdrošināšanas iemaksas (valsts speciālajā budžetā)	2 104,9	2 266,7	2 527,5	2 671,7	2 836,9
Pievienotās vērtības nodoklis	2 018,9	2 161,2	2 451,1	2 629,3	2 823,5
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	1 528,7	1 672,0	1 728,8	1 635,9	1 669,9
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	419,7	430,0	232,7	244,0	384,4
Solidaritātes nodoklis***	25,8	61,5	32,0	0,0	0,0
Veselības maksājums****	0,0	0,0	85,3	99,6	105,5
Akcīzes nodoklis	861,0	914,8	1 025,0	1 098,6	1 195,5
Nekustamā īpašuma nodoklis	219,9	225,4	236,9	244,5	249,4
Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	83,7	95,0	103,5	110,5	116,6
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	21,6	22,2	23,1	23,8	24,8
Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis*****	10,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Muitas nodoklis	42,6	40,1	43,8	47,1	50,4
Izložu un azartspēļu nodoklis	34,4	35,9	44,7	45,5	46,1
Dabas resursu nodoklis	17,9	30,0	37,8	40,5	42,4
Elektroenerģijas nodoklis	0,9	4,2	4,7	4,8	4,9
Subsidētās enerģijas nodoklis	29,2	32,6	5,8	0,0	0,0

*Fakts

**Prognoze

*** Ar 2018.gada 1. janvāri solidaritātes nodoklis transformējas citos nodokļu maksājumos

**** Ar 2018.gada 1. janvāri ieviests jauns veselības finansēšanas maksājums

***** Atcelts ar 2017.gada 1.janvāri

Sociālās apdrošināšanas iemaksu²² likme pēdējo reizi tika mainīta 2014. gadā, kad tā tika samazināta no 35,09% līdz 34,09%, kur darba devēja valsts sociālās obligātās apdrošināšanas iemaksu daļa tika samazināta no 24,09% līdz 23,59% un darba ņēmēja no 11,0% līdz 10,50 procentiem. Ar 2018.gadu sociālās apdrošināšanas iemaksu likme tiks paaugstināta

²² Neieskaitot valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas fondēto pensiju shēmā un solidaritātes nodokli.

par vienu procentpunktu un atkal sasniegs 35,09% likmi, attiecīgi palielinājuma daļu 0,5% maksājot darba devējam un 0,5% - darbaņēmējam – ar mērķi nodrošināt veselības finansējumu. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas piemēro ienākumu daļai līdz noteiktam maksimālajam objektam, kas 2017.gadā ir 52 400 *euro*, bet ar 2018.gadu būs 55 000 *euro*.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas 2017.gada astoņos mēnešos veidoja 28,1% no kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem. 2017.gada astoņos mēnešos valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi valsts speciālajā budžetā bija 1 470,0 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2016.gada astoņiem mēnešiem ir par 77,8 milj. *euro* jeb 5,6% vairāk.

Sociālās apdrošināšanas iemaksu pieaugumu galvenokārt noteica darba samaksas pieaugums. Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un IIN, 2017.gada pārskata periodā (2016.gada decembrī un 2017.gada sešos mēnešos) nodarbināto vidējie mēneša ienākumi valstī bija 890 EUR, kas, salīdzinot ar 2016.gada pārskata periodu, ir palielinājušies par 7,6 %.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” 2018.gadā sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi tiek plānoti 2 527,5 milj. *euro*, 2019.gadā 2 671,7 milj. *euro* un 2020.gadā 2 836,9 milj. *euro* apmērā.

Sagatavojot valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu plānu vidējam termiņam, galvenokārt tika ņemts vērā prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps (2018.gadā tas būs +6,0%, 2019.gadā +5,3% un 2020.gadā +5,0%) un 2017.gadā pieņemtās likumdošanas izmaiņas, kas stājas spēkā ar 2018. gadu.

Būtiskākā no tām ir valsts sociālās apdrošināšanas likmes paaugstināšana par 1 procentpunktu veselības finansēšanai (fiskālā ietekme, ieskaitot solidaritātes maksājuma daļu, 2018.gadā +85,3 milj. *euro* 2019.gadā +99,6 milj. *euro* un 2020.gadā 105,5 milj. *euro*). Turklāt šis palielinājums tiks novirzīts nevis speciālajā budžetā, bet pamatbudžetā veselības aprūpes finansēšanai, nodrošinot personām, kas būs pakļautas veselības apdrošināšanai no valsts budžeta līdzekļiem, apmaksājamus veselības aprūpes pakalpojumus. Šis pasākums ir daļa no veselības reformas, kuras ietvaros Veselības ministrija šobrīd izstrādā Veselības aprūpes finansēšanas likumu. Tas noteiks tiesības un apmēru valsts apmaksātās medicīniskās palīdzības saņemšanai valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicējiem, kā arī veselības apdrošināšanas iemaksu kārtību un apmēru tiem, kas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas neveic.

Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumus ietekmēs arī citas izmaiņas:

- mēneša minimālās darba algas palielināšana no 380 *euro* līdz 430 *euro* (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +20,0 milj. *euro* ik gadu);
- IIN likmju izlīdzināšana, uzlabojot patentmaksas režīmu un nosakot valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas vismaz 5% apmērā līdz un virs pašnodarbināto apliekamajam ienākumam, kas ar 2018.gadu būs 430 *euro* (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +7,7 milj. *euro* ik gadu);
- valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu noteikšana ienākumiem no autoratlīdzībām vismaz 5% apmērā (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +2,2 milj. *euro* ik gadu);
- atgriezeniskais efekts, ko rada aplokšņu algu samazināšanās, paplašinot pievienotās vērtības nodokļa reverso maksāšanas kārtību, to ieviešot būvmateriālu, metālu un sadzīves tehnikas piegādēm (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +13,3 milj. *euro* ik gadu);
- mikrouzņēmumu darbības sliekšņa ierobežošana līdz 40 000 *euro* apgrozījumam gadā (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +7,2 milj. *euro* ik gadu);
- ēnu ekonomiku mazinošie pasākumi – ēnu apkarošana būvniecības nozarē, kā arī administrēšanas un piedziņas uzlabošana (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +10,7 milj. *euro* ik gadu);

- nodokļu atbalsta pasākums, kas dos iespēju bez papildus kvalificējošiem kritērijiem līdz 3 gadiem nomaksāt parādu, rezultātā dzēšot nokavējuma naudu un soda naudu (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +13,6 milj. *euro* ik gadu).
- likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" nodokļa pretizvairīšanās normu kritēriju precizēšana attiecībā uz autoratlīdzības saņēmējiem, kas ir nodarbināti pie autoratlīdzības izmaksātāja un saņem vismaz minimālo darba algu (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +73,3 tūkst. *euro* ik gadu).

3.3. tabula. Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi speciālajā budžetā

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	fakts			prognoze	prognoze	prognoze	prognoze
Sociālās apdrošināšanas iemaksas, milj. <i>euro</i>	1 976,10	2 048,70	2 105,00	2 266,70	2 527,50	2 671,70	2 836,90
<i>pieauguma tempi, faktiskās cenās, %</i>	-0,2	3,7	2,7	7,7	11,5	5,7	6,2
<i>% no IKP</i>	8,4	8,4	8,4	8,5	8,9	8,9	9

IIN ieņēmumus galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi, ar IIN neapliekamā minimuma un atvieglojumu apmērs, kā arī minimālā darba alga.

Kopējie IIN ieņēmumi 2017.gada astoņos mēnešos bija 1 084,0 milj. *euro*, kas ir par 29,6 milj. *euro* jeb 2,8% vairāk nekā plānots. Valsts pamatbudžetā iekasēts par 8,3 milj. *euro* jeb 3,9% vairāk, bet pašvaldību budžetā par 21,3 milj. *euro* jeb 2,5% vairāk.

Salīdzinājumā ar 2016.gada astoņiem mēnešiem ieņēmumi palielinājušies par 96,0 milj. *euro* jeb 9,7 procentiem. Valsts pamatbudžetā iekasēts par 21,7 milj. *euro* jeb 11,0% vairāk, savukārt pašvaldību budžetā ieņēmumi ir palielinājušies par 74,3 milj. *euro* jeb 9,4 procentiem.

IIN ieņēmumu pieaugumu noteica darba ņēmēju skaita palielināšanās un darba samaksas pieaugums. Tomēr ieņēmumus negatīvi ietekmēja 2017.gada astoņos mēnešos pieaugušās atmaksas, kas tiek veiktas, pamatojoties uz iesniegtajām gada ienākumu deklarācijām – astoņos mēnešos atmaksāti 100,1 milj. *euro*, kas ir par 24,0 milj. *euro* jeb 31,6% vairāk kā pērn attiecīgajā periodā. Atmaksu palielināšanās skaidrojama ar 2016.gadā ieviesto diferencēto neapliekamo minimumu, kas paredz pārmaksātā IIN saņemšanu, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju par 2016.gadu.

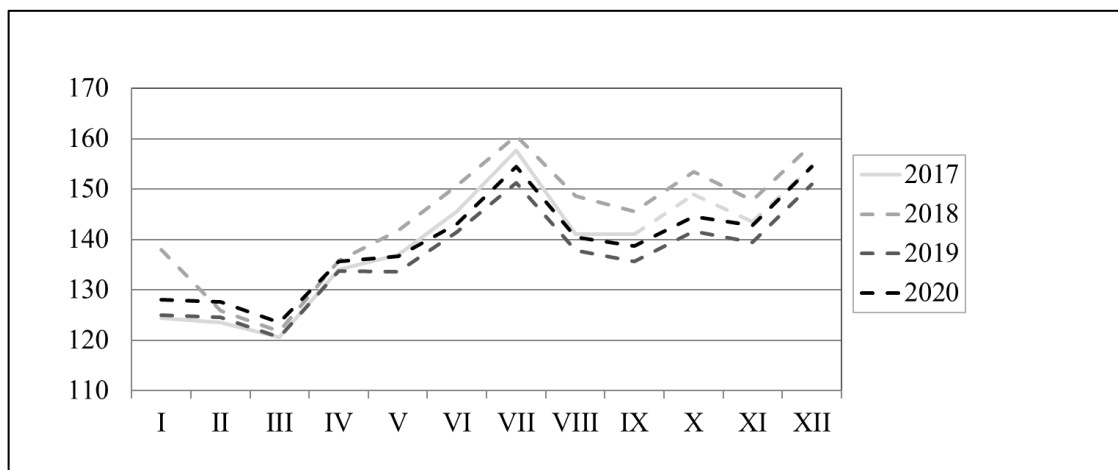
Pēc CSP datiem 2017.gada 2.ceturksnī strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa bija par 8,7% lielāka nekā 2016.gada attiecīgajā periodā.

Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras informāciju reģistrētā bezdarba līmenis 2017.gada augusta beigās bija 6,9%, kas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu ir par 1,2 procentpunktiem mazāk.

Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un IIN, 2017.gada pārskata periodā (2016.gada decembrī un 2017.gada 1.pusgadā) ienākumus virs valstī noteiktās minimālās darba algas saņēma 74,2% nodarbināto un to īpatsvars, salīdzinot ar 2016.gada pārskata periodu, palielinājies par 2,0 procentpunktiem.

Saskaņā ar iesniegtajiem paziņojumiem par fiziskajām personām izmaksātajām summām²³, ieturētais IIN no procentu ienākumiem ir 2,4 milj. *euro*, kas ir par 34,3% vairāk nekā pērn, bet no dividendēm ieturēti 43,1 milj. *euro*, kas ir par 8,8% vairāk nekā pērn.

²³ Deklarētā summa 2017.gada pārskata periodā (decembrī, 4.ceturksnī, 2.pusgadā, citos periodos, kas beidzas 2016.gada decembrī un 2017.gada 1.pusgadā).

3.1. att. IIN ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. euro

2018.gadā IIN ieņēmumu sadalījums starp valsts budžetu un pašvaldību budžetiem ir šāds: pašvaldību budžetiem – 80 procenti un valsts budžetam – 20 procenti.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” IIN ieņēmumi 2018.gadā tiek plānoti 1 728,8 milj. euro (t.sk., valsts budžetā 345,8 milj. euro, pašvaldību budžetā 1 383,0 milj. euro), 2019.gadā 1 635,9 milj. euro, (t.sk., valsts budžetā 327,2 milj. euro, pašvaldību budžetā 1 308,7 milj. euro) un 2020.gadā 1 669,9 milj. euro (t.sk., valsts budžetā 334,0 milj. euro, pašvaldību budžetā 1 335,9 milj. euro).

IIN ieņēmumu vidēja termiņa plāna pamatā ņemts vērā prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps (2018.gadā tas būs +6,0%, 2019.gadā +5,3% un 2020.gadā +5,0%), kā arī *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātie nodokļu reformas pasākumi, iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas un MK apstiprinātie papildus pasākumi.

2018., 2019. un 2020.gada IIN ieņēmumu ietekmējošās likumdošanas izmaiņas saistībā ar *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātajiem nodokļu reformas pasākumiem:

- IIN progresīvās likmes ieviešana 20% gada ienākumiem līdz 20 000 euro; 23% gada ienākumiem, kas pārsniedz 20 000 euro, bet nepārsniedz 55 000 euro; 31,4% gada ienākumiem virs 55 000 euro (nosacītā likme, jo to nepiemēros taksācijas gada laikā, bet, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju un veicot pārrēķinu ar trīs IIN likmēm. Tā kā valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas virs 55 000 euro nav jāveic, bet nosacītā darba ņēmēja solidaritātes nodokļa daļa tiek ietverta samaksātajā IIN, kopējais nodokļu slogs maksātajam virs minētā sliekšņa nepieaugs). (fiskālā ietekme 2018.gadā - 126,0 milj. euro (t.sk., valsts budžetā -25,2 milj. euro, pašvaldību budžetā -100,8 milj. euro), 2019.gadā -124,8 milj. euro (t.sk., valsts budžetā -25,0 milj. euro, pašvaldību budžetā -99,8 milj. euro) un 2020.gadā -136,2 milj. euro (t.sk., valsts budžetā -27,2 milj. euro, pašvaldību budžetā -109,0 milj. euro));
- ar IIN neapliekamā diferencētā minimuma paaugstināšana 0 – 200 euro mēnesī 2018.gadā (200 euro mēnesī ienākumiem līdz 440 euro mēnesī, ienākumiem no 440 līdz 1 000 euro mēnesī – neapliekamais minimums atbilstoši formulai pakāpeniski samazinās, līdz pie ienākuma virs 1 000 euro mēnesī – tas sasniedz 0), 0 – 230 euro mēnesī 2019.gadā (230 euro mēnesī ienākumiem līdz 440 euro mēnesī, ienākumiem no 440 līdz 1 100 euro mēnesī – neapliekamais minimums atbilstoši formulai pakāpeniski samazinās, līdz pie ienākuma virs 1 100 euro mēnesī – tas sasniedz 0), 0 – 250 euro mēnesī 2020. gadā (250 euro mēnesī ienākumiem līdz 440 euro mēnesī, ienākumiem

- no 440 līdz 1 200 *euro* mēnesī – neapliekamais minimums atbilstoši formulai pakāpeniski samazinās, līdz pie ienākuma virs 1 200 *euro* mēnesī – tas sasniedz 0) (fiskālā ietekme 2018.gadā -35,5 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -7,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -28,4 milj. *euro*), 2019.gadā -59,1 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -11,8 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -47,3 milj. *euro*) un 2020.gadā -84,7 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -16,9 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -67,8 milj. *euro*));
- atvieglojuma par apgādībā esošām personām paaugstināšana 2018.gadā 200 *euro* mēnesī, 2019.gadā 230 *euro* mēnesī, 2020.gadā 250 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2018.gadā -14,3 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -2,9 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -11,4 milj. *euro*), 2019.gadā -31,4 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -6,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -25,1 milj. *euro*) un 2020.gadā -46,7 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -9,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -37,4 milj. *euro*));
 - atvieglojumu saņēmēju loka paplašināšana ar nestrādājošu laulāto, ja tas kopj bērnu (fiskālā ietekme 2018.gadā -2,7 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -0,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -2,2 milj. *euro*), 2019. un 2020.gadā -5,4 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -1,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -4,3 milj. *euro*));
 - attaisnoto izdevumu normu pārskatīšana, palielinot ierobežojumu IIN attaisnotajiem izdevumiem par izglītību, medicīnu un ziedojumiem līdz 600 *euro* gadā (par sevi un katru savu ģimenes locekli 50% no apliekamā ienākuma), kā arī nosakot gan procentuālu (10% no gada apliekamā ienākuma), gan summāru ierobežojumu – 4 000 *euro* gadā – attaisnotajiem izdevumiem par iemaksām privātajos pensiju fondos un apdrošināšanas prēmiju maksājumiem (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +9,4 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +1,9 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +7,5 milj. *euro*));
 - neapliekamā minimuma pensionāriem paaugstināšana 2018.gadā līdz 250 *euro* mēnesī, 2019.gadā – līdz 270 *euro* mēnesī un 2020.gadā – līdz 300 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2018.gadā -22,1 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -4,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -17,7 milj. *euro*), 2019.gadā -31,6 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -6,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -25,3 milj. *euro*) un 2020.gadā -43,1 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -8,6 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -34,5 milj. *euro*));
 - minimālās algas paaugstināšana līdz 430 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2018.gadā +8,8 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +1,8 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +7,0 milj. *euro*), 2019.gadā +8,5 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +1,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +6,8 milj. *euro*) un 2020.gadā +8,3 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +1,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +6,6 milj. *euro*));
 - nodokļa likmes kapitālam un kapitāla pieaugumam vienādošana, nosakot to 20% apmērā (izņemot par dividendēm, ja tās jau ir apliktas uzņēmuma līmenī ar ienākuma nodokļa 20% likmi peļņas sadales brīdī (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +11,3 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +2,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +9,0 milj. *euro*));
 - saimnieciskās darbības izdevumos summas, kas nepārsniedz 80% no saimnieciskās darbības ieņēmumiem, iekļaušana (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +12,9 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +2,6 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +10,3 milj. *euro*));
 - aplikšana ar IIN, piemērojot nodokļa likmi 20% izložu vai azartspēļu laimestiem, kas pārsniedz 3000 *euro* (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +2,6 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +2,1 milj. *euro*));
 - patentmaksas režīma uzlabošana, nosakot vienotu patentmaksas apmēru 50 *euro* un 100 *euro*, atsakoties no pārāk detalizēta saimnieciskās darbības veidu sadalījuma, kā arī vienkāršojot to samaksu. Piemērot samazinātās patentmaksas režīmu arī personām ar I.

un II. grupas invaliditāti (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +0,3 milj. *euro* pašvaldību budžetā);

- izmaiņas dividenžu politikā saistībā ar reinvestētās peļņas režīma ieviešanu uzņēmumu ienākuma nodoklī (fiskālā ietekme 2018.gadā +134,6 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +26,9 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +107,7 milj. *euro*), 2019.gadā -22,3 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -4,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -17,8 milj. *euro*) un 2020.gadā -54,4 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -10,9 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -43,5 milj. *euro*));
 - ēnu ekonomikas mazināšanas un administrēšanas uzlabošanas pasākumi (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +9,2 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +1,8 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +7,4 milj. *euro*));
 - pievienotās vērtības nodokļa reversa paplašināšana, ieviešot būvmateriālu, metālu un sadzīves tehnikas piegādēm, kā rezultātā samazināsies “aplokšņu algu” īpatsvars nozarē (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +8,3 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +1,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +6,6 milj. *euro*));
 - saskaņā ar 2017.gada 28.jūlija grozījumiem Mikrouzņēmumu nodokļa likumā tiek paredzēts samazināt mikrouzņēmumu gada apgrozījuma sliekšni līdz 40 tūkst. *euro* (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020. gadā -2,6 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -0,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -2,1 milj. *euro*)).
- 2018., 2019. un 2020.gada IIN ieņēmumus ietekmē arī iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas, kas iekļautas bāzes prognozēs:
- Saskaņā ar 2016.gada 23.novembra grozījumiem likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” paredzēta IIN regulējuma maiņa attiecībā uz izmaksām no privātajiem pensiju fondiem, ierobežojot atvieglojuma piemērošanu nodokļu plānošanas gadījumā (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +0,9 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,2 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,7 milj. *euro*)).

MK apstiprinātie papildu pasākumi:

- izstrādāt risinājumu čeku loterijas organizēšanai (fiskālā ietekme 2019. un 2020.gadā +0,3 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,2 milj. *euro*)).

3.4. tabula. IIN ieņēmumi*

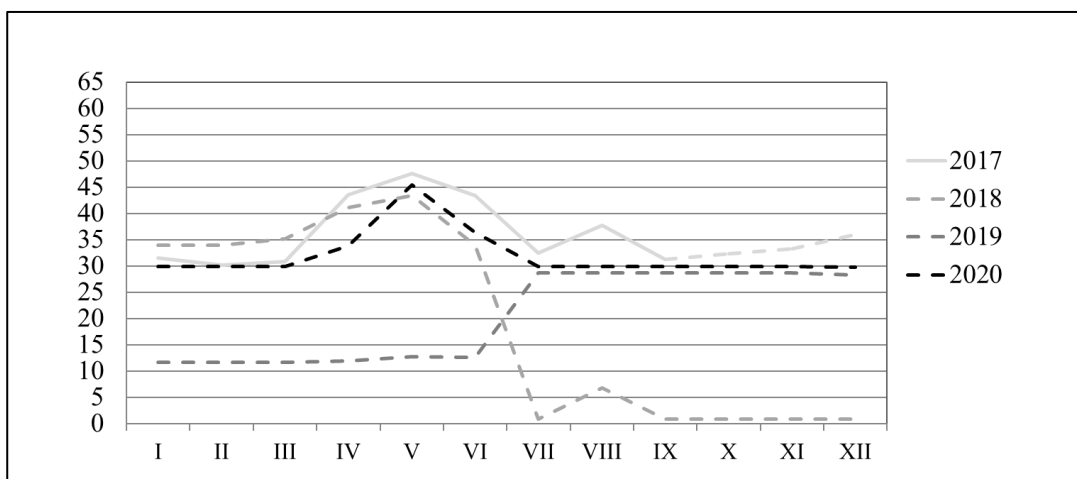
	2017	2018	2019	2020
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	1 672,0**	1 728,8	1 635,9	1 669,9
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis saskaņā ar likumu „ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. <i>euro</i>	1 640,2	1 740,3	1 839,6	
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. euro</i>	31,8	-11,5	-203,7	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, %</i>	1,9	-0,7	-11,1	-
% no IKP	6,3	6,1	5,5	5,3

*2017., 2018., 2019. un 2020. gadā valsts budžetā 20%, pašvaldību budžetā 80%

**Prognoze

Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi 2017.gada astoņos mēnešos bija 297,2 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2016.gada atbilstošo periodu ir par 6,8 milj. *euro* jeb 2,4% vairāk. 2017.gada astoņu mēnešu plāns ir izpildīts par 100,4%, tādejādi pārsniedzot plānotos ieņēmumus par 1,2 milj. *euro*.

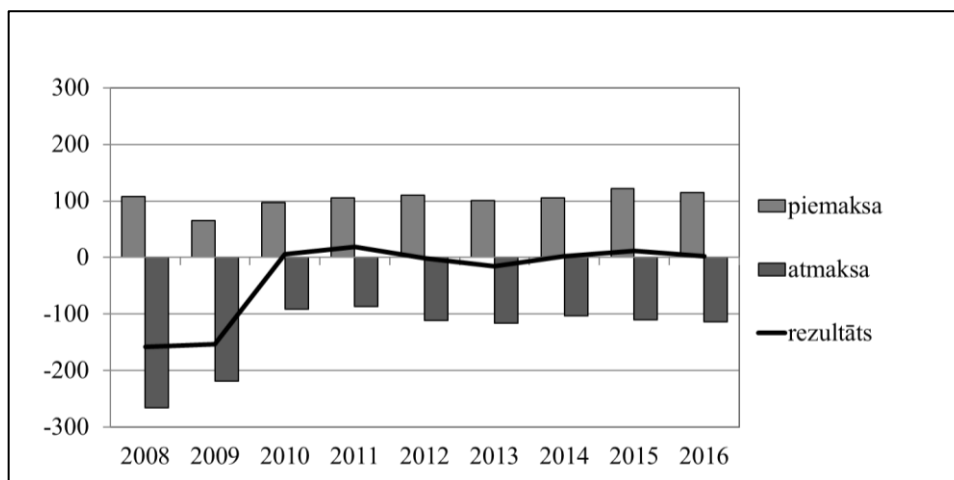
UIN iemaksas šī gada astoņos mēnešos palielinājās par 3,4% jeb 11,6 milj. *euro*, salīdzinot ar iepriekšējā gada astoņiem mēnešiem un atmaksu ir par 9,5% jeb 4,7 milj. *euro* vairāk kā pērn attiecīgajā periodā. 2017.gada septiņos mēnešos uzņēmumu ienākuma nodokļa iemaksās (neskaitot pārskaitīto mikrouzņēmumu nodokļa ieņēmumu daļu, jo tā netiek piesaistīta konkrētiem nodokļu maksātājiem) 45,8% ir no nodokļu maksātājiem, kuri darbojas tirdzniecības un automobiļu un motociklu remonta nozarē, finanšu pakalpojumu un apdrošināšanas nozarē vai elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas nozarē. Nodokļu maksātājiem, kuri darbojas tirdzniecības un automobiļu un motociklu remonta nozarē, finanšu pakalpojumu un apdrošināšanas nozarē vai būvniecības nozarē, atmaksātā summa ir 50,0% no kopējās 2017.gada septiņos mēnešos atmaksātās summas.

3.2. att. Uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. *euro*

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju 2017.gada septiņos mēnešos uzņēmumu ienākuma nodokļa deklarācijas par 2016.gadu iesnieguši 81 702 nodokļu maksātāji, kas ir par 1,3% vairāk nekā pagājušā gada attiecīgajā periodā par 2015.gadu.

Saskaņā ar informāciju uzņēmumu ienākuma deklarācijās, kas iesniegtas attiecīgā gada septiņos mēnešos, par 2016.gadu, salīdzinot ar 2015.gada deklarācijām, būtiski palielinājusies atmaksu summa (par 8,1%), bet piemaksu summa samazinājusies (par 1,9%), kas negatīvi ietekmē uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumus.

3.3. att. UIN piemaksājamās un atmaksājamās summas no valsts budžeta, milj. *euro*

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” UIN ieņēmumi 2018.gadā tiek plānoti 232,7 milj. *euro*, 2019.gadā 244,0 milj. *euro* un 2020.gadā 384,4 milj. *euro* apmērā.

Vidēja termiņa UIN ieņēmumu prognozes tika sagatavotas, ņemot vērā ieņēmumu izpildes tendences 2017.gadā, makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijus un to izmaiņas, kā arī *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātos nodokļu reformas pasākumus un MK apstiprinātos papildus pasākumus.

2018., 2019. un 2020.gada uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu ietekmējošās likumdošanas izmaiņas saistībā ar *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātajiem nodokļu reformas pasākumiem:

- saskaņā ar 2017.gada 28.jūlija likumu “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” tiek paredzēts konceptuāli jauns uzņēmumu ienākuma nodokļa maksāšanas režīms. Jaunais modelis paredz nodokļa maksāšanas brīdi atlikt līdz brīdim, kad peļņa tiek sadalīta vai citādā veidā novirzīta tādiem izdevumiem, kuri nenodrošina uzņēmuma turpmāku attīstību (fiskālā ietekme 2018.gadā -237,5 milj. *euro*, 2019. gadā -256,0 milj. *euro* un 2020. gadā -167,6 milj. *euro*);
- saskaņā ar 2017.gada 28.jūlija grozījumiem Mikrouzņēmumu nodokļa likumā tiek paredzēts samazināt mikrouzņēmumu gada apgrozījuma sliekšni līdz 40 tūkst. *euro* (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020. gadā -0,4 milj. *euro*);
- nodokļu atbalsta pasākumi (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +2,0 milj. *euro*).

MK apstiprinātie papildus pasākumi:

- palielināt minimālo dividendēs izmaksājamo peļņas daļu kapitālsabiedrībām, kurās visas kapitāla daļas tieši vai pastarpināti pieder valstij līdz 85% (fiskālā ietekme 2019. gadā +0,5 milj. *euro*);
- palielināt ieņēmumu prognozi no dividendēs izmaksājamās peļņas daļas AS “Latvijas valsts meži” (fiskālā ietekme 2019. un 2020.gadā +0,6 milj. *euro*);
- palielināt ieņēmumu prognozi no dividendēs izmaksājamās peļņas daļas AS “Latvenergo” (fiskālā ietekme 2019. gadā +0,7 milj. *euro* un 2020.gadā +25,4 milj. *euro*).

3.5. tabula. UIN ieņēmumi

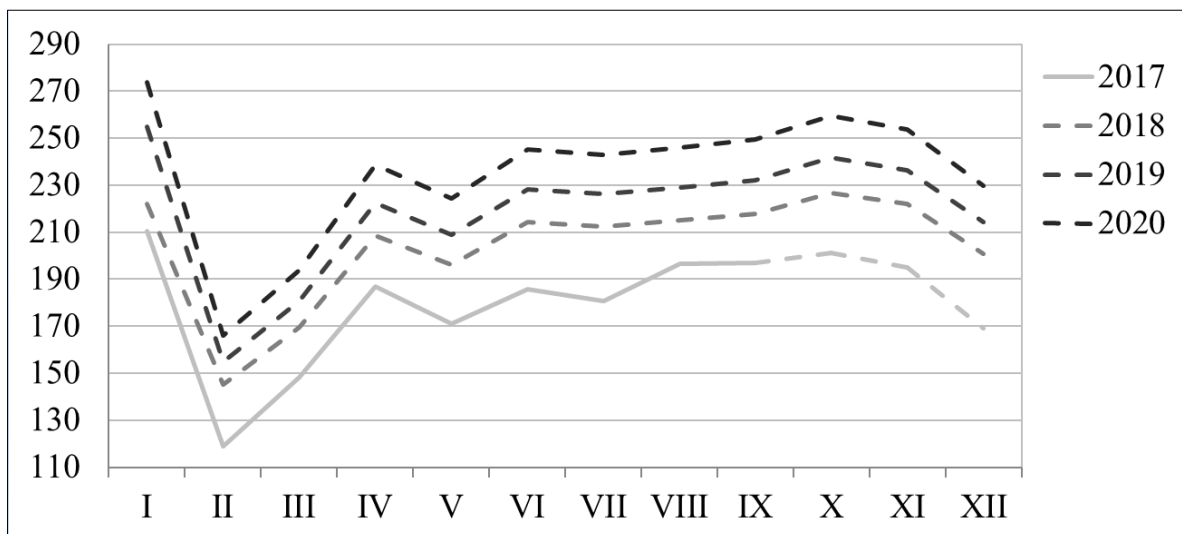
	2017	2018	2019	2020
Uzņēmumu ienākuma nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	430,0*	232,7	244,0	384,4
Uzņēmumu ienākuma nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. <i>euro</i>	425,3	461,1	486,8	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. euro</i>	4,7	-228,4	-242,8	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, %</i>	1,1	-49,5	-49,9	-
% no IKP	1,6	0,8	0,8	1,2

*Prognoze

Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi ir nozīmīgs valsts pamatbudžeta ieņēmumu avots, kas 2017. gada astoņos mēnešos veidoja 51,6% no valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumiem.

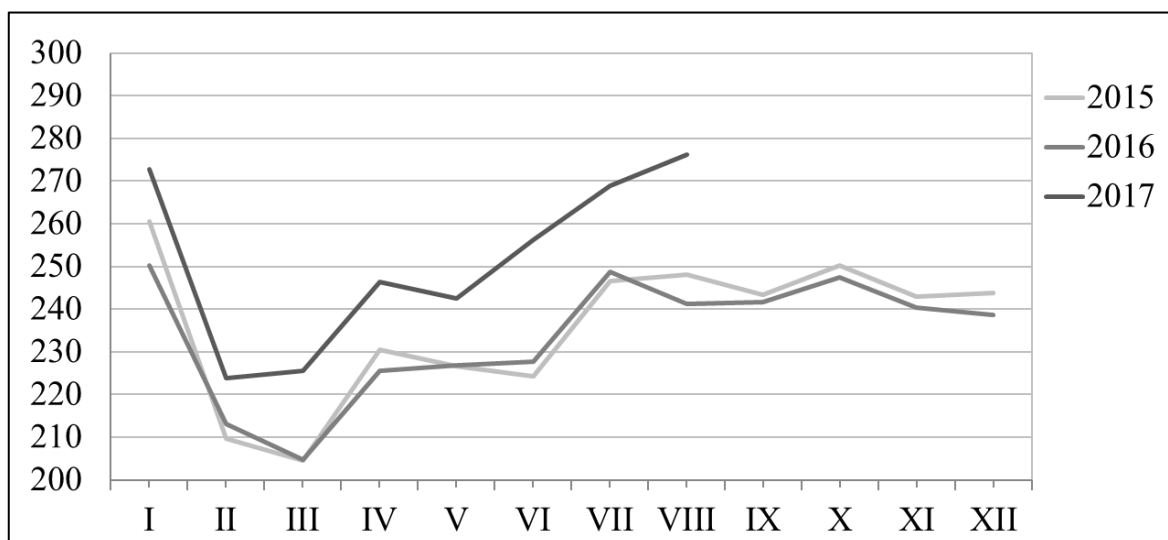
Saskaņā ar likumu „Par valsts budžetu 2017. gadam” pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi 2017. gadā tika plānoti 2 158,0 milj. *euro* apmērā. Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi 2017. gada astoņos mēnešos iekasēti 1 398,8 milj. *euro* apmērā, kas ir par 1,9 milj. *euro* jeb 0,1% mazāk nekā plānots. Salīdzinājumā ar 2016. gada astoņiem mēnešiem

ieņēmumi palielinājušies par 94,5 milj. *euro* jeb 7,2 %, kas skaidrojams ar veikto nodokļa iemaksu palielināšanos.

3.4.att. Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. *euro*

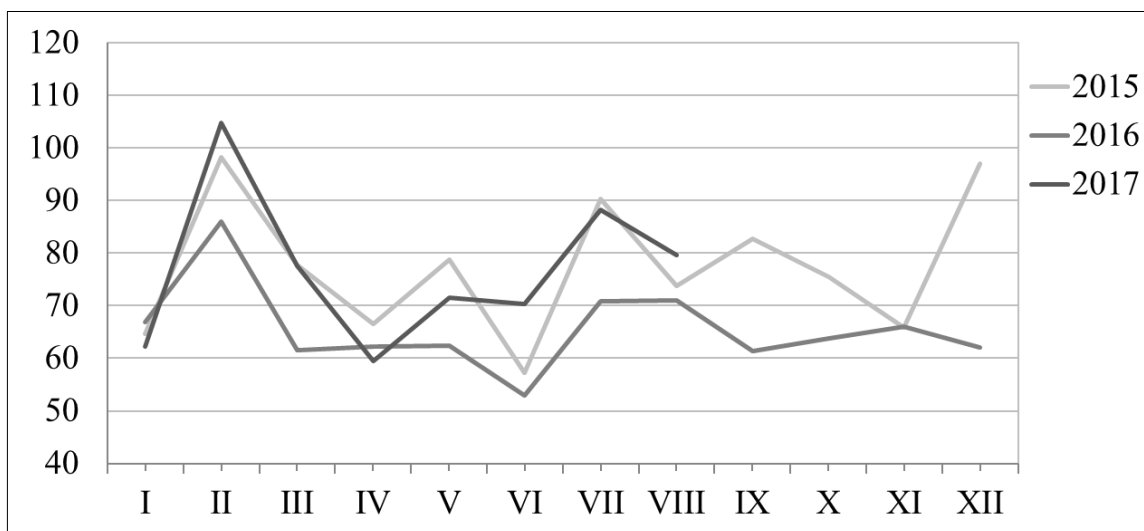
Saskaņā ar CSP datiem mazumtirdzniecības uzņēmumu kopējais apgrozījums, faktiskajās cenās 2017.gada 7 mēnešos salīdzinājumā ar 2016.gada attiecīgo periodu palielinājās par 6,3 procentiem. Pārtikas preču mazumtirdzniecības apgrozījums palielinājās par 5,4%, bet nepārtikas preču (neieskaitot auto degvielas mazumtirdzniecību) pārdošanas apjoms palielinājās par 4,1%. Salīdzinot ar pagājušā gada 7 mēnešiem, apgrozījums pieaudzis pārtikas, dzērienu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos (par 38,6%), informācijas un komunikāciju tehnoloģiju iekārtu mazumtirdzniecība (par 17,2%) un auto degvielas mazumtirdzniecībā (par 14,6%). Savukārt apgrozījums visvairāk krities mazumtirdzniecībā stendos un tirgū (par 5,1%) un lietotu preču mazumtirdzniecības veikalos (par 2,5%).

3.5. att. Pievienotās vērtības nodokļa bruto iemaksu dinamika, milj. *euro*
(Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests)

Pievienotās vērtības nodokļa bruto iemaksas 2017.gada astoņos mēnešos bija 2 012,4 milj. *euro*, kas ir par 174,3 milj. *euro* jeb 9,5% vairāk nekā 2016.gada attiecīgajā periodā. Pievienotās vērtības nodokļa iemaksu palielināšanos ietekmēja gan ekonomikas

izaugsmes tempa palielināšanās, gan investīciju palielināšanās, kas saistīta ar ES struktūrfondu apgūšanu. Lielākais iemaksu palielinājums ir tirdzniecībā, izņemot automobiļus un motociklus (par 81,4 milj. *euro* jeb 9,9%), valsts pārvaldē un aizsardzībā un obligātā sociālā apdrošināšanā (par 26,6 milj. *euro* jeb 51,0%), automobiļu un motociklu vairumtirdzniecības, mazumtirdzniecības un remonta nozarē (par 15,1 milj. *euro* jeb 14,1%) un operācijas ar nekustāmo īpašumu nozarē (par 12,1 milj. *euro* jeb 12,4%).

3.6. att. Pievienotās vērtības nodokļa atmaksu dinamika, milj. euro
(Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests)

2017. gada astoņu mēnešu plāna neizpilde saistīta ar atmaksu palielināšanos (saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju atmaksas palielinājušas par 79,8 milj. *euro* jeb 15,0% vairāk nekā iepriekšējā gada astoņos mēnešos). Lielākais atmaksu palielinājums ir nodokļu maksātājiem, kas darbojas augkopības un lopkopības, medniecības un saistītas palīgdarbības nozarē (par 31,7 milj. *euro* jeb 2 reizēm), kas darbojas ar nekustamo īpašumu operācijām (par 10,6 milj. *euro* jeb 61,4%), inženierbūvniecībā (par 8,0 milj. *euro* jeb 37,9%) un ēku būvniecības nozarē (par 6,5 milj. *euro* jeb 21,8%).

Saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam” 2018. gadā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 2 451,1 milj. *euro*, 2019. gadā 2 629,3 milj. *euro* un 2020. gadā 2 823,5 milj. *euro* apmērā.

2018. – 2020. gadā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu pieaugumu veicinās iekšzemes pieprasījums, kas saskaņā ar prognozēm 2018. gadā, pieaugs par 7,8%, 2019. gadā par 7,0% un 2020. gadā par 6,4 procentiem. Inflācijas līmenis 2018. – 2020. gadā palielināsies un būs lielāks nekā iepriekšējos gados – prognozētais inflācijas pieaugums 2018. gadā ir 2,8 procentpunkti, 2019. gadā 2,4 un 2020. gadā 2,1 procentpunkti.

Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu prognozes 2018. – 2020. gadam ir sagatavotas, ņemot vērā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu pieaugumu 2017. gadā, prognozētās tautsaimniecības attīstības tendences, kā arī *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātie nodokļu reformas pasākumi, iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas un MK apstiprinātie papildus pasākumi.

Saskaņā ar 2017.gada 27.jūlijā Saeimā pieņemtajiem normatīvo aktu grozījumiem, 2018., 2019. un 2020. gada pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu ietekmējošās likumdošanas izmaiņas saistībā ar *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021.gadam* apstiprinātajiem nodokļu reformas pasākumiem:

1. Likums “Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā” paredz:

- pievienotās vērtības nodokļa apgrieztās maksāšanas kārtības paplašināšanu, ieviešot reverso maksāšanas kārtību būvmateriālu un sadzīves tehnikas piegādēm. Kā arī pievienotās vērtības nodokļa apgrieztās maksāšanas kārtības ieviešana metālizstrādājumu piegādei un ar to saistītiem pakalpojumiem. Iepriekš minētie grozījumi stāsies spēkā ar 2018. gada 1. janvāri (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020. gadā ik gadu +40,2 milj. *euro*);
 - samazināt gada apgrozījuma sliekšni no 50 000 *euro* līdz 40 000 *euro*, līdz kuram atļauts iekšzemes pievienotās vērtības nodokļa maksātājam neregistrēties Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļu maksātāju reģistrā (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020. gadā ik gadu +5,9 milj. *euro*).
2. Citu likumu, noteikumu izmaiņas paredz:
- pievienotās vērtības nodokļa darījumu atšifrēšanas sliekšņa samazināšanu, nosakot, ka reģistrētam pievienotās vērtības nodokļa maksātājam būs jāatšifrē darījumi ar reģistrētiem pievienotās vērtības nodokļa maksātājiem, kuru vērtība bez pievienotās vērtības nodokļa pārsniedz 150 *euro*, līdzšinējo darījumu, kuru vērtība bez pievienotās vērtības nodokļa pārsniedz 1430 *euro*, vietā. Grozījumi MK noteikumos Nr.40 "Noteikumi par pievienotās vērtības nodokļa deklarācijām" stāsies spēkā ar 2018.gada 1.janvāri (fiskālā ietekme 2018. gadā +34,8 milj. *euro*, 2019. un 2020. gadā ik gadu +38,0 milj. *euro*);
 - akcīzes nodokļa likmju palielināšana, tādejādi palielinot ar PVN apliekamo bāzi (fiskālā ietekme 2018. gadā +9,9 milj. *euro*, 2019. gadā +14,0 milj. *euro* un 2020. gadā +20,5 milj. *euro*).
3. Ēnu ekonomikas apkarošanas un nodokļu administrēšanas uzlabošanas pasākumus:
- administrēšanas un piedziņas uzlabošanas kontekstā - izmaiņas lēmumu izpildes nodrošinājuma līdzekļu regulējumā, nosakot izpildes nodrošinājuma līdzekļu piemērošanas brīdi, izpildes nodrošinājuma līdzekļu piemērošanu, kā arī par piemērojamiem izpildes nodrošinājuma līdzekļiem, ja saņemta informācija no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra par iesniegtajiem pieteikumiem ierakstu izdarīšanai komercreģistrā (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020. gadā ik gadu +9,5 milj. *euro*);
 - likuma „Atbalsts nodokļu maksātājiem nokavējuma naudas un soda naudas dzēšanai” ieviešana (stājies spēkā ar 2017. gada 22. augustu), tā mērķis ir īstenojot vienu reizi veicamu pasākumu, atvieglot nodokļu maksātājiem radušos nodokļu parāda slogu un palielināt budžeta ieņēmumus (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020. gadā ik gadu +12,0 milj. *euro*).

MK 2017. gada 8. septembra sēdē papildus atbalstītās izmaiņas:

- pievienotās vērtības nodokļa samazinātās likmes ieviešana 5% apmērā Latvijai raksturīgajiem augļiem, ogām un dārzeņiem Samazinātā likme tiks ieviesta uz laiku no 2018. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 31. decembrim (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020. gadā ik gadu -6,0 milj. *euro*);
- cīņai ar ēnu ekonomiku tiek paredzēta kases čeku loterijas ieviešana, paredzot, ka čeks, kvīts nebūs tikai dokuments, ar kuru pierādīt savas patērētāja tiesības, bet arī loterijas biļete, kas dos tiesības piedalīties izlozē un laimēt dažādus laimestus. 2018.gada laikā tiks izstrādāts tiesiskais regulējums un tehniskie risinājumi un pirmā čeku loteriju tiks organizēta 2019. gadā (fiskālā ietekme 2019. un 2020. gadā ik gadu +3,0 milj. *euro*);
- ar 2019. gada 1. janvāri reversās jeb apgrieztās pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas kārtības ieviešana pākšaugiem un līdzīgiem produktiem (tai skaitā pupiņām, dārza pupām, auna zirņiem, lauka pupām, lēcām, lupiņām, zirņiem un cūku zirņiem) (fiskālā ietekme 2019. un 2020. gadā ik gadu +0,5 milj. *euro*);
- Satiksmes ministrijas izstrādātais fiskāli neitrālais priekšlikumus par valsts budžeta ieņēmumu palielināšanu no pievienotās vērtības nodokļa, kas aprēķināms par pasažieru

pārvadājuma pakalpojuma sniegšanu MK 2015. gada 31. marta noteikumos Nr.153 "Noteikumi par pasažieru kategorijām, kuras ir tiesīgas izmantot braukšanas maksas atvieglojumus maršrutu tīkla maršrutos" paredzētajām pasažieru kategorijām, lai nodrošinātu izmaksājamo kompensācijas apmēru. Priekšlikums uz budžetu ir fiskāli neitrāls, jo paredz 2018.gadā un turpmāk palielināt Satiksmes ministrijas finansējumu bāzes izdevumus programmā 31.00.00 "Sabiedriskais transports" (apakšprogramma 31.07.00 "Dotācijas sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējiem ar braukšanas maksas atvieglojumiem saistīto zaudējumu segšanai un valsts pamatbudžeta pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumus (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020. gadā ik gadu +2,5 milj. euro).

3.6. tabula. Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Pievienotās vērtības nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. euro	2 161,2*	2 451,1	2 629,3	2 823,5
Pievienotās vērtības nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. euro	2 158,0	2 297,0	2 447,5	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. euro	+3,3	+154,1	+181,8	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, %	+0,2	+6,7	+7,4	-
% no IKP	8,1	8,6	8,8	8,9

* Prognoze

Saskaņā ar likumu „Par valsts budžetu 2017.gadam” kopējie **akcīzes nodokļa ieņēmumi** 2017.gadā tika plānoti 890,3 milj. euro apmērā. Akcīzes nodokļa ieņēmumu izpilde 2017.gada astoņos mēnešos pārsniedza plānotos ieņēmumus par 5,5 milj. euro jeb 1,0 procentu. Salīdzinājumā ar 2016.gada astoņu mēnešu izpildi akcīzes nodokļa ieņēmumi ir palielinājušies par 29,1 milj. euro jeb 5,2 procentiem.

2017.gada astoņos mēnešos akcīzes nodokļa naftas produktiem ieņēmumi bija 314,1 milj. euro, nodrošinot plāna izpildi 100,5% apmērā. Salīdzinot ar 2016.gada atbilstošo periodu, akcīzes nodokļa ieņēmumi no naftas produktiem ir palielinājušies par 14,1 milj. euro jeb 4,7%, kas saistīts ar patēriņam nodotā naftas produktu apjoma pieaugumu.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju naftas produktu kopējā patēriņa apjoms 2017.gada sešos mēnešos un 2016.gada decembrī salīdzinājumā ar 2016. un 2015.gada attiecīgo periodu pieaudzis par 6,2%, t.sk. dīzeļdegvielas patēriņš pieaudzis par 9,4%, bet gan benzīna, gan sašķidrinātās naftas gāzes patēriņš samazinājies par 5,6% katrs. Petrolejas patēriņš palielinājies par 8,9%, bet degvielleļļas patēriņš samazinājies par 18,4 procentiem.

Akcīzes nodokļa ieņēmumus ietekmēja arī iepriekšējos gados pieņemtās izmaiņas normatīvajos aktos:

1. saskaņā ar 2016.gada 26.maija MK lēmumu par grozījumiem MK noteikumos Nr.194 „Kārtība, kādā piemēro samazināto akcīzes nodokļa likmi izeļļai (marķētai) dīzeļdegvielai (gāzeļļai), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīķiem” noteikts, ka, administrējot degvielas ar samazināto akcīzes nodokļa likmi piešķiršanu 2017./2018. saimnieciskajam gadam un turpmākajiem gadiem, ieņēmumos neiekļauj par iepriekšējo gadu ES atbalsta pasākumos „Bioloģiskā lauksaimniecība” un „Agrovide un klimats” saņemtās maksājumu summas. Līdz ar to 2017./2018. saimnieciskajā gadā un turpmākajos gados samazinās zemes platības, par kurām piešķirtas tiesības iegādāties degvielu ar samazināto akcīzes nodokļa likmi;

2. saskaņā ar 2016.gada 23.novembrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli”:
 - ar 2017.gada 1.janvāri mazinātas iespējas Latvijas teritorijā noliet, uzglabāt un tirgot ar atvieglojumiem ievesto degvielu (starptautisko kravas autopārvadājumu transporta līdzekļu degvielas tvertnēs);
 - ar 2017.gada 1.jūliju atceltas tiesības iegādāties dīzeļdegvielu ar samazināto akcīzes nodokļa likmi par zemes platībām, kurās audzē kukurūzu biogāzes ieguvei.
3. saskaņā 2017.gada 14.martā pieņemtajiem grozījumiem MK 2015.gada 14.aprīļa noteikumos Nr. 194 „Kārtība, kādā piemēro samazināto akcīzes nodokļa likmi iezīmētai (marķētai) dīzeļdegvielai (gāzeļļai), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīķiem” ar 2017./2018. saimniecisko gadu:
 - lauksaimniecības produkcijas ražotājam, kura saimniecībai ir piešķirts bioloģiskās saimniecības statuss, ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas jānodrošina 200 *euro* apmērā, rēķinot uz katru kārtējā gadā atbalstam deklarēto un apstiprināto hektāru skaitu;
 - paaugstināts marķētās dīzeļdegvielas apjoms līdz 130 litriem uz hektāru par lucernas aizņemtā platību, uz kuras tiek nodrošināts noteiktais minimālais lauksaimniecības dzīvnieku blīvums;
 - noteikti augstāki pārrēķināšanas koeficienti tādām dzīvnieku sugām kā trusis, briedis (staltbriedis), stirna un ziemeļamerikas briedis (baltastes un melnastes briedis).

Akcīzes nodokļa ieņēmumi no **alkoholiskajiem dzērieniem** šī gada astoņos mēnešos bija 101,0 milj. *euro*, kas ir par 11,5 milj. *euro* jeb 12,8% vairāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2016.gada astoņiem mēnešiem, akcīzes nodokļa ieņēmumi par alkoholiskajiem dzērieniem palielinājušies par 14,4 milj. *euro* jeb par 16,6 procentiem.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju 2017.gada sešos mēnešos un 2016.gada decembrī, salīdzinot ar 2016. un 2015.gada attiecīgo periodu, patēriņam nodoti par 7,7% vairāk alkoholisko dzērienu (neskaitot alu). Pārējo alkoholisko dzērienu patēriņš palielinājies par 145,7 tūkst. dal jeb par 9,8%, vīna un raudzēto dzērienu patēriņš par 69,9 tūkst. dal jeb 5,4%, starpproduktu ar absolūtā spirta saturu līdz 15 tilpumprocentiem (ieskaitot) patēriņš palielinājies par 19,8 tūkst. dal jeb 12,8%, bet starpproduktu ar absolūtā spirta saturu no 15 tilpumprocentiem (neieskaitot) līdz 22 tilpumprocentiem (ieskaitot) patēriņš samazinājies par 0,4 procentiem.

Alkoholisko dzērienu patēriņu ietekmēja akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem likmju paaugstināšana, kā arī citas izmaiņas normatīvajos aktos. Saskaņā ar 2015.gada 30.novembrī pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem tika paaugstinātas ar 2016. un 2017.gada 1.martu.

Saskaņā ar 2016.gada 23.novembrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2017.gada 1.janvāri tika noteikts maksimālais alkoholisko dzērienu daudzums, ko var iegādāties diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību diplomātiskie un konsulārie aģenti, administratīvi tehniskais personāls un minēto personu ģimenes locekļi, kā arī starptautisko organizāciju pārstāvniecību darbinieki, piemērojot akcīzes nodokļa atbrīvojumu vai atmaksu.

Saskaņā ar 2016.gada 29.novembrī pieņemtajiem grozījumiem MK 2005.gada 30.augusta noteikumos Nr.662 „Akcīzes preču aprites kārtība” ar 2017.gada 1.janvāri tika samazināta pieļaujamo zudumu norma alkoholisko dzērienu uzglabāšanas, pārvadāšanas un ražošanas procesos.

Alkoholisko dzērienu patēriņu būtiski ietekmēja ne vien iepriekš minētās izmaiņas normatīvajos aktos, bet arī akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana Igaunijā un Lietuvā 2017.gadā, kā rezultātā būtiski pieauga alkoholisko dzērienu patēriņš pierobežā.

2017.gada astoņos mēnešos akcīzes nodokļa **alum** ieņēmumi bija 24,2 milj. *euro*, kas ir par 1,0 milj. *euro* jeb 4,5% vairāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2016. gada atbilstošo periodu, akcīzes nodokļa ieņēmumi ir palielinājušies par 2,3 milj. *euro* jeb 10,6 procentiem. Tāpat kā akcīzes nodokļa no alkoholiskajiem dzērieniem ieņēmumu pieaugumu arī akcīzes nodokļa no alus ieņēmumu pieaugumu noteica akcīzes nodokļa likmju būtiskais palielinājums un patēriņa pieaugums pierobežā, kas saistīts ar akcīzes nodokļa likmju alum paaugstināšanu Igaunijā un Lietuvā.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju alus produktu kopējais patēriņš 2017.gada sešos mēnešos un 2016.gada decembrī salīdzinājumā ar 2016. un 2015.gada atbilstošo periodu ir palielinājies par 1,6 procentiem.

Akcīzes nodokļa ieņēmumus no alus ietekmē arī mazajās alus darītavās saražotā alus daudzuma pieauguma dinamika, jo tajās saražotajam alum (par pirmajiem 10 000 hektolitru kalendārajā gadā) tiek piešķirts akcīzes nodokļa atvieglojums 50% apmērā. Patstāvīgās mazās alus darītavas statuss 2017.gada jūnija beigās bija piešķirts 39 komersantiem. 2017.gada sešos mēnešos no kopējā saražotā alus daudzuma 21% tika saražoti mazajās alus darītavās. Kopumā šī gada sešos mēnešos mazajās alus darītavās saražotā alus daudzums, salīdzinot ar 2016.gada sešiem mēnešiem, ir palielinājies par 11,4 procentiem.

Ar 2015.gada 30.novembrī pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2017.gada 1.martu akcīzes nodoklis alum tika paaugstināts no 4,2 *euro* līdz 4,5 *euro* par katru absolūtā spirta tilpumprocentu par 100 litriem alus, bet minimālā likme – no 7,8 *euro* līdz 8,2 *euro* par 100 litriem alus.

Akcīzes nodokļa **tabakas izstrādājumiem** ieņēmumi 2017.gada astoņos mēnešos bija 123,6 milj. *euro*, kas ir par 8,9 milj. *euro* jeb 6,7% mazāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2016.gada atbilstošo periodu, akcīzes nodokļa ieņēmumi no tabakas izstrādājumiem ir samazinājušies par 2,1 milj. *euro* jeb 1,7%, kas saistīts ar patēriņam nodoto tabakas izstrādājumu apjoma samazināšanos.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju kopējais patēriņam Latvijā nodoto cigarešu apjoms 2017.gada sešos mēnešos un 2016.gada decembrī salīdzinājumā ar 2016. un 2015.gada atbilstošo periodu ir samazinājies par 3,1%, cigāru un cigarillu patēriņš par 19,0%, bet smēķējamās tabakas patēriņš pieaudzis par 0,4 procentiem.

Akcīzes nodokļa ieņēmumus ietekmē ne vien nodokļa objektu patēriņa dinamika, bet arī iepriekšējos gados pieņemtās izmaiņas normatīvajos aktos. Saskaņā ar 2016.gada 23.novembrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli”:

- ar 2017.gada 1.janvāri tika paaugstināts akcīzes nodoklis cigāriem un cigarillām no 42,69 *euro* līdz 58,0 *euro* par 1 000 gab.;
- ar 2017.gada 1.janvāri tika paaugstināts akcīzes nodoklis smēķējamai tabakai – smalki sagrieztai tabakai cigarešu uztīšanai, citai smēķējamai tabakai, tabakas lapām – no 58,0 *euro* līdz 62,0 *euro* par 1 000 gramiem;
- ar 2017.gada 1.janvāri noteikts maksimālais tabakas izstrādājumu un elektroniskajās cigaretēs izmantojamā šķidrums daudzums, ko var iegādāties diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību diplomātiskie un konsulārie aģenti, administratīvi tehniskais personāls un minēto personu ģimenes locekļi, kā arī starptautisko organizāciju pārstāvniecību darbinieki, piemērojot akcīzes nodokļa atbrīvojumu vai atmaksu;
- ar 2017.gada 1.jūliju tika restrukturizēts akcīzes nodoklis cigaretēm – akcīzes nodokļa procentuālā daļa tika samazināta no 25,0% līdz 20,0%, bet specifiskā daļa paaugstināta no 56,20 *euro* līdz 67,0 *euro* par 1 000 cigaretēm. Minimālais akcīzes nodokļa līmenis tika paaugstināts no 93,7 *euro* līdz 99,0 *euro* par 1 000 cigaretēm. Likuma grozījumi paredzēja akcīzes nodokļa paaugstināšanu arī ar 2018.gada 1.jūliju.

Akcīzes nodokļa ieņēmumi **par pārējām akcīzes precēm** 2017.gada astoņos mēnešos bija 10,1 milj. *euro*, kas ir par 0,5 milj. *euro* jeb 5,5% vairāk nekā plānots. Salīdzinājumā ar

2016.gada attiecīgo periodu akcīzes nodokļa ieņēmumi no tām ir palielinājušies par 0,6 milj. *euro* jeb 6,0 procentiem.

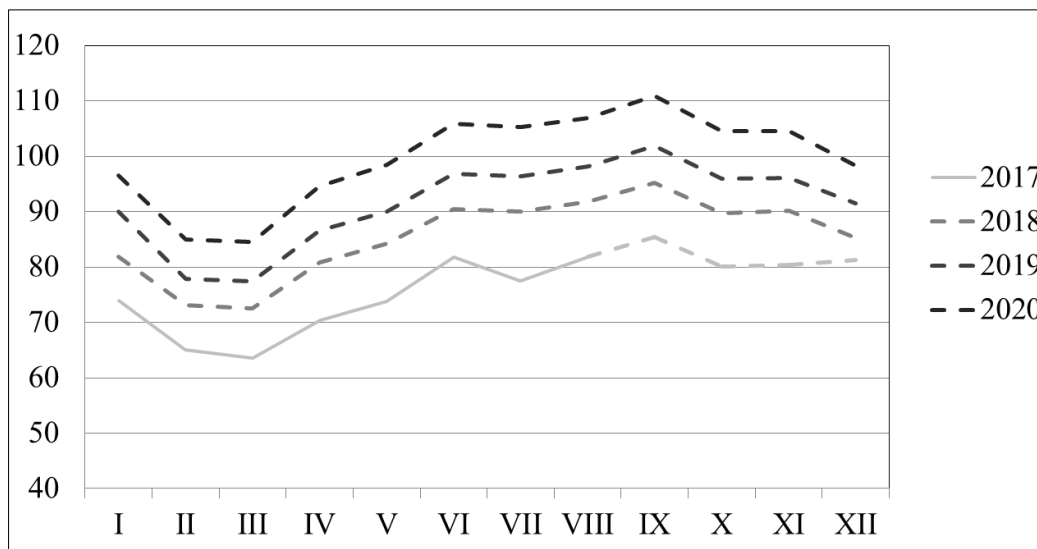
Saskaņā ar 2015.gada 30.novembrī pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2016.gada 1.jūliju akcīzes nodoklis tiek piemērots arī elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrums. Ieņēmumi no elektroniskajās cigaretēs izmantojamā šķidruma tiek ieskaitīti vienā kontā ar ieņēmumiem no pārējām akcīzes precēm, un 2017.gada sešos mēnešos un 2016.gada decembrī aprēķinātais nodoklis par elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu saskaņā ar akcīzes nodokļa deklarācijās sniegto informāciju sastādīja 129,8 tūkst. *euro*.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju kafijas patēriņš 2017.gada sešos mēnešos un 2016.gada decembrī salīdzinājumā ar 2016. un 2015.gada atbilstošo periodu ir palielinājies par 4,3%, bet bezalkoholisko dzērienu patēriņš tai pašā periodā samazinājies par 0,9 procentiem.

2017.gada astoņos mēnešos akcīzes nodokļa ieņēmumi par **dabasgāzi** bija 14,7 milj. *euro*, kas ir par 0,2 milj. *euro* jeb 1,1% mazāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2016.gada atbilstošo periodu, akcīzes nodoklis par dabasgāzi iekasēts par 0,1 milj. *euro* jeb 0,9% mazāk.

Akcīzes nodokļa ieņēmumu samazinājums saistīts ar dabasgāzes patēriņa samazinājumu – saskaņā ar informāciju lielāko gāzes piegādātāju iesniegtajās dabasgāzes akcīzes nodokļa deklarācijās, dabasgāzes daudzums, kas izmantots par kurināmo, 2016.gada decembrī un 2017.gada sešos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo periodu pērn, samazinājies par 1,0 procentu. Dabasgāzes, ko izmanto par kurināmo, patēriņa dinamika ir tieši saistīta ar laikapstākļiem.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” akcīzes nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 2018.gadā 1 025,0 milj. *euro*, 2019.gadā 1 098,6 milj. *euro*, bet 2020.gadā 1 195,5 milj. *euro*.

3.7. att. Akcīzes nodokļa ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. *euro*

Vidējā termiņa akcīzes nodokļa ieņēmumu plāns tika sagatavots, ņemot vērā:

- prognozēto IKP pieauguma tempu (2018.gadā +6,3%, 2019.gadā +5,7%, 2020.gadā +5,6%), prognozēto darba samaksas pieauguma tempu (2018.gadā +6,0%, 2019.gadā +5,3% un 2020.gadā +5,0%), kā arī prognozēto privātā patēriņa pieaugumu (2018.gadā +6,0%, 2019.gadā +5,5%, 2020.gadā +4,8%);
- prognozēto akcīzes nodokļa preču patēriņa dinamiku;
- iepriekšējos gados pieņemtus grozījumus normatīvajos aktos – saskaņā ar 2016.gada 23.novembrī pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli”, kas paredz:

- paaugstināt akcīzes nodokli cigāriem un cigarillām ar 2018.gada 1.janvāri no 58,0 *euro* līdz 73,0 *euro* un ar 2019.gada 1.janvāri līdz 88,0 *euro* par 1 000 gab.;
 - paaugstināt akcīzes nodokli smēķējamai tabakai (smalki sagrieztai tabakai cigarešu uztīšanai, citai smēķējamai tabakai, tabakas lapām un karsējamai tabakai) ar 2018.gada 1.janvāri no 62,0 *euro* līdz 66,0 *euro* un ar 2019.gada 1.janvāri līdz 70,0 *euro* par 1 000 gramiem.
- Fiskālā ietekme iekļauta akcīzes nodokļa ieņēmumu bāzes prognozēs.
- 2017.gada 27.jūlijā pieņemtos grozījumus likumā „Par akcīzes nodokli”, kas paredz:
 - ar 2018.gada 1.jūliju akcīzes nodokli cigaretēm paaugstināt straujāk nekā iepriekš plānots – akcīzes nodokļa likme cigaretēm tiks paaugstināta no 67,0 *euro* līdz 74,6 *euro* par 1 000 cigaretēm, bet minimālais akcīzes nodokļa līmenis tiks paaugstināts no 99,0 *euro* līdz 109,2 *euro* par 1 000 cigaretēm. Likmes paredzēts paaugstināt arī ar 2019.gada 1.jūliju (skat. 3.7.tabulu). Fiskālā ietekme 2018.gadā +3,7 milj. *euro*, 2019.gadā +12,2 milj. *euro* un 2020.gadā +17,1 milj. *euro*.

3.7.tabula. Akcīzes nodokļa likmes cigaretēm

	01.07.2017.	01.07.2018.	01.07.2019.
Cigaretes, <i>euro</i> par 1 000 gab.	67,0	74,6	78,7
Minimālais līmenis, <i>euro</i> par 1 000 gab.	99,0	109,2	114,7
Procentuālā likme no mazumtirdzniecības cenas	20%	20%	20%

- ar 2020.gada 1.janvāri paaugstināt akcīzes nodokli cigāriem un cigarillām no 88,0 *euro* līdz 95,2 *euro* par 1 000 gab. Fiskālā ietekme +0,3 milj. *euro*;
- ar 2020.gada 1.janvāri paaugstināt akcīzes nodokli smēķējamai tabakai no 70,0 *euro* līdz 75,0 *euro* par 1 000 gramiem tabakas. Fiskālā ietekme +0,2 milj. *euro*;
- ar 2018.gada 1.janvāri un 2020.gada 1.janvāri paaugstināt akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem, ko izmanto par degvielu (skat. 3.8.tabulu). Ņemot vērā to, ka degvielas cenas ietekmē ne vien nodokļu likmes, bet arī naftas cenu svārstības biržās, prognozēts, ka akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanas ietekme uz degvielas cenu būs salīdzinoši neliela.
- Fiskālā ietekme 2018.gadā +24,4 milj. *euro*, 2019.gadā +25,3 milj. *euro* un 2020.gadā +37,5 milj. *euro*.

3.8.tabula. Akcīzes nodokļa likmes degvielai

Naftas produkti	2017	01.01.2018.	01.01.2020.
Svinu nesaturošs benzīns, <i>euro</i> par 1 000 l	436,00	476,00	509,00
Svinu saturošs benzīns, <i>euro</i> par 1 000 l	455,32	594,00	594,00
Dīzeļdegviela, petroleja, degviellejla, <i>euro</i> par 1 000 l	341,00	372,00	414,00
Marķētā dīzeļdegviela, ko izmanto lauksaimniecībā	50,00	55,8*	62,10
Sašķidrinātā naftas gāze, <i>euro</i> par 1 000 kg	206,00	244,00	285,00

*Akcīzes nodokļa likme iezīmētajai (marķētajai) dīzeļdegvielai (gāzeļļai), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīkiem, ar 2018.gada 1.jūliju tiks paaugstināta no 50,0 *euro* līdz 55,8 *euro* par 1 000 litriem, bet ar 2020.gada 1.janvāri līdz 62,1 *euro* par 1 000 litriem (15% apmērā no dīzeļdegvielai noteiktās likmes).

- ar 2018.gada 1.martu paaugstināt akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum straujāk nekā iepriekš plānots. Akcīzes nodokļa likmes tiks paaugstinātas arī ar 2019. un 2020.gada 1.martu. Raudzētajiem dzērieniem ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem akcīzes nodokļa likme tiks saglabāta iepriekšējā līmenī – 64,0 *euro* par 100 litriem.

Nosakot akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem un alum likmes un prognozējot akcīzes nodokļa ieņēmumus, tika ņemtas vērā Igaunijā un Lietuvā plānotās akcīzes nodokļa likmes (skat. 3.9. tabulu).

3.9.tabula. Akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum Baltijas valstīs

	2017	2018	2019	2020
Raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem, <i>euro</i>/100 l				
Latvija	64,00	64,00	64,00	64,00
Lietuva**	65,46	65,46	65,46	65,46
Igaunija***	53,41/77,44	91,30	100,41	110,45
Vins un raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu virs 6 tilpumprocentiem, <i>euro</i>/100 l				
Latvija*	78,00	92,00	101,00	111,00
Lietuva**	164,67	164,67	164,67	164,67
Igaunija***	123,18	147,82	177,38	212,86
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu līdz 15 tilpumprocentiem, <i>euro</i>/ 100 l				
Latvija*	78,00	92,00	101,00	111,00
Lietuva**	185,82	185,82	185,82	185,82
Igaunija***	263,03	289,33	318,26	350,09
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu no 15 tilpumprocentiem līdz 22 tilpumprocentiem, <i>euro</i>/100 l				
Latvija*	130,00	150,00	168,00	185,00
Lietuva**	264,52	264,52	264,52	264,52
Igaunija***	263,03	289,33	318,26	350,09
Pārējie alkoholiskie dzērieni, <i>euro</i> par 100 l absolūtā spirta				
Latvija*	1 450,00	1 670,00	1 840,00	2 025,00
Lietuva**	1 665,04	1 665,04	1 665,04	1 665,04
Igaunija***	2 389,00	2 628,00	2 891,00	3 180,00
Alus, <i>euro</i> par katru spirta tilpumprocentu, <i>euro</i>/100 l				
Latvija*	4,50	6,80	7,40	8,10
Lietuva**	7,11	7,11	7,11	7,11
Igaunija***	9,13/15,52	18,26	20,09	22,09

* Ar katra gada 1.martu (2018.–2020.gadā saskaņā ar 2017.gada 27.jūlijā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli”)

**Ar 2017.gada 1.martu

*** Igaunijā 2017.gadā likmes alkoholiskajiem dzērieniem tika paaugstinātas ar 1.februāri, bet raudzētajiem dzērieniem ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem un alum likmes tika paaugstinātas arī ar 1.jūliju. 2018.gadā likmes plānots paaugstināt ar 1.februāri, bet turpmākajos gados – ar katra gada 1.janvāri.

Saskaņā ar minētajiem grozījumiem tiks paaugstinātas arī akcīzes nodokļa minimālais līmenis par 100 litriem alus: ar 2018.gada 1.martu līdz 12,5 *euro*, ar 2019.gada 1.martu līdz 13,6 *euro* un ar 2020.gada 1.martu līdz 14,9 *euro* par 100 litriem.

Fiskālā ietekme no likmju paaugstināšanas alkoholiskajiem dzērieniem un alum kopā 2018.gadā +19,2 milj. *euro*, 2019.gadā +29,1 milj. *euro*, 2020.gadā +42,5 milj. *euro*.

3.10. tabula. Akcīzes nodokļa ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Akcīzes nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	914,8*	1 025,0	1 098,6	1 195,5
Akcīzes nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. <i>euro</i>	890,3	929,0	973,8	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. euro</i>	24,4	96,1	124,8	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, %</i>	2,7	10,3	12,8	-
% no IKP	3,4	3,6	3,7	3,8

*Prognoze

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2017. gada astoņos mēnešos bija 64,4 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2016.gada atbilstošo periodu ir par 5,8 milj. *euro* jeb 9,9% vairāk. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu pieaugumu nodrošināja juridisko personu nodokļa ieņēmumu kāpums par 5,9% un fizisko personu nodokļa ieņēmumu kāpums par 12,2 procentiem. Savukārt 2017. gada astoņu mēnešu plāns ir izpildīts par 95,5%, tādējādi atpaliekot no plānotajiem ieņēmumiem par 3,0 milj. *euro*.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam” 2018. gadā transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 103,5 milj. *euro*, 2019. gadā 110,5 milj. *euro* un 2020. gadā 116,6 milj. *euro* apmērā.

Sagatavojot transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu plānu 2018. – 2020. gadam, tika ņemtas vērā 2017. gada transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu izpildes tendences un reģistrēto transportlīdzekļu skaita pieaugums, par kuriem maksājams nodoklis, kā arī iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas. Tāpat tika ņemtas vērā likumdošanas izmaiņas, kas stājas spēkā 2019. gadā – tiks saglabāta šobrīd spēkā esošo kārtība, kad Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis tiek maksāts par kalendāro gadu (fiskālā ietekme 2019. gadā +46,4 milj. *euro*).

3.11. tabula Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	95,0*	103,5	110,5	116,6
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. <i>euro</i>	96,3	104,5	64,7	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. euro</i>	-1,3	-1,0	45,8	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, %</i>	-1,3	-1,0	70,7	-
% no IKP	0,4	0,4	0,4	0,4

*Prognoze

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2017. gada astoņos mēnešos bija 13,9 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2016. gada atbilstošo periodu ir par 0,7 milj. *euro* jeb 5,0% vairāk. Savukārt 2017. gada astoņu mēnešu plāns ir izpildīts par 104,0%, tādējādi pārsniedzot plānotos ieņēmumus par 0,5 milj. *euro*.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam” 2018. gadā uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 23,1 milj. *euro*, 2019. gadā 23,8 milj. *euro* un 2020. gadā 24,8 milj. *euro* apmērā.

Nosakot uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu plānu 2018. – 2020. gadam, tika ņemtas vērā 2017. gada uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu izpildes tendences, komersantu rīcībā esošo vieglo transportlīdzekļu skaits, kā arī iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas.

3.12. tabula. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	22,2*	23,1	23,8	24,8
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. <i>euro</i>	21,8	22,4	23,1	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. euro</i>	0,4	0,7	0,8	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, %</i>	1,8	3,1	3,3	-
% no IKP	0,1	0,1	0,1	0,1

*Prognoze

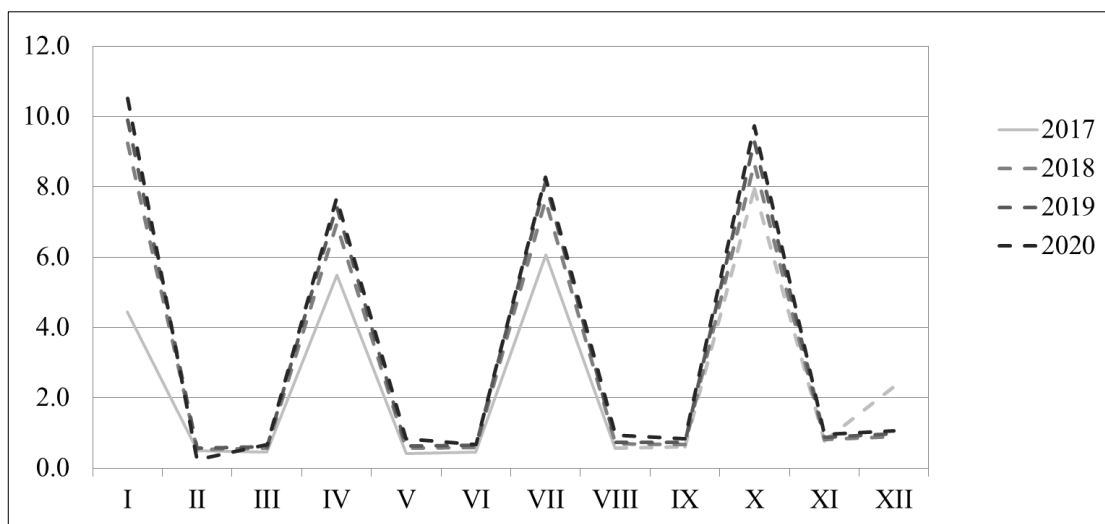
Dabas resursu nodokļa maksājumi ir saistīti ar nodokļu maksātāju ekonomiskajām aktivitātēm un to izraisīto vides noslodzi, kā arī veiktajiem vides aizsardzības pasākumiem.

Dabas resursu nodokļa ieņēmumi valsts pamatbudžetā un pašvaldību speciālajā budžetā 2017.gada astoņos mēnešos bija 18,4 milj. *euro*, kas ir par 5,8 milj. *euro* jeb 24,0% mazāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2016.gada atbilstošo periodu, 2017.gada astoņos mēnešos iekasēts par 5,0 milj. *euro* jeb 37,9% vairāk. Nodokļa ieņēmumu pieaugumu tieši ietekmēja 2016.gada 23.novembrī un 15.decembrī pieņemtie grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā, ar ko tika paaugstinātas likmes virknei nodokļa objektu, kā arī paplašināts dabas resursu nodokļa objektu loks. Būtiskākais ieņēmumu pieaugums 2017.gada astoņos mēnešos bija par akmeņoglēm, koksni un lignītu, uguņošanas ierīcēm un par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai, par pirmo reizi Latvijas Republikā reģistrētajiem transportlīdzekļiem un par dabas resursu ieguvu un vides piesārņošanu.

Dabas resursu nodokļa ieņēmumi valsts pamatbudžetā 2017.gada astoņos mēnešos bija 11,9 milj. *euro*, kas ir par 3,9 milj. *euro* jeb 24,5% mazāk nekā plānots, savukārt ieņēmumi pašvaldību speciālajā budžetā 2017.gada astoņos mēnešos bija 6,4 milj. *euro*, kas ir par 1,9 milj. *euro* jeb 23,1% mazāk nekā plānots.

Salīdzinot ar 2016.gada astoņiem mēnešiem, 2017.gada astoņos mēnešos valsts pamatbudžetā iekasēts par 4,6 milj. *euro* jeb 63,4% vairāk, savukārt pašvaldību speciālajā budžetā ieņēmumi no dabas resursu nodokļa ir palielinājušies par 0,4 milj. *euro* jeb 6,9 procentiem.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi plānoti 2018.gadā 37,8 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 23,8 milj. *euro*, pašvaldību speciālajā budžetā 14,1 milj. *euro*), 2019.gadā 40,5 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 25,2 milj. *euro*, pašvaldību speciālajā budžetā 15,3 milj. *euro*) un 2020.gadā 42,4 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 26,4 milj. *euro*, pašvaldību speciālajā budžetā 16,1 milj. *euro*). Dabas resursu nodokļa ieņēmumu plāns 2018., 2019. un 2020.gadam ir sagatavots, ņemot vērā iepriekšējo gadu izpildes tendences, nozares ekonomisko attīstību, kā arī 2016.gadā pieņemtos grozījumus Dabas resursu nodokļa likumā.

3.8. att. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. euro

Saskaņā ar 2016.gada 23.novembrī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā ar 2018.gada 1.janvāri dabas resursu nodoklis tiks paaugstināts akmeņoglēm, koksam un lignītam no 0,35 euro līdz 0,36 euro par GJ/tonnā ar pavaddokumentos norādītu siltumspēju. Par akmeņoglēm, koksu un lignītu, kuru pavaddokumentos nav norādīta siltumspēja, likme tiks paaugstināta no 9,8 euro līdz 10,25 euro par tonnu. Nodokli paredzēts paaugstināt arī ar 2019.gada 1.janvāri.

Savukārt saskaņā ar 2016.gada 15.decembrī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā:

- ar 2018., 2019. un 2020.gada 1.janvāri tiks paaugstinātas dabas resursu nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu (skat. 3.13.tabulu).

3.13.tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu

Atkritumu veids	01.01.2017. (euro/tonna)	01.01.2018. (euro/tonna)	01.01.2019. (euro/tonna)	01.01.2020. (euro/tonna)
Sadzīves atkritumi un ražošanas atkritumi, kas nav uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus	25,00	35,00	43,00	50,00
Bīstamie atkritumi un ražošanas atkritumi, kas ir uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem atbilstoši normatīvajiem aktiem par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus	45,00	50,00	55,00	60,00

- ar 2018.gada 1.jūliju tiks izlīdzinātas dabas resursu nodokļa likmes elektriskajām un elektroniskajām iekārtām kategoriju ietvaros, paaugstinot tās atsevišķām apakškategoriām vidēji par 27 procentiem.

Fiskālā ietekme no 2016.gadā pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā iekļauta bāzes prognozēs.

3.14. tabula. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Dabas resursu nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	30,0*	37,8	40,5	42,4
Dabas resursu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. <i>euro</i>	36,6	40,6	43,1	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. euro</i>	-6,6	-2,8	-2,6	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, %</i>	-18,0	-6,8	-6,0	-
<i>% no IKP</i>	<i>0,11</i>	<i>0,13</i>	<i>0,14</i>	<i>0,13</i>

*Prognoze

Izložu un azartspēļu nodokli maksā uzņēmumi, kas likumā „Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” noteiktajā kārtībā saņēmuši speciālu atļauju izložu un azartspēļu organizēšanai un uzturēšanai. Ienākumi no azartspēļu nodokļa 75% apmērā tiek ieskaitīti valsts pamatbudžetā, bet 25% apmērā ieskaitāmi tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta azartspēle. Ienākumi no valsts mēroga izložu nodokļa tiek ieskaitīti valsts pamatbudžetā, bet no vietējā mēroga izložu nodokļa – tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta izloze.

2017.gada astoņos mēnešos izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi bija 24,1 milj. *euro*, kas ir par 1,2 milj. *euro* jeb 5,2% vairāk nekā plānots un par 1,4 milj. *euro* jeb 6,0% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Salīdzinot ar 2016.gada attiecīgo periodu, 2017.gada astoņos mēnešos valsts pamatbudžetā iekasēts par 1,1 milj. *euro* jeb 6,2% vairāk un pašvaldību budžetā ieņēmumi ir palielinājušies par 0,3 milj. *euro* jeb 5,3 procentiem.

Izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumus ietekmēja arī 2016.gada 23.novembrī pieņemtie grozījumi likumā „Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli”. Ar minētajiem grozījumiem tika ieviests jauns izložu nodokļa objekts – interaktīvās izlozes – un noteikta izložu nodokļa likme 10 procentu apmērā no neto ieņēmumiem, kā arī noteikts sadalīt izložu nodokļa bāzi neinteraktīvajām izlozēm, ņemot vērā izlozes (arī mometloterijas) noteikumus noteikto laimestu fondu.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” 2018.gadā kopējie izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 44,7 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 34,3 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 10,4 milj. *euro*), 2019.gadā 45,5 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 34,9 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 10,6 milj. *euro*) un 2020.gadā 46,1 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 35,3 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 10,7 milj. *euro*).

Sagatavojot izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumu plānu 2018.gadam, tika ņemta vērā 2017.gada izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumu izpilde un prognozējamās tautsaimniecības attīstības tendences, kā arī pieņemtie grozījumi likumā „Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli”.

Saskaņā ar 2017.gada 27.jūlijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” ar 2018.gada 1.janvāri tiks paaugstinātas azartspēļu nodokļa likmes: azartspēļu automātiem no 3 204 *euro* līdz 4 164 *euro* par katru spēles vietu un ruletes, kāršu vai kauliņu spēles galdiem no 18 000 *euro* līdz 23 400 *euro* par katru spēles galdu. Fiskālā ietekme 2018.gadā +8,3 milj. *euro*, t.sk. valsts budžetā +6,2 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +2,1 milj. *euro*, 2019. un 2020.gadā +9,0 milj. *euro*, t.sk. valsts budžetā +6,8 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +2,3 milj. *euro*.

3.15. tabula. Izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Izložu un azartspēļu nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam”, milj. <i>euro</i>	35,9*	44,7	45,5	46,1
Izložu un azartspēļu nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. <i>euro</i>	34,9	35,0	35,1	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, milj. euro</i>	1,0	9,7	10,5	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam”, %</i>	2,9	27,7	29,8	-
% no IKP	0,13	0,16	0,15	0,15

*Prognoze

Elektroenerģijas nodokli piemēro sākot ar 2007.gada 1.janvāri un to regulē Elektroenerģijas nodokļa likums, kas nosaka kārtību, kādā elektroenerģiju apliek ar elektroenerģijas nodokli.

Elektroenerģijas nodoklis ir daļa no izmaksām, kuras tiek iecenotas tirdzniecības pakalpojumu cenā, jo nodokļu maksātājs ir elektroenerģijas tirgotājs un elektroenerģijas ražotājs. Elektroenerģijas nodokļa likme šobrīd ir 1,01 *euro* par megavatstundu, tas ir 0,10 *euro* par 100 kilovatiem.

Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2017.gada astoņos mēnešos bija 2,9 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2016.gada atbilstošo periodu ir piecas reizes lielāki ieņēmumi jeb par 2,4 milj. *euro* vairāk. Salīdzinot ar astoņu mēnešu plānu, elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi ir par 1,7 milj. *euro* mazāk nekā plānots.

Latvijā 2013.gada 3.jūnijā savu darbību ir uzsākusi elektroenerģijas birža Nord Pool Spot. Elektroenerģija, ko biržas dalībnieki pērk vai pārdod, izmantojot biržas platformu, atbilstoši biržas darbības principiem, netiek identificēta nosakot tās izcelsmi, proti, pērkot elektroenerģiju biržā, nevar noteikt no kādiem resursiem tā ražota. Līdz ar biržas darbības uzsākšanu Latvijas tirgū ir kļuvis apgrūtināti piemērot elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumus elektroenerģijai, kura iegūta no atjaunojamiem energoresursiem.

Ņemot vērā iepriekš minēto, ar 2017.gada 1.janvāri tika atcelti elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumi elektroenerģijai, kas iegūta no atjaunojamiem energoresursiem; hidroelektrostacijās un koģenerācijas stacijās, kā arī elektroenerģijai, kuru izmanto elektroenerģijas ražošanai un siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanai koģenerācijā.

Līdz ar to, ja līdz šim elektroenerģijai, kas iegūta no atjaunojamiem energoresursiem – hidroelektrostacijās vai efektivitātes kritērijiem atbilstošās koģenerācijas stacijās un elektroenerģijai, kas izmantota elektroenerģijas ražošanai vai siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanai koģenerācijā, nodokļa likme bija 0,00 *euro* par megavatstundu, sākot ar 2017.gada janvāri tirgotājiem jāmaksā elektroenerģijas nodoklis pilnā apmērā.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2018.gadā tiek plānoti 4,7 milj. *euro* apmērā, 2019.gadā tiek plānoti 4,8 milj. *euro* apmērā, 2020.gadā tiek plānoti 4,9 milj. *euro* apmērā. Ieņēmumu prognozi ietekmēja jau minēto atbrīvojumu atcelšana (fiskālā ietekme katru gadu +5,4 milj. *euro*).

3.16. tabula. Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Elektroenerģijas nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	4,2*	4,7	4,8	4,9
Elektroenerģijas nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. <i>euro</i>	6,7	6,7	6,7	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. euro</i>	-2,5	-2,0	-1,9	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, %</i>	-37,3	-29,9	-28,4	-
<i>ieņēmumu prognozes vidējam termiņam 2018., 2019. un 2020. gadam % no IKP</i>	0,016	0,017	0,016	0,015

*Prognoze

Subsidētās elektroenerģijas nodoklis ir nodoklis, kuru piemēro ieņēmumiem par elektroenerģiju, kas pārdota obligātā iepirkuma ietvaros, ieņēmumiem no garantētās maksas par koģenerācijas stacijā vai elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu, kā arī ieņēmumiem ražotājiem, kuri saņēmuši līdzvērtīgas tiesības saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas bija spēkā pirms Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās.

Subsidētās elektroenerģijas nodoklis tika ieviests kā viens no instrumentiem, lai ierobežotu obligātās iepirkumu komponentes pieaugumu un rezultātā elektroenerģijas kopējās cenas pieaugumu, lai tādejādi nodrošinātu tautsaimniecības konkurētspēju un nepalielinātu mājāsaimniecību enerģētisko nabadzību, kā arī nodrošinātu valsts budžetu ar papildu ieņēmumiem, kas ļautu finansiāli nodrošināt elektroenerģijas lietotāju atbalsta pasākumu īstenošanu. Netieši subsidētās elektroenerģijas nodokļa mērķis ir veicināt konkurētspējīgu elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem un efektīvā koģenerācijā, motivējot ražot enerģiju visefektīvākajā veidā un nodrošinot, ka turpmāk tirgū ienāk tikai konkurētspējīgas tehnoloģijas.

Subsidētās elektroenerģijas nodoklim ir noteiktas trīs dažādas likmes:

- 15% dabasgāzes koģenerācijas stacijām;
- 10% atjaunojamās energoresursus izmantojošām stacijām;
- 5% stacijām, kas atbilst noteiktiem nosacījumiem.

Subsidētās elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2017.gada astoņos mēnešos bija 21,1 milj. *euro*, kas ir par 1,5 milj. *euro* jeb 6,6% mazāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2016.gada atbilstošo periodu, šī gada astoņos mēnešos valsts pamatbudžetā ir iekasēti par 0,9 milj. *euro* jeb 4,7% vairāk.

Subsidētā elektroenerģijas nodokļa ieņēmumu apjomu katrā mēnesī ietekmē obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas apjoms, ko ietekmē Latvijas klimatiskie apstākļi.

Subsidētās elektroenerģijas nodokļa likums stājās spēkā 2014.gada 1.janvārī un likuma pārejas noteikumos noteikts, ka nodokli piemēro apliekamajiem ienākumiem, kas gūti no 2014.gada 1.janvāra līdz 2017.gada 31.decembrim.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” 2018.gadā subsidētās elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 5,8 milj. *euro* un 2019., 2020.gadā 0,0 milj. *euro*.

3.17. tabula. Subsidētās elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Subsidētās elektroenerģijas nodoklis saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	32,6*	5,8	0,0	0,0
Subsidētās elektroenerģijas nodoklis saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. <i>euro</i>	32,6	5,8	0,0	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. euro</i>	0,0	0,0	0,0	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, %</i>	0,0	0,0	0,0	-
<i>ieņēmumu prognozes vidējam termiņam 2018., 2019. un 2020. gadam % no IKP</i>	0,12	0,02	0,0	0,0

*Prognoze

Ar 2016.gada 1.janvāri ir ieviests **solidaritātes nodoklis** un tā mērķis ir novērst regresīvo darbaspēka nodokļu sistēmu, kas bija radusies no valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālā apmēra atjaunošanas (2014.gada 1.janvārī tika atjaunots valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālo apmērs un nodokļu maksātājiem, kuru ienākumi bija virs noteiktā iemaksu objekta maksimālā apmēra, nodokļu slogs kļuva mazāks, salīdzinot ar tām personām, kas nodokļu maksājumus veic no visiem darba ienākumiem).

3.18. tabula. Darbaspēka nodokļu slogs pie dažādiem ienākumu līmeņiem 2015. – 2018.gadā

Bruto alga, euro/mēnesī	2015.gadā (ar sociālo iemaksu “griestiem”)	2016.gadā (ar solidaritātes nodokli)	2017.gadā (ar solidaritātes nodokli)	2018.gadā (ar solidaritātes nodokli)
Minimālā alga	40,4%	40,4%	38,5%	35,0%
500	41,4%	41,4%	40,3%	36,9%
1 000	42,8%	42,8%	43,0%	42,6%
2 000	43,5%	43,5%	43,7%	43,0%
3 000	43,8%	43,8%	43,9%	43,7%
4 000	43,9%	43,9%	44,0%	44,0%
5 000	40,6%	44,0%	44,0%	44,2%
6 000	38,0%	44,0%	44,1%	44,4%
7 000	36,1%	44,0%	44,1%	44,5%
8 000	34,7%	44,1%	44,1%	44,5%
9 000	33,5%	44,1%	44,1%	44,6%
10 000	32,5%	44,1%	44,1%	44,6%

Solidaritātes nodokļa likme ir tādi pati kā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme (2016. un 2017.gadā – 34,09%, ar 2018.gadu - 35,09%) un to piemēro ienākumu daļai, kas pārsniedz valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālo objektu.

Solidaritātes nodokļa ieņēmumu 2018.gada prognozes pamatā ņemtas vērā likumdošanas izmaiņas, kas stājas spēkā ar 2018.gada 1.janvāri un kas paredz valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālā apmēra palielināšanu no 52 400 līdz 55 000 *euro*, līdz ar to samazinot solidaritātes nodokļa ieņēmumus (fiskālā ietekme iekļauta nodokļu ieņēmumu vidēja termiņa bāzes prognozēs).

Solidaritātes nodokļa ieņēmumi 2017.gada astoņos mēnešos bija 39,7 milj. *euro*.

Saskaņā ar budžeta prognozēm 2018.-2020.gadam solidaritātes nodokļa ieņēmumi 2018.gadā tiek plānoti 55,5 milj. *euro* apmērā, 2019.gadā 52,8 milj. *euro* un 2020.gadā 55,5 milj. *euro*. 2018. gada ieņēmumi tiek prognozēti lielāki nekā 2019.gadā, jo, ņemot vērā 3 mēnešu naudas plūsmas nobīdi, 2018.gada janvārī, februārī un martā tiks ieskaitīti faktiski 2017.gadā samaksātais solidaritātes nodoklis ar 52 400 *euro* valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru.

Nodokļu reformas ietvaros ar 2018.gadu solidaritātes nodoklis tiek transformēts. 2016. un 2017.gadā solidaritātes nodoklis tika pilnā apmērā ieskaitīts valsts pamatbudžetā, taču ar 2018.gadu nodoklis ar 35,09% likmi ienākumiem, kas pārsniedz 55 000 *euro* gadā, tiks attiecīgi sadalīts:

- 1% veselības aprūpes finansēšanai (veselības apdrošināšanai), ko 0,5% apmērā sedz darba ņēmējs un 0,5% - darba devējs;
- 6% sociāli apdrošināto personu – fondēto pensiju shēmas dalībnieku kontos (sedz darba devējs);
- 4% nodokļa maksātāja izvēlētajā privātā pensiju fonda pensiju plānā (sedz darba devējs);
- 13,59% valsts pensiju speciālā budžeta ieņēmumos (sedz darba devējs);
- 10,5% ieskaitot IIN sadales kontā, nodrošinot, ka nodokļu maksātājam, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju un veicot IIN pārrēķinu ar trīs likmēm (trešā likme 31,4%), aprēķinātais budžetā maksājamais nodoklis būs līdzvērtīgs jau samaksātajam IIN un solidaritātes nodokļa daļai (sedz darba ņēmējs).

3.19. tabula. Solidaritātes nodokļa ieņēmumi

	2016	2017	2018	2019	2020
	fakts	prognoze	prognoze	prognoze	prognoze
Solidaritātes nodoklis, milj. <i>euro</i>	25,80*	61,50	55,50	52,80	55,50
<i>Iemaksu objekta maksimālais apmērs no kura tiek piemērots solidaritātes nodoklis, <i>euro</i></i>	48 600	52 400	55 000	55 000	55 000
<i>% no IKP</i>	0,10%	0,23%	0,20%	0,18%	0,18%

*solidaritātes nodoklis par 2016.gada oktobri, novembri un decembri valsts budžetā ieskaitīts 2017.gadā

3.2. VALSTS PAMATBUDŽETA NENODOKĻU IEŅĒMUMI

Valsts budžetā atbilstoši likumdošanā noteiktajam tiek ieskaitīti dažādi nenodokļu ieņēmumi – valsts nodevas, naudas sodi un citi maksājumi.

Lielāko daļu no nenodokļu ieņēmumiem valsts pamatbudžetā veido ieņēmumi no dividendēm (no valsts kapitāla izmantošanas), valsts nodevas par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem, speciāliem mērķiem paredzētās valsts nodevas, kā arī naudas sodi un sankcijas.

2017.gada astoņos mēnešos nenodokļu ieņēmumi valsts pamatbudžetā iekasēti 328,1 milj. *euro* apmērā, kas ir par 5,7 milj. *euro* mazāk nekā plānots un par 1,0 milj. *euro* jeb 0,3% mazāk nekā pagājušā gada attiecīgajā periodā.

Lielākos valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumus 2017.gada astoņos mēnešos veidoja:

- ieņēmumi no dividendēm (maksājumiem par valsts kapitāla izmantošanu) – 155,0 milj. *euro*, kas ir par 3,4 milj. *euro* jeb 2,2% vairāk nekā 2016.gada attiecīgajā periodā. Lielākos maksājumus par valsts kapitāla izmantošanu veica AS „Latvenergo”

90,1 milj. *euro*, AS „Latvijas valsts meži” 35,2 milj. *euro*, SIA „Lattelecom” 15,9 milj. *euro* un Latvijas Banka 5,9 milj. *euro*;

- ieņēmumi no valsts nodevām un maksājumiem par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem – 51,4 milj. *euro*. Būtiskākos ieņēmumus veidoja ieņēmumi no nodevas par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā un kancelejas nodeva par zemesgrāmatas veiktajām darbībām – 27,8 milj. *euro* un nodevas par Latvijas Republikas pasu un citu personu apliecināšanu un tiesību apliecināšanu dokumentu izsniegšanu – 9,7 milj. *euro*.
- ieņēmumi no speciāliem mērķiem paredzētām valsts nodevām – 35,1 milj. *euro*. Būtiskākos ieņēmumus veidoja ieņēmumi no valsts nodevas par naftas produktu drošības rezervju uzturēšanu – 8,1 milj. *euro*.
- naudas sodi un sankcijas – 25,9 milj. *euro*. Būtiskākos ieņēmumus veidoja ieņēmumi no naudas sodiem, ko uzliek par pārkāpumiem ceļu satiksmē – 12,1 milj. *euro*.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” 2018.gadā valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi tiek plānoti 436,3 milj. *euro*, 2019.gadā 443,7 milj. *euro* un 2020.gadā 421,6 milj. *euro* apmērā.

Ieņēmumu no dividendēm prognoze veidota, pamatojoties uz lielāko valsts kapitālsabiedrību sniegtajām 2017.gada peļņas prognozēm, kā arī saskaņā ar likumdošanas izmaiņām, kas paredz 2018.gadā (par 2017.gada peļņu) dividendes 80% apmērā un saskaņā ar 2017.gada 22.augusta MK lēmumu 2019.gadā (par 2018.gada peļņu) – 85% apmērā (fiskālā ietekme +1,8 milj. *euro*). Papildus tam plāns veidots pamatojoties uz sekojošiem pasākumiem:

1. 2017.gada 8.septembra MK lēmumu par AS “Latvijas Loto” iemaksājamo dividendžu palielināšanu attiecīgi nodrošinot izdevumus stipendiju izmaksai Latvijas vidējās izglītības iestāžu absolventiem 2018. un 2019.gadā. (fiskālā ietekme 2018., 2019.gadā +0,2 milj. *euro*).
2. 2017.gada 12.septembra MK lēmumu palielināt ieņēmumu prognozes no AS “Latvijas valsts meži” dividendēm turpmākajos trīs gados (fiskālā ietekme 2018.gadā +5,5 milj. *euro*, 2019. un 2020.gadā +2,4 milj. *euro*).
3. saskaņā ar Konceptuālo ziņojumu “Kompleksi pasākumi elektroenerģijas tirgus attīstībai” samazinātas AS “Latvenergo” dividendes (fiskālā ietekme 2018.gadā -27,5 milj. *euro*, 2019.gadā +2,7 milj. *euro*, 2020.gadā +101,7 milj. *euro*).

Ieņēmumi no dividendēm 2018.gadā tiek plānoti 167,5 milj. *euro*, 2019.gadā 166,6 milj. *euro*, 2020.gadā 143,8 milj. *euro*.

Ieņēmumi no valsts nodevām par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem 2018.gadā tiek plānoti 86,9 milj. *euro*, 2019.gadā 86,5 milj. *euro*, 2020.gadā 86,7 milj. *euro*. Pamatojoties uz ieņēmumu attīstības tendencēm, kā arī saskaņā ar 2017.gada 12.septembra MK lēmumu precizēti ieņēmumi nodevai par informācijas sniegšanu no Iedzīvotāju reģistra (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +0,5 milj. *euro*) un nodevai par vīzas vai uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai nepieciešamo dokumentu izskatīšanu un ar to saistītiem pakalpojumiem (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +0,6 milj. *euro*).

Ieņēmumi no valsts nodevām par speciālu atļauju (licenču) izsniegšanu un profesionālās kvalifikācija atbilstības dokumentu reģistrāciju 2018.gadā tiek plānoti 6,0 milj. *euro* apmērā, 2019.gadā 6,0 milj. *euro*, 2020.gadā 5,9 milj. *euro*. Ieņēmumu prognozēs ņemtas vērā 2017. gada ieņēmumu izpildes tendences, kā arī ir precizēti ieņēmumi no nodevas par reģistrācijas darbībām būvkomersantu reģistrā (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +1,0 milj. *euro*) un nodevas par apsardzes darbības kvalifikācijas pārbaudījumu kārtošanu un apsardzes sertifikāta izsniegšanu (fiskālā ietekme 2018., 2019. un 2020.gadā +0,06 milj. *euro*).

Ieņēmumi no speciāliem mērķiem paredzētajām valsts nodevām 2018.gadā tiek plānoti 74,9 milj. *euro* apmērā, 2019.gadā 76,8 milj. *euro*, 2020.gadā 75,1 milj. *euro*.

Prognozēs iekļauti sekojoši pasākumi:

1. 2017.gada grozījumi autoceļu lietošanas nodevā, kas stājās spēkā ar 2018.gada 1.janvāri, fiskālā ietekme 2018.-2020.gadam +0,8 milj. *euro* ik gadu.
2. saskaņā ar 2017.gada 08.septembra MK lēmumu precizēti ieņēmumi no pārējām speciāliem mērķiem paredzētajām valsts nodevām, kas nav minētas citos koda 9.3.9.0. apakškodos, fiskālā ietekme 2018.gadam +0,1 milj. *euro*; 2019.gadam +0,3 milj. *euro*; 2020.gadam +0,2 milj. *euro*.

Naudas sodi un sankcijas 2018.gadā tiek plānoti 37,7 milj. *euro*, 2019.gadā 41,3 milj. *euro*, 2020.gadā 38,3 milj. *euro*.

Ieņēmumu prognozē iekļauts ieņēmumu palielinājums no naudas sodiem, ko uzliek par pārkāpumiem ceļu satiksmē. Kopējā fiskālā ietekme 2018.gadā par pārkāpumiem ceļu satiksmē, kas fiksēti ar Valsts policijai piederošajiem tehniskajiem līdzekļiem vai kas fiksēti ar komersanta tehniskajiem līdzekļiem (fotoradariem) un pārējiem pārkāpumiem ceļu satiksmē ir +6,3 milj. *euro*; 2019.gadā +9,8 milj. *euro* un 2020.gadā +8,1 milj. *euro*.

Pārējie nenodokļi 2018.gadā tiek plānoti 32,5 milj. *euro*, 2019.gadā 32,5 milj. *euro*, 2020.gadā 32,5 milj. *euro*. Ieņēmumu prognozi ietekmēja ieņēmumu izpildes tendences 2017.gadā un saskaņā ar 2017.gada 22.augusta MK lēmumu ir palielinātas pārējo nenodokļu prognozes:

- 2018.gadā par 2,1 milj. *euro* – precizēti ieņēmumi no valstij piekritīgās mantas realizācijas (+1,6 milj. *euro*) un citiem nenodokļu ieņēmumiem (+0,5 milj. *euro*);
- 2019.gadā par 4,2 milj. *euro* – precizēti ieņēmumi no valstij piekritīgās mantas realizācijas (+2,5 milj. *euro*) un citiem nenodokļu ieņēmumiem (+1,7 milj. *euro*);
- 2020.gadā par 4,7 milj. *euro* – precizēti ieņēmumi no valstij piekritīgās mantas realizācijas (+2,5 milj. *euro*) un citiem nenodokļu ieņēmumiem (+2,2 milj. *euro*).

3.20. tabula. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi

	2017	2018	2019	2020
Nenodokļu ieņēmumi saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam”, milj. <i>euro</i>	412,2*	436,3	443,7	421,6
Nenodokļu ieņēmumi saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. <i>euro</i>	415,7	447,7	452,6	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, milj. <i>euro</i></i>	-3,5	-11,4	-8,9	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam”, %</i>	-0,85	-2,5	-2,0	-
<i>nenodokļu ieņēmumu prognozes vidējam termiņam 2018., 2019. un 2020. gadam % no IKP</i>	1,5	1,5	1,5	1,3

*Prognoze

4. VALDĪBAS PARĀDA VIDĒJĀ TERMIŅĀ ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Saskaņā ar valsts budžeta deficīta un parāda 2017.gada oktobra notifikācijas datiem, kuri sagatavoti atbilstoši Eiropas kontu sistēmas (EKS 2010) metodoloģijai, vispārējās valdības parāds 2016.gada beigās sasniedza 10,1 mljrd.*euro* jeb 40,6% no iekšzemes kopprodukta. Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2016.gada beigās bija 9,2 mljrd.*euro*²⁴, 2016.gada laikā pieaugot par 1,2 mljrd.*euro* galvenokārt tādēļ, ka 2016.gadā starptautiskajos finanšu tirgos emitētas eiroobligācijas 1,3 mljrd.*euro* apmērā, piesaistot finansējumu gan kārtējā gada finansēšanas nepieciešamības segšanai, gan 2017.gada sākumā plānotajai valsts parāda atmaksai 1,0 mljrd. ASV dolāru apmērā.

Valsts parāda vadības pamatprincipus un uzdevumus vidējam termiņam nosaka finanšu ministra apstiprinātā stratēģija, saskaņā ar kuru Valsts kase veic valsts parāda vadību, savlaicīgi nodrošinot finanšu resursu pieejamību finansēšanas nepieciešamības segšanai ar zemām valsts parāda apkalpošanas izmaksām ilgtermiņā un ierobežojot finanšu riskus, vienlaikus sekmējot iekšējā finanšu tirgus attīstību.

Valsts aizņēmumu vadībā tiek izmantota stratēģiska pieeja, saglabājot pēc iespējas lielāku elastību aizņēmumu nosacījumu (aizņemšanās laiks, valūta, apjoms, termiņš) izvēlē, vienlaikus veicinot valsts parāda vērtspapīru likviditāti, kā arī investoru bāzes paplašināšanu un diversifikāciju. Tas ļauj ierobežot finanšu riskus ilgtermiņā, kā arī nodrošināt kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai nepieciešamos resursus ar pēc iespējas labvēlīgākiem un izdevīgākiem nosacījumiem. Iekšējā finanšu tirgū Valsts kase uztur pastāvīgu valsts vērtspapīru piedāvājumu, ar primāro dīleru atbalstu pilnveidojot piedāvāto finanšu instrumentu spektru, lai izmantotu aizņemšanās iekšējā finanšu tirgū potenciālu un sekmētu iekšējā finanšu tirgus funkcionēšanu un attīstību.

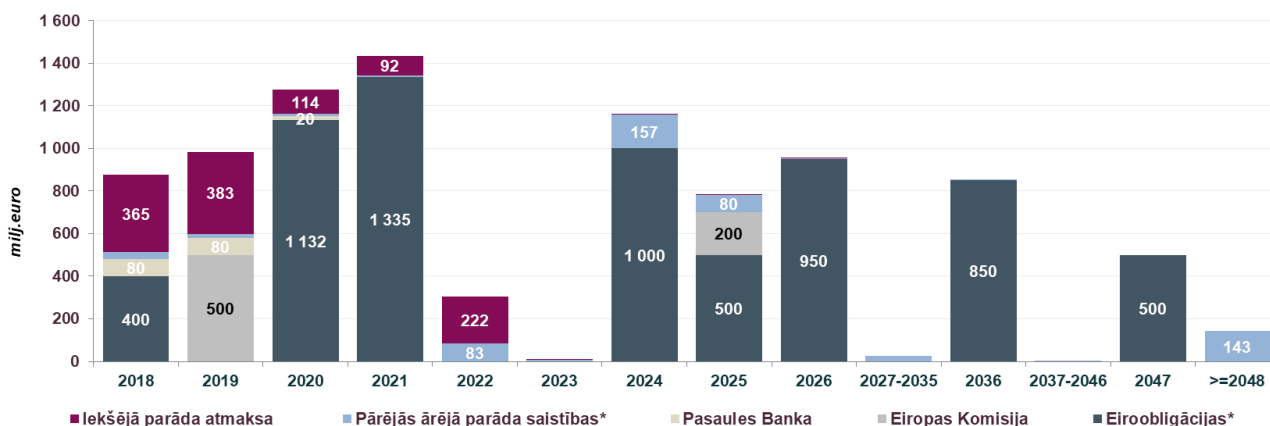
Valsts kredītreitinga stabilizēšanās A reitinga grupā, investoru augstais novērtējums par paveikto Latvijas valsts ekonomikā iepriekšējos gados un pārliecība par Latvijas attīstību ilgtermiņā ļauj valstij aizņemties finanšu resursus starptautiskajos tirgos ar labvēlīgiem nosacījumiem. To apliecina arī 2017.gadā veiktie aizņēmuma darījumi starptautiskajos finanšu tirgos, emitējot 2017.gadā februārī un jūnijā eiroobligācijas par kopējo summu 1 mljrd. *euro*. Lai kapitalizētu ilgtermiņa ieguvumus no pastājošajiem salīdzinoši zemiem *euro* procentu likmju līmeņiem un uzturētu kvalitatīvu *euro* peļņas līkni kā referenci jauniem aizņēmumiem, 2017.gada februārī starptautiskajos finanšu tirgos pirmo reizi tika emitētas eiroobligācijas ar līdz šim garāko dzēšanas termiņu 30 gadi, fiksējot procentu (kupona) likmi 2,250% līmenī. Vienlaicīgi ar 30 gadu eiroobligāciju emisiju, kuras rezultātā piesaistīti resursi 500 milj. *euro* apmērā, tika emitēts papildu laidniens 2016.gada oktobrī emitētajām 10 gadu eiroobligācijām 150 milj.*euro* apmērā ar ienesīgumu 1,062% pie iepriekš noteiktās fiksētās procentu (kupona) likmes 0,375% gadā. 2017.gada jūnijā, turpinot plānotos aizņemšanās pasākumus finansēšanas nepieciešamības segšanai, starptautiskajos finanšu tirgos vienlaicīgi tika emitēti divu dažādu termiņu eiroobligāciju papildu laidieni par kopējo summu 350 milj.*euro*: papildu laidniens apgrozībā esošajām 10 gadu obligācijām 150 milj.*euro* apmērā ar ienesīgumu 0,950% pie iepriekš noteiktās fiksētās procentu (kupona) likmes 0,375% gadā, kā arī papildu laidniens 20 gadu obligācijām 200 milj.*euro* apmērā ar ienesīgumu 1,703% pie iepriekš noteiktās fiksētās procentu (kupona) likmes 1,375% gadā. 2017.gadā veikto eiroobligāciju emisiju rezultātā piesaistītais finansējums tiks izmantots gan 2018.gada sākumā plānotajai valsts parāda saistību izpildei (iekšējā aizņēmuma obligāciju dzēšanai 220,9 milj.*euro* apmērā un eiroobligāciju

²⁴ Ņemot vērā Valsts kases administrētajiem ārējiem aizņēmumiem un parāda vērtspapīriem piesaistīto atvasināto finanšu instrumentu valūtas rezultātu.

dzēšanai 400 milj.euro apmērā), gan kārtējā un nākamā gada finansēšanas nepieciešamības segšanai.

Iekšējā finanšu tirgū tiek turpinātas valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru izsoles, pamatā fokusējoties uz obligācijām.

Ņemot vērā līdz 2017.gada 31.decembrim uzņemtās valsts parāda saistības, saskaņā ar valsts parāda atmaksas grafiku, 2018. – 2020.gadā jāpārfinansē valsts parāda saistības ~3,1 mljrd.euro apmērā (sk. 4.1.attēlu). Ievērojamu daļu no minētajā periodā pārfinansējamā parāda apjoma veido eiroobligācijas un starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros no Pasaules Bankas un Eiropas Komisijas saņemtais finansējums.

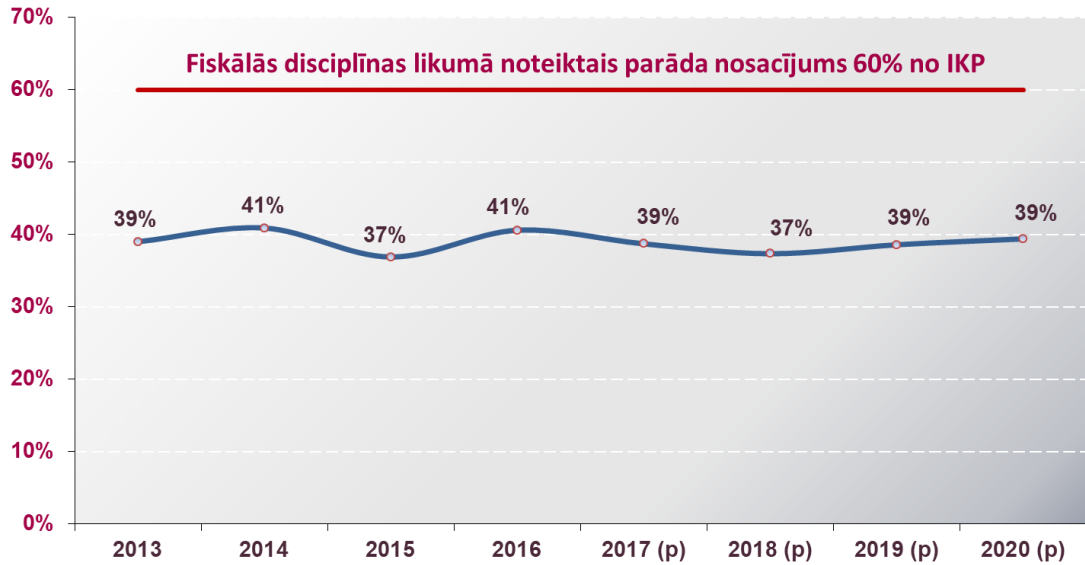

* nav iekļauti sektori S130130, S130140, S130330, S130340, kā arī pieprasījuma un īstermiņa noguldījumi; aprēķinos izmantoti ECB 29.12.2017. noteiktie valūtu kursi

4.1.attēls. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks

(līdz 2017.gada 31.decembrim uzņemtās saistības, nominālvērtībā)

Ņemot vērā stratēģisku pieeju aizņemšanās pasākumu organizēšanā, lai nodrošinātu valsts parāda pārfinansēšanas riska novēršanu un valsts parāda vadības izdevumu optimizēšanu vidējā termiņā un ilgtermiņā, tuvākajos gados tieši ārējā aizņēmuma instrumenti veidos būtiskāko daļu no kopējā piesaistāmā finanšu resursu apjoma. Aizņēmumus starptautiskajos tirgos plānots balstīt uz publiskiem darījumiem globālajos finanšu tirgos, savlaicīgi veicot vidēja termiņa un ilgtermiņa etalona eiroobligāciju emisijas galvenokārt Eiropas finanšu tirgū, kā arī vērsties pie citu reģionu investoriem. Iekšējā finanšu tirgū arī turpmāk plānots uzturēt pieprasījumam atbilstošu vērtspapīru piedāvājumu, sekmējot valsts vērtspapīru tirgus aktivitāti primāro dīleru sistēmas ietvaros. Investoru uzticība Latvijas valsts kredīspējai un stabils investīciju kategorijas valsts kredītreitings nodrošina stabilu pamatu un pārliecību par uzņemto parāda saistību sekmīgu pārfinansēšanu turpmākajos gados ar aizņēmumu procentu likmju un termiņu ziņā labvēlīgiem nosacījumiem.

p – prognoze

4.2.attēls. Vispārējās valdības parāda attīstības tendences (% no IKP)

2016.gadā piesaistot finansējumu ne tikai kārtējā gada finansēšanas nepieciešamības segšanai, bet arī 2017.gada sākumā veiktajai valsts parāda atmaksai 1,0 mljrd.ASV dolāru apmērā, pieaudzis vispārējās valdības parāda līmenis 2016.gada beigās, attiecīgi nedaudz samazinoties 2017.gadā. Turpinot ilgtspējīgas fiskālās politikas īstenošanu, vidējā termiņā prognozējama vispārējās valdības parāda līmeņa neliela samazināšanās un stabilizēšanās attiecībā pret iekšzemes kopproduktu, pārliecinoši ievērojot Fiskālās disciplīnas likumā noteikto parāda nosacījumu (sk. 4.2.attēlu).

PIELIKUMI

1. pielikums

Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programma 31.00.00. "Militārpersonu pensiju fonds"

Programma/pensijas, pabalsta veids	2018.gada plāns			2019.gada plāns			2020.gada plāns		
	pensijas/ pabalsta/ atbildības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atbildības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atbildības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)
Izdevumi kopā (EKK 6000 Sociālie pabalsti)			12 566 612			12 566 612			12 566 612
Izdienas pensijas – kopā (EKK 6216)	X	X	10 752 144	X	X	10 823 736	X	X	10 823 736
<i>tajā skaitā:</i>									
Izdienas pensijas	431,00	1 932	10 752 144	455,00	1 992	10 823 736	455,00	1 992	10 823 736
Pārējie valsts pabalsti un kompensācijas – kopā (EKK 6239)	X	X	1 814 468	X	X	1 742 876	X	X	1 742 876
<i>tajā skaitā:</i>									
Nacionālās pretošanās kustības dalībnieku pabalsti	340,00	295	1 201 341	340,00	274	1 175 715	340,00	274	1 175 715
Barikāžu pabalsti	100,00	10	12 000	100,00	10	12 000	100,00	10	12 000
Obligātā militārā dienesta kompensācijas	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	82,44	2	1 978	82,44	2	1 978	82,44	2	1 978
Veselības bojājuma, traumu un apbedīšanas pabalsti militārpersonām	1 882,60	17	384 051	1 456,51	19	332 085	1 456,51	19	332 085
Veselības aprūpes izdevumi	132,81	128	204 000	132,00	133	210 000	132,00	133	210 000

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.01.00 "Valsts sociālie pabalsti"

Pabalsta veids	2018. gada plāns			2019. gada plāns			2020. gada plāns		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	107,39	19 689	25 372 918	105,28	20 457	25 845 719	105,28	20 457	25 845 719
Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās	80,61	27 819	4 484 922	79,89	29 279	4 678 201	79,89	29 279	4 678 201
Valsts sociālais pabalsts Černobiļas atomelektrostācijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas atomelektrostācijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm	102,84	3 348	4 131 885	100,48	3 332	4 017 592	100,48	3 332	4 017 592
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas atomelektrostācijas avārijā cietušajām personām	113,94	430	587 950	120,02	430	619 303	120,02	430	619 303
Pabalsts invalīdam, kuram nepieciešama īpaša kopšana	220,93	16 180	42 895 405	218,53	17 071	44 765 959	218,53	17 071	44 765 959
Apbedīšanas pabalsts	205,06	36	88 586	205,06	38	93 507	205,06	38	93 507
Pabalsts par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes invaliditāti	73,37	2 148	1 891 187	73,37	2 170	1 910 559	73,37	2 170	1 910 559
Valsts sociālie pabalsti ģimenēm ar bērniem - kopā	x	x	201 054 795	x	x	208 428 056	x	x	208 428 056
<i>tajā skaitā:</i>									
bērna piedzimšanas pabalsts	421,20	1 881	9 507 326	421,20	1 914	9 674 122	421,20	1 914	9 674 122
bērna kopšanas pabalsts	134,39	42 399	68 376 019	134,39	43 652	70 396 707	134,39	43 652	70 396 707
bērna invalīda kopšanas pabalsts	215,19	2 099	5 420 206	215,19	2 130	5 500 260	215,19	2 130	5 500 260
ģimenes valsts pabalsts	27,40	327 129	107 575 325	28,42	330 329	112 640 668	28,42	330 329	112 640 668
piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu	108,55	7 812	10 175 919	108,55	7 843	10 216 299	108,55	7 843	10 216 299
pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu	123,96	3 115	4 633 625	123,96	3 078	4 578 587	123,96	3 078	4 578 587
atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu	54,35	3 234	2 109 219	54,35	3 195	2 083 779	54,35	3 195	2 083 779
valsts pabalsts ar celiakiju slimiem bērniem	107,81	1 269	1 641 739	107,81	1 267	1 639 145	107,81	1 267	1 639 145
atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu	197,76	468	1 110 627	199,90	463	1 110 630	199,90	463	1 110 630
atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi	489,30	33	193 762	471,93	35	198 211	471,93	35	198 211
atlīdzība par bērna adopciju	1 422,87	12	204 893	1 422,87	12	204 893	1 422,87	12	204 893
KOPĀ	x	x	290 401 513	x	x	300 174 141	x	x	300 174 141

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.02.00 "Izdienas pensijas"

Pensijas veids	2018. gada plāns			2019. gada plāns			2020. gada plāns		
	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Izdienas pensijas	451,40	8 359	45 279 031	475,20	8 858	50 511 859	497,94	9 394	56 131 645
Piemaksas pie vecuma pensijām, lai saglabātu piešķirto izdienas pensijas apmēru tām personām, kurām izdienas pensijas piešķirtas saskaņā ar nolikumu "Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)"	120,19	280	403 846	128,20	306	470 734	136,01	306	499 411
Apbedīšanas pabalsts	722,23	5	43 334	760,32	5	45 619	796,70	5	47 802
Pārējie pabalsti	722,25	1	8 667	760,33	1	9 124	796,67	1	9 560
KOPĀ	x	x	45 734 878	x	x	51 037 336	x	x	56 688 418

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.03.00 „Piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām”

Pensijas veids	2018. gada plāns			2019. gada plāns			2020. gada plāns		
	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Piemaksas pie vecuma pensijām	34,45	362 469	136 708 810*	37,08	346 119	129 213 145*	36,73	330 569	145 687 616
Piemaksas pie invaliditātes pensijām	12,10	34 973	4 931 193*	12,03	32 003	4 351 128*	11,64	29 295	4 090 583
KOPĀ	x	x	141 640 003*	x	x	133 564 273*	x	x	149 778 199

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.04.00 „Bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu pabalsti”

Pensijas veids	2018. gada plāns			2019. gada plāns			2020. gada plāns		
	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaits vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Bēgļu pabalsti	119,33	159	227 682	124,24	49	73 056	124,24	49	73 056
KOPĀ	x	x	227 682	x	x	73 056	x	x	73 056

*Dati koriģēti atbilstoši FDL 5.panta nosacījumiem.

Valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta programma 04.00.00. "Sociālā apdrošināšana"

Pabalsta veids	2018.gada plāns			2019.gada plāns			2020.gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atbildības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaitis (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atbildības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaitis (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atbildības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaitis (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
04.01.00 Valsts pensiju speciālais budžets			1 903 245 637*			2 035 517 014*			2 194 499 849*
Valsts pensijas – kopā	x	x	1 885 654 734*	x	x	2 016 765 795*	x	x	2 174 577 215*
<i>tajā skaitā:</i>									
Vecuma pensijas	343,65	448 255	1 835 392 381*	373,04	444 281	1 964 004 210*	401,03	440 428	2 119 502 532*
Pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā	192,46	15 386	35 535 145	206,38	15 294	37 877 204	218,93	15 261	40 093 449
Augstākās padomes deputātu pensijas	2 094,40	110	2 764 608	2 094,40	115	2 890 272	2 094,40	120	3 015 936
Pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	49,03	43	25 298	52,19	43	26 928	55,19	43	28 479
Izdienas pensijas	400,63	2 483	11 937 302	436,25	2 286	11 967 181	472,56	2 105	11 936 819
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	15 958 734	x	x	17 119 050	x	x	18 290 465
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	512,73	2 000	12 305 469	551,17	2 000	13 228 076	590,33	2 000	14 167 949
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	360,03	29	125 289	380,54	28	127 863	400,80	27	129 859
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	588,00	500	3 527 976	627,19	500	3 763 111	665,44	500	3 992 657
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	1 632 169	x	x	1 632 169	x	x	1 632 169
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			632 169			632 169			632 169
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			1 000 000			1 000 000			1 000 000
04.02.00 Nodarbinātības speciālais budžets			127 771 483			133 002 719			137 142 061
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	27 661	x	x	27 661	x	x	27 661
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	192,09	12	27 661	192,09	12	27 661	192,09	12	27 661
Valsts nodarbinātības pabalsti naudā – kopā	x	x	127 595 425	x	x	132 859 736	x	x	136 999 078
Bezdarbnieka pabalsts	294,15	36 148	127 595 425	315,82	35 057	132 859 736	333,93	34 189	136 999 078
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	148 397	x	x	115 322	x	x	115 322
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			47 322			47 322			47 322
Pārējie klasifikācijā neminētie no valsts un pašvaldību budžeta veiktie maksājumi iedzīvotājiem naudā	77,99	27	101 075	74,56	19	68 000	74,56	19	68 000
04.03.00 Darba negadījumu speciālais budžets			44 073 901			50 060 374			56 267 055
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	44 060 179	x	x	50 046 652	x	x	56 253 333
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	1 319,73	376	5 954 622	1 405,12	414	6 980 636	1 488,85	455	8 129 121
Atlīdzība par darbspēju zaudējumu	323,08	9 405	36 463 051	343,77	10 005	41 273 246	362,81	10 605	46 171 062
Atlīdzība par apgādnieka zaudējumu	305,52	73	267 635	325,23	74	288 807	343,13	75	308 814

Pabalsta veids	2018.gada plāns			2019.gada plāns			2020.gada plāns		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaitis (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaitis (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Skaitis (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
Apbedīšanas pabalsts	999,79	4	47 990	1 105,71	4	53 074	1 222,90	4	58 699
Pārējie pabalsti	263,27	420	1 326 881	281,18	430	1 450 889	300,31	440	1 585 637
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	13 722	x	x	13 722	x	x	13 722
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			13 722			13 722			13 722
04.04.00 Invaliditātes, maternitātes un slimības speciālais budžets			533 998 532			583 857 298			616 840 006
Valsts pensijas – kopā	x	x	165 785 810	x	x	177 334 672	x	x	187 663 200
<i>tajā skaitā:</i>									
Invaliditātes pensijas	182,32	73 609	161 047 140	192,55	74 668	172 529 014	201,45	75 630	182 830 074
Pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	237,89	1 660	4 738 670	254,11	1 576	4 805 658	269,05	1 497	4 833 126
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	368 026 335	x	x	406 336 239	x	x	428 990 419
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	895,13	17 155	184 271 831	965,73	17 661	204 669 694	1 025,25	18 014	221 625 854
Maternitātes pabalsts	2 884,60	1 643	56 872 774	3 076,68	1 671	61 693 587	3 268,49	1 688	66 206 533
Apbedīšanas pabalsts	1 167,46	235	3 292 237	1 195,56	245	3 514 946	1 229,08	255	3 760 985
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	262,30	1 339	4 214 636	279,36	1 365	4 575 917	296,17	1 393	4 950 778
Paternitātes pabalsts	331,35	1 061	4 218 748	353,44	1 167	4 949 574	375,48	1 225	5 519 556
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	90,20	1 215	1 315 116	89,82	1 210	1 304 186	89,44	1 205	1 293 302
Vecāku pabalsts	395,50	23 952	113 676 192	421,84	24 784	125 458 591	421,84	24 784	125 458 591
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	457,78	30	164 801	471,51	30	169 744	485,61	30	174 820
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	186 387	x	x	186 387	x	x	186 387
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			186 387			186 387			186 387
Kopā			2 609 089 553*			2 802 437 405*			3 004 748 971*

*Dati koriģēti atbilstoši FDL 5.panta nosacījumiem.